

Arhimandrit Mihail Daniliuc

MIRIDE ȘI MERINDE

Redactor: Daniel Ciobanu
Tehnoredactori: Rema Zugravu, Andrei Alina
Design copertă: Lucian Dragomir
Prepress: Leonard Lunguleac

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI
Tel.: +40 374704804
E-mail: editura@doxologia.ro
 Editura Doxologia

Comenzi:
<https://edituradoxologia.ro>
Email: comenzi@edituradoxologia.ro
Tel.: +40 724550463

© DOXOLOGIA, 2023
ISBN 978-630-301-109-7

Arhimandrit Mihail DANILIUC

MIRIDE ȘI MERINDE

Ediția a doua revizuită și adăugită

DOXOLOGIA

Iași, 2023

Cuprins

Comunicare și cuminecare	11
Ajunare cu folos	19
Despre nemâncare de carne în săptămâna brânzei	19
Postul Mare, vremea pocăinței și calea virtuților	22
„Alimentele vegetale” care compromit postul	26
Canonul Sfântului Andrei Criteanul	29
Despre consumul de vin în Postul Mare	32
Cum pot posti copiii?	36
„Fructele de mare” nu sunt vegetale	40
De la tristețe la bucurie, de la moarte la viață.....	45
Sfânta Cruce aduce primăvara duhovnicească.....	45
Sfântul Lazăr, cel înviat din morți	49
Și ramurile de salcie pot răni pe Hristos.....	53
Ce au în comun Hristos și un pelican?.....	56
Drumul dintre moarte și viață.....	61
O, Răstignitule!	64
Cu Mântuitorul Hristos pe drumul Crucii	68
Împărtășirea în noaptea Sfintelor Paști	71
Cu Hristos spre Emmausul vieții noastre.....	74
Sfințirea merindelor în Sfânta noapte de Înviere.....	78
De ce carne de miel la masa pascală?	81
Lumina din evangheliile duminicale	85
Zaheu vameșul, un curios mântuit	85
Doi Fii risipitori	88
Pilda Fiului risipitor în artă	91

Duminica a IV-a din Postul Mare	95
Dorul după Dumnezeu și intensitatea pocăinței	99
Singurătatea, între naufragiu și virtute	102
Omul, între grijile vieții cotidiene și dorul după Cer	106
Pilda lucrătorilor răi	110
Întru lumina sărbătorilor	117
Boboteaza, bucurie și binecuvântare	117
Cum să ne serbăm onomastica?	120
La umbra Crucii Tale	123
De ce purtăm la gât semnul Sfintei Crucii?	127
Sărbătorile din „zilele de lucru”	130
Apa cea vie a Ortodoxiei	133
Lucrarea Duhului Sfânt, o poezie a frumuseții	137
Sfântă Marie, pentru noi, roagă-te!	141
Cât de vechi este cultul Maicii Domnului?	141
Nașterea Maicii Domnului, aspecte istorice și liturgice	145
Praznicul Nașterii Maicii Domnului în amintiri și cifre	148
Acoperământul Maicii Domnului, lumina lină a toamnei	151
Sărbătoarea Vovideniei, aspecte liturgice și istorice	155
De mână cu prunca Maria prin Templu	160
Zămislirea Maicii Domnului	163
Bogorodișna sau Canoanele Maicii Domnului	166
Buna Vestire, bucuria unei cerești întâlneri	170
Veșmântul Maicii Domnului	173
Adormirea Maicii Domnului, aspecte istorice și liturgice	176
Sfântă Marie, pentru noi roagă-te!	181
Amintiri din mormânt	186
Prohodul Maicii Domnului	190
Minunile Născătoarei de Dumnezeu	194
Icoana Maicii Domnului, Îndrumătoarea	198

Icoana Maicii Domnului de la Vovidenia	202
Maica Domnului în poezia românească.....	206
Adormirea Maicii Domnului în tradiția populară	210
Legende din academia populară	212
Întâlniri cu Maica Domnului	213
Sfinți și sfințenie	219
Urcușul” sfinților din evlavia populară în sinaxare.....	219
Sfinții români	222
Sfântul Dionisie Exiguul.....	229
Bunicii lui Hristos și bunicii noștri	233
Sfântul Eufrosin, sau din bucătărie în rai	236
Cumpătarea, condiție de căpătâi pe cale Împărăției	237
Sfânta Parascheva și devenirea noastră națională.....	239
Rândul la Sfânta Parascheva, o școală a credinței	242
Sfânta Parascheva și Sfântul Gheorghe Pelerinul.....	245
Sfântul Ioan de la Rila.....	248
Mai avem nevoie de Îngeri?.....	251
Sfântul Ioan Gură de Aur, despre Preoție	255
Sfântul Paisie de la Neamț și rugăciunea inimii	258
Sfântul Iosif cel Milostiv, Mitropolitul Moldovei	262
Sfinții Trei Ierarhi	266
Acasă la Sfânta Matrona.....	269
Marta și Maria.....	273
Sfântul Grigorie Dascăl	276
Sfinții taumaturgi	280
Sfântul Ștefan cel Mare și Sfânt	284
„Om fericit căruia soarta i-a hărăzit, cu dărnicie, toate darurile”	285
În Ștefan, românii au găsit cea mai curată icoană a sufletului lor	286
Moldova lui Ștefan, „Poartă a creștinătății”	288
„Am luat nădejdea în Dumnezeu cu mine”	289
Strădaniile lui, simbolul întregii noastre istorii	291

Martirul Sfinților Romanov	292
Ce ne-ar spune Sfântul Ilie?	296
Sfântul Ilie și mierea de albine	299
Sfântul Foca și focul iubirii dumnezeiești.....	302
Sfinții Brâncoveni, icoane de lumină și credință peste veacuri	305
Sfinții Adrian și Natalia, locatari ai Raiului	309
Sfântul Moise Etiopeanul, un alt „tâlhar” în Rai	312
Ultima sărbătoare a anului bisericesc.....	316
MIRIDE ȘI MERINDE PENTRU SUFLET	321
Liturgisirea în românește, un dar și o binecuvântare.....	321
Nu busuiocul sfințește Agheasma Mare	324
Când devine turistul pelerin ?	329
Căsătoria a doua, între Sfântă Taină și pogorământ	333
Să ne împărtășim mai des!?	337
Roadele Sfintei Împărtășanii.....	341
Despre practica luării „părțicelor” acasă	344
„Părinte, deschide-mi evanghelia și zi-mi viitorul!”	348
Să ne temem de vrăji?	352
Despre obiceiul atingerii de veșmintele preoților	355
Din dor de mama.....	359
Dragoste și manipulare	361
Faima lumească arsă de focul crematoriului.....	365
Fotografierea răposaților, între necesitate și exagerare	368
Moșii de vară și dorul de cei dragi	371
Rostul slujbelor de pomenire pentru cei adormiți.....	374
Muzica bisericească, credință și armonii sonore.....	378
Pot lipsi Duminica de la Sfânta Liturghie?	382
Despre îngenunchere la Sfânta Liturghie	386
O practică ce nu poate fi considerată o abatere	388
„Tămâierea” caselor cu bețișoare parfumate?.....	390
Toaca, un cântec al dorului după Cer	393

Uleiul parfumat este mir?	397
Sfințirea steagului național	400
În murmur de colinde, prin omătul copilăriei	405
Sfântul sau „moșul” Nicolae ?	405
Dezlegările la pește din Postul Crăciunului	409
De ce postim în ajun de Crăciun?	412
Turta cu julfă sau pelinçuțele Domnului	416
Colinda între tradiție și „afacere”	419
Crăciunul, o sărbătoare învăluită în lumină	424
Un Crăciun fără Hristos?	428
Cum să petrecem de Anul Nou?	431
„Brațele părintești sârguiește a le deschide”	435
Despre Pocăință	435
Îndreptările de spovedanie între șablon și etalon	439
De ce avem nevoie de duhovnic?	444
Canonul de la duhovnic, pedeapsă sau rețetă tămăduitoare?	446
Duhovnic aspru ori blând?	449
Duhovnic în vârstă sau tânăr?	452
Călugărie versus căsătorie	456

Comuniune și cuminecare

Cu ceva timp în urmă am primit din partea Părintelui Mihail invitația de a așeza câteva gânduri la începutul acestei frumoase izvodiri, rodită din osteneli îndelungate, împletitură de întrebări și răspunsuri, și plămadă de gânduri dospite cu grijă în fața candeliei mereu aprinsă de la icoana Născătoarei de Dumnezeu din biserica Schitului Vovidenia al Lavrei Neamțului. Am primit cu bucurie această invitație, iar bucuria și acceptul meu se întemeiază, în primul rând, pe faptul că solicitarea vine din partea unui om de omenie. Cine l-a cunoscut pe Părintele Mihail i-a sesizat această calitate. Te primește cu fața luminoasă, cu zâmbetu-i prietenos, mai mult ascuns decât la vedere, așa cum îi șade bine unui călugăr, și cu frumoase și meșteșugit alcătuite cuvinte de bun-venit care te îmbie să și rămâi. Omenia este un dar cu care ne naștem, ține de structura noastră ontologică. E un soi de pleonasm să vorbești de omenie la oameni, dar, dacă acceptăm faptul că acest dar cu care ne naștem, prin negrija noastră, poate să dispară, este demn și drept să fie arătat atunci când el se așază, ca o podoabă prețioasă, pe chipul și în faptele unora dintre noi. Personal, cred că multa omenie rodește din multa Liturghie. Devenim oameni

de omenie participând la Sfânta Liturghie. Multa omenie pe care o întâlnim în mănăstirile noastre nu este o simplă lucrare social-filantropică, ci o manifestare văzută a omeniei, care curge din Liturghie. Autorul cărții este un om al multelor liturghii și de pilduitoare omenie.

În al doilea rând, bucuria și acceptul meu se întemeiază pe faptul că invitația de fi părtaș acestei rodiri vine din partea unui călugăr care-și împlinește satornic și stăruitor slujirea asumată. În mănăstirile noastre, călugării și călugărițele îndeplinesc o mulțime de ascultări, de slujiri, însă totdeauna am apreciat pe călugărul care rămâne ceea ce este, călugăr, așa cum apreciez pe familistul care rămâne familist, pe învățătorul care rămâne învățător, pe medicul care rămâne medic etc. Când o creștină a mers la Părintele Teofil de la Sâmbăta de Sus și i-a spus că, atunci când merge la slujbă, vede tot ce se întâmplă în jurul ei, vede cum sunt îmbrăcați oamenii, cum se închină, cum stau în genunchi etc., el i-a zis: „Ai uitat de ce te-ai dus la biserică”. Părintele Mihail (slavă Domnului!), ca și alți călugări și călugărițe din mănăstirile noastre, ține bine minte de ce s-a dus la mănăstire.

În cele din urmă, deși motivele sunt mult mai multe, am acceptat cu bucurie provocarea dat fiind faptul că, în ultima vreme, ne leagă și o colaborare academică, Părintele Mihail, fiind absolventul Școlii Doctorale din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, cu o teză despre *Maica Domnului în cultul divin ortodox și în cultura română*, la specializarea Teologie Liturgică, pe care o coordonez.

Cine este autorul acestei cărți? Născut în apropierea Cetății Cuvioasei Parascheva, în satul Erbiceni, în

familie de buni creștini, care umblă demni pe locurile călcate altădată de Voievodul Mare și Sfânt, Ștefan al Moldovei, format la strana bisericii parohiale, de timpuriu, tânărul Dan-Mihai, după numele înscris în registrul etern al celor botezați, a auzit glasul tainic al chemării spre viață monahală, căreia s-a făcut părtaş îndată după finalizarea studiilor liceale, devenind frate la Schitul din „Poiana liniștii”, Vovidenia, aflat în apropierea Lavrei Neamțului, de care, de altfel, aparține duhovnicește și administrativ. Aici a fost tuns în monahism, cu numele Mihail, aici a fost hirotonit diacon și preot, aici a fost cinstit cu distincțiile de protosinghel și arhimandrit, aici proteguit Casa Visarion Puiu și Muzeul Mihail Sadoveanu și, tot aici, din 2005, poartă „grija schitului” în calitate de egumen. Printre ascultări, și-a continuat și studiile teologice, licență, masterat și doctorat, împlinind, în ultimii ani, și slujirea de profesor la Seminarul Teologic „Veniamin Costachi” de la poalele colinei cu poiană liniștită și cu schit. Acestei viețuiri, bogată și mereu îmbogățită, se adaugă frumoasa zăbavă a scrisului, Părintele Mihail descoperindu-ni-se ca un iscusit condeier.

Ce ne oferă Părintele Mihail în prezentul volum? Ne oferă un buchet de texte elaborate de-a lungul timpului și publicate în *Ziarul Lumina* al Patriarhiei Române sau pe portalul „Doxologia” al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. Cele peste 100 de texte, așezate sub titlul *Miride și merinde*, sunt împărțite tematic în nouă capitole, numărând la un loc, peste 400 de pagini.

Deși voi detalia despre miridele și merindele Părintelui Mihail, aș dori să-i ofer cititorului o imagine de

ansamblu asupra conținutului cărții și valorii acesteia, folosindu-mă de o întâmplare din viața poetului Tudor Arghezi. Într-una din zile, un prieten a venit în vizită. Arghezi tocmai cumpărase o carte nou apărută, din care citise doar 4-5 pagini, numai acestea fiind desprinse unele de altele, restul fiind lipite, așa cum apăreau cărțile odinioară. Când privirea oaspetelui a poposit pe cartea aflată pe masa poetului, acesta, în stilu-i caracteristic, direct și fără menajamente, a zis: „Nu-i bună de nimic!”. Văzând că oaspetele este nedumerit și parcă ar vrea să-l întrebe cum și-a dat seama, de vreme ce a citit doar 4-5 pagini, Arghezi a continuat: „Ca să-ți dai seama că brânza din piață este bună, nu trebuie să mănânci toată brânza din burduf, este suficient să guști din ea”. Așa-s miridele și merindele din cele peste 400 de pagini. Titlul însuși esențializează „gustul” întregului conținut al cărții. Însă așa cum atunci când ai gustat brânza și, văzând că-i bună, cumperi tot burduful, și aici, gustând din titlu, vei citi fără îndoială și fără răsuflare toată cartea. Miridele nu se referă, în primul rând și neapărat, la dimensiunea textelor, ci la comuniunea în gândire (ancorată în tradiție și în dreapta credință) și în simțire (ancorată în experiența liturgică pentru că despre lămuriri liturgice este vorba în cele mai multe dintre texte). Este la fel ca la Proscomidie. Mulțimea miridelor, ca semne văzute ale pomenirii Maicii Domnului, cetelor de sfinți și de credincioși vii și adormiți, uniți în jurul Mielului de Jertfă, de aceeași credință, prin aceleași rugăciuni, nu aduce nicicum vorba despre dimensiunea lor, a miridelor, ci despre comuniune. Iar merindea vrea să spună că nu suntem invitați la lectură doar ca

să învățăm, ci și ca să ne hrănim, căci „nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei 4, 4). Așadar, în „burduful” Părintelui Mihail găsim comuniune și hrană, comuniune și cuminecare, iar cititorul, lecturând, se întărește în comuniune cu alții și se hrănește spre viața veșnică.

În același ton cu titlul cărții sunt formulate titlurile celor nouă capitole: „Ajunare cu folos” (I), „De la tristețe la bucurie, de la moarte la viață” (II), „Lumina din Evangheliile duminicale” (III), „Întru lumina sărbătorilor” (IV), „Sfântă Marie, pentru noi, roagă-te” (V) „Sfinți și sfințenie” (VI), „Miride și merinde pentru suflet” (VII) etc. Dar și titlurile celor peste 100 de texte, așa încât fiecare titlu (de carte, de capitol, de articol) este, în felul lui, o chemare și o provocare, ca în viziunea Psalmistului, care zice: „Adânc pe adânc cheamă în glasul căderilor apelor Tale” (Psalmul 41, 9).

Cuprinsul cărții atrage și fascinează prin diversitatea tematică, prin acuratețea și echilibrul argumentării teologice, prin claritatea și aplicabilitatea practică a răspunsurilor, prin conținutul duhovnicesc al formulărilor, prin frumusețea stilistică a narațiunilor și, mai ales, prin ancorarea concretă în realitatea vieții de zi cu zi a credinciosului (trăitor în familie și în parohie, în comunitatea satului sau a orașului), a preotului de parohie și a călugărului din mănăstire. În mod echilibrat, autorul îmbină povățuirile și învățăturile duhovnicești cu precizarea clară a unor teme de credință, pe care le prezintă într-o manieră accesibilă tuturor categoriilor de cititori; chestiunile de practică liturgico-tipiconală, cu practicile populare, pe care le explică și le corectează;

fidelitatea față de tradiție, fără izolare și însingurare, cu deschiderea spre nouitate, fără globalizare și dizolvare; promovarea valorilor autentice și sănătoase, cu deconspirarea a ceea ce este surogat; argumentația istorică, biblică, dogmatică, liturgică și canonicodisciplinară, cu logica practică și sănătoasă a bunului simț; explicația teologică, cu argumentația științifică; elementele cultului divin, cu valorile culturii naționale și universale; literatura teologică, cu teologia literară; cinstirea sfinților, cu cinstirea neamului nostru; elementele de teologie și spiritualitate, cu cele de practică și de viață nezegomotoasă. Un noian de miride și hambare de merinde. Ar fi multe altele de spus despre *Miride și merinde*. Mă opresc, totuși, aici, lăsând cititorului bucuria comuniunii și cuminecării prin lecturarea acestui frumos buchet de scriituri rodit la streășina bisericii de la Schitul din „Poiana liniștii”.

P.S. Și mi se pare mie că, stând prea aproape de „Ozana cea frumos curgătoare”, s-a molipsit de darul povestirii Povestitorului din Humulești. Iată un semn: „După multe încercări, se pare că primăvara se întoarce acasă. Vânturile, ce odinioară oftau prelung pe la ferestre, s-au potolit, adiind cu miros de verde crud. Privind în depărtări, vezi cum se cerne umbra ca de răsărit, iar câte o floare de lumină se întinde vie, strălucită, pe covorul moale al pământului săturat de omătul iernii. Ici-colo zărești câte o pasăre din cele călătoare sosite prea devreme; parcă speriată de singurătate, își caută suratele ce au să vie. În apropierea Poienii liniștii, Vovidenia, pârâul Slătiorul curge pe trepte cenușii de pietre șlefuite, împărțind lacrimi de fericire că s-a dezrobit

din temnița gheții, unde până ieri stătuse prizonier. Acum, slobod ca un miel, tremurând de bucurie, se grăbește să-și întâlnească fratele mai mare, Nemțișorul, care poartă din depărtări, de pe valea Icoanei, ape-nvolburate, grăbite să se îmbrățișeze cu cele ale Ozanei, odată frumos curgătoare, cu unda limpede, ca de cristal. În preajma smeritului schit al Lavrei nemțene, lacul lui Daniil, pe malul căruia Sadoveanu poposea spre a călători cu mintea în depărtate veleaturi, se întinde solemn, așteptând razele soarelui să-i dezmoștească luciul. Codrul din apropiere, bătrân de zile, cu potecile încă umede, se visează potopit de verdeață și flori. Aburii singuratici, împresurându-l în zorii zilei, îi sporesc taina singurătății, iar mugurii pe ramuri plâng de fericire, ca într-o tremurare de suflet, născându-se din nou”.

*Pr. Prof. Univ. Dr. Viorel Sava,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Iași*

I

Ajunare cu folos

Despre nemâncare de carne în săptămâna brânzei

După îndătinata tradiție liturgică, înainte de începerea Postului Mare parcurgem o perioadă de trecere cunoscută în popor ca săptămâna albă, a brânzei ori a untului. Aceste numiri reprezintă o formulare populară pentru cele șapte zile de dinaintea postului propriu-zis, în care nu se face dezlegare la carne, ci doar la produse din lapte, ouă și pește. Se urmărește astfel obișnuirea organismului cu alimente mai ușoare, într-o etapă de tranziție de la alimentația cu produse din carne la una exclusiv vegetariană. Dacă sufletul este instruit în vederea luptei duhovnicești din Postul Mare cu două săptămâni în urmă, prin cele două duminici speciale, a Vameșului și Fariseului, dar și cea a Fiului risipitor, iată că după Duminica Înfricoșătoarei Judecăți se alătură și trupul acestei pregătiri, nu doar prin renunțarea la carne, ci și prin rânduiala Bisericii din zilele de miercuri și vineri, când nu se oficiază Dumnezeiasca Liturghie, ele numindu-se zile aliturgice. Programul de slujbe al

celor două zile ne înlesnește accesul în ambianța Păresimilor. Săvârșirea celor șapte Laude se face după rânduiala cunoscută, cu rugăciunea Sfântului Efrem Sirul „Doamne și Stăpânul vieții mele”, însoțită de metanii, familiarizând trupul cu nevoița de pe parcursul întregului post.

Prin aceste rânduieli, Biserica, aidoma unei mame grijulii, ne oferă binecuvântatul prilej de a ne pregăti mai stăruitor în vederea declanșării și asumării luptei cu păcatele, asalt duhovnicesc care ne va duce pe cărarea virtuților mai aproape de Dumnezeu, nădăjduind că, „de vom posti după lege, după dreptate vom fi încununați”. Dacă luăm în considerare că duminica de dinaintea începerii Postului Mare se numește „a Izgonirii lui Adam din Rai”, înseamnă că săptămâna brânzei amintește de șederea protopărinților neamului omenesc în Eden, unde nu au mâncat carne. De aceea, și noi suntem îndemnați să lăsăm bucatele de carne, nădăjduind a câștiga starea lui Adam înainte de cădere, când Îl putea vedea pe Dumnezeu. Însăși denumirea de „albă” ne sugerează curăția la care trebuie să ajungem, semnificând reîntoarcerea noastră la starea paradisiacă pierdută prin păcat. De altfel, învățăturile Triodului ne spun că Sfinții Părinți au statornicit săptămâna albă „ca un fel de curățire de mai înainte; cu încetul și treptat îndepărtându-ne de la mâncări grase, să primim frâul postului printr-o mâncare mai ușoară”. Să amintim și faptul că renunțarea la carne în această săptămână nu este benevolă, ci obligatorie. Există prevederi în Canoanele Bisericii care cer canonisirea cu 300 de metanii și pocanie patru ani a creștinilor ce vor consuma carne în luna brânzei.

Spre finalul săptămânii, sâmbătă, Biserica a rânduit proslăvirea tuturor bărbaților și femeilor care s-au nevoit prin viață ascetică, ajunare și rugăciune. Nimic nu este întâmplător în programul liturgic al Bisericii noastre. Aducerea aminte de toți cuvioșii și cuvioasele are în vedere, după spusele sinaxarului zilei, următoarea țintă: „având ca pildă și călăuză viața lor și dobândind sprijinul și ajutorul lor, vom putea fi gata pentru luptele cele duhovnicești, mai cu seamă când ne gândim că și ei au avut aceeași fire ca și noi. Deci sfinții purtătorii de Dumnezeu ne îmbărbătează ca să săvârșim, fiecare după putere, multele lor virtuți spre a fi învredniciți ca și ei de aceleași răsplătiri”.

Cu alte cuvinte, în urcușul nostru duhovnicesc nu pornim singuri, ci ne stau alături sfinții cuvioși și cuvioase, fiindu-ne modele de urmat, călăuzitori în dificila luptă cu patimile, luând ca scut asceza și pocăința. Cinstirea sfinților nevoitori nu îi vizează doar pe monahi, ci și pe laici. Ce trebuie să înțelegă mireni din această sărbătoare? Că lungă călătorie a Postului Mare îi cheamă și pe ei să devină „călugări după fire”, adică să se îndeletnicească mai stăruiitor cu rugăciunea și ajunarea, chiar dacă nu viețuiesc în mănăstiri, ci într-o lume clocotind de agitație. Răsplata se va arăta pe măsură!

Ultimul răgaz duhovnicesc dinaintea începerii Sfântului și Marelui Post îl constituie duminica Izgonirii lui Adam din Rai sau a iertării. Ni se cere în mod expres să iertăm tot ce avem asupra cuiva: „de nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta vouă greșelile voastre” (Mt. 6, 14-15). De ce trebuie să le cerem iertare și să-i iertăm pe semenii noștri? Ca

și Domnul să ne ierte nouă păcatele. Cutremurător! Nu primim iertare dacă ne dovedim incapabili s-o dăm. În măsura în care ne place să avem vrăjmași, Îi cerem lui Dumnezeu să ni Se arate dușman. Sunt cuvinte grele, dar veridice, fiindcă Mântuitorul Hristos nu glumea, nici nu arunca vorbe în vânt. Și totuși, din ce pricină Domnul a condiționat iertarea Lui de cea acordată de noi celor care ne-au făcut vreun rău voit sau inconștient? Răspunsul ni-l oferă Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Mila lui Dumnezeu se ascunde în milostivirea noastră față de aproapele”. Așa stând lucrurile, vom izbuti să rostim mai ușor: „Iartă-mă!”.

Postul Mare, vremea pocăinței și calea virtuților

Postul Mare reprezintă un război împotriva păcatului și a răului; combatanții suntem noi, iar inamicii, patimile, păcatele de tot felul, gândurile, tentațiile pătimase, orgoliul și egoismul ce ne stăpânesc. Frontul se va numi ajunare, iar triumful sperăm să ne aparțină, întruchipat în învierea noastră duhovnicească. Așadar, înaintea intrării în Postul Păresimilor parcurgem o perioadă de pregătire, când Sfânta Biserică ne învață să conștientizăm că nu putem declanșa ofensiva împotriva scăderilor ființei noastre în orice mod. După cum ostașii sunt instruiți înainte de trimiterea lor în teatrul de luptă, la fel și noi, în cele trei săptămâni de la începerea Triodului, ne-am luminat duhovnicește în vederea întrarmării cu virtuți capitale, care ne vor servi ca

arme imbatabile în confruntarea ce ne stă în față. În Duminica Vameșului și Fariseului am primit ca platoșă nebiruită rugăciunea stăruitoare, smerită. Ca vameșul să ne recunoaștem micimea, strigând către Cerescul Părinte: „Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!”. Rugăciunea nu trebuie s-o transformăm într-o etalare obsesivă a virtuților ori a faptelor noastre bune, chiar de ar fi multe, căci niciodată nu am putea spune că ne-am rugat suficient, ne-am căit destul, ne-am plâns greșelile din cale-afară. Duminica Fiului risipitor ne pune la îndemână o a doua armă duhovnicească prin care să secerăm din rădăcină neghinele sufletului nostru. Emoționanta poveste a fiului nechibzuit ne-a înțelepțit asupra unicei modalități de însănătoșire din boala pricinuită de păcat: pocăința. Ortodoxia nu cunoaște o altă posibilitate de vindecare a rănilor săpate adânc în noi în timpul rătăcirilor pe înghimpoasele cărări ale păcatului. Doar prin pocăință, prin mărturisirea sinceră la scaunul Sfintei Taine a Spovedaniei ni se deschide drumul spre leacul ce oferă nemurire, Sfânta Împărtășanie. În Duminica Înfricoșatei Judecăți Hristos ne-a arătat încă o stratagemă ca să izbândim în bătălia către care purcedem. Milostenia constituie calea lesnicioasă de a ajunge, după cum afirma dumnezeiescul părinte Hri-sostom, asemenea cu Apostolii.

Am reținut că facerea de bine, pentru creștinul adevărat, nu reprezintă o chestiune de bonton, ci aduce nădejdea răsplătirii din partea Mântuitorului, la a doua Sa venire. Sfântul Chiril al Ierusalimului ne lămurește în acest sens: „rădăcina oricărei fapte bune este nădejdea în înviere. Așteptarea răsplății întărește sufletul

spre fapta bună". În duminica de dinaintea debutului Sfântului și Marelui Post, a Izgonirii lui Adam din Rai, numită „a iertării”, Domnul ne reamintește câteva sfaturi de căpătâi: să devenim milostivi, să ne rugăm, iar gândul la bucuria răsplătirii să ne dea curaj și putere. Să reținem din evanghelia zilei încă un lucru: să iertăm tot ce avem împotriva fratelui, căci, de nu vom ierta, nici noi nu vom putea nădăjdui la iertarea Părintelui Ceresc (cf. Mt. 6, 14-15).

Odată cu trecerea acestei zile, se sfârșește perioada de „instrucție” duhovnicească. Întrarmați și întăriți sufletește, cu ochii ațintiți la biruința finală, vom porni război împotriva păcatelor, a tot ce ne desparte de iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu. Deși societatea contemporană, tributară mentalității consumiste, se căznește să transforme orice perioadă liturgică din an, atât de importantă în evoluția noastră spirituală, într-un „produs”, să nu uităm esențialul: noi nu postim ca să ne detoxifiem. Postul ortodox nu trebuie gândit ca o ecologie corporală sau *body-ecology*. Că ajunarea are și astfel de urmări este o dovadă că tradiția ortodoxă statornicită de Sfinții Părinți ne conduce către o viațuire echilibrată aici, învățându-ne să ne pregătim pentru Veșnicie. Noi urmărim prin post neutralizarea patimilor: a egoismului, invidiei, răutății, calomniei ori a altor răutăți ce ne cătrănesc ființa, aruncând-o într-o tenebroasă existență. Credinciosul nu dorește, prin ajunare, reglarea greutății corporale, nici însușirea unei deprinderi mondene, ci înnoirea sa duhovnicească, dezrobirea din înfricoșătoarea temniță a pornirilor și gândurilor întunecoase. Postul diferă de o simplă dietă, preschimbându-se într-un

act de cult, căci împuținăm hrana biologică și o sporim pe cea duhovnicească. El ne împrăștează trăirea, simțirea, ne sfințește viața, ne sporește luciditatea în gestionarea relației cu Dumnezeu, cu semenii ori cu mediul natural, ca spațiu dat nouă în stăpânire de Domnul, ca să-l transformăm într-un laborator duhovnicesc, lucrând cu meticulozitate, respect și năzuință la mântuirea noastră.

Debutul postului ne propune așadar apelul Bisericii la nevoiță și la mai multă rugăciune pentru îndreptare, spre reabilitarea ființei umane căzute în păcat și redobândirea „frumuseții celei dintâi”. Parcurgând cele șapte săptămâni care vor urma, nu facem decât să ne înscriem la cursurile unei școli duhovnicești, învățând să iertăm, să fim milostivi, dar și ce înseamnă pocăința și smerenia. Pe lângă aspectul alimentar, postul deplin ne îndeamnă la luptă duhovnicească, la sporită rugăciune, la citirea Sfintei Scripturi, a Sfinților Părinți, la pelerinaje religioase, la cercetarea mai deasă a duhovnicilor și părinților îmbunătățiți ca să ne tămăduim de tot ce ne subjugă și ne robește inima, îndepărtându-ne de Dumnezeu și de scopul ultim al existenței noastre pământene, mântuirea. Gândind la toate acestea, să postim cu bucurie duhovnicească, nu cu întristare, căci ajunarea nu ne slăbește, nici nu ne îmbolnăvește, ci, dimpotrivă, ne însănătoșește, ne întremează, apropiindu-ne de Hristos, Mântuitorul nostru, și de slăvită Învierea Lui.

„Alimentele vegetale” care compromit postul

Postul Mare, o mult așteptată „primăvară duhovnicească”, reprezintă vremea înnoirii și a creșterii noastre spirituale. Din păcate, societatea contemporană, tributară mentalității consumiste, se căznește să transforme și această perioadă liturgică din an, atât de importantă în viața noastră duhovnicească, într-un „produs”. În mass-media apar informații lapidare de genul „creștinii ortodocși au intrat în Postul Mare”. Unele publicații care trăiesc în bejenie față de valorile Ortodoxiei mai tot timpul anului, acum tipăresc cu o suspectă bunăvoință sfaturi despre post și felurite rețete. Hipermarketurile, cu susceptibilă liberalitate, expun în rafturi oferta generoasă destinată credincioșilor „practicanți”: pateu de post, salam de post, cașcaval de post și numeroase alte alimente, care, chipurile, au menirea de a ușura „povara” ajunării bunului creștin. Ce mărețe acte filantropice împlinesc producătorii acestor căutate merinde, îndeosebi acum! Dar oare se preocupă ei într-adevăr să le simplifice credincioșilor postirea? Mă tem că în primul rând se îngrijesc de buzunarul lor, păgubindu-i sufletește pe cei ce cred că postul cu astfel de surogate rămâne autentic. Așadar, a recurge la deja celebrele produse din soia nu este o faptă tocmai ortodoxă. Vor spune unii: „Dar cu ce greșesc? Nu conțin carne, ci legume, îmi simplifică viața, că și așa nu prea am timp de gătit”. Un posibil răspuns ar fi următorul: în post este oprit de a se consuma carne, dar și firea cărnii, gustul cărnii. Dacă soia ar fi pregătită în stare naturală, cum a lăsat-o Dumnezeu, desigur că nu ar constitui un păcat, dar, de

vreme ce din legume omul își alcătuieste chip și asemănare de carne, atunci nu mai putem vorbi de o intenție creștinească pozitivă, de a-și face ajunarea mai accesibilă. Consumul acestor produse, de fapt, transformă postul într-un surogat și-l pune pe creștin în ipostaza neplăcută de a cădea în înșelare. Păcatul neînfrânării stă la baza nefericitului obicei de a alege un alt fel de „carne”. Prorocul David rostește într-unul din psalmi: „genunchii mei au slăbit de post și trupul meu s-a istovit de lipsa untdelemnului”. De aici înțelegem că ajunarea trebuie să fie și o vestejire a trupului, cu scopul de a-l orienta mai ușor către Cer.

Împutținarea bucatelor, calitativ și cantitativ, o compensează deasa rugăciune, sporita nevoiță și pocăință. Omul preocupat de dezrobirea de patimi, dornic să renunțe la tot ce îl subjugă, transformându-l într-un prizonier al plăcerilor și patimilor, nu mai este atât de absorbit de cantitatea, de calitatea și de esteticul alimentației. În această perioadă trebuie să ne amintim de maxima latină: *non ut edam vivo, sed ut vivam edo* („nu trăiesc ca să mănânc, ci mănânc ca să trăiesc”). În post, accentul nu trebuie să cadă pe pregătirea unor mese copioase, îmbelșugate, ci pe gătitul pentru cinarea la o altfel de masă, cu un meniu special, ospățul mântuirii, la care să servim, după cum spunea un părinte, un ceai din lacrimi, aromat cu mușețelul pocăinței și flori din teiul înmiresmat al dragostei noastre. Occidentalii recurg tot mai frecvent la așa-numita ecologie corporală sau *body-ecology*. Dar, fără gustarea din acest ospăț al mântuirii, ajunarea lor va rămâne doar un exercițiu alimentar, o simplă dietă, neputând produce și o transformare interioară a omului.

Carevasăzică, produsele din soia nu pot fi considerate alimente de post. Efectul nociv nu îl au doar asupra sufletului, ci și a trupului. O simplă privire pe etichetele lor ne face să chibzuim mai atent atunci când ne simțim tentați să irosim banii pe ele. Aproape toate așa-zisele pateuri vegetale conțin și carmin. Carminul sau E120 este un pigment de culoare roșie aprins, obținut din acidul carminic produs prin zdrobirea unor insecte din superfamilia Coccoidea, precum cochinealul și cochinealul polonez. Majoritatea sortimentelor de „cărniuri vegetale” conțin glutamat monosodic, E621, un aditiv, potențator de gust sau de aromă, care stimulează apetitul consumatorului, determinându-l să creadă că a mâncat ceva foarte gustos și să dorească să revină la acel aliment. În realitate, omul consumă ceva extrem de nociv. Medicii spun că acest aditiv poate produce dureri de cap, slăbiciune, greață, astm, modificări de ritm cardiac, riscând să declanșeze maladiile Huntington (demența, pierderea abilităților mentale, tulburări de personalitate și de comportament), Alzheimer sau Parkinson. Un alt produs foarte căutat, așa-numitul cașcaval de post, are în componența sa cazeină și lactoză, evident, componente de origine animală. Am dat doar câteva exemple, dar ele ar putea ocupa pagini întregi.

De aceea, să încercăm să ne reîntoarcem la postul tradițional românesc, fără importuri culinare străine de credința și simțirea noastră, dar, întâi de toate, să nu uităm că în post trebuie să experimentăm o altfel de foame: foamea după Dumnezeu.

Canonul Sfântului Andrei Criteanul

Odată cu începutul Sfântului și Marelui Post al Paștilor pornim război, unul nevăzut, împotriva patimilor de tot felul ce ne stăpânesc. Chiar de la debutul mult așteptatei perioade de pocăință și stăruitoare rugăciune, Biserica ne pune înaintea un model complet de luptă în vederea fortificării și biruinței noastre în lupta cu păcatul. Este vorba de Canonul Sfântului Andrei Criteanul, rânduit a se citi în cadrul slujbei Pavecerniței mari în primele patru zile din prima săptămână a Păresimilor, reluat apoi în întregime în cadrul Utreniei din joia săptămânii a cincea din cuprinsul aceluiași post.

Acest imn liturgic, impresionant nu doar prin întinderea sa (este cea mai mare cântare din toată tradiția Bisericii răsăritene), ci îndeosebi prin conținut – înfățișând o meditație biblică, dar și o stăruitoare rugăciune de pocăință – îl are drept autor pe Sfântul Andrei Ierusalimiteanul sau Criteanul, trăitor în veacurile VII-VIII. Prima numire a sfântului ne amintește de faptul că s-a călugărit la Ierusalim, făcându-și ucenicia în cadrul „Frăției Sfântului Mormânt”, iar ultima ne indică rangul său de episcop al cetății Gortyna din insula Creta; de pe această înaltă treaptă sacerdotală a slujit Biserica lui Hristos cu toată ființa sa, până ce Domnul l-a chemat către cereștile locașuri. Nu se poate preciza când și unde autorul nostru și-a scris capodopera. Cercetătorii au emis două ipoteze diferite. Cea mai plauzibilă presupune că Sfântul Andrei a redactat-o la o vârstă înaintată, sub povara anilor și conștient de iminența sfârșitului său, pentru care motiv Canonul a și fost intitulat un adevărat „cântec al lebedei”.

Canonul cel Mare nu constituie singura operă liturgică a imnografului Andrei Criteanul sau Cretanul. Bunăoară, tot el a compus „triodicele” de la Pavecernița din Duminica Floriilor, pe cele de la Utrenia din zilele de luni, marți, miercuri și joi din Săptămâna Sfințelor Pătimiri; canoanele din Sâmbăta lui Lazăr, cele de la Utrenia Duminicii Mironosițelor; imnele de la Utrenia sărbătorii Nașterii Maicii Domnului, a Sfântului Ioan Botezătorul, precum și la zămislirea Sfintei Ana. Tot Sfântului Andrei i se atribuie unele cântări din slujbele de la Nașterea Domnului, Întâmpinarea Domnului, Înălțarea Sfintei Cruci etc.

Canonul Sfântului Andrei nu este „mare” atât prin întindere, cât îndeosebi prin conținut, prin sublimitatea ideilor, prin profunzimea simțămintelor legate de trăirile sufletului omenesc, care, privind la starea de decadență, de însingurare și de îndepărtare față de Dumnezeu, cere cu stăruință Cerescului Tată milă și iertare. Imnul liturgic „radiografiază” lucrarea păcatului în viața omului, arătând că prin păcat se pierde frumusețea curăției din Rai, se pustiește sufletul, se transformă în ocară demnitatea umană. Omul robit de păcat cade, scade și decade, ajungând înstrăinat în relația cu Dumnezeu. Pildele scripturistice oferite cu generozitate de Canon ne pun în față trei categorii de oameni: dreptii, ce au urmat calea luminoasă către Cer; păcătoșii care, robiți de patimi, au gustat din amarul înstrăinării și al izolării de lumina Preasfintei Treimi, dar prin pocăință au cunoscut întoarcerea, câștigând mântuirea; păcătoșii care, după cădere, nu au luptat pentru îndreptare, pierzându-se. Canonul strigă cu multă stăruință să urmăm

celor dintâi, iar de am căzut în păcat să imităm pilda celor din a doua categorie, fugind de destinul dramatic al celor din ultima ceată.

Printr-o putere creatoare extraordinară, autorul face o trecere binefăcătoare de la starea proprie de analiză și pocăință la una generalizată, așa încât păcatul nu este prezentat a fi al unui singur om, ci al întregii firii omenești căzute, începând cu Adam și Eva. Lecturând Canonul cel Mare, ne întâlnim așadar nu doar cu pocăința Sfântului Andrei, ci cu a noastră proprie; strigătul „Miluiește-mă, Dumnezeuule, miluiește-mă!”, rostit după fiecare stihiră al imnului nu îi aparține numai Sfântului Andrei, ci și fiecăruia dintre noi. Nu putem să nu evidențiem iscusința muzicală a autorului, care i-a rânduit Canonului linia melodică a glasului al VI-lea, un glas mai trist, o cântare mai „dulce”, arătând că durerea răniilor pricinuite de păcat este „oblojită” de profunda tânguire, imprimându-i astfel cântării un accentuat caracter penitențial.

Canonul pătrunde în cele mai adânci carcere ale patimilor pentru a slobozi de acolo sufletul rănit de păcat. Pe lângă faptul că se dau dimensiuni cosmice actului pocăinței – „Ia aminte, cerule și voi grăi; pământule, primește în urechi glasul celui ce se pocăiește lui Dumnezeu” –, drama consumată în sufletul chinuit de remușcări este conștiincios și cu mult rafinament psihologic prezentată. Principalele etape ale acesteia ar fi următoarele: sufletul începe să simtă nimicnicia stării provocate de cădere ca pe o povară de nesuferit („Vremea este a pocăinței, vin către Tine, Făcătorul meu; ridică de la mine lanțul cel greu al păcatului...”); iubirea dumnezeiască, prin glasul propriei conștiințe, cheamă sufletul

abia trezit din păcat la ridicare și depășire a deplorabilei stări („Vino, ticăloase suflete, împreună cu trupul tău, de te mărturisește la Ziditorul tuturor. Și îndepărtează de acum nebunia cea mai dinainte și adu lui Dumnezeu lacrimi de pocăință”); sufletul conștientizează pericolul în care s-a lăsat târât („Vai, ticăloase suflete! Pentru ce te-ai asemănat Evei celei dintâi? Că ai căzut rău și te-ai rănit amar; că te-ai atins de pom și ai gustat cu îndrăzneală mâncarea cea nehibzuită”); procesul propriu-zis al pocăinței („Păcătuit-am; greșit-am și am călcat porunca Ta; că întru păcate am fost zămislit și am adăugat rănilor mele rană. Ci Tu mă miluiește, ca un Îndurat, Dumnezeul părinților”); încununarea „luptei celei bune” cu darurile bunătații și milostivirii nemărginite ale lui Dumnezeu („Judecătorul meu și cunoscătorule, Cel Ce va să vii iarăși cu îngerii să judeci, toată lumea; atunci, văzându-mă cu ochiul Tău cel blând, să Te milostivești și să mă miluiești, Iisuse, pe mine, care am greșit mai mult decât toată firea omenească”).

Cunoscând toate acestea, bine ar fi ca în decursul postului să ne obișnuim cu citirea cât de deasă din canonul Sfântului Andrei Criteanul pentru a trăi experiența unei pocăințe sincere, urmate de o grabnică întoarcere la o viață bineplăcută lui Dumnezeu.

Despre consumul de vin în Postul Mare

Viticultura a fost și este atât de prezentă în existența poporului român, încât de-a lungul timpului s-au născut adevărate ritualuri privitoare la culesul viilor, prepararea vinului și păstrarea lui. Toate acestea, dar mai ales

prezența numeroasă a referirilor în Sfânta Scriptură la vița-de-vie și vin, îndeosebi în predica Mântuitorului Hristos, apoi folosirea vinului ca materie euharistică, și nu numai, căci din punct de vedere liturgic vinul are o întrebuințare foarte largă (slujba Litiei, a Cununii, cele de prohodire și pomenire a morților), ne arată importanța deosebită a vinului în viața noastră spirituală, dar și biologică. Dintotdeauna românul credincios și evlavios și-a început orice activitate plăcută lui Dumnezeu cu rugăciune. Și în cazul culturii viței-de vie, în cărțile noastre de cult avem rugăciuni la sădirea viei, la culesul ei, dar și rugăciune de binecuvântare a vinului nou (*Evhologii*, 1896). Acest fapt învederează profunda sacralitate a legăturii dintre om și vița-de-vie. Deci creștinul ortodox trebuie să considere vinul un aliment și un medicament dăruit de Dumnezeu, iar nu un mijloc producător de bătănie euforii celor ce-l consumă în exces. De aceea, tradiția Ortodoxă a statornicit anumite rânduieli cu privire la consumul de vin în general, dar mai cu seamă în perioada posturilor de peste an. Deoarece în Postul Mare ne pregătim cu toții să întâmpinăm slăvitul praznic al Învierii Domnului, ar fi binevenite răspunsurile la întrebările: când și cât vin consumăm în postul închinat Sfințelor Paști?

Cât privește consumul de vin, avem măsura indicată de Sfântul Apostol Pavel ucenicului său, Timotei: „folosește puțin vin, pentru stomacul tău și pentru de-sele tale slăbiciuni” (*I Tim. 5, 23*). Excesul i-a dus și îi duce, din păcate și astăzi, pe o sumedenie de oameni într-una din cele mai dezumanizante patimi, alcoolismul, căci „amărăciune sufletului este vinul când se bea

mult; certuri și căderi face. Beția înmulțește mânia celui fără de minte spre împiedicare, împruținează virtutea și agonisește răni” (Sir. 31, 34-35). Potrivit rânduielilor tipiconale, în Postul Mare se dezleagă la vin doar în zilele de sâmbătă și duminică, la Buna Vestire, în ajun, pe 24 martie, și după praznic, pe 26. Se permite dezlegare la vin și la anumite sărbători marcate în calendar cu cruce roșie sau neagră în anii când acestea cad în perioada postului: 24 februarie, de aflarea capului Sfântului Ioan Botezătorul; la 9 martie, Sfinții 40 de Mucenici; de Sfântul Mucenic Gheorghe, pe 23 aprilie. Se mai dezleagă la vin în joia din săptămâna a cincea, când se citește integral Canonul Sfântului Andrei Criteanul și, pentru osteneala privegherii, spune rânduiala bisericească, se face mângâiere fraților cu puțin vin. Orice sărbătoare ar cădea în săptămâna Sfințelor Pătimiri ale Domnului nostru Iisus Hristos nu se consumă vin decât în Joia Mare, fiindcă serbăm ziua instituirii Sfintei Împărtașanii. În cartea de cult *Triod*, care conține rânduiala slujbelor din Postul Sfințelor Paști, se face mențiune despre consumul de vin din perioada postului. Așa cum am precizat deja, expresia folosită de alcătuitoarei cărții sfinte este consacrată: „se face mângâiere fraților cu puțin vin”. Ba, într-un loc se estimează chiar cantitatea: două pahare. Ce înseamnă acest puțin? Unii ar vrea să înțeleagă „puțin mai mult”. Referirea rămâne clară: puținul pomenit în cartea de cult se referă la cantitatea înghițită atunci când consumăm un medicament. Nu cred că cineva ar fi imprudent să bea un sirop medicinal sau vreun alt „leac” lichid, măsurându-l cu litrul. Limita statornicită de Sfântul Pavel este clară. El nu-i

spune ucenicului Timotei să bea vin, ci să consume „puțin vin”. Moldoveanul ar zice „oleacă”, adică doar cât este de trebuință trupului ca să alunge boala și nu pentru a provoca îmbolnăvirea sufletului, nici spre a ațâța patimile. Dacă dumnezeiescul Pavel recomandă să consumăm câte puțin vin, tot el glăsuiește că bețivii nu vor moșteni Împărăția Cerurilor (I Cor. 6, 10).

Așadar, vinul, luat cu măsură, constituie un medicament pentru trupul omului aflat în neputință. Isus, fiul lui Sirah merge mai departe și arată importanța vitală a vinului în viața omului: „întocmai ca apa pentru viață este pentru om vinul, de-l vei bea cu măsură”, căci „vinul este bucuria inimii și veselia sufletului când se bea la vreme cu măsură” (Sir. 31, 33). Se observă cu ușurință în cele trei exemple scripturistice recomandarea de a se consuma vinul cu dreaptă socoteală, puțin, ca o doctorie. Foarte multe studii de specialitate scot în evidență o serie de aspecte terapeutice ale vinului. Însuși părințele medicinei, Hipocrate, se referea la importanța medicală a acestuia și-l recomanda în tratarea unor deficiențe fiziologice, pneumonie, plăgi deschise și mușcături de șarpe. Unele însemnări din istorie ne spun că într-adevăr vinul se folosea nu doar la ospete, ci și în tratarea sau prevenția unor boli sau epidemii. Bunăoară, Iulius Cezar cerea militarilor romani să-și bea porția de vin pentru a preveni frecventele infecții interne. Mai târziu, în secolul al XVII-lea, marinarii francezi primeau zilnic o porție de vin, cu efect profilactic față de îmbolnăvirile digestive.

Cercetările minuțioase din ultima vreme au dus la confirmarea a ceea ce a afirmat Oenoterapia (tratamentul

diverselor afecțiuni cu ajutorul vinului) încă din antichitate. Citeam de curând un articol al reputatului oenolog britanic doctor Harry Dunlop, care susținea că „vinul face adevărate miracole dacă știm a-l indica și în special a-l doza. Prin fierul foarte asimilabil pe care îl conține, vinul contribuie substanțial la combaterea stărilor anemice, stimulând în același timp forțele de apărare ale organismului”.

Cum pot posti copiii?

Postul reprezintă o veritabilă bucurie și binecuvântare pentru viața noastră! După câteva zile de ajunare, numeroase mame grijulii vin la biserică aducându-și odraslele de mână și cerând preotului să-i împărtășească deoarece nu mai pot posti. Lucru frumos și promițător. Dacă prunci de 8, 9 ani reușesc să postească o săptămână sau câteva zile, sunt convins că, odată cu vârsta, vor spori și dragostea, și înțelegerea lor pentru post. Însă unii părinți amână ajunarea copiilor, pe motiv că le-ar periclita creșterea și dezvoltarea psihosomatică. De aceea se pune întrebarea: postul este folositor sau dăunător copiilor?

Înseși rânduiețile bisericesti scutesc copiii de la post, dar nu interzic ca un copil să încerce să țină măcar două-trei zile dintr-un post întreg. Nutriționiștii spun că părinții trebuie să acorde o atenție deosebită calității și cantității de alimente consumate de copii. Lucru just, altminteri. Dar dacă un copil nu va fi învățat să ajuneze din fragedă vârstă, la maturitate nu va

înțelege rostul și rolul postului în viața lui. Copiii nu au păcate, nu li se poate vorbi de pocăință. Nu au de ce plânge. Nevinovăția, inocența, frumusețea copilăriei îi fac privilegiații Mântuitorului Hristos, Care are pentru ei o chemare emoționantă: „lăsați copiii să vină la Mine!” (Mt. 9, 14). Dacă Domnul a spus „lăsați”, înseamnă că tendința firească a copilului este orientarea către Dumnezeu. Celor ajunși la vârsta maturității Domnul le-a spus: „căutați Împărăția lui Dumnezeu!”. A căuta presupune caznă, efort, uneori durere, poticnire, lacrimi și abia la urmă bucurie. Astfel, dacă în cazul pruncilor nu se pune problema de păcat, de ispășire, de lacrimi de pocăință, este greu să le vorbești de post ca despre o modalitate de eliberare din starea de cădere. Copiii, în general, au inconsistente experiențe personale de credință, pentru că ei, deocamdată, își imită părinții în deprinderile lor. Dacă părinții vor prețui postul ca pe un mijloc de revenire în sine, acasă, în „Sionul bucuriei”, al comuniunii cu Dumnezeu și nu vor pune accent doar pe latura lui exterioară, ci vor acorda importanța cuvenită și celei interioare, adică schimbării în bine a modului de a fi și de a gândi, atunci și vlăstarele lor vor înțelege că ajunarea nu reprezintă o povară, nu constituie o înfometare, ci o modalitate de apropiere de Dumnezeu.

Având în vedere toate acestea, cum trebuie să le arătăm copiilor postul, cum să traducem pentru mintea lor curată noțiunea de post? Un posibil răspuns ar fi următorul: copiii trebuie să vadă în casă că s-a schimbat nu doar dieta familiei, ci și comportamentul, atitudinea, renunțarea la tot ce ne poate înstrăina și îndepărta de Dumnezeu. Povețele Sfântului Ioan Gură de Aur grăiesc

limpede: „Copiii și fiii noștri sufletești trebuie să ne vadă totdeauna blânzi la cuvânt; smeriți în comportare, miostivi la inimă, nelipsiți de la biserică, legați mai mult de Dumnezeu decât de cele pământești și înfrânați de la toate cele rele. Dar mai presus de toate, să ne vadă că trăim cu toții în dragoste, care este cununa tuturor faptelor bune”.

Copiii să înțeleagă că postul reprezintă o cale ce ne duce la Hristos Dumnezeu, ne înlesnește întâlnirea cu Mântuitorul, Care Și-a dat viața pentru noi. Junii trebuie să fie ajutați să descopere în Domnul Hristos un prieten Care le stă aproape, îi ajută, îi inspiră, îi ocrotește. Cu precădere în această perioadă de intensă trăire duhovnicească, copiii să fie duși mai frecvent la Biserică și pregătiți să primească mai des dumnezeiasca Euharistie. Dacă Domnul le-a dăruit prin familie bucurii nespuse, ei la ce ar fi dispuși să renunțe din cele exterioare și auxiliare pentru bunul lor prieten, Mântuitorul Hristos? Îndeosebi în post, cei mici trebuie să fie învățați beneficiile generozității. O jucărie dăruită unui copil sărac poate aduce nebănuită bucurie. Pentru cei aflați la neprihănita vârstă, postul poate fi și încercarea părinților de a-i determina să stea mai puțin pe rețelele de socializare sau în lumea virtuală și să-I acorde lui Hristos mai mult timp, să rostească o rugăciune ori să citească sau să asculte o istorioară moralizatoare, religioasă. Sigur, toate trebuie făcute cu dreaptă socoteală, după cum ne învață marii duhovnici. Esențial este ca părinții să nu impună copiilor ajunarea, ci să caute să le-o prezinte ca pe o bucurie, o sărbătoare a sufletului, o binecuvântare a casei. Postirea pentru micii școlari ar

putea să însemne îndemnul din partea părinților sau profesorilor de a se purta mai atent cu acei colegi din clasă care sunt mai triști, mai singuratici, mai lipsiți sau cu bătrânii din viața și din jurul lor. Postul pentru copii ar putea fi și îndrumarea de a deveni mai ordonați, mai binevoitori cu mediul natural, cu vietățile și plantele. Această abordare facilitează o înțelegere mai profundă a lumii înconjurătoare, ca dar al lui Dumnezeu pentru om, însă și motivează mai temeinic responsabilitatea omului față de darul sfânt al vieții, al biodiversității. A posti pentru școlari poate fi educarea meticuloasă a vocabularului, a gesturilor, a intențiilor, a dorințelor, eliberându-le de carapacea teluricului și orientându-le către Cer.

Cum rămâne cu postul de alimente? Câteva zile de ajunare ar prinde bine fiecărui copil. Nu întreaga perioadă, dar măcar înainte de împărtășanie copilul trebuie să înțeleagă că nu ne putem apropia oricum de Hristos, neuitând nici o clipă de primenirea interioară. La maturitate va avea această mântuitoare deprindere și nu se va împotrivi atunci când preotul, părinții sau bunicii îl vor sfătui să se înfrâneze. Ava Dorotei spunea: „semințele de virtute nu pot fi distruse”. Chiar dacă adolescența sau vârsta maturității va veni cu clipe mai tumultuoase, uneori petrecute departe de valorile sfintei noastre Ortodoxii, postirea de mic îl va face pe viitorul adolescent sau matur să-și amintească de bucuria adusă de post, de grija pregătirii din anii cei nevinovați pentru primirea Sfintelor Taine. Toate aceste dulci amintiri îl vor mobiliza, ajutându-l să-și vină în sine, să se întoarcă acolo unde Tatăl îl așteaptă cu nețărmurită dragoste.

Sfântul Teofan Zăvorâtul, adresându-se părinților, le spune referitor la creșterea copiilor: „Copilul trebuie hrănit astfel, încât, o dată cu dezvoltarea trupului, aducătoare de putere și sănătate, să nu-i aprindem în suflet patima îmbuibării pânteceleui. Să nu ne uităm că este mic, ci chiar din primii ani să-i potolim trupul atras de păcat și să-l învățăm să-l domine pentru ca în adolescență, în tinerețe și mai târziu să stăpânească cu ușurință această necesitate”.

Să reținem, așadar, spusele unui alt sfânt părinte: „Dacă am păcătuit, vom posti pentru că am păcătuit. Dacă n-am păcătuit, vom posti ca să nu păcătuim. Să dăm ceea ce avem: postul, și vom primi ceea ce nu avem: nepătimirea”.

„Fructele de mare” nu sunt vegetale

Odată cu începerea postului se răspândesc știri despre o serie de dezlegări de la rânduiala tradițională, care nu fac decât să bagatelizeze această perioadă duhovnicească atât de importantă din an. Știm bine că postul nu constituie un scop în sine, ci un mijloc de a ne curăți sufletele de rugina păcatului. Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să ne abținem nu doar de la bucate, ci îndeosebi de la păcate. Însă și hrana consumată ne va ajuta sau, dimpotrivă, ne va împiedica să transformăm ajunarea într-o veritabilă școală duhovnicească a pocăinței, a luminării spirituale.

Împrumutând o serie de tradiții de la alte popoare ortodoxe, ce și-au „adaptat” rânduiala postirii la condițiile

moderne, numeroși credincioși, ba chiar clerici, răspândesc un obicei culinar grecesc conform căruia în post se pot consuma „fructe de mare”. Unde mai pui că starea de incertitudine o sporește ambiguitatea unor stareți ori preoți de mănăstiri care, imitând rânduiala Sfântului Munte Athos, consideră firesc consumul așa-ziselor „fructe de mare” în această perioadă.

Ca să lămurim cum să postim, trebuie să facem apel la sfintele canoane și la celelalte prevederi tipiconale prezente în învățătura Bisericii referitoare la postul închinat Adormirii Maicii Domnului. În cartea *Tipicul cel Mare și Învățătura pentru posturi din Ceaslovul Mare* se prevăd următoarele reguli de postire: luna, miercurea și vinerea se ajunează până la Ceasul al IX-lea din zi (aproximativ orele 15-16), când se consumă mâncare uscată. Marțea și joia se mănâncă legume fierte, fără untdelemn, iar sâmbăta și duminica se dezleagă la untdelemn și vin. În postul închinat Adormirii Maicii Domnului, Pravila Mare dă dezlegare la vin și untdelemn și pentru zilele de marți și joi. Pe 6 august, la serbarea Schimbării la Față a Mântuitorului Hristos, în orice zi ar cădea, se face dezlegare la untdelemn, pește și vin. Sfântul Simeon al Tesalonicului afirmă că ajunarea de la începutul lui Gustar „este pentru amândouă sărbătorile, cea de 6, respectiv 15 august. Prima dintre ele este pricinuitoare de lumină, iar alta, aducătoare de milostivire și solire pentru noi”. Cărțile de învățătură prevăd, de asemenea, ca rânduială specială de-a lungul întregului post, săvârșirea celor două Paraclise ale Maicii Domnului. Se observă lesne o similitudine între rânduilele ajunării din postul Maicii Domnului și al Sfintelor

Paști. Cred că la acest aspect se refereau bătrânii evlavioși când afirmau că postul Sfintei Mării este rupt din Postul Mare.

Cum procedăm însă cu fructele de mare? Spune o istorisire că într-un post călugării din Sfântul Munte nu mai aveau ce mânca și atunci Maica Domnului li s-a arătat, îngăduindu-le să consume fructe de mare. Așadar, dezlegarea s-a făcut doar într-o situație limită, nu pentru toate posturile. Noi ne-am cere osândă pretinzând că am rămas așa de săraci, încât nu avem cu ce ne pregăti hrana, trebuind să recurgem doar la fructele de mare. Să adăugăm că respectivele alimente costă atât de „ieftin”, încât le putem considera articole de lux.

Termenul de „fructe de mare” a intrat în vocabularul culinar de puțină vreme. În unele părți ale lumii ele sunt numite „roadele mării”, o denumire care cred că se apropie mai bine de adevăr. Vasăzică, „fructele de mare” nu reprezintă alimente vegetale, ci anumite specii de crustacee, moluște – deci, *animale* marine ori de apă dulce, folosite în alimentație. Crustaceele au corpul alcătuit din segmente acoperite cu o carapace chitinoasă (creveți, crabi, langustine, homari), iar moluștele au corpul moale, închis adesea într-o cochilie (scoici, midii, stridii). Tot în categoria moluștelor se includ așa-numitele „cefalopode” (calamari, sepii, caracatițe). Potrivit specialiștilor în alimentație, carnea de crustacee conține niveluri proteice ridicate, cuprinse între 17 g%-21,5 g%, asemănător cu peștele (crap 18,9%, macrou 22%). Pe lângă concentrația ridicată de omega-3 – însemnând aproximativ 85% din grăsimile totale – apar concentrații mari de colesterol. Crevetii conțin cea mai ridicată

cantitate de colesterol repartizată la 100 g ingerate, peste 150 mg, urmați de homari, cu circa 95 mg. Pentru comparație, un ou de găină având 60 grame conține la fel de mult colesterol ca 100 g de homar. Nutriționiștii precizează că „fructele de mare” au un conținut energetic ce variază între 89 cal-105 cal/100 g. Aceeași cantitate de piept de pui la grătar conține 99 calorii.

Când se mănâncă „roadele mării” în Sfântul Munte Athos? Consumul de cefalopode și crustacee în posturi îl reglementează o tradiție legată de osteneala privegherilor lungi, istovitoare. Cine a mers în Sfântul Munte a observat că în posturi se face dezlegare la „fructe de mare” doar sâmbăta ori duminica și în sărbători, însă numai după privegheri de toată noaptea și după ce, în prealabil, de luni până vineri inclusiv, monahii nu s-au hrănit decât cu fructe și legume, uscate sau cel mult fierte, fără untdelemn.

S-ar cădea să tragem niște concluzii. Vă las pe fiecare să vă răspundeți: este bine să consumăm carne de animale marine în post? Eu unul consider potrivită reîntoarcerea la postul tradițional românesc, fără importuri de obiceiuri culinare străine de credința ori simțirea noastră. Întâi de toate, să nu uităm că în post trebuie să experimentăm o altfel de foame: cea după Dumnezeu.

II

De la tristețe la bucurie, de la moarte la viață

Sfânta Cruce aduce primăvara duhovnicească

După multe încercări, se pare că primăvara se-ntoarce acasă. Vânturile, ce odinioară oftau prelung pe la ferestre, s-au potolit, adiind cu miros de verde crud. Privind în depărtări, vezi cum se cerne umbra ca de răsărit, iar câte o floare de lumină se întinde vie, strălucită, pe covorul moale al pământului săturat de omătul iernii. Pe ici-colo zărești câte o pasăre din cele călătoare sosită prea devreme; parcă speriată de singurătate, își caută suratele ce au să vie. În apropierea *Poienii liniștii*, Vovidenia, pârâul Slătiorul sare pe trepte cenușii de pietre șlefuite, împrăștiind lacrimi de fericire că s-a dezrobit din temnița gheții, unde până ieri stătuse prizonier. Acum, slobod ca un miel, tremurând de bucurie, se grăbește să-și întâlnească fratele mai mare, Nemțișorul, care poartă din depărtări, de pe valea Icoanei, ape-nvolburate, grăbite să se îmbrățișeze cu cele ale Ozanei, odată frumos curgătoare, cu unda limpede, ca de cristal. În preajma smeritului schit al lavrei nemțene, lacul lui Daniil, pe malul

căruia Sadoveanu poposea spre a călători cu mintea în depărtate veleaturi, se întinde solemn, așteptând razele soarelui să-i dezmoștească luciul. Codrul din apropiere, bătrân de zile, cu potecile încă umede, se visează potopit de verdeață și flori. Aburii singuratici, împresurându-l în zorii zilei, îi sporesc taina singurătății, iar mugurii pe ramuri plâng de fericire, ca într-o tremurare de suflet, născându-se din nou.

În această atmosferă senină, dătătoare de speranță, sub zâmbirile primăverii, în adierile pământului reavăn, răscolit de harnice pluguri, ne pregătim și noi să înviem din moartea păcatului la viața plăcută în Hristos, parcurgând vremea Sfântului Post al Paștilor. Am pornit într-o călătorie pe calea virtuților, presărată uneori cu ispite înghimpoase, alteori cu popasuri duhovnicești, aducătoare de pace și nădejde că primăvara duhovnicească se află aproape. Unul din răgazurile pline de frumusețe și bucurie este cel din duminica a treia a postului, a cinstirii Sfintei Cruci. Potrivit rânduielilor de veacuri statornicite, ne vom închina Semnului Fiului Omului, cântând: „Crucci Tale ne închinăm, Hristoase, și sfântă Învierea Ta o laudăm și o slăvim”. De ce această proslăvire solemnă? Ca să nu uităm că viața creștinului rezidă, înainte de orice, în „a-și lua crucea sa în toate zilele”, urmând lui Hristos sau chiar în a urca pe Crucea lui Iisus, lăsându-se „răstignit împreună cu El, pentru a învia împreună cu El”. În general, îi numim pe călugări „purtători de cruce”, căci, de-a lungul întregii lor existențe, toate faptele, gândurile ori frământările lor se arată cadențate de semnul Crucii. „Urcând pe Cruce, îmbrăcând Crucea, creștinul se înalță mai presus de pământ și de grijile

lui”, spunea un părinte. El ajunge asemenea lui Hristos – mort pentru lume, după cum scrie Sfântul Grigorie de Nyssa: „a ne întoarce spre Cruce înseamnă a ne face întreaga viață moartă pentru lume și răstignită, ca ea să nu poată fi rănită de nici un păcat”.

Dar chemarea hristică nu se adresează doar monahilor, ci oricui s-a îmbrăcat cu Hristos, primind dumnezeiescul botez. De aceea, pocăința din postul ce-l petrecem nu reprezintă pur și simplu o asumare a Crucii, o neînțetată răstignire duhovnicească, ci însăși Crucea a devenit simbolul făptuirii, al pocăinței îndeosebi, al participării imperative a creștinului la Sfintele Pătimiri ale Mântuitorului Hristos de care ne apropiem. Cinstirea Sfintei Cruci este așezată la jumătatea Păresimilor ca să ne întărească pe toți cu nădejdea biruinței asupra păcatului. Marele Răstignit a coborât până la iad, vrând să-l mântuiască, sfărâmându-i încuietorile prin Cruce, îndemnându-ne pe fiecare din noi să-și zdrobească iadul lăuntric, cuibărit în taina ființei noastre, unde germinează și se dezvoltă patimile. Dacă nu există un iad eternizat, paralel cu Împărăția lui Dumnezeu, totuși omul, prin patimi și păcat, își creează o stare similară cu a iadului, fapt adevărat de o cântare bisericească: „mă îngrozesc și mă înfricoșează focul cel nestins al gheenei, viermele cel cumplit, scrâșnirea dinților; ci slăbește și-mi lasă greșelile și în starea cea dimpreună cu aleșii Tăi, Hristoase, rânduiește-mă”. Cinstirea Sfântului Lemn în mijlocul postului constituie un îndemn al Sfintei noastre Biserici de a ne asuma Crucea Domnului, de a ne elibera din focul mistuitor al păcatului, căci altminteri nu vom culege roadele jertfei Mântuitorului. Numai

ridicând Crucea Lui, prin lepădarea de omul vechi și îmbrăcarea în cel nou, vom putea trăi o primăvară spirituală autentică. Pentru aceasta însă trebuie să ne răstignim duhovnicește împreună cu Hristos, biruindu-ne păcatele și eliberându-ne de metehnele sufletului ori ale trupului care ne întunecă inima și rațiunea, târându-ne în urgia patimilor.

Folosim, cu precădere în post, noțiuni înfricoșătoare: „patimi”, „iad”, „suferință”, „lacrimi”. Să înțelegem oare că spiritualitatea ortodoxă este una sumbră, dominată de tristețe? Sună anapoda, parcă. Iar dacă nu-i așa, atunci la ce servesc toate acestea? Răspunsul îl găsim iarăși în învățăturile Sfinților Părinți, precum și în cărțile de cult: pocăința reprezintă asumarea de bunăvoie a Crucii și răstignirea duhovnicească, împlinindu-se în învierea, înnoirea și îndumnezeirea noastră. Așadar Ortodoxia nu înseamnă doar căință, jale, lacrimi, ci și Înviere. O Înviere ca rod al răstignirii duhovnicești. Deci pocăința în Ortodoxie anticipează învierea, bucuria. O cântare a Sfântului și Marelui Post zice: „Răsărit-a primăvara Postului și floarea pocăinței. Deci, să ne curățim pe noi, fraților, de toată întinăciunea”. Vasăzică, noi ortodocșii nu despărțim Crucea de Înviere, ci stăruim pe sudura interioară ce există între taina Crucii și taina Învierii Mântuitorului Hristos. Aceasta pentru că rodul Crucii este Învierea și în jertfa Crucii se închide deja bucuria Învierii, nedespărțită de amintirea jertfei Crucii. De aceea, cântăm acum, la mijloc de post, cu nădejdea împărtășirii din lumina și bucuria pascală: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o mărim”.

Sfântul Lazăr, cel înviat din morți

Sâmbăta lui Lazăr, rânduită de Biserică înaintea Duminicii Floriilor, reprezintă un popas duhovnicesc foarte important în urcușul nostru către sărbătoarea pascală. Cele două sărbători constituie de fapt limita, dar și liantul, ce unește Postul Păresimilor cu Săptămâna Sfințelor Pătimiri ale Domnului Hristos. Împreună alcătuiesc o preafrumoasă prevestire a bucuriei și luminii neînserate a praznicului celui mare al Învierii Mântuitorului. Despre minunata întâmplare a învierii lui Lazăr nu se pomenește decât în Postul Mare ori în unele biserici, când, deși tipicul nu prevede, la rânduiala de înmormântare se adaugă fragmentul din Evanghelia de la Ioan unde se relatează înfricoșătoarea minune. De Lazăr, cel a patra zi ieșit din mormânt, ne amintim la toate slujbele de parastas pentru cei adormiți, căci în formula de încheiere, numită apolis, preotul pomenește și pe fericitul mort înviat, care a cunoscut iarăși moartea și va învia la sfârșitul veacurilor, împreună cu noi toți. Se cuvine să facem o precizare foarte importantă: între învierea lui Lazăr și cea a Domnului există o deosebire fundamentală. Pe amândouă le numim folosind același substantiv, însă ele se diferențiază esențial. Lazăr nu s-a reîntors printre cei vii cu puterea sa, ci Iisus, Stăpânul Vieții, l-a readus la existența biologică, supusă din nou bolii și pierzării. Așadar, potrivit ar fi denumirea de reanimare, revenire la viața firească oricărui pământean. Dacă vorbim de Învierea Domnului, lucrurile stau cu totul altfel: Hristos S-a ridicat din moarte prin forțe proprii, iar viața de după Înviere era

una nouă, duhovnicească, nepieritoare. De aceea, imnul pascal glăsuiește: „Hristos a înviat”, deci, nu L-a înviat altcineva, vreo putere exterioară ființei Sale. Ni se pare interesant să ne gândim la perioada petrecută de Lazăr pe „tărâmul celălalt”: patru zile, chiar mai mult decât Marele Răstignit. Pe când Iisus, coborând cu sufletul în iad, a zdrobit lanțurile morții, binevestind dreptilor Lumina, Lazăr a rămas cu sufletul acolo, îngrozindu-se de muncile înfricoșătoare la care se supun cei osândiți. Tradiția afirmă că, odată revenit în lumea aceasta și întrebat adeseori „Cum este? Ce ai văzut dincolo?”, Lazăr nu a izbutit să mărturisească nimic, căci limba nu reușește să zugrăvească vreuna dintre cutremurătoarele imagini. Tot din tradiție știm cât de profund l-au marcat priveliștile stăpânirii întunericului: după ce sufletul i s-a întors în trupul ce zăcea de patru zile în mormânt, redându-i vitalitatea, Lazăr nu a mai zâmbit niciodată, deși va fi avut și motive binecuvântate. Sinaxarele spun că el a trăit încă vreo 30 de ani: o „a doua viață”, o existență dedicată în exclusivitate Celui Ce l-a scos din infern. Nici până a fi mușcat de fiorul morții Lazăr nu era străin de prezența și învățătura Domnului; Triodul îl numește chiar „prietenui lui Hristos”. Cu toate acestea, am putea lua în calcul probabilitatea ca el să fi gândit precum una din surorile lui, Marta, care, în dialog cu Mântuitorul, și-a exprimat oarece îndoială în puterea Lui, reproșându-I: „Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit”.

Revenind la debutul „cele de-a doua vieți”, cel care s-a înfricoșat de muncile iadului a trăit permanent cu uriașa povară, fiindcă, se pare, nu i s-a îngăduit să vorbească

despre ce văzuse. Cu siguranță că au existat încă de pe-atunci nenumărați curioși, doritori să afle ce și cum. Dar Lazăr a tăcut, crezând în dumnezeirea Izbăvitorului său. După Cincizecime, când au început prigonirile împotriva creștinilor, a plecat în insula Cipru, însoțit de Marta și Maria, surorile lui. Mulți dintre adversarii Domnului doreau numaidecât uciderea sa: oare cine ar fi mărturisit mai viu despre puterea Învățătorului decât cel ce șezuse în mormânt patru zile, încât trupul începuse a i se descompune? Odată înviat, Lazăr reprezenta dovada incontestabilă a dumnezeirii lui Iisus Hristos: zăcuse mort, dar acum trăia. Iar martorii nemaiauzitului eveniment erau prea numeroși ca să fie reduși la tăcere.

Stabilit pe meleagurile cipriote, la puțin timp a primit vizita Sfântului Apostol Pavel, însoțit de ucenicul său, Barnaba, care l-a hirotonit episcop al Ciprului. Ca arhipăstor, cu smerenie și nezdruncinată credință, l-a mărturisit prin cuvânt și faptă pe Cel Ce l-a scos din gheara morții, conștientizând că va veni vremea despărțirii din nou de lumea materială, pentru a gusta bucuria părtășiei din veșnicie – în cazul lui, „cea de-a treia viață”. Nu știm dacă dreptul Lazăr a lăsat ceva scris, dar ne închipuim lesne cu cât patos vorbea despre Prietenul său. Cu tărie în cuvânt, îndemna păstoriții să lucreze la mântuirea lor, râvnind la „un colțisor de rai”, după cum ar spune un părinte drag nouă tuturor, Cuviosul Paisie de la Sihla.

Înainte de a-și începe drumul spre Casa Tatălui Ceresc, Lazăr a dorit s-o revadă pe Fecioara Maria. De aceea, a trimis o mică ambarcațiune ca s-o aducă în Cipru.

Buna Maică, însoțită de Sfântul Ioan Evanghelistul, i-a împlinit dorința. Pe mare s-a iscat o furtună și, în loc să acosteze în Larnaca, unde se găsea Lazăr, corabia a plutit către Muntele Athos, pe-atunci stăpânit de credințele deșarte, în timp ce templele păgâne dominau întreaga regiune. Tradiția spune că atât Fecioara Maria, cât și Apostolul Ioan au predicat Cuvântul lui Hristos, s-au rugat și au stăruit pentru luminarea celor ce încă nu primiseră vestea cea bună. Folosințele misiunii lor au fost uriașe, dacă ne gândim doar la faptul că Athosul a devenit „țară a monahilor”, supranumit Grădina Maicii Domnului. De la Athos, Preasfânta Fecioară a ajuns în Cipru, întâlnindu-l pe statornicul ucenic al Fiului ei, dăruindu-i, potrivit tradiției, un omofor lucrat de binecuvântatele sale mâini. La sfârșitul călătoriei pământești, Lazăr, cu dor nestins după Prietenul său, a adormit, fiind îngropat în localitatea Larnaca din Cipru. Peste mormânt s-a ridicat o mică biserică, dar, pe la anul 890, împăratul Leon Înțeleptul, nutrind o adâncă evlavie către Sfânt, i-a mutat moaștele la Constantinopol, zidind în locul bisericuței originare una impunătoare, care poate fi admirată și astăzi.

Pe lângă corvoada pregătirilor din zilele premergătoare sărbătorilor pascale, să medităm mai îndelung la acest moment de dinaintea Sfintelor Pătimiri ale Răscumpărătorului nostru, ca să înțelegem că învierea lui Lazăr o prefigurează atât pe cea a Mântuitorului, cât și pe cea de obște, căci toți vom învia. Dar, ca să stăm la masă cu Domnul, precum Lazăr, cade-se a ne strădui să devenim prietenii Lui.

Și ramurile de salcie pot răni pe Hristos

Floriile! Sărbătoare și bucurie ca anticipări ale ne-grăitei lumini pascale. Purtăm în mâini plătând ramuri de salcie abia mijite la viață și continuăm ajunarea îndreptându-ne către Înviere. Ramurile de copac binecuvântate de preoți la biserică, spun Sfinții Părinți, au mai multe înțelesuri. Ducând ramuri de salcie în mâini marcăm biruința împotriva morții pe care a arătat-o Mântuitorul nostru prin învierea lui Lazăr, ca pe o prevestire a Învierii Sale, dar și a întregii omeniri. Crenguțele înverzite simbolizează și biruința noastră asupra păcatului. Sfântul Ioan Gură de Aur spune chiar că stâlparile de la Florii reprezintă cununa virtuților câștigate pe parcursul postului ce se apropie de sfârșit. Acestea sunt pocăința, sinceritatea, milostenia și înnoirea noastră lăuntrică. Vlăstarele vopsite în verdea crudă de vesela primăvară închipuiesc și sufletele noastre îmbobocite de fericire că L-am regăsit, L-am redescoperit pe Domnul în această vreme. Dar în primul rând, purtând ramuri de copac în mâini, închipuim pe cei ce odinioară L-au ovaționat pe Hristos, întâmpinându-L la ultima Sa intrare în Ierusalim. Mulțimile care L-au aclamat pe Blânda Păstor, peste câteva zile doar, Îl vor și osândi, ațâțate de dușmanii Răscumpărătorului nostru. Ramurile de măslin și finic purtate de Florii le-au înlocuit cu vorbe grele, cu scuipări și hule care au șfichiuit trupul fără de pată și sufletul dumnezeiesc al Domnului. Este copleșitor când te gândești că Mântuitorul S-a lăsat umilit și necinstit de propria-I creatură. Și toate din iubire le-a îndurat. Cu adevărat dragostea este o nesfârșită taină. Deci finicul și măslinul de la Florii s-au transformat în

șepoase bice care au lovit nemilos Iubirea. Asta s-a petrecut demult, dar oare se poate repeta dramatica întâmplare? Mai putem noi să ne lăsăm manipulați de dușmanii lui Hristos? Din păcate, da. Abili și inteligenți, potrivnicii Marelui Răstignit devin aliații omului care foarte ușor transformă veridica bucurie pascală într-una superficială, redusă adeseori la aspectul ei culinar. Oare Sfintele Pătimiri ale lui Iisus pot fi alinate doar de o mâncare copioasă? Ce înșelare! Nu zic, românul dintotdeauna a știut să-și împodobească masa la Sfintele Sărbători, dar nu înainte de a-și înnobila sufletul cu virtuți. Își împodobește casa după ce camera inimii o primenea, o deretica, pregătind-o de praznic. Să nu fim ipocriți: o masă frumoasă îi adună pe cei dragi și-i predispune la comuniune, dar de aici și până la a-L lăsa singur pe Hristos în zilele Sfintelor Sale Pătimiri, ba chiar în noaptea de Înviere, pornind ospețe culinare și bahice, este o distanță foarte mare. Și uite-așa salcia plăpândă de la Florii se poate preschimba într-un aspru bici cu care Îl lovim pe Domnul. Îi provocăm răni adânci când în Săptămâna Patimilor nu găsim timp să-I stăm aproape. Trebăluim de zor ca niște albine ieșite la muncă după o lungă ședere. Program încărcat, activități solicitante care, prea des, ne răpun. Osteniți, mulți dintre noi nu reușim să participăm la Slujbele Deniilor, sau, dacă printr-un efort izbutim să ajungem, adesea oboseala ne toropește. Sângerările nevinovatului biciuit mai vin și din altă parte: din nepăsarea noastră față de răpirea sărbătorii Sfintei Învieri de către înghimpoasele „branduri” ce ne invadează existența. Oare au ceva în comun Sfintele Paști cu iepurașul de ciocolată care, în zilele premergătoare sărbătorii, ne violentează privirea

prin magazine și piețe? Care din Sfinții Părinți ne-a stabilit un asemenea meniu? De multe ori exagerăm chiar cu tradiționalele bucate pregătite cu asiduă grijă, prin Sfintele Paști înțelegând doar miel, drob, pască, ouă roșii, cozonac și, mai nou, iepurași de ciocolată.

Unii poate vor ridica glasul și vor blama aceste rânduri, rostind răspicat: „dar ce să mâncăm de Paști?”. Au și ei dreptate. Așa este, trebuie să primim sărbătoarea împlinind și obiceiurile culinare, dar să nu reducem bucuria pascală doar la atât. Ce sărac Paști vom trăi, procedând astfel! Cât de puțină lumină ne va pătrunde ființa! Ce flămânzi vom fi! Bucuria sfântă și mare a Învierii Domnului o vom simți în primul rând dacă vom încerca să-L însoțim pe drumul Golgotei în săptămâna mare și înfricoșătoare a Sfintelor Sale Pătimiri pe Mântuitorul lumii. Lumina în care ne vom răsfața sufletele și trupurile va pogori din lumânare în inimi dacă vom izbuti să ne scaldăm în iubirea mai tare decât moartea a dulcelui nostru Mângâietor, participând la întreaga slujbă de Înviere, care va spinteca întunericul nopții, transformându-l în zori de zi. Iar despre ospățul praznicului ce să zic?... Să ne hrănim întâi cu Hristos euharistic, să prânzim cu El, nu în Betania, ca oarecând Lazăr, ci în anticamera Împărăției lui Dumnezeu, Sfânta Biserică. Așa și bucatele pregătite în cinstea sărbătorii vor fi mai gustoase și mai aromate, căci rugăciunea de binecuvântare a cărnurilor, a brânzei și ouălor de după Sfânta Liturghie le vor transfigura.

Așadar să încercăm să ne reevaluăm atitudinea față de Sfânta Sărbătoare a Învierii Domnului, să o păstrăm curată, fără adaosuri străine de duhul dreptei credințe, fără chiciuri care alterează duhul sărbătoresc

bimilenar și astfel ramurile de salcie nu vor provoca răni Domnului, ci vor rămâne ceea ce și sunt: icoană a biruinței vieții asupra morții.

Cu asemenea stâlپări să-L întâmpinăm pe Domnul de Florii, să-L urmăm și să nu-L părăsim, să-I stăm aproape, neuitând că de Paști trebuie să ne pregătim să prânzim în primul rând la masa cea nepieritoare, ospățul mântuirii, și să sărbătorim duhovnicește, după cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel: „iată, Hristos, Paștile nostru, S-a jertfit pentru noi; să prăznuim, deci, nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al viclesugului, ci cu azimile curăției și ale adevărului” (I Cor. 5, 7-8).

Ce au în comun Hristos și un pelican?

Începutul lunii Prier ne amintește nu doar despre mult trâmbițata zi a păcălelilor, o invenție străină de frumusețile sfintei noastre Ortodoxii, ci de faptul că în prima zi din aprilie, încă din 1906, sărbătorim ziua mondială a păsărilor. Se vor întreba unii: ce legătură are această zi cu viața unui bun creștin? Un posibil răspuns ni-l oferă statisticile. Ornitologia ne arată că actualmente pe Pământ se cunosc aproximativ 10.000 de specii de păsări, dintre care aproape 12% se află pe cale de dispariție, cauza principală a acestei drame fiind omul. Dumnezeu i-a poruncit să stăpânească creația ca pe un dar divin, dar el a folosit-o în mod egoist și distructiv.

Adeseori viața spirituală a persoanei inspiră comportamentul ei exterior. De pildă, sufletul unui semen

robit de patimile egoiste ale lăcomiei și violenței se comportă cu agresivitate sau cu iresponsabilitate față de natură, inclusiv față de păsări. Dumnezeu a creat lumea întregă într-o deplină armonie, pe care omul o poate cultiva sau distruge. Când știința încetează să mai fie o cale de creștere spirituală, ca responsabilizare a insului față de plinătatea creației și calitatea vieții omenești, se ajunge la degradarea acestora. Științele și tehnologiile motivate doar de câștigul financiar stau la originea crizei ecologice actuale, care amenință existența a numeroase specii de plante, animale și păsări. Atât sănătatea și siguranța speciilor animale, cât și a omului au ajuns amenințate de noile maladii apărute ca urmare a schimbărilor climatice și a poluării, cauzate de intervenția filistină și agresivă a umanității asupra naturii și de întrebuițarea fără măsură și etică a biotehnologiilor. Omul, așezat de Dumnezeu ca „preot” și slujitor al creației, devine responsabil, prin faptele sale, de tot ceea ce se întâmplă în natură. Natura este sau ar trebui să-i fie un statornic prieten, iar nu dușmanul lui. Urmărind însă numai propriile interese, omul stingherește lumea înconjurătoare în echilibrele sale așezate de Creator. Consecința acestei atitudini lipsite de comunicare pașnică și respectuoasă cu natura o reprezintă transformarea ei, din prieten și aliat, în adversar. De aceea, grija pentru mediu nu constituie un ideal emoțional, mai ales acum, când realitatea schimbărilor climatice ne afectează pe toți, ci un deziderat realist și profund ortodox.

Ornitologia, privită din punct de vedere teologic, poate descoperi adevăruri adânci referitoare la legătura dintre om și mediu, cu tot ce presupune el: vietăți, plante și

animale, iar toate întreolaltă cu Dumnezeu, făuritorul lor. Sfânta Scriptură acordă o atenție deosebită păsărilor, dovadă că acest substantiv apare în cartea sfântă de peste 120 ori. Însuși Mântuitorul Hristos, vrând să atragă atenția asupra purtării de grijă a lui Dumnezeu față de creația Sa, Se referă la frumusețea și la viața păsărilor: „Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe, și Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește. Oare nu sunteți voi cu mult mai presus decât ele?” (Mt. 6, 26). Această trimitere la lumea păsărilor, pe care o face Domnul în Legea Nouă, ne duce cu gândul și la alte analogii ale Vechiului Testament. De exemplu, în cartea *Ieremia* (8, 7-8) se spune: „Până și barza își știe vremea sa hotărâtă sub cer; și turturica, și rândunica, și cocorul iau aminte la timpul când trebuie să vină. Iar poporul Meu nu cunoaște hotărârea Domnului”. Ca și în primul caz, profetul Ieremia arată că păsările, creație a lui Dumnezeu, își duc viața după rânduiala divină statornicită dintru început. Un alt text referitor la purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru tot ceea ce a creat, deci și față de păsări, o găsim la psalmistul David: „Sătura-se-vor copacii câmpului, cedrii Libanului pe care i-ai sădit; acolo păsările își vor face cuib. Locașul cocostârcului în chiparoși” (Ps. 103, 18-19).

Mi se pare interesant să observăm și faptul că Biserica a folosit imaginea păsărilor în zugrăvirea cu aripi a îngerilor, voind să arate prin aceasta că păsările au jucat rolul unor mesageri în istoria relației umanității cu Dumnezeu. Așadar ele reprezintă modul de comunicare dintre lumea immanentă și cea transcendentă. Să ne amintim doar de câteva mărturii scripturistice:

- Prorocul Ilie era hrănit de corbi la porunca divină: „Și a plecat Ilie și a făcut după cuvântul Domnului; s-a dus și a șezut la pârâul Cherit, care este în fața Iordanului. Corbii îi aduceau pâine și carne dimineața, pâine și carne seara; iar apă bea din pârâu” (III Rg. 17, 5-6).

- Noe trimite porumbelul ca mesager pentru a afla dacă Dumnezeu a încetat potopul: „Și porumbelul s-a întors la el, spre seară, și iată avea în ciocul său o ramură verde de măslin. Atunci a cunoscut Noe că s-a scurs apa de pe fața pământului” (Fc. 8, 11). De altfel, porumbelul este o pasăre preferată a lui Dumnezeu, căci în chipul porumbelului Duhul Sfânt S-a pogorât peste Mântuitorul Hristos la Iordan, când S-a lăsat botezat (Mt. 3 15-16). Această alegere o explică magistral Sfântul Ioan Gură de Aur: „porumbelul este o pasăre blândă și curată. Și s-a arătat în chip de porumbel Duhul Sfânt ca să arate că Duhul cel Preasfânt este duh de blândețe. De aceea, se arată la botez porumbelul, nu aducând o ramură de măslin, ci arătând pe Cel Ce ne eliberează de toate relele și dându-ne bune nădejdi. Porumbelul nu mai scoate din corabie un singur om, ci ridică la cer întreaga lume, iar în loc de ramură de măslin aduce întregii lumi înfierea”.

Preocupările scriitorilor bisericești asupra păsărilor sunt la fel de importante în a ne descoperi că toate făpturile, inclusiv înaripatele, își duc viața după rânduiala stabilită de Creatorul lor. Între aceștia, Sfântul Ambrozio al Mediolanului a dedicat vieții păsărilor o omilie, *Despre păsări*, făcând aici câteva reflecții privitoare la fascinanta lor lume.

Tot din viața păsărilor s-a inspirat și fericitul compozitor al strofelor Prohodului Mântuitorului Hristos,

asemuindu-L pe Răscumpărătorul nostru cu un pelican. Se apropie săptămâna Sfântă și Mare a Pătimirilor Domnului. Cu flori în mâini și cu lacrimi în ochi Îl vom însoți pe Marele Răstignit și-I vom cânta stihuri tulburătoare. Undeva la starea a doua vom zice așa: „Ca un pelican / Te-ai rănit în coasta Ta, Cuvinte; / Și-ai dat viață l-ai Tăi fii, care au murit, / Răspândind asupra lor izvoare vii”.

Ce legătură există între Hristos și un pelican? Răspunsul ni-l oferă un sfânt drag nouă tuturor, un frate de-ai noștri, român, Sfântul Ioan Iacob. În cartea *Din Ierihon către Sion. Scrieri duhovnicești*, sfântul nemțean dezleagă misterul, amintind de vechea legendă a acestei păsări, potrivit căreia pelicanul atât de mult își iubește puii, încât este dispus să își rănească coasta pentru a-i hrăni cu sânge, când îi vede zăcând în cuib flămânziți, însetați, vătămați de vreo boală sau de veninul otrăvitor al șerpilor. Sfântul Maxim Mărturisitorul chiar face o analogie între istoria mântuirii umanității și viața pelicanului. Pelicanul Îl închipuie pe Domnul Hristos, iar puii lui sunt Adam și Eva, firea noastră. Cuibul lui este Raiul, iar șarpele, diavolul cel răzvrătit. Deci șarpele, începătorul răului, le-a insuflat prin neascultare protopărinților veninul său și aceștia s-au făcut morți prin păcat. Dar Mântuitorul Hristos, din iubire de oameni, S-a înălțat pe cinstita Cruce și din coasta Sa străpunsă ne-a dăruit viața prin Duhul Sfânt, adevăr confirmat și de o cântare din Octoih: „Picăturile sângelui celui din Dumnezeu curs și ale apei, care s-a vărsat din coasta Ta, au înnoit lumea; căci cu apa speli păcatele tuturor, Doamne, iar cu sângele scrii iertarea”.

Drumul dintre moarte și viață

Drumul Mântuitorului Hristos către Sfintele Sale Pătimiri începe din ziua de luni, numită în sinaxare Sfânta și marea zi de Luni, în care Iisus blestemă smochinul neroditor. Părinții filocalici ne învață că gestul Fiului lui Dumnezeu a voit să arate refuzul iudeilor de a se face părtași dumnezeieștilor locașuri, dar și faptul că Domnul stăpânește întreaga creație. El nu Se eschivează de la suferința pătimirilor mântuitoare, ci se îndreaptă spre ele, conștient că doar așa poate duce la bun sfârșit răscumpărarea omului. Aceasta evidențiază faptul că, pe de o parte, iudeii nu au vrut să intre în camera cea împodobită a Mântuitorului, adică Biserica Sa, de aceea s-au făcut vrednici de blestem, iar pe de altă parte că Hristos are putere, ca Dumnezeu adevărat, asupra universului întreg, dar nu o folosește ca să scape de pătimiri, ci merge la ele de bunăvoie, ca să împlinească planul de mântuire a neamului omenesc.

Sfânta și marea de Marți ne pregătește pentru intrarea în camera Mântuitorului cu două parabole strict eshatologice: pilda celor zece fecioare și parabola talanților. Prima asemuiește cu o nuntă intrarea în viața veșnică, unde Hristos este Mirele Care ne cheamă pe toți la ospățul Său, iar nuntașii trebuie să fie pregătiți cu untdelemnul fecioriei și al faptelor bune. Cealaltă pildă ne arată că omul este chemat la practicarea virtuților, la sfințenie (Mt. 5, 48), deoarece el a primit talantul sfințeniei, însă trebuie să neguțătorească, făcând faptele pentru care i s-a dat puterea.

Ca o pecetluire a întregii pocăințe lucrute de-a lungul postului, Sfânta Miercuri ne arată ce minuni poate

săvârși ea în cel ce a practicat-o și câtă pagubă aduce când lipsește. Astfel, păcătoasa ajunsă în starea cea mai de jos a căderii, desfrânata, prin pocăință cu lacrimi s-a ridicat la treapta de mironosiță, iar Iuda, deși aflat în poziția privilegiată de apostol și ucenic al Stăpânului, din cauza vânzării Învățătorului coboară la stadiul de trădător, iar în cele din urmă, sfârșește prin sinucidere fiindcă n-a avut pic de pocăință.

Dacă Triodul a început cu antagonismul dintre pocăința cu nădejde și deznădejde, el se încheie cu aceeași opoziție. La sfârșitul postului, pomenirea păcătoasei și a vânzării lui Iuda capătă un tâlc îndoit: după o îndelungată pregătire cu multe osteneli, nu trebuie să stăm fără de grijă, căci o neatenție ne poate pierde toată agonișeala sufletului, ca ucenicului celui iubitor de argint. Pe de altă parte, omul păcătos și împovărat cu patimile, care nu a practicat pocăința, mai are acum o ultimă speranță: o căință și o întoarcere sinceră, ca a păcătoasei, îl pot salva, permițându-i să intre la ospățul de taină al nunții Mântuitorului.

În Joia Mare prăznuim: spălarea picioarelor ucenicilor de către Mântuitorul Hristos, Cina Cea de Taină, rugăciunea din grădina Ghetsimani și prinderea Domnului. În centru se află Cina Cea de Taină cu instituirea Euharistiei, care se va face până la sfârșitul veacurilor în sfintele biserici, în amintirea jertfei Mântuitorului. Liturghia euharistică este Liturghia smereniei, a dragostei Lui, testamentul iubirii Sale de oameni: „aceasta să faceți spre pomenirea Mea” (Lc. 22, 19).

Cu rugăciunea din grădina Ghetsimani și cu prinderea Domnului am intrat deja în Vinerea cea Mare a

Sfintelor și Înfricoșătoarelor Pătimiri. Sfinte, mântuitoare și înfricoșătoare numește Biserica Pătimirile Domnului – sfinte, pentru că Cel Ce le-a răbdat este sfântul sfinților; mântuitoare, fiindcă ele au fost prețul răscumpărării neamului omenesc din robia păcatului; înfricoșătoare, deoarece nu poate exista ceva mai cutremurător decât ocară, rușinea și batjocura aruncate de făptură asupra făcătorului și dătătorului de viață, Care pe toate le-a suportat până la moarte.

În Marea Vineri nu se oficiază Sfânta Liturghie, ci se ajunează total, căci este o zi sumbră din toate punctele de vedere: iudeii și-au pierdut dreptul de întâi născuți, Iuda moștenește Iadul pentru deznădejde, Petru se leapădă din mândrie de Învățătorul său, cerul se întunecă, pietrele se despică. Pe de altă parte, Vinerea Pătimirilor ne arată că Dumnezeu, în marea Sa iubire de oameni, îl acceptă pe păcătosul care se pocăiește în ultimul ceas, cum s-a întâmplat cu tâlharul de pe cruce. Chenoza Mântuitorului, unită cu marea Sa iubire, nu are limite. În brațele Sale întinse pe Cruce, Hristos îl primește pe tâlharul pocăit și Îi este „sete” (In. 19, 28) să mântuiască tot neamul omenesc. Astfel, Crucea apare ca mijloc de mântuire și izbăvire. De acum înainte el nu va mai fi un instrument de tortură și de rușine. Dacă Adam s-a izgonit din Rai prin lemn, tot prin lemn, cel al crucii, s-a sălășluit tâlharul în Rai.

Fărădelegea s-a săvârșit, dar totodată Domnul Și-a împlinit lucrarea răscumpărătoare: „Săvârșitu-s-a!”. Iadul, cu porțile lui zăvorâte peste cei morți din veac, reprezintă starea decăzută a omenirii depărtate de Dumnezeu prin păcat, starea de izolare și deznădejde

în care se afla omenirea căzută. Coborând în împărăția morții, Hristos a biruit-o pentru totdeauna, aducând în locul ei viața veșnică. De aceea, Biserica va fi de aici înainte locul unde porțile Iadului nu se vor mai închide niciodată înaintea omului. În această biruință asupra Iadului Domnul este ca un „leu adormit”, ca soarele ce apune și răsare spre a risipi întunericul și ca bobul de grâu care moare ca să rodească viața veșnică.

De la spaima în fața negrăitei coborâri a Domnului pentru biruința asupra morții, Prohodul trece la odihna Sâmbetei celei Mari, care, după fapta cea neagră de vineri, lasă să se întrevadă răsăritul Învierii. Atmosfera tristă și apăsătoare a Sfințelor Pătimiri dispare, încetul cu încetul, iar zorile albe ale Învierii înaintează tot mai luminos.

O, Răstignitule!

În lacrimi ne despărțim de cineva drag. La fel se întâmplă și în Vinerea cea îndurerată, când Hristos, din Doctor al sufletelor și trupurilor noastre, devine „bărbat al durerilor”, Împărat al slavei umilit de robii Săi. Soarele va scăpa spre amurg, iar noi ne vom croi drum către sfintele biserici prin lumina lină a serii, purtând în mâini lumânări și flori ca să participăm la înmormântarea Domnului. Poate ne-am obișnuit cu astfel de exprimări în Săptămâna cea tânguitoare a Sfințelor Pătimiri ale Mântuitorului Iisus Hristos. Nu sunt metafore, ci adevărul curat. Noi, robii, vom înmormânta pe Împăratul. Cu tristețe în suflet, dar având necurmată nădejde,

vom lăcrima, încercând să arătăm compasiune Preacuratei Maici, care, sfâșiată de durere, se tânguiește văzându-și Fiul fără suflare.

Se cade oare să jelim, la rândul nostru, știind că Domnul ne-a îndemnat să nu-L plângem pe El, ci pe noi înșine? Dar cum putem face altfel, când vedem că pământul și cerul se cutremură, pietrele suspină, iar soarele își ascunde razele? Cu atât mai mult noi, cei osândiți la moarte din pricina propriilor păcate, trebuie să vărsăm lacrimi de umilință, mulțumindu-I Marelui Pătimitor, deoarece fără jertfa Lui nu am mai fi gustat vreodată din Izvorul Vieții. Să plângem, neuitând că păcatele omenirii întregi L-au condamnat pe Hristos. Deși răstignit pe Cruce spre răscumpărarea omului, El a rămas îndrăgostit de acesta, chiar după căderea lui din iubirea Cerescului Părinte, provocată de neascultarea ce a deschis porțile înspăimântătorului iad. În perioada premergătoare Slăvitei Învieri, auzim mereu vorbindu-se despre chinuri, pătimiri, înmormântare. Asemenea cuvinte ne amintesc de stări, de lucruri potrivite mai degrabă cu ideea de umanitate decât cu cea de dumnezeire. Cert este că pe noi, oamenii, durerea ne sperie. Ne ferim aproape întotdeauna să o trăim, cu toate că, adeseori, îndată după nașterea pruncului, ea se înființează lângă leagănul său. Ce să zicem de moarte? Ne înspăimântă, ne uimește.

Totuși, gândind la Mântuitorul Hristos, Dumnezeu Adevărat, ca Om adevărat, El Se lasă cuprins de suferință, apoi moare. Cum se împacă oare aceasta cu ideea de dumnezeire și veșnicie? Iată câteva ocazii de a medita profund la jertfa dulcelui nostru Mântuitor, fiindcă El fost desăvârșit în toate. Nu a existat pe pământ om mai

înțelept, căci El reprezintă Însăși Înțelepciunea, Cuvântul lui Dumnezeu. Ne-o dovedește limpede înălțimea învățaturii Lui. Hristos este Absolutul dragostei: niciodată, nimeni în lume nu i-a iubit pe alții precum a făcut-o Domnul. Fiul lui Dumnezeu întruchipează, deopotrivă, puterea supremă, lucru arătat prin copleșitoarele Sale minuni. Dar atinge Iisus încă o culme: cea a suferinței, deoarece nicio ființă umană nu a suferit vreodată ca El. În genere, noi, pământenii, suportăm dureri trupești sau sufletești de nevoie ori în împrejurări independente de voința proprie, prea puțin pentru cei apropiați. Or, Domnul a îndurat atâta umilință și cumplita răstignire pe Cruce doar din iubire față de făptura Sa rătăcită, răzvrătită. De aceea, Mântuitorul Hristos este Dumnezeul jertfei și suferinței. Ce diferență colosală așadar între „pătimirile” noastre și cele ale Preabunului Izbăvitor al lumii! El nu ne-a învățat a cunoaște, a prețui numai sacrificiul pentru ceilalți, ci a birui chiar moartea, căci prin moartea Sa ne-a dăruit nouă nemurirea. Dacă până la Hristos oamenii doar presupuneau că există o altă viață în continuarea celei prezente, prin jertfa Lui supremă, dar îndeosebi prin copleșitoarea Sa Înviere, firava lor speranță a devenit o incontestabilă certitudine. Omul nu și-a putut vedea în chip deslușit menirea ultimă cât timp nu a avut garanția că va trăi și după stingerea sa fizică din lumea pământească, câtă vreme a privit existența ca pe un lucru efemer, întreruptă adesea de tulburătoare furtuni, sfârșită prin trăsnetul pieirii, descompusă apoi în perimetrul unui sinistru mormânt. Însă odată cu moartea lui Iisus, urmată de proslăvita Sa Înviere, insul a început a-și preschimba din adânc

trăirea, acordând actelor sale sensuri și rosturi mărețe, dăruindu-se cu sârg împlinirii binelui. Toate acestea le datorăm apoteozei durerii și jertfei Domnului Iisus Hristos – singura veritabilă dramă din istoria umanității ce a așezat Creștinismului aureola sfințeniei.

Prin nespusele Sale suferințe, răstignirea pe Cruce, îngroparea de trei zile, Mântuitorul ne învață ce înseamnă iubirea, sacrificiul și nemurirea, punând înaintea ochilor minții noastre adâncurile fragilei viețuiri pământești, marcate de dureri și moarte, pentru ca, apoi, să ne arate viața veșnică și atotputernicia Sa dumnezeiască. Acum ni se înfățișează ca om, urmând ca, odată cu slăvita-I Înviere, să-L preamărim ca Dumnezeu, Stăpân al vieții și al morții.

Să purtăm așadar în suflet și pe chip lacrimi, conștientizând câte răni I-am produs Mântuitorului prin păcatele noastre, și să-I mărturisim: „O, Răstignitule, Hristoase, câte ai pățimit pentru noi, care ne-am dovedit de atâtea ori nerecunoștința! Tu, Dreptul Judecător, Te lași osândit de cei fărădelege! Mielul lui Dumnezeu fiind, încuviințezi să Te rănească lupii cei flămânzi de ură și răzbunare! Cu inimi smerite, Te rugăm să ne înveți taina Sfintelor Tale Pătimiri, ca să înțelegem că nu există dragoste mai mare decât a Ta, Care ne-ai arătat că iubirea învinge moartea”. Iar dacă Iisus nu ne va răspunde îndată, înseamnă că vrea să medităm profund la semnificațiile Crucii și ale mormântului Său.

Cu Mântuitorul Hristos pe drumul Crucii

Hristos vine din nou spre Sfintele Pătimiri! Păcatele noastre Îi pun iarăși cununi de spini; nesăbuirea oamenilor Îl „îndestulează” cu oțet și fiere; indiferența și vanitatea lumii Îl dezbracă de haine, lăsându-L gol și înfrigorat; răutatea din noi Îi varsă sângele; orbirea duhovnicească și reaua credință Îl țintuiesc pe Cruce. Ne întristăm, ba chiar plângem, retrăind cu Domnul toate aceste înfricoșătoare fapte. Însă, oricât ar părea de paradoxal, parcurgând zbuciumatele zile ale Sfintelor Pătimiri ale Mântuitorului nostru, undeva, acolo, în ființa noastră, ar trebui să ne și bucurăm. Să plângem moartea Domnului, dar să ne veselim duhovnicește, căci moartea Răscumpărătorului poartă în ea nemurirea noastră.

Cu toate acestea, retrăim chinuitoarea întrebare: de ce totuși a trebuit să moară pe Cruce El, Creatorul Cerului și al Pământului? De ce a sfârșit pe cel mai îngrozitor obiect de tortură din acea vreme? Nu vom putea înțelege fără a ne reaminti că Dumnezeu a făcut lumea din iubire, ca să ne împărtășim din a Sa negrăită bunătate și dragoste. După căderea omului în păcat, tot din iubire ne-a făgăduit un Răscumpărător, chiar pe Fiul Său, Cel Unul Născut, Care numai prin propria-I jertfă ne putea readuce la Tatăl. Iată de ce putem afirma că Dumnezeu Își manifestă iubirea cu maximă deplinătate. Nu se cădea oare să-Și trăiască și suferința tot așa, în desăvârșită intensitate? A suferit pentru ca noi să ne tămăduim; S-a lăsat legat ca să ne descătușeze pe noi; a primit scuipări în obraz spre a ne înnobila cu cinste; S-a lăsat țintuit pe Cruce ca să ne elibereze din iadul păcatului. Ce

ușor I-ar fi venit să Se eschiveze de la toate acestea, dar n-a făcut-o! Cu o demnitate nepământească, cu o atotcuprinzătoare iubire, le-a răbdat pe toate, refuzând orice artificiu care i-ar fi ușurat cumva drumul Calvarului. Să ne amintim doar de vinul amestecat cu fiere ce I s-a dat să guste, pe când Se afla pe Cruce. În fapt, respectiva băutură avea rolul unui anesteziec menit să atenueze chinurile răstignitului. Refuzând-o, Domnul a trăit, spuneam, pe deplin suferința, ca un „bărbat al durerilor”, un Împărat al slavei umilit de robii Săi. Pe toate le-a suportat cu o iubire îndurerată pentru ca omul, din condamnat la moarte și întuneric, să se preschimbe în fiu al Luminii și al Învierii.

De-a lungul ei, existența umană poate fi presărată cu nenumărate și mari suferințe. Unele apar din pricina păcatului, a indiferenței ori a necredinței: bunăoară, cele pricinuite trupului și sufletului de narcotice. Altele, dimpotrivă, se nasc din dragoste. Când o mamă își vede copilul cuprins de flăcări și se aruncă după el, arsurile căpătate poartă pecetea iubirii. Însă între cele două tipuri de suferință există o deosebire: suferința păcatului nu poate fi răscumpărată decât printr-o altă suferință – cea a iubirii. Dacă aceasta este asumată benevol, ea devine jertfă.

Vasăzică, toate cele îndurate de Domnul: scuipările, batjocoririle, biciuirea, cununa de spini, calvarul Golgotei, răstignirea și moartea pe Cruce, toate împreună alcătuiesc jertfa răscumpărătoare a Fiului lui Dumnezeu, prin care noi, oamenii, ne-am reîmpăcat cu Ceresul Tată. Revenind la întrebarea anterioară, ținătura Domnului pe Cruce nu avea ca scop doar umilirea

deplină a Marelui Răstignit, ci ascundea un plan mult mai perfid: dușmanii Domnului voiau să pironască pe lemn și bunătatea lui Hristos îndreptată către oameni. Au răstignit trupul Domnului, urmărind totodată să țintuiască lucrarea Sa mântuitoare; crucificându-I trupul, doreau să-I anihileze și iubirea față de lume. Deși nimic din cele ce aveau să se întâmple nu I-au rămas străine, conștient, Fiul lui Dumnezeu a pășit spre mântuirea Sa Pătimire acceptând răstignirea. De acolo, de pe înălțimile Crucii, Hristos, sleit de puteri, îndurerat și părăsit, a strigat cu glas sfâșietor: „Săvârșitu-s-a!”, apoi Și-a dat duhul. Din negura vremurilor, ajunge până la noi, astăzi, strigătul plin de durere al Domnului!

Îl auzim prin sfintele Evanghelii și cântările de la deniile săptămânii Sfințelor Pătimiri. Cu toate că ne emoționează, sau, mai bine spus, încă ne mai emoționează, nu ne-am trezit suficient din bezna păcatului ca să împiedicăm această dramă. An de an, Mântuitorul este trădat, vândut și osândit de păcatele omenirii. Însă, prin nespusele Sale chinuri, răstignirea pe Cruce, îngroparea de trei zile, El ne învață ce înseamnă iubirea, sacrificiul și nemurirea, punând înaintea ochilor minții noastre adâncurile fragilei viețuiri pământești, marcate de dureri și moarte, pentru ca, apoi, să ne arate viața veșnică și atotputernicia Sa dumnezeiască. Acum ni se înfățișează ca Om, urmând ca, odată cu slăvita-I Înviere, să-L preamărim ca Dumnezeu, Stăpân al vieții.

Împărtășirea în noaptea Sfintelor Paști

Săptămâna Sfintelor Pătimiri ale Mântuitorului Hristos este, poate, cea mai intensă perioadă liturgică din an. La finele ei, întunericul se transformă în lumină, tristețea, în bucurie, spaima, în curaj, disperarea, în necurmată nădejde. Ce înfricoșător! Noi, robii, vom înmormânta pe Împăratul. Dar, ca să ne împărtășim din negrăita lumină și bucurie a Învierii Domnului, se cade întâi să-L însoțim pe drumul suferinței și al umilinței din dramatica săptămână a Sfintelor Sale Pătimiri. Fără această părtășie duhovnicească, vom avea un Paști auster, chiar păgubos, lipsit de lumina cea neînserată care să ne copleșească întreaga ființă. De aceea, încercând să-L ajutăm pe Mântuitorul nostru să-Și ducă Crucea, să ne gândim mai profund la semnificațiile tulburătoarelor ultime clipe din viața Sa pământească.

Mi se pare îmbucurător faptul că numeroși credincioși simt și trăiesc intens înlăcrimatele ceasuri ale zilei premergătoare Învierii Domnului. Există zone din Moldova unde mulți dintre ei se îndoliază. Merg la denii îmbrăcați în straie de doliu, postind negru. Alții ajunează aproape în întregime în săptămâna Sfintelor Pătimiri, gustând agheazmă mare doar după slujba prohodirii Domnului. Unii refuză să deschidă televizorul ori radioul, rupându-se astfel din iureșul cotidian, căznindu-se să stea aproape numai de Iisus, dulcele nostru Mângâietor, a Căruia iubire pentru noi nu cunoaște limite. Îmi amintesc cu emoție de anii prunciei, când mama, ori bunica, purtând haine cernite, cu busuioc și flori ale

primăverii, mă lua de mână și porneam către dumnezeiescul locaș, chemați de dangătul duios și trist al clopotelor, care, în noaptea Învierii, se arăta vesel și dătător de speranță.

Atmosfera tristă și apăsătoare a Sfintelor Suferințe va dispărea încetul cu încetul, iar zorile învierii vor înainta tot mai luminos. Fiecare, după a lui putință, se va osteni să-I arate solidaritate Domnului, stându-I aproape, însoțindu-L pe drumul Crucii, o cale ce măsoară distanța dintre durere și bucurie, întuneric și lumină, moarte și viață. Mi se pare firesc să ne întrebăm: cum să păstrăm aceeași solidaritate cu Răscumpărătorul nostru și în vreme de praznic, în slăvita-I Înviere? Totul se va limita la ceremonialul primirii luminii sfinte și gata? Hristos să rămână singur în biserică, eventual cu cei în vârstă, iar restul poporului să pornească spre case, dornici să sărbătorească, în felul lor, bucuria pascală? Într-adevăr, dumnezeiescul Ioan Gură de Aur, în al său emoționant cuvânt din noaptea slăvitei Învieri, ne îndeamnă să ne bucurăm, să ne desfătăm: „De este cineva slugă înțeleaptă, să intre, bucurându-se, întru bucuria Domnului său. De s-a ostenit cineva postind, să-și ia acum răsplata... Bogații și săracii, împreună bucurați-vă. Cei ce v-ați înfrânat și cei leneși, cinstiți ziua. Cei ce ați postit și cei ce n-ați postit, veseliți-vă astăzi. Masa este plină, ospătați-vă toți. Vițelul este mult, nimeni să nu iasă flămând. Gustați toți din ospățul credinței: împărtașiți-vă toți din bogăția bunătății”. Să luăm aminte la îndemnul plin de înțelepciune, dar și la semnificația lor, deoarece autorul nu se referă la răsplata ostelenilor din post ca fiind o masă copioasă, deși, ce-i drept, o așteptăm

cu toții. Sfântul Hrisostom are în vedere aici masa cea euharistică, împărțășirea cu Sfintele Taine, cel mai hrănit orospăț din lume.

Sigur că participarea la ospățul mântuirii nu trebuie să se rezume doar la noaptea Sfintei Învieri, ci să implice și Joia Mare, zi în care Hristos, Domnul nostru, a instituit Taina Sfintei Euharistii. În Joia Mare, potrivit sinaxarului zilei, prăznuim: spălarea picioarelor ucenicilor de către Mântuitorul Hristos, Cina Cea de Taină, rugăciunea din grădina Ghetsimani și prinderea Domnului. În centru se află Cina Cea de Taină, cu instituirea Euharistiei: ele se vor săvârși până la sfârșitul veacurilor în sfintele biserici, pomenind mereu jertfa Mântuitorului. Liturghia euharistică este Liturghia smereniei, a dragostei Lui, testamentul iubirii Sale de oameni: „Aceasta să o faceți spre pomenirea mea”. De aceea, în Sfânta și Marea Joi, prin excepție de la postul aspru al întregii săptămâni, se dezleagă la untdelemn și puțin vin, tocmai fiindcă este ziua Sfintei Euharistii; acum, la Dumnezeiasca Liturghie se sfințește un agneț în plus, ce se va pregăti a treia zi de Paști, prin uscare; el va constitui, de-a lungul anului, Împărțășania pentru copii, bolnavi ori alte cazuri speciale. Puțini credincioși dau importanța cvenită acestei zile. Ocupați cu treburile casei, cuprinși de forfota aprovizionărilor și a pregătirilor, trec cu vederea prea ușor acest moment capital din istoria mântuirii umanității. De aceea, chemării la potir îi răspund doar câțiva dornici să se cuminece cu Hristos chiar în ziua când El i-a împărțășit prima dată pe Apostoli. Nu același lucru se întâmplă în noaptea slăvitei Învieri, căci invitației de a ospăta din cina mântuirii îi răspund tot

mai numeroși credincioși. Unii însă se dovedesc sceptici și în această privință, pe motiv că îndată vor mânca de dulce și nu se cade a primi dumnezeiasca împărtașanie.

Îndrăznesc a spune că, motivând astfel refuzul apropierii de potir, ne „oferim” șansa participării la masa pascală fără cumpătare. Îl refuzăm pe Hristos ca să avem „libertatea” de a ne îmbuiba cu mâncăruri de fruct. Ele nu sunt oprite, de vreme ce, după săvârșirea slujbei, preotul binecuvântează bucatele din carne, brânza, ouăle aduse de credincioși în coșuri frumos împodobite, așezate într-o impresionantă „horă” a bucuriei în jurul sfântului locaș. Împărtașirea din cadrul slujbei Învierii Domnului ne oferă posibilitatea să simțim deplin bucuria pascală; Hristos înviat nu rămâne doar un vis-à-vis al nostru, ci ne devine interior. Cuminecându-ne, ne impunem și o conduită echilibrată privind mâncarea, băutura, participarea la veselia comunității.

Peste toate, să nu uităm esențialul: Hristos Se găsește în centrul praznicului. Câtă vreme petrecem cu El și El în noi, să nutrim încredințarea că vom trăi o autentică bucurie pascală.

Cu Hristos spre Emausul vieții noastre

Cu fiecare sărbătoare pascală, ni se potolesc setea și foamea după Dumnezeu, se ostioiește dorul după Hristos. De fiecare dată, împreună cu Toma strigăm: „Domnul meu și Dumnezeuul meu!”. Iar toate acestea se întâmplă pentru că proslăvirea Învierii Domnului înseamnă a mărturisi că El este chezașia învierii noastre, Izvorul nemuririi.

Este bucurie și lumină! Înviere și bune nădejdi într-o viață plăcută lui Dumnezeu. Ne-am scaldat sufletele în lumina izvorâtă din mormântul cel dătător de viață. Am dus în casele noastre un strop de lumină, purtat în noaptea sfântă de lumânările aprinse, dar și în inimile tresăltând de emoție și fericire. Natura, atentă, a însoțit sărbătoarea ridicării lui Hristos din mormânt cu un spectacol uimitor și anul acesta. Observăm cu toții o transfigurare a întregii firi odată cu Învierea Domnului. După noaptea sfântă a bucuriei, dimineața toate se arată vii, pline de viață. Miroase a flori de rai, a primăvară: parfum de cer înlăcrimat de bucurie că Hristos a înviat din morți. Într-un cuvânt, natura, până acum moartă, sărbătorește Învierea împreună cu noi.

Ne-am ostenit, fiecare după a lui putință, ca în Săptămâna Sfintelor Pătimiri să-I stăm Domnului aproape, să-L însoțim pe drumul Crucii, o cale ce măsoară distanța dintre durere și bucurie, întuneric și lumină, moarte și viață. Am învățat că Învierea Mântuitorului nu poate fi înțeleasă decât privind-o prin taina suferinței, a Crucii. De aceea, Crucea se descoperă în Înviere: semnul Crucii, însemnând în vechime scandal ori nebunie, s-a prefăcut în viață și iubire. Am fost martori deja la primele arătări ale lui Iisus Cel Răstignit, iar apoi Înviat. Luca și Cleopa, cei doi ucenici care se îndreptau spre Emaus, au trăit fericitul prilej de a li se alătura pe cale Însuși Hristos, Biruitorul morții, pe când ochii lor „erau ținuți ca să nu-L cunoască”. Mergând în drumul lor, vorbeau despre cele întâmplate la Ierusalim, exprimându-și dezamăgirea că, deși își pusese răstignit, spulberând prin

moartea Sa speranța izbăvirii, frumoasele perspective ale Împărăției. Dialogul purtat cu străinul Călător printre dumbrăvile de măslin parcă i-a încurajat puțin pe cei doi discipoli. Cu toate că primiseră vestea Învierii de la femeile mironosițe, de la ceilalți ucenici din Ierusalim, încă șovăiau. Doar minunata descoperire a Mântuitorului la frângerea pâinii i-a convins că L-au văzut pe Domnul Înviat.

În Duminica a doua de după Înviere, ne reîntâlnim duhovnicește cu un alt ucenic al Domnului, Toma, la fel de sceptic și de îndoielnic ca și ceilalți în probabilitatea ridicării din mormânt a lui Iisus. Numai Domnul, prezent în fața lui, îndemnându-l să-I atingă rănilor din palme și din coastă, l-a făcut pe Toma să exclame „Domnul meu și Dumnezeu meu!” cu neclintita credință că Hristos a înviat cu adevărat. Deducem din aceste două arătări ale lui Iisus Înviat că bucuria pascală o trăim deplin abia la întâlnirea cu Domnul, când El ni Se descoperă. Numai înțelegerea sensului morții Sale face să apară lumina pascală. Iisus Înviat nu poate fi recunoscut decât în lumina care arată sensul suferințelor îndurate pentru noi și a noastră mântuire.

Oare nu și inimile noastre au ars de frumusețea cuvintelor Sfintei Evanghelii? Nu ne-a cuprins și pe noi dorul de a călători în această lume avându-L alături pe Hristos? În nenumărate rânduri am primit pe Hristos euharistic, ospătând din cina mântuirii precum Luca și Cleopa la Emaus. La fel cum s-a întâmplat cu Toma, s-a strecurat în gândul nostru, poate, inevitabila dilemă: oare să fi fost chiar așa? De aceea, cu fiecare sărbătoare pascală, ni se potolesc setea și foamea după Dumnezeu,

se ostioiește dorul după Hristos. De fiecare dată, împreună cu Toma strigăm: „Domnul meu și Dumnezeuul meu!”. Iar toate acestea se întâmplă deoarece proslăvirea Învierii Domnului înseamnă a mărturisi că El rămâne chezașia învierii noastre, Izvorul nemuririi. Preamărind Învierea, ne întâlnim cu Marele Răstignit și Înviat, Care continuă să Se arate viu, aflându-Se mereu între noi și în noi, purtându-ne astfel spre zorile Veșniciei. Am îndrăzni, oare, să ne întrebăm cum ne-ar fi viața fără Hristos Înviat? Oare nu scularea Sa din morți motivează toate actele credinței noastre? De aceea postim, ne rugăm, nădăjduim, năzuim, ne poticnim, cădem și ne ridicăm; ducem un război nevăzut cu patimile, cu tentațiile viclene și pizmașe ale trupului, ale lumii, ale celui rău tocmai pentru ca, la finele trecătoarei existențe pământene, să ne întâlnim cu Hristos Cel Răstignit și Înviat, Care să ne răsplătească truda, credința, așteptarea, îndelunga-răbdare prin sălășluirea în iubirea Preasfintei Treimi.

Această realitate ne confirmă faptul că Hristos nu a înviat triumfalist, ca să-Și dovedească puterea, ca să emoționeze ori să intimideze. După ce a suferit moarte pe Cruce, dumnezeiescul Răscumpărător S-a ridicat din pecetluitul mormânt ca să împace pământul cu Cerul, pe Făcător cu făptura Sa, strivind moartea și lanțurile iadului. Vasăzică Domnul a înviat în interesul nostru, pentru mântuirea noastră, spre îndreptarea noastră. Sfântul Apostol Pavel spune, de altfel: „Iisus Hristos, Domnul nostru, a fost dat pentru păcatele noastre și S-a sculat pentru îndreptarea noastră” (Rom. 4, 25).

De aceea, cu fiecare sărbătoare pascală, pregustăm din farmecul veacului viitor (Evr. 6, 5), retrăind un adevăr

mângâietor și încurajator: nu mai trăim pentru noi, ci pentru Acela Care a murit și a înviat pentru noi, după spusele Sfântului Pavel (II Cor. 5, 15), căci cu toții suntem fii ai luminii și ai Învierii.

Sfințirea merindelor în Sfânta noapte de Înviere

Am sărbătorit Învierea Domnului! În *Poiana liniștii*, la Schitul Vovidenia-Neamț, domnea o noapte limpede. Livezile potopite de floare dormeau poleite de sclipirile blânde ale stelelor. Văzduhul se cutremura din vreme în vreme de fâlfâirile unui vânt rățâcind nerăbdător prin împrejurimi. Gângăniile se odihneau prelung, moleșite după o zi de primăvară când Cerul, vrând parcă să compenseze frigul aprig al iernii, a slobozit zăpușeli ca de iunie. Cam cu un ceas înainte de miezul nopții începu forfota. Cete de închinători, veniți de aproape sau de departe, își croiau drum prin întuneric către biserică zveltă, ce biruia sulurile negurii prin albul imaculat al pereților săi înalți. După o aparentă liniște, dintr-o dată, în împrejurmile sfântului locaș, pelerinii, ținând lumânări aprinse, semn că primiseră vestea Învierii Mântuitorului Hristos, au intonat cu o negrăită bucurie cea mai cunoscută și așteptată cântare liturgică. Tihna fu spulberată de dangățul clopotelor, însoțit de sunetul ritmat al toacei, care, solidarizându-se cu poporul, au început să cânte prelung; pentru monahi și pelerini, pentru măguri, pentru sihăstria și codrii din apropiere. Deodată s-au luminat toate. Poporenii, purtând făclii

în mâini și lumina Învierii în suflet, s-au alăturat călugărilor și corului cântând: „Hristos a înviat din morți cu moartea pre moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le!”. Bezna s-a spulberat. Oamenii, deși toropiți de îndelungile osteneli premergătoare sărbătorii, se lăsau inundați de o pace adâncă, primind vestea ce a schimbat istoria umanității și pe-a lor implicit! Slujba luminoasei noapți a continuat. Cu veselia zugrăvită pe chipurile participanților, am înconjurat biserica, pe unde în seara prohodului poate am vărsat câte o lacrimă, conducând până la mormânt trupul Domnului. Acum străbăteam aceeași cale, turnând câte un strop de bucurie peste tânguirea exprimată atunci, fiindcă moartea s-a risipit, iar viața a biruit. De altfel, unul din imnele sărbătorii glăsuiește astfel: „stăpânirea morții ai zdrobit cu moartea Ta, Puternice, că de Tine s-au cutremurat portarii iadului”. Da, Învierea Domnului ne-a copleșit de fericire, căci prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului, începătura vieții veșnice. După îndătinata procesiune, credincioșii au purces în biserica împodobită cu florile recunoștinței oferite Marelui Răstignit, Care ne-a adus lumina și speranța în inimi.

Slujba Utreniei întâi, apoi Dumnezeiasca Liturghie au umplut timpul, așa încât zorii zilei ne-au găsit în curte, rostind rugăciunile de binecuvântare a tradiționalelor bucate. Așezate cu grijă de gospodine în coșuri ademenitoare, gemând de belșugul gustărilor, așteptau să primească binecuvântarea dumnezeiască pentru a întregi bucuriile pascale din casele bunilor creștini.

Prin sfințirea merindelor, credincioșii arată dorința lor ca tot ceea ce gustă de Paști să fie luminat de prezența

Duhului Sfânt. Legat de această tradiție, prevăzută, de altfel, în toate rânduielile noastre liturgice, am întrebat în dreapta și-n stânga dacă se mai păstrează obiceiul prin sate ori prin orașe. Am aflat cu tristețe că există unele așezări unde s-a cam uitat de binecuvântarea ouălor roșii, a păștii, a cozonacului. O spun cu regret, constatând că, deși beneficiem de libertatea de a ne exprima plenar credința, nu știm să ne bucurăm în chip desăvârșit de darurile cele preafrumoase ale Sfintei Ortodoxii. Referitor la tradiția rugăciunilor rostite asupra coșului cu merinde după Sfânta Liturghie din noaptea Învierii Domnului, am relatat altădată o întâmplare semnificativă; o voi relua aici, ca să înțelegem cât de mult țineau strămoșii noștri la sfințirea bucatelor ce se vor consuma la agapa de după Sfânta Înviere.

În urmă cu ceva vreme, invitat la serile de poezie de la Vânători-Neamț, am avut nespusa onoare să șed în preajma poetului moldovean Grigorie Vieru, născut în cătunul Pererita, din fostul județ Hotin, localitate așezată chiar la granița cu România, pe malurile bătrânului Prut. Povestea maestrul că în satul său natal comuniștii au interzis tragerea clopotelor, iar locașul de cult l-au închis definitiv prin anii 1953, sătenii rămânând astfel fără preot, fără sfintele oficiari, deci fără slujba de binecuvântare a păștii din noaptea de Înviere. Dar credința i-a învățat cum să nu se lipsească de darul Duhului Sfânt. Bunăoară, la Paști așteptau până în zorii zilei, când începeau să bată clopotele dincoace de Prut, în Miorcanii lui Ion Pillat. Era semnul că preotul, înconjurat de poporul lui Dumnezeu, ieșea în curte, să sfințească pasca. Atunci, mărturisea bardul, „părinții mei, ca tot satul,

de altfel, scoteau afară pasca și ouăle roșii, ca rugăciunea făcută la biserica din satul românesc de pe celălalt mal al Prutului s-o sfințească și pe-a noastră”. Emoționant gest, ascunzând în el durere, sugrumate lacrimi, alături de nădejdea că lucrarea Duhului Sfânt n-o poate stăvili nici o graniță sau sârmă ghimpată. Așadar, să nu ne uităm tradițiile! Să nu le împlinim considerându-le simple cutume, ci ca pe niște rânduieli bine gândite, susținute de viața liturgică a Bisericii, ca să putem gusta plinar din marea bucurie a Sfințelor Paști.

Dacă Învierea Domnului ne aduce atâta fericire, dar de lumină și pace sfântă, cuvine-se ca pe acestea să le păstrăm tot anul, trăindu-ne fiecare clipă a existenței ca pe o zi de Paști, căci, în fond, Ortodoxia este religia bucuriei din Ziua Învierii.

De ce carne de miel la masa pascală?

Cu cât ne apropiem de Sfintele Paști, începe o adevărată forfotă prilejuită de pregătirile împământenite deja, printre care și procurarea mielului pentru masa tradițională. În articolul de astăzi încercăm a lămuri, pe cât se poate, această dilemă: consumul de miel la Paști este un obicei cerut de rânduielile bisericesti ori de cutume culinare, născute pe pământ românesc sau împrumutate de înaintașii noștri?

Am auzit păreri diferite în acest sens: mulți spun că a consuma carne de miel ține de o tradiție străveche, încă de pe vremea dacilor, recunoscuți crescători de oi din imemorabile timpuri. Desigur, ei nu făceau asocierea

între miel și sărbătoarea pascală. Exista un vechi obicei pastoral constând în tăierea unui miel atunci când turmele porneau în transhumanță. Se pare că tradiția consumului cărnii de miel la Paști am împrumutat-o de la evrei, căci, după cum bine se știe, la celebrarea paștelui lor (ce amintește de eliberarea poporului ales din robia egipteană și trecerea lui prin Marea Roșie) se consuma carne de miel, potrivit dispozițiilor date de Dumnezeu lui Moise (Ieș., cap. 12). Însă mielul sacrificat atunci Îl prefigura pe Însuși Mântuitorul Hristos.

La noi, la creștini, sărbătoarea pascală, având cu totul o altă semnificație (trecerea Domnului Iisus de la moarte la viață), nu este condiționată de jertfirea și consumul mielului. Ce-i drept, profetul Isaia, referindu-se la jertfa lui Hristos, Îl aseamănă cu un miel: „ca un Miel nevinovat spre junghiere s-a adus”. Probabil că respectiva comparație a creat un curent de reprezentare a Domnului printr-un miel, îndeosebi în Biserica Apuseană, obicei condamnat de Sinodul II Trulan (691-692).

Revenind la cutuma evreilor de a consuma carne de miel la sărbătoarea lor, probabil creștinii, încă din primele momente ale existenței Bisericii lui Hristos, provenind în primul rând din societatea iudaică, au rămas fideli unor practici atât de proaspete în mintea lor, inclusiv sacrificarea mielului pascal. Sesizând starea de fapt, Sfântul Apostol Pavel le-a dat un sfat mântuitor, iar, prin ei, și nouă, celor de astăzi: „iată, Hristos, Paștile nostru, S-a jertfit pentru noi; să prăznuim, deci, nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al viclesugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului” (I Cor. 5, 7-8), insistând astfel nu pe formalismul sec al împlinirii

unor ritualuri, ci pe truda de a ne dezrobi de tot ceea ce este pătimăș în noi, de a învia din moartea păcatului la o existență plăcută Răscumpărătorului nostru.

Privind obiectiv în istorie, buclucașul obiceiului culinar românesc – de a consuma cu încăpățănare miel la Paști – se vede că l-am preluat din tradiția iudaică. Nu doar de la primii evrei încreștinați, ci și de la cei practicanți ai cultului mozaic, care au făcut cunoștință cu daco-romanii ori chiar au locuit pe teritoriul țării noastre, încă din cele mai vechi timpuri, motivați de ocupația lor de bază, negustoritul. Coabitând cu băștinașii, le-au împrumutat unele deprinderi din tradiția lor. Mai târziu, în epoca medievală îi găsim consemnați în multe opisuri. Bunăoară, domnul moldav Roman I Mușat (1391-1394) a emis un decret prin care acorda scutiri de la serviciul militar tinerilor evrei, locuitori ai orașului Roman, ctitorit de domn în schimbul unui impozit. Bănuim că numărul lor era destul de mare, de vreme ce s-a întocmit un hrisov domnesc în acest sens.

Ce-i drept, la sfârșitul Liturghierului se află inserate două rugăciuni, care ne pot lămuri în rezolvarea dilemei noastre. Printr-un impresionant ritual, desfășurat afară ori în pridvorul locașului de cult, slujitorul Domnului binecuvântează frumoasele coșuri cu merinde aduse la biserică de către credincioși în noaptea de Înviere, prin rostirea celor două rugăciuni amintite și prin stropirea cu agheazmă. Se arată astfel dorința poporului ca tot ceea ce gustă de Paști să fie luminat de prezența Duhului Sfânt. Prin cea dintâi rugăciune se cere ca Domnul să binecuvânteze brânza și ouăle, iar prin cealaltă, mâncărurile cu carne. În conținutul celei din

urmă găsim scris: „Caută, Doamne, Iisuse Hristoase, spre mâncărurile acestea de carne și le sfințește precum ai sfințit berbecul pe care Ți l-a adus credinciosul Avraam, mielul pe care Ți l-a adus jertfă Abel și vițelul cel gras care ai poruncit să fie junghiat pentru fiul cel rătăcit și apoi întors către Tine. Și precum acela s-a învrednicit a se îndulci de harul Tău, așa și pe noi ne învrednicește să luăm cele sfințite și binecuvântate de Tine, spre hrana noastră, a tuturor...”. Deși se pomenește de berbec, de miel, nu se arată că prin această litanie se sfințește doar carnea de miel, ci toate „mâncărurile de carne” (se înțelege, comestibilă). Ar putea fi de miel, vițel, curcan, porc, pește etc.

Vasăzică nu se dovedește imperios necesar să consumăm la Paști carne de miel. Dar dacă o facem, să nu credem cu obstinație că împlinim învățătura Bisericii, ci mai degrabă o tradiție. Respectând-o, să ne străduim în primul rând săvârșim cele cerute de Biserică în mod expres: „să ne curățim simțirile și, prin neapropiata lumină a Învierii, să vedem pe Hristos strălucind”. Așadar înainte de a gusta din bucatele pregătite pentru sărbătoare, să ne împărtășim întâi cu Hristos, Mielul lui Dumnezeu, Care S-a jertfit pentru noi și a noastră mântuire.

III

Lumina din evangheliile duminicale

Zaheu vameșul, un curios mântuit

Îmi amintesc de un cuvânt spus de Einstein: „Majoritatea oamenilor se vor opri după ce au găsit proverbialul ac în carul cu fân. Eu aş continua să caut, să văd dacă nu mai sunt și alte ace”. Probabil că de aceea strălucitul om de știință a descoperit teoria relativității, pentru că l-a caracterizat curiozitatea. În genere, această noțiune încă stârnește controverse. Unii o înțeleg ca pe o modalitate de propășire a umanității, considerând știința drept fructul ei. Ba au socotit-o chiar generatoare de progres, pretinzând că reprezintă fitilul din lumânarea învățării. Alții, dimpotrivă, o tratează ca pe un păcat, zicând că „nu are morală; e poate cea mai imorală dorință a omului”. Dacă vedem în ea modul de perfecționare, de dezvoltare a culturii, a civilizației, a societății în general, este, cred, binevenită. O curiozitate manifestată în cunoașterea propriei persoane, cu scăderile ori lipsurile inerente omului, în scopul de a le învinge sau atenua, nu constituie ceva rău în sine. La fel, interesul acordat naturii, fenomenelor ei, din dorința de progres, de adaptare, face din noțiunea de curiozitate

un mod de supraviețuire. Dar atunci când prin aceste ne manifestăm, cu o sete nestăvilă, impulsul de a afla amănunte insolite din existența și preocupările semenilor noștri, cu precădere ale persoanelor publice, o mai fi benefică? Dimpotrivă, într-o astfel de situație ea declanșează reacții contradictorii: ură, repulsie, invidie, bârfă sau altele asemenea lor. Din curiozitate, unii au descoperit America, iar alții au ascultat pe la uși, au unelțit, au șantajat, au intrat cu picioarele în intimitatea unui cuplu ori în viața unui popor. Cu ceva timp în urmă auzeam că o televiziune de știri a realizat un documentar despre pustnicii României. Ce gândiți? O fi fost o inițiativă sinceră de a prezenta frumusețile Ortodoxiei? Tind să cred că nu. Mai degrabă o reverberație a curiozității născătoare de rating.

Gândindu-mă la Zaheu din Evanghelia Duminicii a XXXII-a după Rusalii, m-am întrebat: ce fel de curiozitate l-a stăpânit de s-a urcat într-un copac ca să-L vadă pe Dumnezeu? În orice caz, nu una iscoditoare, izvorâtă doar din dorința de a-L privi pe Cel înconjurat de mulțime. L-o fi cuprins invidia că un Om, Care nu era bogat ca el, stârnea admirația poporului? Nu! Cu siguranță că funcționarul fiscal al acelor vremuri aspira la ceva mai înalt. Pe Zaheu l-a impulsionat o sfântă râvnire de a-L cunoaște pe Hristos, Creatorul celor văzute și nevăzute. Unii magnați ai zilelor noastre, care cred că banii oferă totul omului, s-ar întreba, cuprinși de indignare: „Avea de toate! Bogăție, poziție socială și cele ce decurg din ele. Ce-i trebuia să-L mai caute pe Dumnezeu?”. Și nu doar atât, ci l-ar dojeni aspru: „Vezi, întâlnirea cu Hristos te-a făcut insolvabil. Ai împărțit averea, ai întors

datoriile la cei pe care i-ai delapidat, ce mai, ai rămas sărac. Întâlnirea cu Hristos te-a falimentat!". La prima vedere, raționamentul pare pragmatic.

Finanțiștii consideră falimentul drept moartea unui agent economic. Și, totuși, făcând abstracție de enunțul general valabil al acestui termen specific economiei capitaliste, putem să afirmăm că există și un alt fel de faliment, ca al vameșului Zaheu. Dar, să recunoaștem, este unul fericit! Zaheu și-a împărțit averea, dar s-a îmbogățit în Dumnezeu. Ce bine ne-ar prinde tuturor o astfel de întâlnire cu Mântuitorul Hristos! Totul depinde de noi, de interesul nostru de a-L cunoaște pe Dumnezeu.

Curiozitatea lui Zaheu, transformată în oportunitate de mântuire, le spune scepticilor, și nu numai, că avuțiile, onorurile, slava lumii pământene nu ne satisfac nici pe departe setea după veșnicie. Zaheu trăia într-o aparentă fericire, căci nu-L avea pe izvorul fericirii, pe Dumnezeu. Dar, din momentul în care L-a văzut și L-a primit pe Hristos, Dumnezeu adevărat, sub acoperișul casei sale și îndeosebi după ce El i-a adresat nepieritoare cuvinte „Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia”, curioasa gazdă și-a dat seama că nimic din bucuriile lumii trecătoare nu valorează mai mult decât să stai la masă cu Bucuria, să auzi din gura Dumnezeului tău sentința de înveșnicire întru iubirea și fericirea Sfintei Treimi.

Credeți că Zaheu a devenit sărac, insolubil? Socotesc că nu! Au falimentat doar orgoliul din el, goana după câștiguri ilicite, setea de putere, neomenia. Gândesc că întâlnirea cu Mântuitorul Hristos l-o fi transformat într-un funcționar cinstit, un apărător al celor săraci,

un primitor de străini și, în fine, într-un candidat la cereștile locașuri.

Dacă printre noi există doritori de așa falimente, atunci să recurgem la „curiozitatea” lui Zaheu, să ne urcăm pe înălțimi duhovnicești, ca întâi să-L zărim, apoi să-L poftim pe Hristos, veșnic pelerin la ușa sufletelor noastre, să cineze împreună cu noi în „cămara cea dinăuntru”. Să urmăm pilda vameșului evanghelic, falimentând în noi tot ceea ce ne desparte de voia și iubirea nesfârșită ale lui Dumnezeu. Ce bogați vom ajunge când Preasfântul nostru Oaspete ne va spune și nouă: „Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia!”.

Doi Fii risipitori

Cea de-a doua Duminică a Triodului ne prilejuieste reîntâlnirea cu unul dintre cele mai emoționante fragmente din dumnezeiasca Scriptură, *Pilda întoarcerii Fiului risipitor*. Păcat că în rânduiala noastră bisericească se citește această pericopă evanghelică doar o dată într-un an. Asta să nu ne împiedice însă ca, în tihna odăii noastre, să o recitim cât de des, deoarece respectivul fragment este pentru toți foarte prețios. Părinții Bisericii ne îndeamnă să vedem în el paradigma propriei existențe: ori de câte ori păcătuim, ne depărtăm de casa Tatălui, de Dumnezeu, iar când ne spovedim, imităm fericita revenire a celui sărăcit de averi care, prin smerenie și pocăință sinceră, a reintrat în bucuria Părintelui Ceresc.

Ce bine ar fi ca înainte de spovedanie să ne reamintim tulburătoarea *Pildă a fiului risipitor*, neuitând că

tatăl din Evanghelia Îl reprezintă pe Însuși Dumnezeu, fiul cel mic, pe fiecare dintre noi, iar averea cerută de neastâmpăratul odor întruchipează preafrumoasa zestre a virtuților dăruite nouă la Botez. Plecarea tânărului în țara îndepărtată închipuie libertatea noastră risipitoare: auidoma personajului parabolei, nesocotind bogăția primită, ne-o irosim în petrecerea însingurată, depărtată de casa Tatălui Ceresc, Sfânta Biserică. Dacă stăm bine să cugetăm, aproape involuntar ne solidarizăm cu fiul mezin revenit acasă, dorindu-ne aceeași primire din partea Preamilostivului Părinte, dezavuând atitudinea dușmănoasă a fratelui celui mare: deși aparent virtuos, ascultător, prin invidie și neiertare s-a făcut mai risipitor decât cel plecat în lumea largă. Cade-se, vasăzică, să ne asemănăm odraslei celei mici: deși păcătoși, să nu uităm că, prin pocăință sinceră, Domnul ne primește în brațele Sale iubitoare.

Și, totuși, cum rămâne cu fratele cel mare? Pare „personajul” negativ al parabolei, căci se dovedește incapabil să înțeleagă bunătatea tatălui, iubirea pentru cel nu de mult rătăcit, risipitor. Odrasla mare a stăpânului casei, deși ascultător, devine nevolnic în a accepta iertarea acordată de părinte fratelui său: nu doar că l-a primit îmbrățișându-l, ci l-a reabilitat în demnitatea de fiu, rânduind ospaț bogat în cinstea întoarcerii sale.

Celor care nu suntem singuri la părinți ne vine foarte greu să-l înțelegem pe vlăstarul cel scrupulos din Evanghelia, fiindcă alături de frații ori surorile noastre am trăit momente unice în viață. Cei doi probabil nu s-au avut ca frații nici înainte plecării celui mic: ori cel mare se va fi arătat invidios dintotdeauna, ori cel mic îl va fi

șicanat mereu, determinându-l să se bucure de absența lui. Oare să fi greșit tatăl, crescându-i în ne iubire și dezbinare? Ultima variantă se exclude, din moment ce același tată s-a dovedit capabil de o iubire și de o iertare nepământenă atunci când mezinul sărac, zdrențuit s-a întors acasă, implorând mila părintelui său.

Din păcate, fiul cel mare are și astăzi destui adepți printre noi. Așa se explică de ce tribunalele mustesc de procese intentate între rude. Nu cunoaștem noi frați și surori care nu-și vorbesc cu anii? Se ceartă din pricina unui un petic de pământ, pentru casa părintească, pentru câte și mai câte. Îmi amintesc o astfel de situație dramatică: o bătrână, ninsă de vreme, dintr-un sat apropiat chinoviei nemțene, ajunsă într-o zi la schit, a cerut să i se facă niște litanii: „Părinte, citește-mi o dezlegare, că uite, mă apropii de sfârșit și nu vorbesc cu fratele meu de peste 20 de ani”. Vedeam pe chipul ei o tensiune, revărsată din interior: dorința de împăcare și orgoliul i se luptau în inimă de tot atâția ani de când a hotărât să rupă legăturile cu „cel de la deal”, cu fratele, care își avea casa mai sus de cea a bătrânei. Observând că se ferește să-i rostească până și numele celui de-un sânge cu dânsa, am întreat-o: „Bunică, dar de ce nu-i zici pe nume?” Răspunsul a sunat cătrănit: „Poate așa o să-l uit definitiv”. Am contrazis-o: „N-o să izbutești: aveți același sânge, v-a purtat în pânțele și pe brațe aceeași mamă; v-a ocrotit, jertfindu-se pentru voi, același tată”.

Revenind la fiul cel mare din pilda evanghelică, să remarcăm că-și merită, la rândul lui, stigmatul de „risipitor”. Dacă fiul cel mic a cheltuit bani, el a risipit iubire. Fratele său plecat s-a purtat ca un desfrânat și

nesocotit, dar el s-a dezvoltat plin de răutate, invidie, incapabil să iubească și să ierte. Fratele cel mic, reînțors cu pocăință, s-a văzut primit la masa bucuriei; fratele cel mare, deși ascultător și sânguincios, din pricina mâniei și a răutății, și-a risipit șansa de a participa la ospățul mântuirii. De aceea zic: fratele cel mare s-a arătat mai risipitor.

Pilda Fiului risipitor în artă

Astăzi tot despre paradigmatica *Pildă a fiului risipitor!* Parcă abia ieri ne-a trecut prin fața ochilor minții cunoscuta întâlnire biblică și, iată, copleșitoarea poveste ne bate iarăși la ușa sufletelor. Cu toate că o auzim în fiecare an în pragul Postului Sfințelor Paști, rămâne mereu actuală, inepuizabilă, aducătoare de bune nădejdi. Nu cred că există cineva care să nu știe istoria unei progeneruri răsfățate ce și-a cerut partea de avere de la preabunul său tată, cheltuind-o departe de iubirea și grija paterne, în timp ce fratele său mai mare a rămas ascultător și supus în casa părintelui lor. Răzvrătitul și risipitorul fiu, ajungând sărac, rușinat de cele săvârșite, găsește totuși puterea să privească în adâncul sufletului, să-și recunoască micimea și, cuprins de un profund regret, cutează să se întoarcă acasă, cerându-i iertare tatălui. În mod surprinzător pentru unii – îndeosebi pentru feciorul cel mare, neieșit vreodată de sub ascultare –, părintele îl primește neașteptat de bine: îl îmbrățișează, îl iartă, reasezându-l în drepturile de fiu, pierdute prin răzvrătire și viață promiscuă. Literatura patristică abundă

în interpretări care se întrec să evedențieze atât milostivirea Tatălui, îndelunga sa așteptare, cât și curajul odraslei rătăcite, dar venite în sine.

Impresionantă se dovedește inspirația exercitată de această pericopă evanghelică asupra artelor. Bunăoară, mulți iconari au surprins în culori și imagini anumite aspecte din neuitata parabolă. Unii inmografi au psalmodiat tulburătoarea poveste, zămisbind cântări memorabile, precum cea intonată la slujba intrării în monahism, numită sugestiv „Brațele părintești”.

Ba și sculptori, pictori ori poeți renumiți au abordat tema. Însuși Brâncuși, care spunea că „artistul nu e decât o smerită unealtă în mâinile lui Dumnezeu”, a dăltuit în lemn paradigmatica întoarcere a fiului risipitor, într-o originală concepție, realizată în 1914, după ce își revăzuse rudele de la Hobița, de unde plecase în urmă cu 5 ani. Realizat din lemn de stejar, „Fiul risipitor” al lui Brâncuși stă îngenunchat, purtând o povară pe umeri. Păcatul l-a încovoiat către teluric, nereușind să mai vadă fața tatălui. Greutatea de pe umeri poate fi a păcatelor sale, dar și „povara” iubirii nemărginite a părintelui său, care-l îmbrățișează fără a-l întreba nimic stânjenitor.

Pictorul italian din secolul al XVI-lea Bernardino Licinio, abordând aceeași temă biblică, a realizat o pânză în ulei surprinzând bucuria cu care tatăl își întâmpină copilul întors, dar primit, după cum ne arată compoziția, într-o curte nobiliară venețiană din prima jumătate a secolului al XVI-lea; se sugerează astfel că peste tot în această lume există un „Tată” Care ne așteaptă să ne împărtășească bunătățile sale, neîmpuținate prin dăruirea către fiul cel mic a părții cuvenite de

avere, căci Preamilostivul Părinte este izvorul nesecat al bucuriei, al bunăstării și al răbdării.

Însă una dintre cele mai cunoscute picturi inspirate de *parabola fiului risipitor* rămâne, fără doar și poate, cea a pictorului olandez Rembrandt, trăitor în veacul al XVII-lea, expusă astăzi într-una din sălile fastuoase ale palatului Ermitaj din Sankt Petersburg, acolo unde l-am admirat și eu cu puțin timp în urmă. Realizat la scară normală, spre a spori forța de expresie a imaginii, tabloul reține atenția privitorului prin multiple detalii. Aflat la vârsta senectuții și foarte bolnav pe când lucra la respectiva capodoperă, renumitul pictor a dat aici proba maturității sale artistice, evidențiind totodată și profunda sa credință în iubirea milostivă, iertătoare a lui Dumnezeu-Tatăl, Care, cu o nesfârșită răbdare și înțelegere, așteaptă întoarcerea fiecăruia dintre noi cu neșovăielnică pocăință, după modelul celebrului personaj din Evanghelie.

De veți privi cu atenție chipul odraslei îngenunchiate în brațele atotmilostive ale tatălui, veți observa că fața i se vede doar pe jumătate, fiindcă păcatul desfigurează ființa omului, îl mutilează nu doar fizic, ci îndeosebi duhovnicește. Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că fața, chipul unui om, este icoana sufletului său. Aici Rembrandt surprinde cel mai bine inspirata concluzie a Sfântului Părinte. Da, fiul avea sufletul schilodit de păcat, iar fața, nedeslușită și ascunsă parțial în umbră, înfățișează tocmai rătăcirea în care orbecăise prin țara păcatului. Cât vedem din chipul rătăcitului fiu, observăm o reculegere adâncă: ochii închiși, la pieptul iubitorului părinte, exprimă pacea, odihna regăsite

acasă, la Tatăl, căci, nu-i așa?, ne spune Domnul: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi” (Mt. 11, 28). Pacea întrezărită pe chipul fiului este urmarea împlinirii chemării Cerescului Tată, dar și efectul mărturisirii păcatului: „Tată, am greșit la Cer și înaintea Ta”. Liniștea întipărită în trăsăturile sale i-o dăruiește primirea Tatălui: ca pe un fiu și nu ca pe un argat, cum ceruse el. Fiul conștientizează diferența dintre fii, prieteni, argați și slugi; ajungi fiu prin botez, prieten prin virtute, argat prin muncă și sclav de teamă.

Ne reține atenția încă un amănunt: tatăl se află înconjurat de o dulce lumină: este lumina izvorâtă din nesfârșita sa iubire, proiectată de pe chipul său blajin și atotînțeleghător către umerii nimicitului fiu. Parcă nepământească, ea învăluie tainic și dramatic personajele tabloului, vrând a ne sugera că toată dragostea și emoția omenească nu pot reda suficient intensitatea copleșitoare a întâlniri.

Ultimul detaliu al creației lui Rembrandt la care aș vrea să mă opresc este coroana simbolurilor picturii, o încununare a mesajului transmis de mișcătoarea imagine. Priviți mâinile ce cuprind umerii istovitului fiu: ele nu seamănă una cu cealaltă, de parcă l-ar îmbrățișa două personaje. Da, asta a și dorit să sugereze autorul: mâna robustă, viguroasă aparține tatălui, iar cealaltă, mai fină, delicată – mamei. Cine este mama fiului? Chiar Biserica. Ea suferă la fel de intens ca și Cerescul Părinte pentru fiecare fiu rătăcit pe cărările umbroase și înghimpoase ale acestei vieți. Ea, Biserica, este mama fiului și mama noastră, a tuturor, frați în Hristos, Domnul nostru. Așa înțelegem spusele Sfântului Ciprian de

Cartagina: „Cine nu are Biserica drept mamă nu-L are nici pe Dumnezeu drept Tată și în afara Bisericii nu există mântuire”. Dacă priviți atent, veți observa că în jurul mâinii mamei se vede mai multă lumină, vrând parcă a spune că lumina harului dumnezeiesc al Tatălui Ceresc se revarsă peste noi în Biserică (mâna mamei) prin Sfintele Taine.

Dincolo de culoare, de simbolism, meditând în fața mișcătoarei picturi, se cuvine să ne amintim de cuvintele Evangheliei despre întoarcerea fiului rățăcit și revenit întru iubirea Tatălui și, dea Domnul!, să plănuim cât de repede a noastră întoarcere.

Duminica a IV-a din Postul Mare

Evanghelia Duminicii a patra din Postul Mare, cea a vindecării unui copil lunatic (Mc., 9, 17-32), ne oferă binecuvântatul prilej de a ne reaminti despre două realități care pecetluiesc viața noastră pământească, deși ele nu își au obârșia în Dumnezeu: boala și suferința. Înțeleptul Solomon zice: „Dumnezeu n-a făcut moartea și nu Se bucură de pieirea celor vii” (Sol. 1, 13). La fel, Sfântul Vasile cel Mare afirmă că „Dumnezeu, Care a făcut trupul, n-a făcut și boala, tot astfel cum El, deși a făcut sufletul, n-a făcut nicidecum și păcatul”. Cu toate acestea, observăm că Mântuitorul Hristos a acordat o atenție specială celor loviți de boli sufletești și trupești, săvârșind de atâtea ori Taina Sfântului Maslu, coborând mila și ajutorul Său peste suferințele neputincioșilor pe care i-a întâlnit sau care L-au căutat cu neostoită

dorință de a primi dezlegare suferințelor, așa cum am aflat în Duminica a patra din Postul Păresimilor, când un tată îndurerat a venit la Mântuitorul cu fiul său lunatic, rugându-L să-l izbăvească. Desăvârșitul Taumaturg îl vindecă nu doar pe acest copil doborât de suferință, ci și pe nenumărați alți bolnavi trupește ori sufletește întâlniți pe cale, oferindu-ne pildă neîndoielnică despre înțelesul creștin al vindecării. Aplecându-Se cu dragoste asupra naturii umane căzute, supuse bolii și stricăciunii, Domnul Hristos a pornit de la vindecarea trupului, având ca scop tămăduirea sufletului, căzut din legătura cu Dumnezeu, nevolnic să se ridice prin propriile sforțări. În Sfintele Evanghelii găsim o mulțime de oameni suferinzi care își plâng boala și necazurile. Orbi, muți, șchiopi, posedați, stăpâniți de patima iubirii de arginți, nefericiți din cauza unor grave conjurații ale vieții sentimentale, bolnavi de necredință, precum și de o sumedenie de alte afecțiuni fizice ori sufletești, au fost tămăduiți de Marele Taumaturg.

Dumnezeieștile Scripturi ni-L înfățișează pe Hristos ca pe un medic iscusit, stând de vorbă cu bolnavii, mângâindu-le suferințele, consultându-i și vindecându-i. De exemplu, din cuprinsul evangheliarelor aflăm că o fericită beneficiară a milei nesfârșite a Mântuitorului nostru a fost soacra Sfântului Petru, care, după tămăduire, „s-a sculat și slujea Lui” (Mt. 8, 15). O altă femeie, de data aceasta gârbovă, s-a bucurat de mila Cerescului Doctor Care Și-a pus mâinile asupra ei și ea îndată s-a îndreptat și slăvea pe Dumnezeu (Lc. 13, 13). La fel au procedat atât orbul din Ierihon – după ce Domnul i-a dat vederea, a început a slăvi pe Dumne-

zeu (Lc. 19, 43) –, cât și cel izbăvit de demon (Mc. 5, 20) sau fiul lunatic deja amintit (Mc. 9, 17-32).

Învățăm din aceste pilde evanghelice că o imediată și directă consecință a vindecării trebuie să fie slăvirea lui Dumnezeu. De altfel, însăși Taina Sfântului Maslu amintește des despre slăvirea lui Dumnezeu din partea bolnavului: „dăruiește tămăduire ca să Te proslăvească pe Tine cu dragoste, mărind stăpânirea Ta...”, „dăruiește-i lui tămăduire sufletului și trupului, ca să mărească puterea Ta cea dumnezeiască...”, „să Te proslăvească pe Tine cu dragoste, mărind stăpânirea Ta...”, „ridică-i ca să-Ți cânte Ție și să Te mărească neîncetat...”, „dăruiește-l pe dânsul întreg și sănătos Bisericii Tale, bineplăcându-Ți Ție și făcând voia Ta...”, ridicându-l cu mâna Ta cea tare, să-Ți slujească Ție cu toată mulțumirea”. Sunt câteva exemple alese din textele rugăciunilor Sfintei Taine a Maslului, precum și din canonul slujbei.

În timpul Sfântului Post al Paștilor, în numeroase biserici se săvârșește Sfânta Taină a Maslului, îndreptățit prilej de a poposi mai stăruitor asupra tainei iubirii lui Dumnezeu, vindecătoare, pentru conștientizarea tuturor despre folosul rugăciunilor, care trebuie să devină respirația celor bolnavi, dar și a celor ce voiesc să nu se îmbolnăvească. Adăugăm la binevenitele învățăminte și pe aceasta desprinsă, după cum am văzut, din Sfintele Evanghelii: „slăvirea lui Dumnezeu după ce ne-am împărțășit din nesfârșita Sa milă”.

În clipe grele, când simțim apăsător piatra de pe ușa sufletului nostru, alergăm la Biserică, poate ca la un ultim sprijin. Îngenunchem în fața icoanei Mântuitorului

sau a Preabunei Sale Maici, mărturisindu-ne durerile trupești și sufletești, idealurile frânte, clipele tulburi ale fragilei noastre existențe. De multe ori, preocupați să nu ometem ceva din lista dorințelor pe care le-am vrea împlinite, uităm să împărtășim Cerescului Părinte și bucuriile, vindecările, reușitele vieții noastre, mulțumindu-I pentru îndurare. Participăm la Sfântul Maslu cu nădejde de mai bine, cu necurmată dorință de a ne recăpăta sănătatea sufletului sau a trupului. Dar oare, după ce am primit darul ceresc, mai avem timp să-L slăvim pe Dumnezeu, să-I mulțumim, să-I slujim Lui, după cum ne învață paginile Cărții Sfinte? Să ne amintim de dojana Domnului Hristos făcută celor nouă leproși tămăduiți care au uitat să se întoarcă și să dea slavă lui Dumnezeu și să nu ne asemănăm lor.

Mulțumindu-I Preamilostivului Părinte pentru binefacerile Sale arătate și nearătate ce ni le-a dăruit, să reținem faptul că vindecarea trupească nu reprezintă ultimul obiectiv al vieții. Când trupul nu mai poate fi lecuit, să salvăm măcar sufletul. Boala cea mai profundă a sufletului o constituie păcatul, despărțirea de Dumnezeu. Păcatul înseamnă căderea din comuniunea cu Dumnezeu, iar vindecările sunt semnul prezenței Împărăției lui Dumnezeu în lume, germenul vindecării de păcat. Credința în tămăduirea dăruită de Dumnezeu vizează mântuirea, lucrând aici, în sănătate și boală, pentru Veșnicie.

Dorul după Dumnezeu și intensitatea pocăinței

Duminica a cincea din Postul Mare, numită a Mariei Egipteanca, readuce în discuție o temă foarte importantă: pocăința. Pilda de trăire a Cuvioasei Maria din pustiu Egiptului ne întărește credința că Dumnezeu poate ierta orice păcat, că drumul de întoarcere se află la îndemâna tuturor, dacă vom recurge la adevărata pocăință, precum Sfânta proslăvită în chip deosebit în penultima duminică a Păresimilor. De aceea, s-ar cuveni să vorbim despre rolul pocăinței în existența noastră. Fiecare dintre noi a experimentat gustul amar al depărtării de Dumnezeu, fiindcă orice păcat săvârșit, orice gând necurat ne despart de Izvorul sfințeniei și al bucuriei. Dar prin căință suntem cu toții chemați să ne bucurăm de mila și iertarea Preamilostivului Părinte. Păcătuiind, devenim vrednici de plâns, fii ai întunericii, ai diavolului. Pocăindu-ne, pregustăm bucuria părtășiei cu iubirea și lumina Împărăției Cerurilor; redevenim fii ai lui Dumnezeu și casnicii Lui; din osândiți la moartea veșnică, la iad, ajungem moștenitori ai fericirii nesfârșite. Vasăzică, un prim efect al îndreptării îl reprezintă iertarea păcatelor, dobândirea harului milostivirii Cerescului Tată.

Sfinții Părinți evidențiază încă o consecință a mântuitoarei stări: inima nouă și duhul nou. Însuși Dumnezeu ne poruncește: „Lepădați de la voi toate păcatele voastre cu care ați greșit și vă faceți o inimă nouă și un duh nou” (Iz. 18, 31). La aceasta se referă Sfântul Apostol Pavel când ne îndeamnă: „înnoiți-vă în duhul minții

voastre și îmbrăcați-vă în omul cel nou care a fost zidit după Dumnezeu” (Ef., 4, 24). Înțelegem deci că întoarcerea noastră nu constă numai în lăsarea păcatelor, ci și în debutul unei vieți înnoite, al unui urcuș nu doar exterior – prin depărtarea de rele –, ci și al unuia interior – lupta cu gândurile, intențiile și pornirile pătimase.

Un alt aspect ținând de pocăință se referă la timpul dedicat ei. Învățătura Bisericii ne îndeamnă la buna chivernisire a existenței pământene, căci dincolo ne vom înfățișa la Judecata Înfricoșătoare; aici este vremea trudei, acolo, a odihnei, aici, a suferinței, acolo, a răsplătirii. Dacă cineva s-ar întreba de ce Hristos ne poruncește să ne pocăim în această lume, răspunsul ni-l oferă Sfântul Ioan Gură de Aur: „Ne amenință cu muncile iadului, aici, în viața pământească, nu ca sa ne arunce în iad, ci ca sa ne scape de el dincolo. Dacă ar fi vrut să ne pedepsească, nu ne-ar fi atenționat mai înainte. Ne amenință cu pedeapsa, ca sa scăpăm de pedeapsă. Ne înfricoșează cu cuvântul ca sa nu ne pedepsească cu fapta”. Cât despre durata pocăinței, se pare că Domnul nu o măsoară în unități de timp, ci în intensitate. Tâlharul de pe cruce a câștigat raiul doar prin arhicunoscuta cerere: „Pomenește-mă, Doamne, când vei veni în împărăția Ta” (Lc. 23, 42). Răspunsul îl știm, ne umple inima de bucurie și necurmată nădejde: „Adevărul grăiesc ție, astăzi vei fi cu Mine în Rai” (Lc. 23, 43).

Sfântul Efrem Sirul, cugetând la acestea, a spus: „Pocăința este un doctor bun, care aduce mângâiere și odihnă. Darul Pocăinței alină sufletul și povățuiește spre mântuire. Pocăința mângâie ca o mamă și spală sufletul ca o apă curățitoare”. După părinții filocalici, ea

se face prin lacrimi, rugăciune și, îndeosebi, prin Taina Spovedaniei. Ea omoară păcatul și înviază sufletul, întinericul îl preschimbă în lumină, spală ochii duhovnicești, stăpânește peste firea cea neputincioasă, înfrânează patimile. Păcatul sălășluit în trup domină mintea și inima ca un tiran, îmbolnăvindule. Ortodoxia nu recunoaște altă modalitate de însănătoșire din boala produsă de păcat decât prin căință și mărturisirea la scaunul Sfintei Taine a Spovedaniei; doar așa se deschide calea spre leacul nemuririi: Sfânta Împărtășanie. Orice credincios, câtă vreme își ascunde vinovățiile în adâncul său, este stăpânit de neliniști, chinuri, de o greutate permanentă, apăsătoare. De aceea, părintele Dumitru Stăniloae considera pocăința ideea centrală a creștinismului, în jurul ei gravitând toate evenimentele mântuitoare.

Prin căință, omul își face o analiză interioară, ajungând la o cunoaștere de sine și, indiferent de rezultat, el nu va deznădăjdui de izbăvire, căci harul divin primit în Taina Mărturisirii îi este salvator. Despărțită însă de spovedanie, pocăința poate cauza ființei umane mari dificultăți, mergând chiar până la stări depresive, reprobabile: nu simpla recunoaștere a păcatului și denunțarea lui se arată benefice, ci găsirea mijloacelor de înfrângere a răului. Exemplul lui Iuda grăiește limpede în acest sens: apostolul s-a căit că a vândut sânge nevinoval, dar, nespovedindu-se, a sfârșit prin suicid. Spovedania reprezintă, așadar, cununa pocăinței și constituie doar o parte din ea. Nu fiecare pocăință implică spovedania, însă, fără mărturisire, pocăința nu ne va dezrobi de păcat; cel mult, ne pricinuiește un sentiment de autoînvinovățire. Iscușii duhovnici ne îndeamnă să ne

descoperim propriile greșeli, să le numim, să le înțelegem rădăcinile, să ne căim de relele făcute și să ne eliberăm de ele cu ajutorul lui Dumnezeu, prin Taina Spovedaniei.

Așadar pocăința nu se rezumă la o căință în stil protestant, ca sentiment pur lăuntric, anulând preocuparea omului de a nu mai păcătui și strădania lui de îndreptare. Deși pocăința înseamnă lacrimi, post, înfrânare, rugăciune, spovedanie, ea trebuie să depășească mâhnirea abstractă din pricina păcatelor săvârșite, manifestându-se prin acte exterioare obiective, înnoind astfel cu adevărat viața penitentului. Nimeni, niciodată, nu va putea pretinde că s-a căit suficient. Pocăința nu se termină nicicând, deoarece prin ea bunul creștin se cade să evolueze neconținut.

Concluzionând, pocăința cuprinde în sine întreaga lucrare de desăvârșire a vieții credinciosului. De la starea de „cădere” – urmare firească a păcatelor comise – prin lucrarea pocăinței, omul se va întoarce pe calea binelui, stăpânit de un nestins dor după Dumnezeu.

Singurătatea, între naufragiu și virtute

Duminica a IV-a după Paști ne prilejuiește reîntâlnirea cu una din cele mai emoționante pericope evanghelice, numită sugestiv „vindecarea slăbănogului de la Vitezda”. Aflăm din cuprinsul ei că Hristos, desăvârșitul Taumaturg, vindecă un om paralytic care aștepta de 38 de ani lângă scaldătoarea Vitezda, sperând că, poate-poate, cineva se va milostivi și-l va ajuta să ajungă în apa devenită tămăduitoare, după ce îngerul Domnului, din când în când, o tulbura, coborându-se în bazin. Mi-

nunea se săvârșea doar cu primul cufundat în apă. Ne spune Evanghelia Duminicii că acolo nu se găsea doar el, ci o sumedenie de alți bolnavi, care se îngrămădeau să intre primii, ca să ia vindecare. Personajul Evangheliei fiind singur, rămânea întotdeauna la urmă. Ceilalți, îl vor fi consolată: „Lasă, va veni și rândul tău!”. În dorința acerbă de a se tămădui, suferinzii din preajma lui sau rudele lor îl ignorau, aruncându-l într-o dureroasă izolare. Să remarcăm, totuși, că el nu a deznădăjduit. Deși uitat de toți, personajul minunatei întâmplări nu a conțenit să lupte, să creadă, să nădăjduiască. Nu i-a rămas zadarnică așteptarea! La capătul ei s-a întâlnit cu Însuși Hristos Dumnezeu. Dialogul înfiripat acolo, pe malul scaldătorii Vitezda, între Bunul Mântuitor și acel veteran al răbdării se dovedește de-a dreptul impresionant: „Iisus, văzându-l pe acesta zăcând și știind că este așa încă de multă vreme, i-a zis: Voiești să te faci sănătos? Bolnavul I-a răspuns: Doamne, nu am om, care să mă arunce în scaldătoare, când se tulbură apa; că, până când vin eu, altul se coboară înaintea mea. Iisus i-a zis: Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă” (In. 5, 6-8). Ne reține atenția faptul că însinguratul paralytic nu I-a spus Domnului în mod direct: „Da, Doamne, vreau să mă tămăduiesc”, ci: „Doamne, nu am om să mă ajute să ajung în apă”. Nu atât suferința fizică îl chinuia, cât îndeosebi cea sufletească, pricinuită de singurătate. Da, ea, singurătatea, a iscat de-a lungul timpului numeroase controverse: unii o consideră o cale spre dobândirea virtuților, iar alții, o suferință.

Dar reprezintă, oare, singurătatea o afecțiune, o anomalie a comportamentului uman? Părerile se arată

împărțite: Seneca, bunăoară, socotea că „singurătatea este pentru spirit ceea ce hrana este pentru corp”, în vreme ce un gânditor contemporan afirma că singurătatea este cea mai cruntă sărăcie. Sfântul Nicolae Velimirovici spune că „nu trebuie să ne temem atunci când suntem lipsiți de oameni, căci nu suntem singuri. Singur este cel care nu știe de Dumnezeu, chiar de i-ar fi toți oamenii prieteni. Unul ca acesta și într-o tovărășie cât se poate de numeroasă va spune, cum spun și acum unii: «Mă plictisesc! Nu știu ce să mai fac. Toate mă plictisesc cumplit». Acestea sunt suflete goale de Dumnezeu, cenușă fără foc”.

Toate opiniile anterioare ne îndeamnă să ne întrebăm stăruitor: de ce singurătate? Ce rol joacă ea în viața noastră? Cel Atotputernic l-a creat pe om spre a fi o ființă socială, ferită de izolare; Sfânta Scriptură glăsuiește: „Și a zis Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur pe pământ, să-i facem ajutor pe potrivă lui” (Fc. 2, 18). Nu vi se pare interesant că, încă din primele momente ale existenței omului, Creatorul său S-a și gândit la efectele singurătății asupra lui, protejându-l de ea?

Deși trăim astăzi într-o societate în care se pare că putem intra ușor în comuniune cu semenii noștri, prin intermediul a diferite mijloace și metode, totuși tot mai mulți dintre noi se plâng de singurătate. De ce? Pentru că nu multitudinea prietenilor virtuali ne vindecă de această boală a lumii contemporane, nu numărul, uneori impresionant, de contacte telefonice din aglomeratele agende ale smartphonurilor noastre ne scapă de ea. Importantă rămâne calitatea prietenilor și a interacțiunilor inițiate cu ei. Dintr-o asemenea perspectivă, înțelegem

că singurătatea nu se referă doar la izolarea fizică de alți oameni. Unii se simt singuri, deși au alături familia, colegii, vecinii. Alții trăiesc în aglomerări urbane de milioane de inși, dar resimt acut fiorul însingurării. Există însă o treia categorie de oameni, care-și asumă singurătatea, o îmbrățișează, ca prin ea să ajungă mai repede în comuniune cu Dumnezeu. Ce paradox! Unii își doresc să trăiască în solitudine, alții suferă cumplit din cauza ei. Psihologii au delimitat clar cele două ipostaze ale controversatului fenomen: despre singurătate vorbim atunci când tu te simți nefericit pentru că ești singur, iar despre solitudine, dacă iubești starea de a fi singur.

Îngrijorătoare mi se pare suferința celor ce trăiesc înconjurați de o mare de semeni, dar au impresia că nu aparțin cuiva, că nu-i iubește nimeni, că viața ori problemele lor nu-i interesează pe ceilalți, simțindu-se excluși social. Uneori, probabil, și pe noi ne-au încercat astfel de simțăminte contradictorii. Unele cercetări au ajuns la concluzia că starea de singurătate are urmări nu doar asupra sufletului uman, ci și asupra trupului: studiile au arătat că ariile cerebrale responsabile cu excluderea socială sunt tocmai cele care procesează durerea. Așa cred că s-ar putea explica unele expresii din popor, atât de des auzite: „mi-a frânt inima” sau „mă doare sufletul”.

Aminteam și de o singurătate asumată. Avem în calendarul nostru nenumărați sfinți, „prieteni” ai singurătății. Pustnicii, căci la ei mă refer, iubeau singurătatea, dar nu din pricina egoismului sau a incapacității de a socializa, ci fiindcă respectiva stare îi ajuta să intre mai ușor în comuniune cu Dumnezeu, făcându-se utili

societății prin rugăciunile neconținute înălțate spre cer. Dar și ei, din când în când, cercetau chinoviile, simțind nevoia comuniunii. Paradigmatică în acest sens ne apare viața Sfântului Antonie cel Mare, însă de-a dreptul impresionantă este cea a Sfântului Onufrie Egipteanul, pomenit la 12 iunie: a pustnicit 60 de ani fără a vedea fața vreunui om, dar permanent se ruga pentru necazurile și ispitele semenilor din lume.

Carevasăzică, omul în singurătate Îl descoperă mai lesne pe Dumnezeu, dacă se roagă. De aceea, Părintele Cleopa de la Sihăstria zicea adesea: „este cu neputință ca omul să lucreze la desăvârșirea lui dacă nu iubește însingurarea”. Așa înțelegem spusele marelui teolog român, părintele Dumitru Stăniloae: „O viață individuală este oarbă și atee. Am pierdut umanitatea pentru că am devenit solitari”. Singurătatea fără Dumnezeu se transformă într-un adevărat naufragiu personal, dar una petrecută cu și în Hristos ne împrietenește cu Dumnezeu.

Omul, între grijile vieții cotidiene și dorul după Cer

Este vară! Lumina orbitoare a soarelui străbate văzduhul, iar noi simțim tot mai des săgeți ca de foc aruncate cu nemiluita din soarele incandescent către plăpânde de vietăți pământene. Lanurile de grâu, prăjite într-un galben auriu, dau veste gospodarilor că a sosit vremea secerișului. Deasupra fânețelor liniștite plutește un freamăt domol, uscat, tulburat din când în când de mulțimea cosașilor, mărunțul neam de lăcuste pândite

de flămândele înaripate ieșite și ele să-și ostoiască foamea. Crângurile, șipotele de la marginea drumurilor ori potecilor, devenite în aceste zile adevărate raiuri pământene, ne duc cu gândul la Izvorul cel fără de moarte, Hristos Dumnezeu, din Care suntem chemați să gustăm la fiecare Sfântă Liturghie precum cerbii din psalmii davidici, din izvoarele cele mult dorite.

Neostenite vreodată, clopotele sfintelor noastre biserici bat prelung în diminețile duminicilor și sărbătorilor, răspândind duioasa chemare la ospățul mântuirii, unde ne întâlnim iarăși cu neobositul Învățător, Care ne sădește în suflete, cu nesfârșită dragoste, cuvintele Evangheliei Sale. Pericopa din cadrul Dumnezeieștii Liturghii, „Despre grijile vieții”, din Duminica a III-a după Rusalii, a fost rânduie, poate nu întâmplător, în perioada secerișului, când crinii câmpului îmbracă natura într-o gingașă taină, iar păsările cerului, neobosite, își culeg hrana, bucurându-se de ocrotirea Creatorului lor.

Cuvintele Mântuitorului Hristos ne-au prilejuit un moment de introspecție, întrebându-ne: cum o fi oare să trăiești fără griji? Există oameni lipsiți de preocupări, gânduri de viitor, proiecte, năzuințe? Sigur că acestea sunt planuri, griji ce țin de materie. Le avem cu toții. Uneori, ne tulbură zilele, dând năvală peste ființa noastră. Dar cu grijile spirituale cum rămâne? Ne mai găsim timp pentru ele? Ne gândim noi: „oare ce mai trebuie să fac spre a împlini cuvântul Evangheliei”? La prima vedere, am crede că mesajul evanghelic despre grijile vieții este unul lesne de înțeles: nu trebuie să ne preocupăm prea tare de cele trebuincioase existenței, căci Dumnezeu Se va milostivi de om – cununa Creației

Sale – cu atât mai mult cu cât ocrotește florile câmpului sau păsările cerului. Pare un îndemn la visare, la o viață petrecută într-o manieră romantică, fără griji, fără stresul locului de muncă, al pâinii agonisite pentru bunăstarea familiei: totul va fi bine, noi să o ducem tot într-o necurmată reverie. Dar, de-o fi chiar așa, oare nu-l vor năpădi pe om alte griji? Mă tem că da! Cum să arate mai mândru, mai trufaș, mai împodobit, cum să-și satisfacă mai abitir plăcerile?

Carevasăzică, problema nu este ușoară: dacă renunțăm la cele sufletești, suntem acuzați că ne-am redus viața la aspectul ei material, iar de vom nesocoti preocupările zilnice, dedicându-ne exclusiv căutării Împărăției lui Dumnezeu, atunci, fără doar și poate, vom fi catalogați drept fanatici, iresponsabili, lipsiți de răspunderi socioprofesionale. În asemenea condiții, care ar fi soluția?

Să muncim, căutând deopotrivă Împărăția. Să robotim nu doar pentru bunăstarea materială, ci ca s-o dobândim și pe cea spirituală. Să nu ducem grijă, în sensul că, împlinindu-ne chemarea, să nu deznădăjduim de mila Ceresului Părinte. Să nu trăim în panică, în disperarea de a atinge siguranța zilei de „mâine”, atât timp cât „astăzi” am fost cumpătați, ne-am rugat, am trudit, câștigându-ne existența prin muncă cinstită. Preocuparea pentru hrană și ținuta vestimentară nu trebuie să veștejească viața noastră spirituală printr-o orientare obsesivă către bunurile materiale, ci să purtăm grijă mai întâi de sufletul cel nemuritor, adică să ne îngrijim de relația noastră cu Părintele Ceres, Care trebuie să facă parte, nemijlocit, din viața noastră, din viitorul ei.

Însuși Hristos ne spune: „cine pune mâna pe plug și se uită înapoi nu este vrednic de Mine” (Lc. 9, 62). Se pare că Domnul nu-i iubește pe cei ezitanți, nehotărâți, pe cei ce se eschivează de la a-și croi viața pe un drum sigur, chiar dacă, de multe ori, acesta devine anevoios. Să ne amintim de spusele Sfântului Ioan Botezătorul: „iată securea la rădăcina pomului zace și tot pomul care nu face roadă se taie și-n foc se aruncă” (Lc. 3, 9). Oare cum arată pomul vieții noastre, are ceva în el? Am agonisit vreo roadă duhovnicească? Fără acestea, mai ales, securea pierzării va curma tot ce nu se ridică la demnitatea și măreția chemării dumnezeiești.

Așadar, care ar fi soluția? Să câștigăm exclusiv cele materiale nu este bine. Să lăsăm toate în grija Domnului, purtându-ne iresponsabil, iarăși am greși. Dar dacă am încerca să agonisim, concomitent, bunuri spirituale și materiale? Să trudim în fiecare clipă nu doar pentru pâinea de mâine, ci îndeosebi ca să căutăm și să găsim Pâinea Cerească. Să ne rugăm nu numai la plecarea genunchilor, seara sau dimineața, în fața icoanei, ci și când muncim, să ne ostenim cu gândul la Dumnezeu, adunând nu doar provizii trupului, ci și hrană sufletului. Să fim dependenți de Pâinea cea Vie, de Cuvântul lui Dumnezeu, devotați rugăciunii, căutând sensurile ultime ale existenței noastre pământene.

Dintr-o astfel de perspectivă, fragmentul scripturistic la care facem referire ne îndeamnă să căutăm pe Dumnezeu, Cel Ce tainic locuiește în ființa noastră, să ne regăsim pe noi și orânduielele noastre firești. Numai găsindu-L pe Domnul în resorturile cele mai intime ale ființei noastre ne vom descoperi sensurile unei viețuiri

autentic creștinești. Probabil la aceasta se referea fericitul Augustin, afirmând: „făcutu-ne-ai căutători spre Tine, Doamne, și neliniștită este inima mea până ce-și va afla odihna întru Tine”.

Să revenim, așadar, în matca firească a unei viețuiri echilibrate, în care să primeze grija pentru mântuire înaintea celor privitoare la traiul nostru pământesc supus timpurilor și sfârșitului. Așa, lucrând la mântuire, nu ne va preocupa obsesiv și exclusiv materia, ci ne vom lăsa cuprinși de dorul după Cer, intensificând dorința de a găsi Împărăția. Vom constata cu plăcută surprindere că nu este prea departe, ci chiar mult mai aproape decât am fi bănuțit vreodată. După nemincinoasele cuvinte ale Domnului, se află chiar în noi (Lc. 17, 21), căci, atâta vreme cât trăim în comuniune cu Dumnezeu, cu sfinții Lui, dar și cu cei ce împlinesc în viața lor voia lui Dumnezeu, deja pregustăm din Împărăție.

Pilda lucrătorilor răi

Sfânta Evanghelie din Duminica a XIII-a după Rusalii este pentru creștinii dreptmăritori, dar mai cu seamă pentru noi, românii, care asociem toamna cu truda de a strânge roadele câmpului, implicit pe cel al viței-de-vie, o lumină duhovnicească menită să ne recapituleze sintetic etapele istoriei umanității, în general, iar, în mod special, pe cele ale poporului evreu, în mijlocul căruia Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om și a lucrat, chemând la mântuire nu doar neamul Său, ci întreaga lume.

Parabola rostită de Mântuitorul Iisus Hristos – un fragment din Sfânta Evanghelie de la Matei (21, 33-44) –

este cunoscută drept *Pilda lucrătorilor răi*. Textul pericopei evanghelice prezintă în mod simbolic toată Legea Vechiului Testament printr-o lucrare a unui stăpân care plantează o vie, o împrejmuiește cu gard, o înzestrează cu un teasc și cu un turn de strajă și de apărare, apoi o încredințează lucrătorilor. Împlinindu-și planul, el merge undeva departe, neuitând ca la vremea roadelor, a toamnei românești, am putea spune, să-i trimită la vie pe slujitorii săi, mandatați să preia partea lui de roadă. Aflăm din cuprinsul Evangheliei că lucrătorii nu s-au arătat doar nerecunoscători, refuzând să dea cele cvenite stăpânului, ci s-au dovedit și violenți, căci, „punând mâna pe slugi, pe una au bătut-o, pe alta au omorât-o, iar pe alta au ucis-o cu pietre” (Mt. 21, 35). Stăpânul, consecvent, cu un puternic simț al proprietății și al dreptății, trimite din nou pe alți slujitori care au sfârșit ca și cei dintâi. Perseverent, săditorul viei trimite la răzvrățiții muncitori pe însuși fiul său. Din păcate însă, ei acționează cu aceeași brutalitate și lipsă de discernământ, fiindcă, văzându-l pe fiu, zic între ei: „Acesta este moștenitorul; veniți să-l omorâm și să avem noi moștenirea lui. Și, punând mâna pe el, l-au scos afară din vie și l-au ucis” (Mt. 21, 38-39). După aceasta, Mântuitorul Hristos adresează o firească întrebare auditorilor: „Când va veni stăpânul viei, ce va face acelor lucrători? I-au răspuns: „Pe acești răi, cu rău îi va pierde, iar via o va da altor lucrători, care vor da roadele la timpul lor” (Mt. 21, 40-41).

Memorabilă parabolă! Numai Cuvântul lui Dumnezeu, Logosul întrupat, ar fi putut concentra întreaga existență a lumii într-o pildă atât de ușor de reținut,

regăsită, ce-i drept, într-o formă parțial diferită, și în Vechiul Testament (Is. 5, 1-7). În lumina învățaturii Sfinților Părinți, vom încerca să descoperim noianul de sensuri cuprinse în textul evanghelic.

Se înțelege lesne că stăpânul este Dumnezeu, via sădită întruchipează lumea veche, gardul împrejmuitor reprezintă Legea dată prin Moise și profeți spre a-i păzi pe iudei ca să nu se amestece cu popoarele păgâne. Teascul, spun Sfinții Părinți, constituie jertfelnicul, iar turnul era Templul din Ierusalim, ce veghea ca poporul ales să nu se lase ispitit de credințe străine. Lucrătorii viei îi simbolizează pe fariseii și cărturarii care aveau rolul de a-i dirija pe iudei pe calea credinței nealterate.

Sfinții Părinți consideră plecarea „departe” a stăpânului hotărârea lui Dumnezeu de a respecta libertatea de gândire și de acțiune dată la creație oamenilor, pentru ca noi, fără vreo constrângere, să împlinim voia Lui, să decidem dacă dorim să ajungem lucrători buni și harnici sau, dimpotrivă, răi și leneși, ai neprețuitului dar primit de la Tatăl Ceresc. Totodată, Sfântul Ioan Gură de Aur ne încredințează asupra aceleiași plecări: „Faptul că s-a dus departe arată marea putere de a răbda pe care o are Dumnezeu”.

Sfânta Evanghelie ne prezintă în continuare roadele folosirii incorecte a libertății de către poporul ales: văzându-i pe cei trimiși de Dumnezeu – profeții Vechiului Testament – sosiți să ia partea de roadă, adică să le ceară a-și duce viața după voia Domnului, răii lucrători i-au omorât, fapte întru totul adevărate de Sfânta Scriptură: prorocul Ieremia a pierit ucis cu pietre, pe Isaia l-au tăiat în două cu fierăstrăul, Ioan Botezătorul

a fost decapitat. Cunoscând toate acestea, Sfântul Arhidiacon Ștefan le-a spus iudeilor: „Pe care dintre proci nu l-au prigonit părinții voștri?” (FA 7, 52).

Din cele relatate în continuare de pericopa evanghelică înțelegem că Dumnezeu nu renunță ușor la lucrarea de salvare a omului, cununa creației Sale. El nu contenește să spere în îndreptarea lucrătorilor viei, așa că-L trimite la ei pe Însuși Fiul Său. Intuim cu toții că pasajul se referă la Mântuitorul Hristos, chinuit și omorât asemenea celor trimiși înaintea Lui: ei Îl scot afară din „vie” – Cetatea Ierusalimului – și-Lucid prin crucificare. Sfântul Ioan Damaschinul afirmă că „lucrătorii cei de demult s-au făcut ucigași de profeți, iar cei din vremea Mântuitorului s-au făcut ucigași de Dumnezeu”.

Așadar Marele Răstignit, coborât, prin Întrupare să-Și ia via înapoi din mâinile nesăbuiților muncitori, a reușit să izbăvească neamul omenesc și să-l împace cu Dumnezeu Tatăl doar prin jertfa de pe Cruce. O, cât de surzi s-au dovedit cei care-L ascultau: arhieriei, fariseii și cărturarii poporului ales! Domnul a rostit această parabolă după intrarea în Ierusalim, deci cu puțin timp înainte de Sfintele Sale Pătimiri; poate că tocmai de aceea toți evangheliștii sinoptici au redat-o, considerând-o vitală pentru aspectul ei profetic. În pofida faptului că El tocmai le anticipase criminala intenție, lucrătorii, deși înțeleseseră prea bine că despre ei era vorba (Mt. 21, 45), nu au catadicsit să se oprească din împlinirea planului lor nelegiuit.

După ce Domnul Și-a vestit iminenta moarte ca om și i-a provocat pe auditori să-I dea un răspuns just în

legătură cu atitudinea Stăpânului față de nefericiții lucrători, soluția găsită s-a arătat vizionară: „Pe cei răi, cu rău îi va pierde, iar via o va da altor lucrători care vor da roadele la timpul lor” (Mt. 21, 41). Și aici se vedește caracterul profetic al parabolei, căci Iisus exprimă fără echivoc planul lui Dumnezeu cu privire la „vie”, anume, de a chema la lucrarea ei neamurile – popoarele păgâne, între care și cel românesc –, Mântuitorul lumii devenind și „Domn al istoriei”.

Odată cu moartea pe Cruce a Fiului, Dumnezeu-Tatăl nu a hotărât să distrugă „via”, ci, prin jertfa izbăvitoare a Răscumpărătorului, a dat-o „neamurilor”, adică altor popoare, dar nu oricum, ci renăscută prin sacrificiul lui Hristos Dumnezeu, altoită pe tulpina sănătoasă, neatinsă de păcat a ființei Sale. Această tulpină viguroasă a odrăslit o sumedenie de mlădițe aducătoare de rod îmbelșugat, începând cu Sfinții Apostoli, continuând cu mulțimea martirilor, ierarhilor, cuvioșilor, mărturisitorilor și, desigur, cu poporul cel credincios. „Via” nouă, ce ne primește pe toți prin Taina Botezului, este via în care Domnul ne cheamă pe fiecare dintre noi să lucrăm cu nesecată fervoare. Dintr-o astfel de perspectivă, teascul săpat în ea reprezintă chiar trupul tainic al lui Hristos, Sfânta Biserică; aici se adună roadele dreptății și ale sfințeniei: aidoma strugurilor storși prin muncă și efort, sfinții mucenici s-au lăsat zdrobiți, vărându-și sângele prin prigoane și chinuri. Epifanie Latinul spune că „turnul zidit în mijlocul viei este Însuși Domnul Iisus”.

Prin urmare, și noi ne găsim astăzi lucrători în via Domnului. Mi se pare firesc să ne întrebăm: oare ne

arătăm noi buni sau răi, precum cei de odinioară? Îi așteptăm cu bucurie pe slujitorii Domnului mandatați să ne ceară a ne cârmui viața după principiile Evangheliei? Las pe fiecare să reflecteze la aceste întrebări, iar dacă ne vom da un răspuns negativ, să încercăm a ne îndrepta și, din lucrători răi, să (re)devenim buni, plăcuți Dumnezeuului nostru. Altfel, persistând în încăpățânarea de a nu da roade la vreme, cuvintele dumnezeieștii Evanghelii fi-vor pentru noi sentință cutremurătoare: „Pe cei răi, cu rău îi va pierde”. Și nu este vorba doar de pierderea din această viață efemeră, ci de îndepărtarea pe vecie de la comuniunea de iubire și lumină din Împărăția Cerurilor cu Stăpânul și Săditorul viei.

Să ne rugăm cu toată tăria lui Dumnezeu ca să ne lumineze mintea și să ne încălzească inima spre a înțelege cât de important se arată darul chemării de a lucra cu vrednicie în via Lui, fără a uita vreodată răspunderea fiecăruia de a trudi neconținut ca să devenim și să rămânem mereu lucrători buni. Amin!

IV

Întru lumina sărbătorilor

Boboteaza, bucurie și binecuvântare

Bucuria sărbătorilor de iarnă continuă prin praznicul Botezului Domnului, dar și prin întâlnirea cu îngereșcul chip al Sfântului Ioan, Înaintemergătorul și Botezătorul Mântuitorului Iisus Hristos. Sunt clipe de referință pentru obștea credincioșilor, care, odinioară, dar și astăzi, marchează cele două zile prin tradiții deosebite, pline de simțire și trăire creștinească. Sfințirea cea Mare a apei sau Agheasma Mare este o slujbă oficiată numai de Bobotează. Potrivit rânduiei din *Minei* cu prilejul Arătării Domnului, slujba de sfințire a apei se poate săvârși la finalul Sfintei Liturghii din ajun, după terminarea Utreniei praznicului și, desigur, la finalul Dumnezeieștii Liturghii din ziua Epifaniei. Obiceiurile atât de frumoase și diverse caracteristice Bobotezei pot constitui subiectul unei lucrări de specialitate, însă acum ne vom limita doar la câteva aspecte privind pregătirea noastră pentru marea sărbătoare a Teofaniei sau a Arătării Domnului.

Se pare că din ce în ce mai rar viscolele și gerurile năprasnice de altădată însoțesc, ca odinioară, praznicul

Teofaniei, când poporul credincios trebuia să înfrunte suflarea viforului ca să ajungă în sfintele locașuri spre a se împărtăși cu Agheasma Mare. Dealurile ninse, florile de gheață, lumina mohorâtă a lui Ghenar așterneau peste toate o aură de poveste. Indiferent de condițiile climaterice, slava și măreția praznicului nu suferă știrbire căci este o sărbătoare de reînnoire a botezului nostru, prin care a început relația veșnică de viață și iubire cu Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Boboteaza aduce bucurie în viața credincioșilor și pentru că serbează arătarea Domnului în lume la vârsta de 30 de ani, după ce, în taină, în ascultare și rugăciune, a crescut în trup, „umplându-Se de înțelepciune”, pregătindu-Se în vederea lucrării Lui mântuitoare. De praznicul Arătării Domnului, odată cu trupurile, sfințim prin Agheasma Mare și casele, fântânile, pământurile, gospodăriile, locurile de muncă, mașinile cu care ne deplasăm ori spațiile unde ne desfășurăm activitățile cotidiene. Prin aceasta, se veselește toată făptura, arătând că Dumnezeu nu Se află doar în biserică, ci pretutindeni. O veche zicală românească spune că „omul sfințește locul”. Cum îl sfințim oare? Cel înstrăinat de Dumnezeu nu poate sfinți nimic. Duhul Domnului prezent în om sfințește și binecuvântează tot ce-l înconjoară. Numai dacă năzuim să ne sfințim existența prin păstrarea unei legături nezdruincinate cu Izvorul vieții și al sfințeniei, cu Dumnezeu, vom reuși să împlinim vorba din bătrâni.

Înainte de luminata sărbătoare a Bobotezei, în ajun Biserica a rânduit post, în orice zi a săptămânii ar cădea acesta. Data de 5 ianuarie are o semnificație aparte, căci premerge unei mari minuni făcute de Dumnezeu asupra

omului, după Nașterea cu trupul a Mântuitorului Hristos. Este vorba de faptul că omul – Sfântul Ioan Botezătorul – își va pune mâinile pe creștetul Domnului, al Creatorului său. Și atunci, cum să nu ne înfrânăm într-o astfel de zi, pregătindu-ne pentru excepționala întâlnire dintre Creator și creatură?! Mai postim și deoarece în ajunul Bobotezei se oficiază slujba Aghesmei Mari, cu care preoții merg pe la casele credincioșilor și le sfințesc. După rânduială, trebuie să gustăm din apa cea sfințită, or acest lucru nu-l putem face decât în stare de ajunare și rugăciune. Biserica a rânduit un post de o zi și spre a ne reculege duhovnicește, ca să înțelegem cât mai deplin iubirea lui Dumnezeu, Cel în Treime închinat, față de noi, oamenii. Desigur, postul din ziua premergătoare Botezului Domnului are o vechime foarte mare, de prin secolele IV-VI, când catehumenii se pregăteau să primească botezul. După ce erau botezați, participau pentru prima dată la Liturghia credincioșilor și se împărtășeau cu dumnezeieștile merinde. Dacă ajunul Bobotezei se întâmplă de luni până vineri inclusiv, pravila bisericească prevede post aspru sau chiar negru. Se ajunează până la ceasul al 9-lea, apoi se consumă doar fructe și legume uscate ori fierte, fără untdelemn. De va cădea ajunul în zi de sâmbătă sau duminică, atunci nu se mai postește total, ci după Sfânta Liturghie și slujba Aghesmei Mari se pot consuma bucate gătitе și cu untdelemn. Desigur că ziua de ajunare ce premerge Botezului Domnului simbolizează și starea de pocăință și curățenie ce ni se cere a o asuma înaintea perioadei de opt zile când vom gusta din Agheasma Mare, până la odovania sărbătorii.

Să ne pregătim așadar trupește și sufletește pentru întâlnirea cu Domnul și să zicem odată cu frumosul Condac al praznicului: „Arătat-Te-ai astăzi lumii și Lumina Ta, Doamne, s-a însemnat peste noi, care cu cunoștință Te lăudăm. Venit-ai și Te-ai arătat, Lumina Cea Neapropiată”.

Cum să ne serbăm onomastica?

Culori amestecate își încep timpuria cucerire a naturii, asmuțite de vânturile toamnei, care a cernut deja rugină asupra pădurilor. O liniște apăsătoare se așterne adânc peste codri, peste ape. În mărețul spectacol multicolor, ochiul surprinde o fină mâhnire, căci adesea suflările reci ale anotimpului roadelor șuieră aprig, frângând ramuri, urcând spre cer frunze ce plâng, purtându-le obosite în nestingherite serpentine, lăsându-le apoi să cadă în plutire liniștită.

În împletirea captivantă de culoare și sunet, asistăm îngândurați la desfrunzirea filelor din calendar. „Vreme trece, vreme vine, / Toate-s vechi și nouă toate” a zis poetul, iar noi, triști sau bucuroși, învăluți în vraja timpului ce zdrobește sub călcâi încă un anotimp, interiorizăm acest *andante* melancolic al toamnei, pregătindu-ne pentru admirabilul *adagio* al iernii. Drumul ni-i presărat cu multe popasuri duhovnicești, sărbători sfinte, când simțim că în marea trecere nu suntem singuri, ci înaintăm ocrotiți de mila și iubirea Cerescului Părinte, a sfinților plăcuți Lui. Toamna se arată încă mai darnică, prin mulțimea de sfinți cinstiți în lunile sale: Sfânta Mărie mică, Dreptii Ioachim și Ana, Sfântul Corneliu,

Sfânta Sofia, Sfinții Ciprian și Iustina, Sfântul Evanghelist Luca, Sfântul Dimitrie, Sfânta Parascheva, Sfinții Mihail și Gavriil, Sfânta Ecaterina, iar în ultima zi a anotimpului culorilor, Sfântul Apostol Andrei.

Românul a știut dintotdeauna să și-i apropie pe „casnicii lui Dumnezeu”, făcându-și-i frați, părtași bucuriilor și suferințelor lui. I-a zugrăvit în icoane ori pe pereții bisericilor în portul strămoșesc, i-a așezat în odăi primenite sau la colțuri de drum ca să-l ocrotească, le-a cinstit ziua de proslăvire, „petrecând” creștinește onomastica.

Astăzi, oare, mai știm să sărbătorim corect ziua numelui? Am cam transformat serbarea sfinților în „sărbătorile” noastre, depărtându-ne de sensurile creștinești ale onomasticilor. Am încetat să privim sărbătorile ca pe niște momente de rugăciune prin care ne arătăm recunoștința pentru binefacerile primite, considerându-le doar un prilej de petrecere, când cei dragi ne vor coplesi cu daruri, flori, mesaje, telegrame de felicitare.

Un părinte al Bisericii spunea că modul cel mai potrivit de a-i cinsti pe sfinți este să trudim pe cât ne stă în putință să le imităm viața și dorul nestins după Cer, fapt ce trebuie arătat îndeosebi la data proslăvirii lor. Însă noi preferăm în asemenea zile mese îmbelșugate cu cei apropiați. Nimic rău în asta, dacă toată bucuria evenimentului ar fi precedată de o alta, mult mai traianică, înălțătoare: cea a comuniunii cu sfinții serbați. Unde ne vom întâlni cu ei dacă nu în Dumnezeiasca Liturghie? Cum le vom dovedi că ne căznim să le urmăm pilda viețuirii decât împărtășindu-ne în ziua lor cu Hristos, pe Care ei L-au iubit și urmat? Am spus adesea

credincioșilor că singurul dar cu adevărat de preț ce-l putem primi de ziua noastră este Hristos, Care ne așteaptă, ne invită la ospăț, vrea să ne apropie de sfinții noștri ocrotitori. Din păcate, ocupându-ne cu masa, cu petrecerile, cu băutura, uităm sau nici măcar nu ne gândim să dăm curs poftirii dumnezeiești. Așadar proslăvirea unui sfânt reprezintă o zi specială, când se cuvine să prăznuim, să ne veselim duhovnicește, trăind cu intensitate mângâierea, bucuria de a rămâne lângă Hristos, alături de sfinții Lui.

Concret, un bun creștin, de ziua sa onomastică, trebuie să-și găsească timp să participe la Sfânta Liturghie, iar, dacă are dezlegare de la duhovnic, după ce s-a pregătit, să primească Sfânta Împărtășanie. Doar așa va intra în comuniune cu patronul său spiritual, care, la rândul lui, se află într-o necurmată împărtășire din iubirea nesfârșită a Sfintei Treimi. Însă uneori sărbătorile cad în zi de lucru. Atunci ce-i de făcut? Cunosoc credincioși care își pregătesc cu mare bucurie onomastica. Nu mă refer la îmbelșugate mese ori la petreceri zgomotoase. Își iau câteva zile de concediu, postesc, după sfatul duhovnicului, sporind rugăciunea și viața duhovnicească, pentru ca în ziua sfântului să participe la Sfânta Liturghie, împărtășindu-se. Nu este o regulă *sine qua non*. Dacă nu reușim acest lucru, să ne oferim răgazul de a citi acatistul sfântului, iar după orele de serviciu să ne îndreptăm pașii către o biserică, să ne închinăm ocrotitorului rânduit, mulțumindu-i pentru milă și ajutor. Dacă nici asta nu vom izbuti, atunci măcar în tihna odăii noastre să ne plecăm genunchii înaintea icoanei sale, lăsându-ne mângâiați de harul iubirii și milostivirii revărsate asupra

noastră. Să-i citim sau să-i recitim viața, meditând la lucrarea sa pe pământ, învățând de la el cum să ne croim cale spre Cer. Nu aş vrea să cred că un bun creștin nu ține la căpătâi o icoană cu sfântul său ocrotitor, dacă, desigur, i s-a rânduie la botez un astfel de nume. Este regretabil să nu avem o relație apropiată cu protectorii noștri cerești, nesocotind minunatul dar oferit nouă de Dumnezeu.

Și totuși, ce se-ntâmplă când refuzăm sau neglijăm să facem cunoștință cu cei hăruiți nouă drept pavază? Ignorându-i pe sfinți, îndepărtăm șansa de a-i preschimba pe „casnicii lui Dumnezeu”, ale căror nume le purtăm, în prieteni apropiați, apărători și sprijinitori ai vieții noastre. Neprețuindu-i pe sfinți, transformăm zilele lor de cinstire în zile ale noastre. Dar oare am ajuns noi vrednici să ne substituim lor?

Să căutăm așadar bucuria proslăvirii sfinților noștri ocrotitori cu și în Hristos, iar agapa de acasă, cu familia ori prietenii, să nu preceadă ospățului mântuirii.

La umbra Crucii Tale

Este început de toamnă. Culegem roade, numărăm „bobocii” înfăptuirilor noastre de peste an, ne bucurăm duhovnicește de sărbătorile lunii septembrie, între care și Înălțarea Sfintei Cruci. Cunoscând prea bine semnificațiile istorice ale praznicului închinat cinstului lemn, m-am întrebat dacă toamna proslăvim din întâmplare Semnul prin care Dumnezeu-Omul a biruit moartea, oferindu-ne unica șansă de a culege roadele jertfei Sale

și de a ne câștiga un colțișor de Rai. Sigur nu! Avem de-a face, din nou, aici, cu purtarea de grijă a Preamilostivului Tată Ceresc. Este, dacă vrei, o altă ocazie ce ni se oferă ca să nu uităm, chiar și atunci când grijile materiale ne copleșesc, de scopul sublim și ultim al vieții noastre biruite de multe ori de coruptibilitate și vanitate. Așadar, dacă tot vorbim de roade, de hambare, haideți să ne supunem unui succint examen interior și să ne răspundem la întrebarea: culegem noi deplin roadele dumnezeieștii jertfe pe Cruce a Mântuitorului Hristos sau ne asumăm noi pe deplin Crucea lui Iisus?

Viața creștinului rezidă, înainte de toate, în *a-și lua crucea sa în toate zilele și a urma lui Hristos* sau chiar de a urca pe Crucea lui Iisus, *de a fi răstignit împreună cu El pentru a învia împreună cu El*. În general, pe călugări îi numim purtători de cruce, căci, în întreaga lor existență, toate faptele, gândurile și frământările lor sunt cadențate de semnul Crucii. *Urcând pe Cruce, îmbrăcând Crucea, creștinul se înalță mai presus de pământ și de grijile lui*, spunea un părinte. El ajunge asemenea lui Hristos – mort pentru lume, după cum scrie Sfântul Grigorie de Nyssa: *a ne întoarce spre Cruce, înseamnă a ne face întreaga viață moartă pentru lume și răstignită, ca ea să nu poată fi rănită de nici un păcat*. Dar chemarea hristică nu se adresează doar monahilor, ci tuturor celor care s-au îmbrăcat cu Hristos, primind dumnezeiescul botez. De aceea, pocăința nu reprezintă pur și simplu o asumare a Crucii, o neîncetată răstignire duhovnicească, ci Crucea însăși a devenit simbolul făptuirii, al pocăinței, mai ales, și al participării imperative a creștinului la Pătimirea lui Hristos. Hristos însă, în Pătimirea Sa, a coborât până la

iad, vrând să-l mântuiască. Este adevărat că încuietorile iadului au fost zdrobite pentru cei din Adam, dar prin Cruce trebuie ca fiecare dintre noi să-și distrugă pornirile pătimase înlăuntrul voinței sale, unde germinează și se dezvoltă patimile. Dacă nu există un iad eternizat, paralel cu Împărăția lui Dumnezeu, totuși omul își creează o stare similară cu a iadului, prin patimi și păcat. Spune o cântare bisericească așa: „Mă îngrozesc și mă înfricoșează focul cel nestins al gheenei, viermele cel cumplit, scrâșnirea dinților; ci slăbește și-mi lasă greșelile și în starea cea dimpreună cu aleșii Tăi, Hristoase, rânduiește-mă”.

În modul cel mai profund, pogorârea la iadul patimilor și ridicarea de acolo prin pocăință, la Raiul virtuților, le ilustrează Sfântul Siluan Athonitul, care a primit de la Domnul Hristos porunca de a „ține neîncetat mintea în iad și de a nu deznădăjdui”. Acesta a fost un mesaj adresat prin el, de către Hristos, umanității contemporane dominate de un sentiment crescând de disperare în fața absurdității generale a vieții, umanitate care a pierdut învățătura Părinților legată de pocăință, asumarea Crucii și eliberarea din iadul patimilor. Așadar putem să culegem roadele jertfei lui Hristos, Mântuitorul nostru, dacă ne vom asuma Crucea Lui prin lepădare de omul vechi și îmbrăcarea în cel nou. Totodată, ne învață părinții filocalici, să pătimim și să ne răstignim duhovnicește alături de Hristos spre a birui toate păcatele, dar să și pogorâm la iad, împreună cu Mântuitorul nostru, pentru a ne elibera de metehnele sufletului și ale trupului ce ne întunecă inima și rațiunea, târându-ne în iadul patimilor.

Ne punem firesc însă niște întrebări: oare pocăința sau răstignirea duhovnicească este un scop în sine? Spiritualitatea Ortodoxă este una sumbră, dominată de lacrimi și plâns, de căință și întristare? Și la ce folosesc toate acestea? Răspunsul îl găsim tot în învățăturile Sfinților Părinți, precum și în cărțile noastre de cult care spun că pocăința reprezintă asumarea de bunăvoie a Crucii și răstignirea noastră duhovnicească, rodind în învierea, înnoirea și îndumnezeirea noastră. Așadar, Ortodoxia nu înseamnă doar pocăință, jale, lacrimi, ci și Înviere, ca rod final al răstignirii duhovnicești.

Deci pocăința în Ortodoxie anticipează învierea, bucuria. O cântare a Sfântului și Marelui Post zice: „Răsărit-a primăvara Postului și floarea pocăinței. Deci, să ne curățim pe noi, fraților, de toată întinăciunea și Dătătorului de lumină cântând să-I zicem: Slavă Ție, Unule Iubitorule de oameni”.

Se spune adesea că Ortodoxia ar accentua, în spiritualitatea ei liturgică, Învierea, în timp ce creștinismul occidental insistă pe Cruce. Adevărul este însă că spiritualitatea noastră ortodoxă nu separă Crucea de Înviere, ci stăruie pe sudura interioară dintre taina Crucii și a Învierii Mântuitorului Hristos. Aceasta deoarece rodul Crucii este Învierea și în jertfa Crucii se închide deja bucuria Învierii, iar bucuria Învierii nu se desparte de amintirea jertfei Crucii. De aceea, atât la Înviere, cât și la ziua Înălțării Sfintei Cruci sau cu orice prilej când proslăvim lemnul sfânt, Biserica, având deosebită evlavie, cântă: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și Sfântă Învierea Ta o lăudăm și o mărim”.

Așadar Crucea, tradusă ca răstignire a propriilor noastre patimi, nu reprezintă o opțiune, ci o necesitate

a vieții noastre, însă este și darul Mântuitorului Hristos făcut nouă, pe care trebuie să-l cultivăm pentru a gusta încă din această lume din lumina și bucuria Împărăției Cerurilor dăruită nouă prin Crucea și Învierea lui Iisus, Domnul nostru.

De ce purtăm la gât semnul Sfintei Cruci?

Praznicul Înălțării Sfintei Cruci ne prilejuiește abordarea unei probleme des întâlnite. Cuvântului „Cruce” îi acordăm, de obicei, multiple semnificații. Aș vrea să mă refer aici la simbolul cel mai profund al vieții noastre creștinești. Linia verticală, pe care se fixează cea orizontală, unește cerul cu pământul, pe Dumnezeu cu umanitatea, iar, prin ea, cu întreaga făptură văzută. Pe baza aceluiași algoritm, am putea spune că linia orizontală unește om cu om și neam cu neam. Atunci când ne însemnăm chipul cu semnul de viață dătător, prin linia verticală unim mintea cu inima, arătând astfel că, în efemera existență umană, rațiunea fără inimă duce la mândrie, autosuficiență, iar inima fără rațiune, la trăiri emoționale, sentimentaliste, depărtându-l pe om de adevăratele valori și de scopul ultim al vieții: dobândirea mântuirii. Linia orizontală a semnelui purtător de biruință unește umăr cu umăr. În genere, umărul, partea corpului omenesc corespunzând articulației dintre brațe și trunchi, este asociat cu puterea. De aici zicala: „a pune umărul la greu”. Unind umerii cu orizontala Crucii, devenim mai puternici, căci, așa cum ne spune dumnezeiescul Pavel, Sfânta Cruce reprezintă puterea lui Dumnezeu.

De aceea, bunii creștini din bătrâne veleturi nu doar că s-au însemnat cu semnul biruinței și al iubirii mai tari decât moartea lui Hristos, ci au început să poarte la gât o cruce, din lemn sau din anumite metale, considerând că, odată cu aceasta, Hristos îi însoțește. Și astăzi se păstrează obiceiul, fiindcă mulți semeni au preluat tradiția. Se pune întrebarea: este bine să purtăm o cruce la gât? Chestiunea devine și mai pertinentă dacă ne gândim că pretutindeni vedem cruci agățate: în mașini, pe birouri ori în locuri străine de viața și trăirea autentic ortodoxe. Pentru o bună înțelegere a lucrurilor, aș vrea să fac referire la rânduiala Călugăriei, când proaspătul monah primește în cadrul slujbei o cruce din lemn, de mici dimensiuni, pe care o sărută și care i se așează pe grumaz. Așadar în rânduiala tunderii în monahism se prevede în mod explicit purtarea crucii de către călugăr. După ce s-a îmbrăcat cu acea cămașă albă, numită haina veseliei, i se așează pe piept crucea, semn al renunțării și totodată al dorinței sale de a se face părtaș pătimirilor Domnului, dar și Învierii Lui, arătând că adevărata credință în înviere dă sens suferinței, o umple de speranță și de dorința de a trăi, iar, dacă se răstignește cineva astfel, se răstignește spiritual în vederea învierii. „Armă împotriva diavolului crucea Ta ai dat-o nouă” cântăm în slujba Sfântului Maslu și de aceea călugărul ia pe pieptul său Sfânta Cruce, ea fiind „tare apărătoare a celor ce bine călătoresc” spre Cer, dar și Semnul Fiului Omului (Mt. 24, 30). Monahul poartă cruce, căci dorește a se jertfi pe sine, mărturisind jertfa lui Hristos. Sfântul Apostol Pavel zice în acest sens: „port în trupul meu semnele Domnului Iisus” (Ga. 6,17).

Crucea dă slobozire de patimi și tot ea ne amintește de Pătimirile Mântuitorului, prin care s-a arătat iubirea mai tare decât moartea.

Tot la fel ar trebui să gândească și creștinii, când își pun pe grumaz semnul Crucii confecționat din lemn, aur, argint sau alte materiale. Doar că, din păcate, pentru mulți, semnul de viață dătător a devenit un simplu accesoriu, oferit cu „generozitate” de aproape toate centrele comerciale, întâlnit chiar la cei aflați în bejenie față de valorile autenticei ortodoxii.

Așadar chiar confecționată din metale prețioase, crucea de la gât nu reprezintă o bijuterie, nici un obiect decorativ, ci trebuie să fie semnul credinței noastre, să se transforme într-un prilej de mărturisire autentică a lui Hristos. Crucea nu „funcționează” ca un talisman. Nu semnul în sine constituie o armă împotriva diavolului, ci credința noastră că Hristos, prin jertfa Sa, a dat putere crucii, preschimbând-o într-un semn de biruință prin învierea Lui din morți. De aceea, noi, ortodocșii, nu despărțim Crucea de Înviere, ci stăruim pe sudura interioară dintre taina Crucii și taina Învierii Mântuitorului Hristos. Aceasta pentru că rodul Crucii este Învierea și în jertfa Crucii se închide deja bucuria Învierii, nedespărțită de amintirea jertfei Crucii. Așa cântăm în ziua proslăvirii lemnului sfânt: „Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și sfântă Învierea Ta o laudăm și o mărim”.

Practic, atunci când dorim să purtăm o cruce la gât sau să o așezăm la birou, în casă, ori chiar în mașină, trebuie să ne adresăm preotului ca să o sfințească. Numai prin sfințire vom simți că într-adevăr Crucea ne va fi călăuzitoare, izbăvitoare de cele rele. Redăm un fragment

din rugăciunea de sfințire a semnelui crucii tocmai ca să întărim cele spuse anterior: „Doamne, Dumnezeuul slavei, [...] trimite harul Preasfântului Tău Duh peste acest semn al crucii și-l binecuvântează, îl sfințește și-i dă lui ca să fie semn înfricoșător și tare asupra tuturor vrăjmașilor văzuți și nevăzuți, spre izgonirea și înfrângerea tuturor curselor și ispitelor și asupririlor diavolești. Iar poporului Tău să fie acoperământ puternic, credinței întărire, nădejdie sprijinire, la războaie biruință și sporire în toate faptele cele bune”.

Sărbătorile din „zilele de lucru”

În ultimul timp am observat că tot mai numeroși credincioși cu serviciu, pentru care s-au luptat stăruitor ca să-l obțină și apoi să-l mențină, se preocupă de modul cum se cade să procedeze în sărbătorile din cursul săptămânii, atunci când, nefiind declarate libere legale, se văd constrânși să-și împlinească obligațiile contractuale. Intervine așadar o problemă inevitabilă: cum se țin sărbătorile religioase în zilele de lucru? Pe bună dreptate, în societatea contemporană este imposibil ca în anumite sectoare vitale să nu se lucreze chiar și în zilele de sărbătoare. Și într-o mănăstire, în asemenea situații, când toți călugării se află la Dumnezeiasca Liturghie, cineva muncește pregătind masa pentru viețuitori ori pentru creștinii care solicită la finele slujbei un blid de mâncare. Cum facem deci să ne îndeplinim obligațiile profesionale concomitent cu cele privind învățătura de credință? Intuiesc că mulți vor invoca memorabilele

cuvinte ale Mântuitorului Hristos: „Marto, Marto, te îngrijești și pentru multe te silești; dar un lucru trebuie: căci Maria partea bună și-a ales, care nu se va lua de la ea” (Lc. 10, 41-42). Nimic de zis: avem datoria să ne asumăm cuvintele Domnului Hristos, împlinindu-le. Însă situația evanghelică invocată anterior comportă o dezbatere atentă. Putem considera că în casa celor două surori, Marta și Maria, era sărbătoare, căci ce altceva înseamnă întâlnirea cu Hristos și sfinții Lui? Ce bucurie mai mare există în viața unui om decât primirea lui Hristos în căminul său? Cu toate acestea, Marta muncea, pregătind masa invitaților, iar Maria sărbătorea. Dojana dumnezeiescului Oaspete a venit doar atunci când Marta, din exces de zel, a transformat totul într-un prilej de roboteală asiduă, îndemnând-o pe Maria să renunțe la ascultarea Cuvântului în favoarea lucrului. Așadar porunca este poruncă. Trebuie să ținem sărbătorile! Dar, deopotrivă, obligațiile profesionale nerespectate riscă să atragă după sine nu doar perturbarea unor activități vitale în societatea contemporană, ci și desfacerea contractului de muncă. Câți șefi ar accepta ca subalternii să lipsească de la serviciu ca să meargă la Sfânta Liturghie? Sigur, ar fi ideal ca ocârmuitorii în drept să procedeze așa, dar, din păcate, realitatea arată altfel. Aici, în zona Neamțului, cunosc persoane diriguitoare ale anumitor unități economice, care, din fericire, în zilele de praznic nu muncesc, oferind posibilitatea angajaților să se hrănească duhovnicește în cadrul Liturghiei. Ar fi și mai frumos ca toți acei simbriași să folosească timpul liber pentru Biserică. Dar cum procedăm cu cei ce nu pot lipsi de la muncă?

Voi încerca un posibil răspuns, fără pretenția de valabilitate generală. Sunt convins că alți duhovnici au, probabil, soluții mai adecvate. Eu, unul, am stat și am chibzuit: nu pot să-i dau canon unui fiu duhovnicesc, medic chirurg de profesie, să lipsească din gardă, ci îl îndemn să săvârșească o altfel de „liturghie”, a iubirii – prelungirea celei euharistice din Biserică. Devenind „instrumentul” desăvârșitului Taumaturg, prin el se vor tămădui, se vor salva, primind alinare, cei obidiți și împovărați de grele suferințe. Sigur, se cuvine să adăugăm un sfat: să nu piardă următoarea Sfântă Liturghie. La fel în cazul învățătorilor ori profesorilor: în zilele de sărbătoare din cursul săptămânii au datoria să meargă la școală, unde împlinesc „liturghia cuvântului”, trudind la luminarea învățăceilor. Neîndoielnic, nici ei nu trebuie să uite că fără părtașia cu lumina și înțelepciunea Veșnicului Învățător, nu vor izbuti să treacă peste pragul informativ al cursurilor pentru a ajunge la cel formativ, adăugând astfel actului educațional, pe lângă perfecționarea intelectuală, și pe cea spirituală.

Practic, dacă timpul și împrejurările permit, cei obligați să muncească în zilele de praznic se pot abate în drumul către locul de muncă pe la biserică. Aprind o lumânare, rostesc o rugăciune, lăsând făgăduința că vor reveni să-și îplinească datoria de bun creștin. După terminarea programului, pot participa, seara, la Vecernie sau vor citi acasă un acatist. Sărbătoarea nu presupune doar slujbă și odihnă, ci și lucrare duhovnicească: să facem milostenie, să cercetăm pe bolnavi, pe cei singuri, să zăbovim mai mult în preajma celor ce rătăcesc pe cărările umbroase ale acestei vieți.

Peste toate, neparticiparea la Sfânta Liturghie de sărbători trebuie să stârnească în sufletul creștinului un sentiment de regret. Să evite ca nefirescul să se preschimbe în firesc. Chiar dacă obligațiile profesionale îl împiedică să fie prezent la biserică, să nu se resemneze, să nu lase conștiința să-i justifice absența, ci, dimpotrivă, să lupte pentru ca la următoarea sărbătoare sau duminică să ajungă numai decît în „anticamera Împărăției lui Dumnezeu”. Doar împărtășindu-se din același potir cu ceilalți membri ai comunității, același duh al iubirii se roagă în toți, fiindcă ei alcătuiesc un singur trup, găsindu-se într-o interioritate reciprocă de existență. Prezența continuă a lui Hristos în Liturghie coboară cerul pe pămînt, transfigurează și sfințește făptura, făcându-ne să gustăm pe pămînt fericirea cerească viitoare. Aceasta face din Sfânta Liturghie un mediu al cunoașterii intermediate de simțire și sentiment, îndeosebi în sărbători, când, tainic, ne întîlnim cu „prieteniile lui Dumnezeu”, sfinții. Așa procedînd, vom înțelege mai bine spusele Sfîntului Ioan de Kronstadt: „Dumnezeiasca Liturghie este izvor de comuniune, de lumină și de sfințenie. Este viețuire în rai, împreună-ședere cu Dumnezeu și cu sfinții Lui”.

Apa cea vie a Ortodoxiei

În fiecare an pe 22 martie se celebrează Ziua Mondială a Apei, prilej favorabil de a se vorbi despre elementul esențial care susține viața și implicațiile sale atît de complexe în existența noastră, despre necesitatea raționalizării consumului acesteia, amintindu-ne că ceea

ce nouă ni se pare o normalitate – să ne bucurăm de apă în orice împrejurare –, pentru mulți semeni de-ai noștri a ajuns, din păcate, un lux. Societatea și însăși viața nu se pot concepe fără apă. În lipsa ei, pământul s-ar preschimba în deșert, tărâm al foametei și al secetei, unde oamenii și animalele ar fi înghițiți de pieire. Nimic nu este mai grav în această lume decât lipsa apei, ea fiind dătătoare de viață, intim legată de existența omului și de istoria sa. Sfântul Chiril al Ierusalimului spune că „apa este elementul constitutiv al tuturor lucrurilor”. Dacă lipsa apei înseamnă pustiu, excesul aduce catastrofa. De-a lungul istoriei, milioane de vieți s-au stins fie din prea puțină apă, fie din prea multă. Așezări omenești, orașe și state s-au născut și au dispărut la margine de apă. Civilizații înfloritoare și-au înfrățit existența cu numeroasele cursuri de apă pe malul cărora omul a trăit, a creat, s-a bucurat, a tânjit, a sperat, iar apoi, deși s-a stins din această lume, gustând din „apa cea vie”, sufletul i s-a transformat într-un izvor curgând către veșnicie.

Așadar să poposim, chiar și pentru câteva clipe, asupra acestui „sortiment” de apă. Ce este „apa vie” și ce proprietăți are? Termenul îl întâlnim nu doar în dumnezeieștile scripturi, ci și în unele creații literare, ba chiar în fizică ori medicină.

În basmele populare românești, apa dă putere personajelor principale, aflate în luptă cu zmeii, balaurii sau alte făpturi înfricoșătoare, simboluri ale răului. Bunăoară, Prâslea, protagonistul basmului *Prâslea cel voinic și merele de aur*, izbutește să-l învingă pe zmeu, după o luptă crâncenă, numai ajutat de o tânără prințesă de la

care primește nu cine știe ce poțiune cu proprietăți magice, ci doar apă. La fel, în basmul popular *Greuceanu*, personajul principal este salvat de corbul curajos care-i aduce apă dulce, adică apă vie, așa încât Greuceanu capătă o forță supranaturală și reușește să-l bage până la brâu în pământ pe dușman. În *Povestea lui Harap-Alb* scrisă de Ion Creangă, fata împăratului Roș repune capul lui Harap-Alb la loc, îl înconjură cu trei smicele de măr, apoi îl stropește cu apă vie și atunci Harap-Alb îndată învie. Ba în unele creații literare apa apare drept simbol al genezei, ca în basmul *Făt-Frumos din lacrimă* scris de Mihai Eminescu. Născut prin minunea lui Dumnezeu din lacrima Maicii Domnului, Făt-Frumos va cunoaște, de fapt, două nașteri divine: prima, a venirii pe lume din lacrima Fecioarei, iar a doua, din porunca lui Dumnezeu, Care regenerează izvorul în făptura omenească, la rugămintea Sfântului Petru. Mihail Sadoveanu vorbește chiar despre *Împărăția apelor*, o lume tainică, unde apa grăiește, devine prietenă și sfetnic al omului. În *Fântâna tinereții* a lui Sadoveanu, din izvorul de sub arcul stâncii, cu o lumină de aur la baza lui, șerpuiește o apă blândă, din care, dacă cineva bea, redevine tânăr. Iubirea de viața pământească neîmplinitoare a fericirii a determinat-o pe bătrâna Glafira să bea prea multă apă, astfel încât ea nu a revenit la vârsta tinereții, așa cum și-ar fi dorit, ci la cea a copilăriei, pierzându-și rostul vieții liniștite de până atunci. Frumoase scrieri avem în literatura română! Unele conțin fine trimiteri la învățătura Bisericii referitoare la apa cea vie.

Știința a împrumutat din Sfânta Scriptură termenul de apă vie. Apa cu un conținut scăzut în deuteriu

sau „apa vie”, cum i se mai spune, este un adevărat leac natural utilizat în tratarea de numeroase afecțiuni și este rezultatul muncii de aproape două decenii a unor fizicieni români care au descoperit noi proprietăți vindecătoare ale apei. La Institutul National de Cercetare-Dezvoltare pentru Tehnologii Criogenice din România, această apă se produce încă din anul 1986. Descoperirea a adus cercetătorilor români 5 medalii de aur și 3 de argint la saloanele de inventică de la Bruxelles, Geneva, Londra și Budapesta. În prezent, este folosită la tratarea pacienților în clinici din Ungaria, Japonia, SUA, Germania și România.

Însă cheia ce ne deschide înțelesul profund al noțiunii de *apă vie* ni-l oferă cuvintele sfințelilor scripturi. Sfântul Apostol Ioan Îl prezintă pe Duhul Sfânt ca pe apa cea vie. Lucrarea harului divin care deretică păcatele omului prin căință și devine izvor de sfințenie și de fapte bune, aceasta este apa cea vie. Ea stăvilește seceta sufletului sărac, prin apa Botezului și prin lacrimile pocăinței, pentru a întreține apoi virtuțile sfinte ale vieții creștine. Apa cea vie este așadar simbol al harului și un *izvor* de care se vor împărtăși cei ce se vor învrednici de viață veșnică, de împărăția cu Hristos în veci, ale căror fapte vor fi scrise în cartea vieții (Ap. 21, 6). Pesemne că din acest izvor cerea bogatul nemilostiv săracului Lazăr ca să-și înmoaie degetul și să-i potolească văpaia focului din iad. Izvorul apei vieții nu poate fi decât Dumnezeu Cel în Treime închinat, numit și *Începutul și Sfârșitul* a tot ce a creat El. Izvorul apei vii este și Mântuitorul Hristos, precum Însuși spune: „Dacă însetează cineva, să vină la Mine și să bea. Cel ce crede

în Mine [...] râuri de apă vie vor curge din pântecul lui" (In. 7, 37-38). Apa cea vie dăruită nouă de Hristos Domnul este în același timp și cuvântul lui Dumnezeu din Sfintele Evanghelii, o apă vie și pururea înnoitoare prin lucrarea Duhului Sfânt.

De aceea, să trudim fără a cunoaște odihnă, precum fântânarii odinioară, care răscoleau măruntaiele pământului pentru un izvor de apă, și să căutăm *apa cea vie* din cuvintele dumnezeieștilor scripturi sau revărsată prin Sfintele Taine ale Bisericii, căci Însuși Domnul nostru Iisus Hristos ne încredințează că „cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu nu va mai înseta în veac, căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică” (In. 4, 14).

Lucrarea Duhului Sfânt, o poezie a frumuseții

Rusaliile! Bucurie, emoție sfântă și belșug de har ne copleșesc în chip fericit viața, căci este ziua trimiterii în lume a Duhului Sfânt spre a întemeia Biserica în chip văzut, ca adunare a omenirii ce crede în Dumnezeu Fiul. Ce face oare Duhul Sfânt în lume și-n Biserică? Ne învață dumnezeieștii Părinți că strânge neamurile în unitatea credinței, adunând diversitatea la unitate în interiorul vieții noastre biologice, inaugurând viața veșnică. Cincizecimea deschide vistieria vieții noi și eterne, dovedind că Duhul Sfânt are rolul de a conferi darurile mântuirii și de a ne ajuta la însușirea lor în mod real și activ. Prin Duhul Sfânt, Hristos rămâne cu noi până la sfârșitul veacului. Dar nu numai atât: Duhul Sfânt susține toată existența de pe Pământ. Regnul ve-

getal și animal sunt tot opera Preasfântului Duh. Oriunde răsare viața se vedește prezența Duhului Sfânt. Dar, mai cu seamă, El susține umanitatea, modelându-L pe Hristos în sufletele noastre, căci înainte era un vis-à-vis, însă după Rusalii devine interior nouă, coborând în taina ființei umane. Ca atare, omul duhovnicesc se zidește tot prin lucrarea Duhului Sfânt. De aceea, în Ortodoxie orice slujbă debutează prin rostirea rugăciunii „Împărate ceresc...”, care cuprinde o adevărată teologie despre persoana și lucrarea Duhului Sfânt în Biserică și în lume. Duhul Sfânt apare numit „Împărate ceresc”, deoarece, așa cum pe Mântuitorul Îl considerăm „Împăratul cerurilor”, și Duhului Sfânt Îi spunem astfel, pe temeiul însușirilor Lui comune cu celelalte două Persoane ale Sfintei Treimi. Îl mai numim „Mângâietorul” și „Duhul Adevărului”, după cum o face Însuși Mântuitorul în cuvântarea de despărțire, adresată Apostolilor Săi (In. 15, 26). Este numit „Mângâietorul” pentru că El va lua locul Mântuitorului, Care S-a înălțat la cer, spre a rămâne cu cei ce vor crede în El până-n veac. Îl considerăm „Duhul Adevărului” fiindcă El va mărturisi despre dumnezeirea Fiului. În rugăciunea amintită, atotprezența Duhului Sfânt o arată cuvintele „Care pretutindeni ești”, precizându-I-se apoi o altă însușire personală: „și toate le împlinești”, ceea ce înseamnă că Duhul Sfânt este trimis în lume de către Mântuitorul ca să împlinească lucrarea de mântuire a neamului omenesc, prin misiunea Sa sfințind umanitatea și întreaga creație.

Așadar Duhul Sfânt este Cel Care Îl unește pe Hristos cu oamenii sau pe oameni cu Hristos. Duhul cel Preasfânt ne deschide către Hristos, Care ne duce

la Dumnezeu Tatăl. Cu alte cuvinte, nimeni nu poate deveni hristofor fără a ajunge mai întâi pnevmatofor, adică purtător de Duh. Această relație dintre Hristos și Duhul Sfânt o exprimă în chip cu totul deosebit Sfântul Simeon Noul Teolog prin imaginea soarelui ce-și oglindește razele într-un potir cu vin: „degustarea aduce credinciosului sănătatea și mântuirea. Prezența Soarelui produce o trezire în sufletul credinciosului. Hristos-Soarele se reflectă în sufletul păcătosului, care gustă fericirea nespusă a iertării și care se unește cu Hristos prin Duhul Sfânt-vinul de viață dătător. Soarele se oglindește în vin, iar vinul pătrunde în întregime pe cel care bea și care, îndrăgostit de lumina soarelui, devine «prietenu Soarelui» și Fiul iubit al Vinului”. Odată cu Sfinții Părinți mărturisim că Duhul plămădește și crește mai departe viața cea dumnezeiască în Biserică, crește Biserica însăși. Prezența lui Hristos prin Duhul Sfânt în Biserică până la sfârșitul veacurilor i-a făcut pe unii teologi să vorbească despre o „Cincizecime continuă în Biserică”. Lucrarea Sfântului Duh în lume nu-I aparține exclusiv Lui, căci orice lucrare în lume este opera întregii Sfinte Treimi, dar se săvârșește de fiecare ipostas într-un mod propriu: pornește de la Tatăl, se realizează prin Fiul și se desăvârșește prin Duhul Sfânt. Sfântul Maxim Mărturisitorul ne lămurește în acest sens: „Tatăl binevoiește, al doilea (Fiul) lucrează El Însuși, iar Duhul Sfânt întregește ființial bunăvoința Tatălui cu privire la toate și lucrarea Fiului, ca să fie prin toate și în toate unul Dumnezeu în Treime”.

Teologul rus Paul Evdochimov a surprins foarte frumos rolul prezenței și lucrării Sfântului Duh în creație, el

vorbind despre cea de-a treia persoană a Sfintei Treimi ca despre Duhul frumuseții. Lucrarea Sa, ca *Duh al frumuseții*, este o poezie fără cuvinte. Evanghelia Duhului Sfânt rămâne una vizuală, contemplativă. Când se descoperă, este „degetul lui Dumnezeu” care zugrăvește icoana Ființei cu Lumina necreată.

Deci Sfântul Duh duce la capăt lucrarea Tatălui și a Fiului: „Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului” (Ps. 103, 31), zice psalmistul. Dar lucrarea Sa legată de actul creației nu se oprește aici, ci ea continuă și după creație, manifestându-se, prin prezența Sa, în creaturi, cu precădere în om: „Nu știți, oare, [...] că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?” (I Co. 3, 16), zice Apostolul neamurilor, lucru întărit și de Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Duhul Sfânt nu este absent din nici o făptură și, mai ales, din cele ce s-au învrednicit de rațiune, susținând în existență pe fiecare”. Vasăzică, scopul trimiterii Sfântului Duh în lume îl constituie continuarea operei de mântuire săvârșite de Fiul lui Dumnezeu.

Cu bucurie, așteptând mângâierea și lumina Rusalțiilor, să nu uităm că Sfântul Duh ne naște ca fii ai lui Dumnezeu prin Taina Botezului, ne întărește în credință prin Taina Mirungerii, ne curăță, ne spală de întinăciunea păcatului prin Taina Pocăinței, ne mângâie și ne ajută să purtăm suferințele și greutățile prin Taina Sfântului Maslu, ne dă părinți sufletești prin Taina Preoției, sfințește bucuriile căsniciei prin Taina Nunții și, în final, ne unește cu Hristos Domnul prin Taina Euharistiei. Astfel, viața noastră pământească este călăuzită de lumina harului Sfântului Duh.

Sfântă Marie, pentru noi, roagă-te!

Cât de vechi este cultul Maicii Domnului?

Cultul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu debutează odată cu urarea arhanghelului Gavriil, adresată în timpul arătării de la Nazaret, când i-a vestit că va naște pe Mântuitorul lumii: „Bucură-te, ceea ce ești plină de dar, Marie, Domnul este cu tine”. Elisabeta, mama Sfântului Ioan Botezătorul, a cinstit-o și chiar ne-a învățat cum s-o numim: „Maica Domnului”. Pruncul Ioan, aflat încă în pântecele maicii sale, „a săltat de bucurie” atunci când Maria a vizitat-o pe Elisabeta. Mântuitorul Hristos, Fiul ei, a cinstit-o în chip deosebit, fiindu-i supus și ascultător în vremea copilăriei; mai târziu, la Cana Galileii, i-a împlinit rugăciunea, săvârșind minunea înmulțirii vinului doar la stăruința Maicii Sale. În urma minunatei întâmplări, Biserica a numit-o pe Maica Domnului „rugătoare nebiruită”, adică nerefuzată de Hristos, Domnul. Poporul a prețuit-o încă din timpul existenței pământești a Fiului ei și Mântuitorului nostru. O știm din spusele femeii anonime pomenite în Evanghelia de la Luca: „Fericit este pântecele

care Te-a purtat și fericiți sunt sânii pe care i-ai supt!” (Lc. 11, 27). La auzul vorbelor femeii, Domnul a întărit afirmația ei: așa este (Maica mea este fericită). Însăși Fecioara Maria a profetit: „iată, de acum mă vor ferici toate neamurile”.

Această precinstire, mai întâi într-o formă discretă, s-a manifestat public în decursul vieții Fecioarei Maria, dar și la puțină vreme după moartea sa. Furia evreilor la aflarea proslăvirii arătate ei de soborul ce îi însoțea sicriul către mormânt nu a însemnat o tulburare de moment, ci o izbucnire a unei puternice invidii acumulate, căci cinstirea Preacuratei Maici nu le era străină.

Așadar cultul Maicii Domnului a existat în Biserică chiar înainte de Sinodul III Ecumenic din anul 431 de la Efes, cunoscând apoi o dezvoltare evidentă, după cum ne învață Teologia răsăriteană. Bunăoară, Sfântul Dionisie Areopagitul, furnizând un important indiciu despre un sentiment obștesc tuturor creștinilor din epoca embrionară a Bisericii lui Hristos, spunea: „Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu că nu mi s-a părut lucru de crezare că, afară de Dumnezeu, să mai fie cineva plin de atâta putere sufletească și de atâta har dumnezeiesc. Iau martor pe Dumnezeu că, dacă n-aș fi avut în minte și în inimă învățătura dumnezeiască, aș fi socotit pe Fecioara ca pe adevăratul Dumnezeu și i-aș fi dat închinăciunea care se cuvine numai adevăratului Dumnezeu, pentru că mintea omenească nu-și poate închipui mai înaltă mărire, cinste și frumusețe sufletească decât aceea pe care am văzut-o eu”.

Prezența dintru începuturile creștinismului a cultului Maicii Domnului ne-o demonstrează și reprezentarea

iconografică. O veche tradiție, confirmată în scris din secolul al VI-lea de către Teodor Citețul, ne spune că sfântul Luca Evanghelistul a pictat mai multe icoane închipuind-o pe Fecioara Maria și câteva icoane ale Domnului Hristos.

Ce-i drept, nu au ajuns până la noi prea multe informații despre viața religioasă publică a creștinilor din primele secole, din pricină că ea se desfășura cu precădere în mod tainic, ferit de ochii dușmanilor lui Hristos, în catacombe ori case particulare, spre a se evita prigoana persecutorilor. Icoanele au apărut în catacombe, sub formă simbolică și alegorică, precum pictarea Mântuitorului în chip de miel sau de pește. De aceea, chipul Domnului Hristos și al Sfintei Sale Maici nu se întâlnesc în această perioadă decât în legătură cu anumite evenimente deosebite din Noul Testament: Buna Vestire ori închinarea magilor. La începutul secolului al II-lea, Sfânta Fecioară este pictată sub înfățișarea unei femei ținând pruncul în brațe sau în alte situații: rugându-se cu mâinile întinse către cer ori așezată pe un scaun. Cea mai veche dintre ele, descoperită în cimitirul Priscilei, datează de la jumătatea secolului al II-lea; Născătoarea de Dumnezeu apare aici așezată, cu Pruncul în brațe, în apropierea ei aflându-se profetul Isaia cu ruloul profeției sale în partea stângă, iar cu dreapta arătând o stea, „marea lumină” pe care o prevăzuse (Is. 9, 1). O altă icoană din catacomba Sfintei Priscila, provenind tot din secolul al II-lea, o reprezintă în momentul Bunei Vestiri, stând pe scaun, iar îngerul Gavriil binevestind. Foarte veche se crede a fi și icoana Maicii Domnului cu pruncul în brațe din catacomba Sfintei Agnese, originară probabil din secolul al III-lea.

Mărturii despre cinstirea Preasfintei Fecioare încă din primele momente de viață ale Bisericii ne oferă și Sfinții Părinți. De exemplu, în epistolele Sfântului Ighnațiu al Antiohiei (+107) se găsesc cinci texte unde se afirmă fecioria Maicii Domnului, iar Sfinții Iustin și Irineu îi proclamă maternitatea divină, pururea fecioria și rolul de nouă Evă. Origen (+254) sublinia maternitatea ei spirituală, iar Tertulian spunea că „greșeala pe care a comis-o Eva crezând diavolului a reparat-o Maria prin credința ei în înger”. În viața Sfântului Iustin, martirizat la sfârșitul secolului al II-lea, se menționează rugăciunea către Sfânta Fecioară pentru a-i veni în ajutor. Același rol de ajutătoare și mijlocitoare al Născătoarei de Dumnezeu reiese din rugăciunea Sfântului Efreim Sirul, trăitor în veacul al IV-lea: „Prea Sfântă Doamnă, Maica lui Dumnezeu, singura preacurată, sfințește gândurile mele, stăpânește-mi simțurile, pornirile, dă-mi înțelepciune”, iar Sfântul Ambrozie al Mediolanului ne spune că fecioarele ce intrau în mănăstiri o luau ca pildă, considerând-o chipul desăvârșit al fecioriei.

Aceste succinte mărturii despre cultul Maicii Domnului confirmă faptul că autenticii creștini nu au uitat-o nicicând pe Sfânta Fecioară Maria. Alături de Mântuitorul Hristos, ea este prezentă nu doar în rugăciunile personale, ci și în iconografie, în operele Sfinților Părinți, în locașurile de închinare și în spațiul liturgic al Bisericii, dar, mai ales, în inimile credincioșilor.

Nașterea Maicii Domnului, aspecte istorice și liturgice

Nașterea Maicii Domnului este prima sărbătoare din anul bisericesc, care începe la 1 septembrie, dar și prima zi de preacinstire a Născătoarei de Dumnezeu din cadrul acestuia. Incontestabil, Sfinții Părinți, care au rânduit această prăznuire, nu au avut la îndemână un certificat de naștere al Preanevinovatei. Ce-i drept, dacă luăm în calcul faptul că în data de 9 decembrie se proslăvește zămislirea Fecioarei Maria de către Sfânta Ana, atunci înțelegem că, după săvârșirea celor nouă luni, fericita mamă și-a purtat în brațe darul îndelung așteptat. De ce luna septembrie și nu octombrie? Deoarece septembrie, potrivit Indictionului bizantin, este prima lună a anului bisericesc, iar, potrivit tradiției vechi iudaice, acum Dumnezeu a început să creeze lumea. Or, prin Maica Domnului, care a născut pe Mântuitorul nostru, lumea a fost recreată. Totuși, de ce s-a stabilit sărbătoarea pe 8, iar nu în oricare altă zi a lunii septembrie? Sfinții Părinți, inspirați de Duhul Sfânt, au fixat această dată spre a nu se uita nicicând de faptul că Maica Domnului reprezintă „ușa” prin care Hristos Dumnezeu, Cel veșnic de zile, a intrat în timp. Cartea Apocalipsei ne vorbește despre ziua a opta ca fiind Veșnicia. Astfel înțelegem de ce tocmai în ziua de 8 s-a hotărât proslăvirea Nașterii Maicii Domnului.

Sfântul Andrei Criteanul consideră sărbătoarea drept debut pentru celelalte zile sfinte: „Această zi este pentru noi începutul tuturor zilelor sfinte. Cele sterpe și maicile, dănțuiți; îndrăzniți și sălțați cu bucurie, o,

voi, cele neroditoare: căci iată, cea fără de fii și stearpă pe Născătoarea de Dumnezeu a odrăslit". Mai trebuie precizat un aspect foarte important, accentuat de Sfinții Părinți atunci când au făcut referire la nașterea Prenevinovatei Maria. Deși Ioachim și Ana au dus o viață virtuasă, ei au rămas supuși păcatului strămoșesc, iar Fecioara Maria, copilul lor, a moștenit păcatul originar, cu toate urmările lui, până în clipa zămislirii Mântuitorului Hristos. Acordul dat de Fecioara aleasă spre a-L naște pe Izbăvitorul lumii prin acel „fie” a adus și curățirea de păcatul strămoșesc, ea izbăvindu-se de acesta prin lucrarea Duhului Sfânt.

Deși evenimentul nașterii Născătoarei de Dumnezeu rămâne cu totul deosebit, Evangheliile îl țin sub tăcere; în schimb, surprinzător, relatează detaliat nașterea celui ce L-a botezat în apele Iordanului pe Hristos, Mântuitorul lumii. Pe lângă mărturiile patristice despre zămislirea și nașterea Fecioarei Maria, care completează aparenta omisiune a Sfintei Scripturi, Evangheliile apocrife menționează, chiar dacă nu foarte amănunțit, evenimentul. Bunăoară, Protoevanghelia lui Iacob glăsuiește: „după nouă luni Ana a născut. Și a întreat-o pe moașă: «Ce am adus pe lume?» Iar moașa i-a răspuns: «O fată». Și a zis Ana: «Sufletul meu a fost astăzi preamărit». Și a culcat pruncul în leagăn... și i-a pus numele Maria”. Termenul de „apocrif” este sinonim cu cel de „necanonic”, „primejdios”, „dubios”. Deși nu le putem considera veridice, prin vechimea lor, ele conțin totuși date istorice importante, preluate, în parte, din Tradiția Bisericii, devenind astfel „expresia livrescă” a unor aspecte din Sfânta Tradiție. De altfel, chiar unii Sfinți

Părinți au cunoscut și folosit texte apocrife în unele omilii. Nutrim convingerea că, luminați de Duhul Sfânt, ei au făcut selecția corectă, alegând și utilizând doar informațiile demne de reținut.

Cât privește locul nașterii Fecioarei Maria, părerile sunt împărțite. Epifanie monahul credea că nașterea s-ar fi petrecut în Nazaret, cetatea de obârșie a lui Ioachim, idee împărtășită și de Sfântul Ioan Gură de Aur. Sfântul Chiril al Alexandriei socotește ca loc de naștere Betleemul, locul de obârșie al Anei, iar Sfântul Sofronie avansează ipoteza potrivit căreia Ana ar fi născut la Ierusalim. Același lucru îl susține și Sfântul Ioan Damaschinul: el afirmă că Maria „se naște în casa lui Ioachim, care se găsea lângă poarta oilor, și este adusă la templu”. Părerea Sfântului Sofronie o întărește oarecum existența unei biserici închinată Sfintei Ana, zidite în proximitatea Scăldătorii Oilor, deci în cetatea Ierusalimului.

Din punct de vedere istoric, sărbătoarea s-a fixat cu prilejul sfințirii unei biserici la Ierusalim de către Împărăteasa Eudoxia, la începutul secolului al V-lea, între anii 431 și 451, deci între cele două sinoade ecumenice, cele de la Efes și Calcedon, care au dezbătut și clarificat problema mariologică. Tradiția spune că lăcașul s-a ridicat pe locul casei Sfinților Ioachim și Ana, deci acolo unde s-a născut Maria, Prunca. În Apus, praznicul Nașterii Maicii Domnului a fost introdus mai târziu, pe timpul Papei Sergiu I (687-701). Dacă la început sărbătoarea se ținea cu precădere în Ierusalim, după secolul al V-lea celebrarea s-a generalizat în tot Răsăritul. De remarcat că sărbătoarea Nașterii Fecioarei Maria o regăsim și în calendarul coptilor egipteni,

la 9 mai, dar și la iacobiții sirieni. Prezența celebrării ei în Biserica coptă arată faptul că la Ierusalim creștinii o țineau înainte de Sinodul al IV-lea, căci se știe că, după momentul Calcedon, eterodocșii copti nu au mai împrumutat nimic de la Biserica Ortodoxă.

În legătură cu originea slujbei, în secolul al 6-lea Sfântul Roman Melodul a compus condacul și icosul praznicului, cântări folosite până astăzi în cult de către Biserica Răsăriteană. Probabil că ambii autori au preluat informații din lucrările Fericitului Ieronim sau chiar din unele scrieri apocrife. Cântările sărbătorii au fost îmbogățite cu două canoane alcătuite, peste două secole, de Ioan Damaschinul și Andrei Criteanul. Compuse în plină perioadă iconoclastă, când și cultul Fecioarei Maria ajunsese sub semnul îndoielii, ele se constituie într-o puternică mărturie a evlaviei față de Maica Domnului.

Praznicul Nașterii Maicii Domnului în amintiri și cifre

Fiecare sărbătoare a Maicii Domnului are specificul și rânduiala ei. M-aș bucura să mă găsesc în asenti-mentul cititorilor acestor rânduri afirmând că stă în puterea fiecăruia dintre noi să ne apropiem de unul din praznicele Născătoarei de Dumnezeu, legând anumite momente ale existenței noastre, neuitate împliniri, bucurii și, de ce nu?, chiar clipe mai cenușii, de aceste sărbători, zile cu sfinte bucurii din calendarul nostru ortodox.

Am auzit adeseori expresii de felul: „La Adormirea Maicii Domnului se împlinesc 7 ani de când s-a mutat în veșnicie bunica”. Altădată, cineva, născut la 1 octombrie, glăsuia: „Acoperământul Maicii Domnului mi-a devenit o sărbătoare de suflet, căci este ziua mea aniversară”. Am cunoscut o persoană deosebită, care a văzut lumina zilei chiar pe 8 septembrie, de Nașterea Maicii Domnului. Spre a marca fericita coincidență, obișnuiește a zice: „Am scâncit odată cu Prunca Maria, iar buna mea mamă poartă numele binecuvântatei maici Ana, cea care a purtat-o în pânțece pe Fecioara Maria”. Iată cum mulți dintre noi își leagă existența de cea a Maicii Domnului, raportând evenimente, întâmplări la viața Împărătesei celei alese.

Copil fiind, praznicul Nașterii Maicii Domnului l-am asociat cu pregătirile pentru școală. Mirosul specific al ghiozdanului nou ori al rechizitelor cumpărate de părinți – după îndătinata rânduială – mie și fraților mei ne vestea că vacanța mare s-a apropiat de epilog și că trebuie să ne pregătim să începem noul an școlar.

Înainte de asta însă, la noi în comună – Erbiceni, județul Iași –, sărbătoarea de la debutul anului bisericesc, închinată Celei alese dintre toate neamurile, avea o strălucire aparte. Fiindcă una din bisericile comunei își serba hramul, cu prilejul acesta, undeva, la o margine de sat, se organiza un fel de serbare câmpenească, posibilitate pentru noi, neastâmpărații țânci, să implorăm părinții să ne îplinească multe sclifoseli. Gospodarii își vindeau din roadele câmpului, tinerii se prindeau în horă, iar noi, cei mici, nu ne mai dădeam duși de la tarabele cu dulciuri ori jucării.

Cu tot alaiul și veselia acelui moment sărbătoresc, îmi amintesc cu nostalgie că mama ori bunica găseau cu anevoie în grădinița cu flori câteva fire proaspete pentru a împodobi icoana la praznicul Nașterii Mariei. În afară de melancolicele crizanteme sau dimitrițe, celelalte flori, cândva vesele, ajunseseră ruginite și posomorâte. Era timpul când neguri fine se întindeau dimineața pe podișul de la marginea satului, iar amurgurile, sfârșindu-se în culoarea rumenului, scăldau cătunul într-o lumină odihnitoare. Dealurile zgribulite și golașe, câmpuri ce odinioară păreau un adevărat covor verde, acum, la început de Răpciune, stăteau zdrențuite și ostentive după căldurile toride din vară, așteptând ploile binecuvântatului anotimp al culorilor. Frunzișurile veștede oftau adânc sub călcâiele timpului ce se depăna discret. Era semnul venirii incontestabile a toamnei, cu sărbătorile și bucuriile împământenite.

Revenind la sărbătoarea închinată venirii pe lume a „Celei mai înalte decât cerurile”, mi se pare interesant să deslușim înțelesurile tainice ale zilei sale de naștere. Neîndoielnic, Sfinții Părinți nu au avut la îndemână vreun opis care să probeze evenimentul. Totuși, de ce s-a fixat praznicul Nașterii Mariei pe 8, iar nu pe 9 ori pe 7 septembrie? Înțelesul tainic al cifrelor pare să ne dezvăluie aparenta nedumerire. Dumnezeieștii Părinți, inspirați de Duhul Sfânt, au statornicit această zi spre a ne aminti mereu că Maica Domnului este ușa prin care Hristos Dumnezeu, Cel veșnic de zile, a intrat în timp. Cartea Apocalipsei ne vorbește despre ziua a opta ca fiind Veșnicia. Astfel înțelegem de ce tocmai această zi s-a stabilit pentru a proslăvi Nașterea Maicii Domnului.

Așa ne explica la una din orele de curs Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Întâi-stăătătorul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, dar și profesor de Teologie dogmatică și pastorală la Facultatea de Teologie „Dumitru Stăniloae” din Iași.

Trebuie să recunosc că m-a captivat o asemenea perspectivă a sărbătorii. De aceea, am mai căutat și alte argumente în sprijinul afirmației că între matematică și teologie există numeroase puncte convergente. Bunăoară, știința cifrelor utilizează, inspirată din teologie, cred, simbolul cifrei „8”, dar răsturnat, pentru noțiunea de infinit, care se pare că i-a preocupat pe gânditori din cele mai vechi timpuri. În cartea Floricăi T. Câmpan, *Dumnezeu și matematica*, autoarea se oprește asupra noțiunii de infinit, încercând o analogie cu măreția și existența lui Dumnezeu.

Peste toate însă, praznicul Nașterii Maicii Domnului ne oferă binecuvântatul prilej de a ne spori rugăciunile către Preacurata Fecioară Maria, ca să ne cuprindă în dragostea și binecuvântatele-i brațe, precum L-a purtat pe iubitul ei Fiu.

Acoperământul Maicii Domnului, lumina lină a toamnei

Luna lui Brumărel debutează cu o frumoasă sărbătoare închinată Fecioarei Maria – Acoperământul Maicii Domnului – menită parcă să roueze curgerea anotimpului culorilor cu a Născătoarei de Dumnezeu neconținută ocrotire. Evlavia poporului dreptcredincios față de

sărbătoarea din prima zi a lui octombrie s-a intensificat de-a lungul veacurilor, încât astăzi apare trecută în calendar cu roșu, ajungând astfel o sărbătoare cu ținare.

Din punct de vedere istoric, celebrarea ne amintește de o minune petrecută în biserica Născătoarei de Dumnezeu din cartierul Vlaherne al capitalei Imperiului Bizantin, Constantinopol, chiar pe 1 octombrie, anul 911, în vremea domniei bazileului Leon al VI-lea. Potrivit tradiției, Sfânta Fecioară Maria s-a arătat în slavă cerească Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos și ucenicului său, Epifanie. Cei doi cuvioși au avut această vedenie după o priveghere de toată noaptea săvârșită în biserica din Vlaherne, ctitoria Împărătesei Pulheria și a soțului ei, Marcian. După finalizarea dezbaterilor Sinodului IV Ecumenic de la Calcedon, cei doi împărați au ridicat în cinstea Maicii Domnului mărețul locaș numit Panaghia, iar la sfințire au primit de la Patriarhul Iuvenalie al Ierusalimului un odor de mare preț ce a aparținut Născătoarei de Dumnezeu: cinstitul ei Acoperământ sau *omoforion*. Vălul, numit și maforion, era o țesătură lungă, acoperind capul și trupul femeilor până la genunchi; în Orient, veșmântul respectiv aparținea fecioarelor consacrate, fiind purtat, desigur, și de Maica Domnului în timpul viețuirii sale pământești.

Biserica și neprețuitul acoperământ al Maicii Domnului au jucat un rol important în istoria câtorva secole a capitalei Bizanțului. Potrivit tradiției, Maica Domnului, prin cinstitul ei omofor, a apărut Constantinopolul de o sumedenie de primejdii majore, printre care năvălirile mai multor popoare ce râvneau să ia în stăpânire Noua Romă, după cum fusese supranumită capitala Imperiului Roman de Răsărit.

Având o deosebită evlavie față de Acoperământul Maicii Domnului, mult norod se îndrepta către biserica din Vlaherne a Născătoarei ca să-i mulțumească pentru neconținutele-i binefaceri. Așa s-a întâmplat și în acea memorabilă noapte de 1 octombrie 911, când biserica se umpluse de credincioși veniți să-i înalțe cântări de laudă Preasfintei. După îndelungi rugăciuni, Sfântul Andrei și ucenicul său Epifanie au văzut-o pe Născătoarea de Dumnezeu că a intrat în biserică și, îngenuchind, s-a rugat stăruitor pentru lume, încât lacrimile îi șiroiau pe luminata-i față. Sfârșindu-și ruga, s-a ridicat, apoi a desfăcut strălucitorul său Acoperământ și, desfășurându-l cu o impunătoare măreție, l-a ținut întins cu mâinile sale neprihănite, acoperind cu el întreg poporul aflat la priveghere.

Grecii au păstrat vie amintirea minunatei arătări a Născătoarei de Dumnezeu din biserica Vlaherne, cu precădere în mediul monahal, mai ales în Sfântul Munte Athos. Însă, începând cu 1952, sărbătorirea Acoperământului Maicii Domnului s-a mutat pe 28 octombrie, ca să comemoreze astfel respingerea atacului italian asupra Greciei de la 1940, din cadrul luptelor ultimei conflagrații mondiale, reușită atribuită Născătoarei de Dumnezeu.

În tradiția slavă, sărbătoarea s-a ținut cu adâncă evlavie încă din secolul al XII-lea. Slujba zilei a compus-o, surprinzător, nu un călugăr, ci un mirean, prințul Andrei Bogoliubov (cel iubitor de Dumnezeu), care a și ctitorit un măreț locaș de cult în cinstea Acoperământului Maicii Domnului, cunoscut sub numele de Catedrala Acoperământului (de pe râul Nerl, din localitatea

Bogoliubovo, Rusia), inclus actualmente în patrimoniul mondial UNESCO. Deoarece a apărat Ortodoxia cu prețul vieții sale, Biserica Rusă l-a trecut pe Andrei Bogoliubov în rândul sfinților, pomenindu-l în fiecare an pe 4 iulie.

În spațiul românesc, sărbătoarea Acoperământului Maicii Domnului, numită popular Pocrov (de la termenul slav „pocrov”, cu semnificația de „acoperământ”), a pătruns pe filieră rusească, înrădăcinându-se în conștiința Bisericii străbune. Vechimea ei ne-o confirmă și numele primei zile din octombrie a calendarului popular: „procoavă”. O străveche însemnare ne spune că, pe la 1483, în Moldova se traduseseră din rusește slujba și acatistul Sfântului Acoperământ. Am putea lega importantul eveniment din viața bisericească de la noi de un altul, petrecut în familia Bincredinciosului Ștefan cel Mare și Sfânt: pe la anul 1481, Elena, una dintre fiicele voievodului, s-a căsătorit cu țareviciul Ioan cel Tânăr, fiul țarului Ioan Vasilevici al III-lea. Se pare că Olena, cum îi spuneau rușii, impresionată de evlavia noii sale familii față de Acoperământul Mariei, a adus acasă această evsevie, determinându-i pe clericii din Moldova să traducă slujba și să țină ziua.

Așadar, încă din a doua jumătate a secolului al XV-lea, românii au făcut cunoștință cu omoforul Născătoarei de Dumnezeu și nu s-au mai putut despărți de el, simțind cu adevărat că „proprietara” lui nu conținește să-i protegiască. Drept dovadă stau numeroasele mănăstiri, schituri sau biserici de enorie cu hramul pe 1 octombrie. Evlavia bincredincioșilor creștini față de milostivirea Maicii Domnului, arătată prin Sfântul ei

Acoperământ, a transformat ziua de 1 octombrie într-o zi cu ținere, adăugând-o celorlalte sărbători mariale atât de iubite de români.

În multe locașuri de cult de pe cuprinsul pământului românesc, în orașe, în cătune îndepărtate ori în așezăminte cenobitice, poporul cel iubitor de sfințenie se adună ca să proslăvească ziua închinată Maicii Preacurate și, mai ales, spre a-i mulțumi că nu contenește a se ruga pentru noi, ocrotindu-ne pe toți cu mila și iubirea sa. Condacele și icoasele Acatistului Acoperământului Maicii Domnului sunt rourate de slava smereniei Preasfintei, rezonând intens în inimile noastre, făcând ca dragostea și preacinstirea față de Împărăteasa Cerurilor să se contopească în chip tainic, spiritual, ajutându-ne să ne legăm viața și mântuirea de Maica Preacurată, care ne veghează tuturor drumul către Împărăția Cerurilor.

Să prăznuim așadar ziua, aducând Preasfintei Născătoare de Dumnezeu cântări de laudă, mulțumindu-i pentru prea marea ei milostenie arătată neamului creștinesc și cu tot dinadinsul s-o rugăm ca, acum și întotdeauna, cu milostivire să ne acopere pe noi cu Sfântul său Acoperământ.

Sărbătoarea Vovideniei, aspecte liturgice și istorice

Intrarea Maicii Domnului în Templu sau Vovidenia este prima sărbătoare cu ținere de la debutul Postului Nașterii Domnului. Acest praznic, alături de cel al Nașterii Maicii Domnului și de proslăvirea Sfântului

său Acoperământ, constituie „troița” de toamnă a sărbătorilor închinare celei mai înalte decât cerurile.

Sinaxarul zilei ne înștiințează: „Când a fost de trei ani, Prunca Maria a fost luată de părinții ei și au dus-o ca în ziua de astăzi la Templu. Și plinindu-și făgăduința au afierosit pe fiica lor lui Dumnezeu, Celui Ce le-a dăruit-o”. La fel ca majoritatea sărbătorilor închinare Născătoarei de Dumnezeu, *Intrarea în biserică* nu își are fundamentul în Sfânta Scriptură. Cu toate acestea, numeroși Sfinți Părinți fac referire la ea. De exemplu, Sfinții Grigorie al Neocezareii, Atanasie al Alexandriei, Grigorie al Nyssei, Dionisie Areopagitul, Maxim Mărturisitorul și Simeon Metafrastul amintesc de existența acestui moment din viața copilei Maria. Sfântul Grigorie, fratele marelui Vasile, atestă sărbătoarea înainte de secolul al IV-lea, iar Sfântul Andrei Criteanul, trăitor în veacul al VII-lea, prezintă chiar modul în care prunca locuia în Templul din Ierusalim. Sfântul Maxim precizează că numai după ce a trecut de vârsta prunciei și a împlinit trei ani, fericiții ei părinți au dus-o la Templu „și acolo au închinat-o lui Dumnezeu, așa după cum Îi făgăduiseră înainte de nașterea ei”. Sfântul Ioan Damaschinul amintește în treacăt despre eveniment: Maria „se naște în casa lui Ioachim, care se găsea lângă poarta oilor și este adusă la Templu”. Același lucru îl menționează și Sfântul Grigorie Palama, doar că el precizează și vârsta copilei afierosite lui Dumnezeu. Sinaxarul mare ne oferă o serie de detalii asupra momentului aducerii la Templu. Înainte de ceremonialul propriu-zis, părinții Ioachim și Ana au schimbat copila din hainele de călătorie în cele pregătite special pentru această ocazie,

apoi s-au îndreptat către sfântul lăcaș însoțiți de alaiul tinerelor purtând făclii aprinse; la urcarea celor 15 trepte, în chip miraculos, Maria le-a pășit fără a primi nici un ajutor.

În mod firesc, despărțirea de un copil aduce tristețe în sufletele părinților. În cazul de față, după ce Ioachim și Ana s-au rugat peste 50 de ani pentru zămislirea unui prunc și după ce au dobândit-o, trebuiau s-o închine Domnului, împlinind astfel făgăduința făcută. Slujba sărbătorii surprinde o altă atitudine: cei doi părinți, insuflați de Duhul Sfânt, au înțeles menirea odraslei lor și de aceea „Ana cea fără prihană s-a bucurat, ca o maică ce a adus lui Dumnezeu dar de mult preț în Templu. Și Ioachim împreună cu dânsa prăznuiește bucuros”.

Ceremonialul închinării unei fecioare Templului impresiona prin fastul aparte. Prunca trebuia înveșmântată în straie albe, sosea însoțită de un alai de fete apropiate ei ca vârstă, care purtau în mâini făclii aprinse. Între curtea „neamurilor” și incinta „Sfintei” exista o scară cu 12 trepte, după unii, simbolizând numărul semințiilor lui Israel, iar după alții, cu 15 trepte, după numărul Psalmilor 119-133, cunoscuți drept cei „15 Psalmi ai treptelor”. Pe treapta de sus, ultima, se găsea montat un prag de argint pe care nimeni nu avea dreptul să calce, nici chiar arhiereul. Până la baza treptelor, cea consacrată venea însoțită de alai, dar urcușul lor copila îl făcea neajutată de nimeni, ca semn că de bunăvoie se afierosește lui Dumnezeu. Ajunsă pe ultima treaptă, arhiereul o lua în brațe și o trecea pragul de argint fără a-l atinge. Din acel moment, fata era considerată consacrată lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim vede în acest ceremonial împlinirea unei profeții a lui David Împăratul, strămoșul după trup al Mariei: „Aduce-se-vor Împăratului fecioare în urma ei, prietenele ei se vor aduce ție” (Ps. 44, 16). Cât privește perioada petrecută de tânăra Maria în Templu, Sinaxarul ne lămurește: „Fecioara a rămas în Templu ca la doisprezece ani, hrănindu-se cu hrană cerească de către Arhanghelul Gavriil. Învrednicindu-se și dumnezeieștii arătări, până s-a apropiat vremea dumnezeieștii Bunei Vestiri și a descoperirilor celor cerești și mai presus de fire care i s-au arătat ei”. Până la sosirea celui binecuvântat moment, Maria „neconținut se ocupa, sub supravegherea fecioarelor în vârstă, cu lucrul de mână, cu citirea Sfintei Scripturi și îndeosebi cu rugăciunea”.

Referitor la instituirea praznicului și istoria slujbei, majoritatea liturgiștilor consideră că Intrarea în Templu a Fecioarei Maria este cea mai recentă sărbătoare marială, având originea în Ierusalim, pe la sfârșitul secolului al VI-lea, când, pe 21 noiembrie, s-a făcut sfințirea unei mari biserici construite de Împăratul Justinian lângă ruinele templului. Deoarece exista încă o biserică, mai veche, închinată tot Născătoarei de Dumnezeu, cea sfințită în anul 543 s-a numit „Biserica Sfânta Maria cea nouă”, fiind dedicată momentului aducerii Fecioarei Maria la Templu. În cetate, în pofida disputelor mariale persistente, cultul Născătoarei de Dumnezeu se afla în plină expansiune. De aceea, noua zi de celebrare a celei pline de har s-a răspândit în tot Orientul, generalizându-se până la sfârșitul secolului al VII-lea. Sfântul Andrei Criteanul dă mărturie despre modul ținerii sărbătorii la Ierusalim, în timp ce Sfinții Gherman (+733) și Tarasie (+806) rostesc omilii cu acest prilej.

În ceea ce-l privește pe autorul slujbei, *Mineiul* nu specifică decât la stihirile Stihioavnei că ar fi „facere al lui Gheorghe din Nicomidia”; cele două canoane ale Utreniei îi au ca autori – primul, pe monahul Gheorghe, probabil, același, din Nicomidia, iar cel de-al doilea, pe monahul Vasile. Este interesant să remarcăm că multe din cântările sărbătorii fac adesea trimitere la imaginea Templului, familiarizându-ne cu scopul tainic al prezenței Mariei acolo: ea însăși se pregătea pentru a deveni Templu preacurat al Mântuitorului lumii, realitate confirmată și de una din Sedelnele Utreniei: „Mai înainte de zămislire curată, te-ai sfințit lui Dumnezeu și, născându-te pe pământ, te-ai adus acum Lui dar, plinind făgăduința părintească, și în dumnezeiescul Templu, ceea ce ești dumnezeiască Biserică, cu adevărat din pruncie dăruită fiind, curată, cu făclii luminoase te-ai arătat lăcaș Luminii neapropiate și dumnezeiești”.

Icoana praznicală a urmat evoluției liturgice a sărbătorii, fiind cunoscută încă din secolele VIII-IX. Se crede că o primă icoană cunoscută, suprinzând momentul ducerii la Templu a Maicii Domnului, ar data de la începutul secolului al IX-lea, provenind dintr-o biserică rupestră din Capadocia. Reprezentarea iconografică o înfățișează pe Maria condusă de părinții ei, dar și de alaiul fecioarelor cu făclii aprinse, întreg cortegiul îndreptându-se către Templu. Scena întâlnirii dintre prunca Maria și arhiereul Zaharia se petrece în interiorul curții Templului, amănunt indicat de vâlul roșu pictat deasupra clădirilor. În fața ușilor „Sfintei” apare zugrăvit arhiereul Zaharia, cu mâinile întinse, pentru a o primi pe prunca Maria, cea care intră în Templu spre a se pregăti

ca ea însăși să devină „templu” al prezenței lui Hristos în lume.

În spatele celei consacrate sunt pictați Dreptii Ioachim și Ana, ei însoțindu-și fiica, alături de un grup de copile ce poartă în mâini făclii aprinse. În registrul superior, icoana înfățișează o imagine din viața Mariei în Templu. Ea se află sub un baldachin frumos împodobit, stând de vorbă lângă *Sfânta Sfintelor* cu un trimis dumnezeiesc, cel mai probabil Sfântul Arhanghel Gavriil, care-i aduce, potrivit Sinaxarului, hrană cerească.

De mână cu prunca Maria prin Templu

La o săptămână după începerea Postului Nașterii Domnului sărbătorim Intrarea în Biserică a Fecioarei Maria. Înțelepții noștri străbuni au numit ziua „ovidenie”, de la slavul *введение*, care ar însemna „a introduce, a facilita accesul cuiva”. Prilej de bucurie și tresăltare duhovnicească. Totuși, pe lângă lumina sărbătorii, praznicul de la sfârșitul toamnei închinat Născătoarei de Dumnezeu conține aspecte mai puțin cunoscute. Ce credeți, le-a venit ușor Sfinților Ioachim și Ana să se despartă de unica și dorita lor fiică? Frumusețea, candoarea, năzdrăvăniile pruncului se vădesc mai clar după doi ani. Tocmai în această perioadă ei au trebuit să renunțe la satisfacția de a-și vedea copila crescând în căminul lor pentru a o duce la Templu. Au pus împlinirea făgăduinței mai presus de propria lor fericire. Tind să cred, omenește gândind, că îndeosebi Ana, ca orice mamă, a suferit. Dar suferința i s-a transformat în bucurie, căci Duhul Sfânt le-a luminat rosturile șederii în

locașul dumnezeiesc a binecuvântatei lor plămade, Maria. Chiar așa, ce căuta o copilă de doar trei ani la Templu? Știm din viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu că părinții ei au ajuns la vârstă înaintată fără a dobândi un urmaș. După multe lacrimi, după rugăciuni stăruitoare, Dumnezeu S-a milostivit asupra încercatei familii, iar Ana a zămislit-o pe Maria. Dar înainte de a se petrece minunea, cei doi au făgăduit că, de le va fi auzită și împlinită dorința, vor închina Domnului copilul, ducându-l, după tradiție, la Templul din Ierusalim.

Potrivit istoricilor, locașul de cult avea alături un fel de anexe cu vreo nouăzeci de camere, dispuse pe trei nivele. O latură a clădirii o ocupau copilele aduse spre slujba lui Dumnezeu, până la vârsta când deveneau capabile să-și întemeieze o familie. În palierul următor locuiau văduvele și fecioarele vârstnice care îngrijeau de Casa Domnului, făgăduind a-și păzi curăția până la sfârșitul vieții, iar în altă parte a dependențelor trăiau sacerdoții și erau cazați pelerinii. Fecioarele vârstnice le luau în ascultare și instruire pe cele tinere: le învățau să se roage, să citească dumnezeieștile scripturi, deprinzându-le, de asemenea, cu rucodelii, adică lucrul mâinilor: confecționarea ori împodobirea veșmintelor. Doar pentru aceste motive Maria și-a părăsit casa tatălui ei, schimbând-o cu cea a Tatălui Ceresc? Preabuna sa mamă o putea educa mai bine ca nimeni altcineva, căci a dorit-o nespus, a purtat-o în pânțece, a alăptat-o, i-a vegheat somnul și fiecare suflare. Prezența micuței în Templu avea o altă menire, mult mai înaltă, înțeleasă duhovnicește de bătrânii ei părinți, prin inspirație divină. Altfel nu putem pricepe de ce și-au încredințat odorul unor străini. Care dintre mamele ce

vor citi aceste smerite rânduri s-ar încumeta să-și lase odrasla preaiubită, la doar trei anișori, într-o mănăstire, să fie crescută de niște maici? Nu încape vorbă că monahiile nu ar fi capabile de aceasta (ba unele chiar slujesc în orfelinate ori azile, cu deplină dragoste), ci ne referim aici la capacitatea mamei dispuse la o astfel de jertfă. Totuși Ana a avut tăria s-o facă. De ce? Duhul Sfânt a lămurit-o pe ea, dar și pe noi. Fecioara Maria trebuia adusă ca să stea în Casa Domnului, deoarece atât Templul din Vechiul Testament, cât și Maica Domnului înfățișează taina întrupării Mântuitorului Hristos. Templul din Ierusalim era imaginea zidită a tainei venirii Izbăvitorului în lumea pământească, fapt învederat de cuvintele Domnului, rostite înainte de moartea Sa pe Cruce: „dărâmați acest templu și eu în trei zile îl voi rezidi”, prin care nu Se referea la templu ca zidire, ci la trupul Său. Așadar, relația tainică dintre templu, ca spațiu al locuirii lui Dumnezeu pe pământ, și trupul lui Hristos luat din umanitate este mijlocită de Maica Domnului. De aceea, la Crăciun nu putem vorbi de întruparea Mântuitorului fără a aminti întâi de templul Vechiului Legământ ca despre o prefigurare a înomenirii lui Hristos. De ce Fecioara Maria a trebuit să intre în Templu? Era necesară inițierea ei în taina templului, fiindcă nu peste mult timp ea însăși se va face „templu” al prezenței lui Dumnezeu în lume. Din ea Hristos, Cel veșnic de zile, a împrumutat trup omenesc. Aceasta este cea mai evidentă legătură dintre Templu și Nașterea lui Hristos, pe care o vom sărbători la sfârșitul postului.

Prin urmare, Fecioara Maria a învățat în Templu să devină ea însăși locaș sfințit. Nu va izbuti nimeni să

trăiască profund un eveniment, dacă nu-l întâmpină cum se cuvine. Fecioara Maria se pregătește în Templu tocmai în vederea acestui unic eveniment din istoria umanității: întâlnirea cu Mântuitorul Hristos. Ea iese din obișnuitul cotidian, oferindu-și, cu toată disponibilitatea, ființa plenară pentru a-L naște pe Cel mai presus de ființă. Nu există nicio mărturie că ducerea la Templu a firavei fecioare s-a făcut chiar în ziua de 21 noiembrie, la șapte zile deci de la începerea Postului Crăciunului. Sfinții Părinți au ales această dată ca să ne învețe un lucru foarte important: știm că în a șaptea zi a Creației Dumnezeu S-a odihnit. De aceea, simbolistica cifrei șapte include și ideea de odihnă. Așadar Intrarea în Templu a Sfintei Fecioare constituie un popas duhovnicesc, în care Biserica ne arată semnificația postului: pregătirea sufletelor noastre spre a deveni peșteră sfințită, unde să Se nască duhovnicește Hristos, Pruncul dumnezeiesc.

Zămislirea Maicii Domnului

An de an, la 9 decembrie ne amintim de momentul zămislirii Sfintei Fecioare Maria de către Sfânta Ana. Urmare firească a acestei zile, după nouă luni, la 8 septembrie, se prăznuiește Nașterea Maicii Domnului. Ziua zămislirii Fecioarei Maria este o sărbătoare fără ținere, al cărei sinaxar ne lămurește asupra celor proslăvite acum: „Domnul și Dumnezeuul nostru, vrând să-Și gătească Lui și biserică însuflețită, și casă sfântă pentru sălășluirea Lui, a trimis pe îngerul Său la dreptii

Ioachim și Ana, căci din aceștia avea să se nască Maica Sa după trup, și a arătat mai înainte că va zămisli cea stearpă și care nu avea copii, pentru ca să se adeverească zămislirea Lui din Sfânta Fecioară”.

Sfintele Evanghelii nu fac referire la acest moment, nici măcar în treacăt, deși, poate surprinzător pentru unii, găsim detalii despre o altă zămislire, la fel de importantă, cea a Sfântului Ioan Botezătorul (Lc. 1, 5-25). De aceea, biografiile Sfintei Fecioare Maria au preluat informații din Sfânta Tradiție sau chiar din scrierile apocrife. Cea mai cunoscută și mai folosită scriere care dă mărturie despre obârșiile bunicilor după mamă ai Mântuitorului Hristos este Protoevanghelia lui Iacob. Analiza patrologilor și istoricilor asupra celor peste 30 de manuscrise grecești, siriene ori latine a dus la concluzia că textul ar data din secolul al II-lea, avându-l ca presupus autor pe Sfântul Iacob cel Mic, primul Episcop al Ierusalimului, el redactându-și lucrarea în greaca populară. De aceea, Origen o numește „Cartea lui Iacov”. Din cuprinsul ei se observă că autorul folosește ca izvoare Evangheliile după Matei și Luca, le citează corect, dar, pentru a „potoli” curiozitatea primilor creștini, care doreau să afle câte ceva despre persoanele din anturajul Mântuitorului, îndeosebi din perioada copilăriei (originea celei ce L-a născut pe Domnul, obârșiile bunicilor Săi), preia date din tradiție, încercând să răspundă și la astfel de întrebări; din acest motiv, ea a marcat evoluția ulterioară a cultului mariologic. După spusele Sfântului Maxim, din multele informații inedite care abundă în asemenea scrieri, deci și în Protoevanghelia lui Iacob, Sfinții Părinți, imnografiile și iconografiile, luminați

de Duhul Sfânt, cu inspirat discernământ, au împrumutat, dezvoltat și utilizat în operele lor doar acele informații verosimile din textele apocrife care au primit aprobarea conștiinței Bisericii. În cazul de față, vechimea Protoevangheliei lui Iacov, dar, cu precădere, citarea ei de către Sfinții Părinți, îi conferă un statut special în rândul scrierilor necanonice.

Potrivit surselor amintite, Ioachim și Ana, părinții Mariei, aveau origine princiară: Ioachim descindea din seminția lui Iuda, ca urmaș al regelui David, iar Ana era fiica preotului Mathan, din seminția lui Aaron, „o ramură aleasă a aceleiași case”. Deși familia lor se bucura de respectul conaționalilor, totuși, nerodind fii, lumea îi considera „consemnați de Dumnezeu”. Când Ioachim și Ana au împlinit 50 de ani de împreună-viețuire fără să fi născut vreun copil, au dus jertfă la Templu, la Sărbătoarea Luminilor. Atunci s-a petrecut un incident neplăcut: arhiereul Ruben a refuzat să le primească ofranda, zicând: „Nu ți-e îngăduit să aduci daruri lui Dumnezeu, pentru că El nu te-a binecuvântat a avea urmași în Israel. Blestemat este oricine nu dă naștere la băiat sau fată în Israel”. Incidentul i-a întristat pe amândoi, determinându-i să-și sporească asceza și rugăciunea spre a-L îndupleca pe Dumnezeu să le ridice blestemul, ca să poată și ei să zămislească prunci.

După patruzeci de zile de post și rugăciune, dorința celor doi se împlinește, Ana zămislește, iar la plinirea sorocului o naște pe cea aleasă să devină mama Mântuitorului lumii. Este interesant să subliniem că cei doi soți nu s-au aflat împreună din voluptate, plăcere trupească, ci amândoi au primit înștiințare că Dumnezeu

a dezlegat blestemul nerodirii, iar întâlnirea conjugală constituia singura modalitate prin care puteau duce la împlinire ceea ce Dumnezeu a binecuvântat.

Slujba zilei a alcătuit-o Sfântul Andrei Criteanul, deci datează de prin secolul al VIII-lea. Utrenia are trei canoane: pe primele două le-a compus Sfântul Andrei Criteanul, iar cel de-al treilea este „alcătuire a lui Gheorghe”. Deși cinstirea Sfinților Ioachim și Ana a început odată cu stabilirea praznicului Nașterii Maicii Domnului, totuși sărbătoarea zămislirii s-a răspândit abia prin secolul al X-lea, iar în anul 1166, bazileul Manuil I Comnenul, prin decret imperial îi include celebrarea în calendarul liturgic al Bisericii de la Constantinopol. Textele canoanelor, pe lângă nararea întâmplărilor, în parte inspirate din scrierea apocrifă, pun în lumină înțelesul profund al evenimentului, raportându-l la planul de mântuire al umanității.

Bogorodișna sau Canoanele Maicii Domnului

Soborul Născătoarei de Dumnezeu, serbat an de an pe 26 decembrie, după praznicul cel mare și sfânt al Nașterii Domnului, ne prilejuiește reîntâlnirea cu dragostea Preasfintei pentru lume, dar și cu proslăvirea ce i-o datorăm. Una din cele mai concrete modalități de a-i arăta recunoștința este alcătuirea de imne și cântări închinare ei. Între aceste frumoase creații imnografice se află și imnele compuse în cinstea Fecioarei Maria de către Sfântul Ioan Damaschinul.

Canoanele Maicii Domnului sunt cântări de o frumusețe literară și de o profunzime teologică aparte, atribuite

de tradiție renumitului imnograf bisericesc Sfântul Ioan Damaschinul. Trăitor în secolul al VIII-lea, Sfântul s-a dovedit un mare apărător al cultului icoanelor, nutrind o evlavie deosebită față de Maica Domnului. Pe lângă lucrările dogmatice și polemice, Sfântul Ioan a lăsat Bisericii o bogată operă imnografică. Amintim din ea doar *Octoihul* (carte de slujbă cuprinzând cântări, tropare și canoane, rânduite după cele opt glasuri și după zilele săptămânii; se folosește la strană din Dumineca Tuturor Sfinților până la începutul Postului Mare, deci în cea mai lungă perioadă liturgică din an). Tot Sfântul Ioan Damaschinul se pare că a compus *Octoihul de canoane închinat Maicii Domnului* la care ne referim astăzi. El conține 56 de canoane rânduite pe zile și pe glasuri. Tradiția athonită i-a prețuit scrierea, incluzând-o în pravila zilnică de rugăciune, numită în limbajul liturgic *Theotokarion*. Se pare că în Sfântul Munte au circulat multiple versiuni ale *Octoihului Maicii Domnului*. Din secolul al XIX-lea, s-a generalizat folosirea unei culegeri alcătuite în anul 1796 de Sfântul Nicodim Aghioritul. Monahii athoniți au numit-o și *Cartea celor 1000 de laude ale Maicii Domnului*. Dacă în cazul primei variante se poate vorbi despre un singur autor, judecând după aspectul unitar al textului, în privința *Theotokarion-ului* Sfântului Nicodim, lucrurile stau cu totul diferit, căci ne găsim, de fapt, înaintea unei compilații a celor mai cunoscute canoane din tradiția bizantină închinat Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, alcătuite de cei mai renumiți și apreciați imnografi: Sfântul Ioan Damaschinul, Sfântul Andrei Criteanul, Sfântul Theodor Studitul, Iosif Imnograful, Patriarhul Fotie, Gheorghe

al Nicomidiei, Patriarhul Ignatie, Patriarhul Atanasie, Arsenie Monahul, Teoctist Studitul și alții.

Cartea a fost tradusă în limba română și tipărită la Editura Doxologia a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei în anul 2012, cu titlul *Noul Theotokarion, Canoane aghiorite ale Maicii Domnului*. Autoarea Laura Enache menționează în prefață faptul că, în traducerea textului, a recurs la câteva ediții tipărite în limba greacă, cea mai veche datând din anul 1849. Având în vedere că tradiția monastică românească a folosit varianta octoihului mariologic atribuit Sfântului Ioan Damaschinul de aproape două secole, vom zăbovi asupra istoricului ei atât cât ne permit însemnările existente.

Așadar la rânduiala Pavecerniței mici, după rostirea Crezului se spune: „urmează apoi canonul din canoanele Maicii Domnului, al glasului de rând. Iar după sfârșitul canonului se cântă: Cuvine-se cu adevărat”. Nu se știe exact în ce împrejurări Sfântul Ioan Damaschinul a compus canoanele închinat Născătoarei de Dumnezeu. O tradiție athonită, referindu-se la icoana Maicii Domnului cu trei mâini numită „Trihirusa”, amintește că împăratul iconoclast bizantin Leon Isaurul a poruncit să i se taie mâna dreaptă Sfântului Ioan, căci, arătându-se un neînfricat apărător al icoanelor, a scris numeroase epistole prin care îi îndemna pe creștini să apere icoanele și să nu-și piardă credința în Maica Domnului. Cu brațul mutilat, cuprins de o sfâșietoare durere, Ioan nu și-a pierdut nădejdea. S-a rugat cu stăruință Preasfintei Fecioare să-l izbăvească. Adormind cu rugăciunea pe buze, în vis a avut o descoperire: l-a cercetat însăși Născătoarea de Dumnezeu, mângâindu-l

și făgăduindu-i că se va milostivi spre el. Dimineață s-a trezit vindecat. Din îngăduința Preacuratei, în locul tăieturii a rămas doar un fir roșu, ca să amintească mereu de retezarea mâinii sale drepte. În semn de recunoștință și mulțumire, Sfântul Ioan Damaschinul a compus aceste imne de laudă închinare Binefăcătoarei lui. Iconografia răsăriteană a fixat minunea în icoana Maicii Domnului cu trei mâini, numită „Trihirusa”.

Aminteam că, de la începutul secolului al XIX-lea, în Sfântul Munte circulă varianta *Theotokarion*-ului alcătuit de Sfântul Nicodim Aghioritul. Până atunci, probabil existau mai multe compoziții imnografice închinare Maicii Domnului, între care și cea a Sfântului Ioan Damaschinul. Această versiune, tălmăcită în românește, s-a tipărit prima dată la noi în anul 1816, la Mănăstirea Neamț, așa cum reiese din prefața intitulată „Cuvânt către binecredincioșii cititori” a Arhimandritului Silvestru, starețul sfintelor mănăstiri Neamț și Secu. El îl numește pe Sfântul Ioan Damaschinul „vioara Duhului și adevăratul prieten și cântărețul cel preadulce al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu”. Din evlavie față de Maica Domnului, el a compus octoihul de canoane spre lauda și slava ei. Socotind că respectiva culegere va constitui un dar neprețuit pentru neamul românesc, s-a hotărât tălmăcirea acesteia din grecește în românește, „ca nu numai de monahi să fie citite, ci și preoții de mir și credincioșii să le citească ca să-și câștige de ajutoare pe Împărăteasa atotputernică”.

Cât privește folosul acestor duhovnicești lecturi, să apelăm din nou la cuvintele pline de înțelepciune ale starețului Silvestru: „și cel ce le va citi să fie încredințat

că nu numai după moarte, ci și aici nu-l va lăsa Domnul și Stăpâna să cază în primejdii sau să sfârșească cu moarte rea”.

Luând aminte la pilduitoarele povețe, să citim așadar cu necurmată nădejde canoanele Maicii Domnului, fie cele tipărite mai de demult, atribuite Sfântului Ioan Damaschinul, fie cele traduse recent, grupate și diortosite de Sfântul Nicodim Aghioritul. Văzându-ne dragostea și râvna, Împărăteasa cea preabună ne va binecuvânta viața cu alese bucurii și împliniri, iar, la ceasul înfricoșătoarei judecăți, ne va fi chezășuitoare și nebiruită mijlocitoare.

Buna Vestire, bucuria unei cerești întâliri

Trăim intens primăvara duhovnicească odată intrați pe calea Postului Mare, ca urcuș lăuntric către Înviere, din păcat la virtute. Sfânta Biserică ne-a rânduit un popas duhovnicesc binevenit, hrănindu-ne din viața și lumina aproape nepământene ale existenței Fecioarei Maria, care, iată, acum, la praznicul Blagoveșteniei, primește veste de la înger că va zămisli în pântecul ei pe Dumnezeu Cuvântul. Este cea mai veche sărbătoare închinată Născătoarei de Dumnezeu, căci o găsim menționată încă din secolul al III-lea. Primii creștini o numeau „Zămislirea lui Iisus”. Despre acest lucru ne încredințează Sfântul Grigorie Taumaturgul (†270) prin cuvântarea sa rostită cu prilejul slăvitului praznic. După mai bine de patru secole, în Răsărit, sărbătorii i s-a dat numele de Buna Vestire a Sfintei Fecioare Maria. În

primele veacuri creștine, se ținea în ajunul Botezului Domnului, la 5 ianuarie, iar din secolul al IV-lea s-a hotărât pentru respectiva zi data de 25 martie, după o veche tradiție, care învață că în această zi a adus îngerul vestea Mariei. Cum nu se poate mai adevărat, fiindcă până la Crăciun, 25 decembrie, sunt exact nouă luni, perioadă în care Hristos, Cel neîncăput nici de ceruri, S-a sălășluit în pântecul preacurat al Preasfintei Maici.

Așadar, dintre praznicile dedicate Sfintei Fecioare, Buna Vestire rămâne cel mai vechi, trăgându-și existența încă din perioada primelor secole creștine. În general, sărbătoarea este celebrată în perioada Sfântului și Marei Post. Poate că de aceea prăznuirea ei nu depășește solemnitatea altor sărbători închinată Sfintei Marii. Aș îndrăzni să spun că mi se pare providențială starea aceasta. Rigurozitatea ajunării, rânduielile liturgice învăluie oarecum în taină proslăvirea zilei de bucurie, căci cine ar izbuti să deslușească în chip lămurit emoția arhanghelului Gavriil trimis să-i vestească Mariei, o pământească cu viață cerească, zămislirea și nașterea Creatorului cerului și al pământului?

Neamul omenesc se îndrepta inevitabil spre pieire din vina păcatului lui Adam și a Evei, neascultători, nepostitori și lipsiți de pocăință. Măreția sărbătorii constă în faptul că Mântuitorul Iisus Hristos Se întrupează, adică Se face om, pentru a înnoi firea omenească moștenită de la Adam cel vechi. Una din cântările praznicului confirmă acest aspect: „în pântecul celei ce Te-a zămislit pe Tine fără de prihană, zidești din nou pe Adam”. Deci Întruparea Mântuitorului Hristos, care se realizează fără de păcat, de la Duhul Sfânt și din Fecioara

Maria, este o rezidire, o recreare a naturii umane, deoarece, prin Întrupare, Dumnezeu Cuvântul a unit în El firea dumnezeiască și firea omenească, o unire nedespărțită, mai tare decât moartea, chiar decât iadul. Astfel, odată cu zămisirea din pântecul Fecioarei, devenit palat preafrumos, Hristos începe să împlinească planul mântuirii, acela de a ne dezvălui cum trebuie să fie omul cel adevărat, adică unit cu Dumnezeu și ascultător față de El.

Troparul Bunei Vestiri glăsuiește că „astăzi este începutul mântuirii noastre. Fiul lui Dumnezeu Fiu Fecioarei Se face”. Aceasta înseamnă că Cel Ce Se naște veșnic din Tatăl, fără mamă, în ceruri, Se zămislește născându-Se din mamă, fără tată, pe pământ. De aceea, sărbătoarea de astăzi, deși se numește Buna Vestire a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, este și un praznic împărătesc al Mântuitorului Iisus Hristos, fiindcă astăzi S-a întrupat om din Fecioara Maria. Prin urmare, Cel Ce a binevoit a Se întrupa pentru a noastră mântuire, Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, este sărbătorit în primul rând. Dar, întrucât întruparea Lui se face din Fecioara Maria, preamărim deodată cu Domnul Iisus și pe Maica Sa, Pururea Fecioara Maria.

Cu aceste gânduri în suflete, să o cinștim pe Maica Domnului așa cum a făcut-o Arhanghelul Gavriil, învățând de la ea că poți trăi printre oameni, dar să te asemuiești îngerilor. Având neclintita încredințare că Dumnezeu lucrează totdeauna spre binele nostru, chiar dacă nu deslușim permanent taina marilor bucurii sau a grelelor încercări prin care trecem, să cântăm Maicii Domnului în imn de acatist: „Bucură-te, prin care

răsare bucuria! Bucură-te, că ești scaun Împăratului!
Bucură-te, prin care se înnoiește făptura! Bucură-te,
prin care Prunc Se face Făcătorul! Bucură-te, Mireasă,
pururea Fecioară!''.

Veșmântul Maicii Domnului

În fiecare an, la 2 iulie, pe lângă proslăvirea Bincredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, Biserica noastră pomenește și „punerea cinstului veșmânt al Preasfintei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarea în Biserica Vlaherne”. După cum ne spune și numele, celebrarea amintește de momentul așezării în raclă a unei sfinte relicve ce a aparținut Maicii Domnului și aduse la Constantinopol. Sinaxarul zilei vorbește de doi patricieni, Galvie și Candid; sosiți în Țara Sfântă, ei au descoperit în părțile Galileei o femeie ce deținea un articol vestimentar făcător de minuni care a aparținut Fecioarei Maria. De aceea, s-au hotărât să-l ia. „Și mergând la Ierusalim, au făcut o raclă asemenea celei în care se afla cinstul veșmânt al Maicii Domnului; iar când s-au întors, au pus racla cea deșartă în locul celeilalte; și pe cea cu sfântul veșmânt al Maicii Domnului au luat-o și s-au dus”. Ajunși la Constantinopol, au așezat sfânta relicvă într-o mică biserică din cartierul Vlaherne, încercând să tăinuiască evenimentul. În cele din urmă, au devoalat împăratului Leon taina lor, iar acesta a construit o biserică măreață în locul vechiului paraclis, mutând în noul locaș racla cu veșmântul Maicii Domnului.

De reținut că sinaxarul aceleiași zile face pomeni-rea Sfântului Iuvenalie, Patriarhul Ierusalimului, care

a trimis și el la Constantinopol un articol vestimentar presupus a fi al Fecioarei Maria. Participant la cele două sinoade ecumenice unde s-a clarificat doctrina marială, Efes și Calcedon, la sfârșitul celui din urmă, Iuvenalie s-a arătat apărătorul doctrinei ortodoxe cu privire la mariologie. După terminarea lucrărilor sinodului de la Calcedon, binecredincioșii împărați Marcian și Pulheria au cerut explicații de la patriarh în legătură cu trupul Maicii Domnului, rugându-l chiar să trimită „moaștele Preacuratei Maria la Constantinopol”. Patriarhul Ierusalimului i-a informat pe basilei cum a adormit Maica Domnului, cum a decurs înmormântarea și unde au depus trupul Fecioarei, accentuând faptul că Apostolii au deschis mormântul după trei zile pentru a se închina cinstului trup, dar Apostolul Toma, se pare, din rânduială divină, nu a fost de față. Astfel au descoperit că trupul Mariei nu se mai afla în mormânt, rămânând acolo doar „cele de îngropare”. Atunci Marcian și Pulheria i-au cerut Sfântului Iuvenalie să trimită la Constantinopol „măcar sicriul împreună cu cele de îngropare”. Odată sosite în capitala Bizanțului, împăratul Marcian le-a așezat într-o biserică zidită de el însuși și închinată Maicii Domnului.

Evenimentele celor două istorisiri se petrec la intervale foarte scurte de timp, căci împăratul Leon cel Mare, în vremea căruia cei doi generali au adus alt veșmânt al Maicii Domnului de la Ierusalim la Constantinopol, a urcat pe tron, după decesul lui Marcian, în anul 457. Deducem că în capitala Bizanțului ar fi ajuns două sfinte relicve ce au aparținut Fecioarei Maria: acoperământul, numit în sinaxarul zilei de 2 iulie „veșmânt”,

și al doilea articol vestimentar, brâul, pomenit la 31 august. Acoperământul Maicii Domnului, conform afirmațiilor istoricilor bizantini, a rămas în Biserica Vlaherne până în anul 1087, când, potrivit relatărilor Annei Comnena din scrierea *Alexiada*, tatăl său, Alexie I Comnenul, l-a luat cu sine într-o bătălie împotriva pecenegilor, desfășurată în apropiere de cetatea Dristra (Bulgaria de astăzi). Aflat pe câmpul de luptă, basileul a scos sfânta relicvă, dar un vânt puternic i l-a smuls din mâini, iar de atunci i s-a pierdut urma.

Slujba zilei – fără ținere – are stihirile Vecerniei „pe șase”, fără vohod, paremii sau polieleu. Cele două canoane ale Utreniei sunt „alcătuire a lui Iosif”. Cântările conțin laude aduse Maicii Domnului, care, prin sfântul ei acoperământ, ocrotește cetatea și pe cei ce-și pun nădejdea în nebiruitul său ajutor: „Cetatea care te cinstește pe tine și după datorie te slăvește, o acoperi, prealăudată, cu cinstitul tău veșmânt și o izbăvești pe ea de năvălirea celor fără de Dumnezeu, de foamete, de cutremur și de războiul cel dintre noi totdeauna, Fecioară, ceea ce ești neispită de nuntă. Pentru aceasta te slăvește pe tine, Preasfântă Mireasă dumnezeiască, ajutătoarea oamenilor”.

Se observă din cuprinsul textelor liturgice că cinstirea sfintei relicve este amplasată în plan secund, evidențindu-se în prim-plan preacinstirea Maicii Domnului, dar și ideea-simbol a acoperământului ei: de protecție a celor ce-și pun nădejdea în Născătoarea de Dumnezeu.

Adormirea Maicii Domnului, aspecte istorice și liturgice

Sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului rămâne cea mai cunoscută zi de preacinstire închinată Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. După Înălțarea Domnului și Pogorârea Duhului Sfânt, scrierile nou-testamentare trec sub tăcere amănunte din viața Fecioarei Maria. Excepție face Sfântul Luca: în cartea Faptele Apostolilor, el amintește de prezența Preacuratei la Ierusalim, participând la viața Bisericii primare alături de Sfinții Apostoli, căci „toți aceștia, într-un cuget, stăruiau în rugăciune împreună cu femeile și cu Maria, mama lui Iisus, și cu frații Lui” (FA 1, 14).

Este important de reținut că momentul trecerii în veșnicie a Maicii Domnului îl găsim în scrierile patristice abia după secolul al VI-lea, când numeroși Sfinți Părinți au detaliat evenimentul, precum și faptele ce l-au însoțit. Ba chiar s-au arătat preocupați de vârsta la care s-a întâmplat, emițându-se multiple ipoteze. După unii, Fecioara Maria avea între 45 și 48 de ani. Alții au avansat vârsta de 60-70 de ani. Singur, Sfântul Maxim Mărturisitorul vorbește de o etate mult mai înaintată, 80 de ani. În Biserica primară, primele sărbători, după cele existente încă de la întemeierea ei, precum Paștile și Rusaliile, au fost cele care celebrau data morții martirice a sfinților mucenici ca zi a nașterii lor spirituale. Lipsa unei astfel de celebrări închinată Născătoarei de Dumnezeu exclude posibilitatea morții ei martirice.

De la apariția sărbătorii, Părinții Bisericii, au acordat în scrierile lor spații largi momentului despărțirii

sufletului de trupul cel preacurat al Născătoarei de Dumnezeu. De exemplu, Sfântul Epifanie al Ciprului, dorind să accentueze că întreaga existență a Sfintei Fecioare Maria s-a arătat deosebită, spune: „Purtarea ei în pântece a fost minunată, nașterea ei a fost mai presus de fire și lumii mântuitoare, iar adormirea a fost slăvită, cu adevărat sfântă și prealăudată”. Din acest motiv, poate, unii liturgiști consideră praznicul Adormirii Maicii Domnului drept încununarea slavei Sfintei Fecioare Maria și, totodată, „fructul copt” al învățăturii Bisericii despre ea.

Cu toate acestea, pare inexplicabil că nu avem nicio veste despre moartea Maicii Domnului din primul veac creștin, lucru destul de curios, întrucât un astfel de eveniment nu ar fi trecut neobservat în comunitatea credincioșilor și în nici un caz nu ar fi fost considerat lipsit de valoare liturgică. S-a încercat o explicare a acestui fapt, afirmându-se că, așa cum menționează Eusebiu de Cezareea și Sfântul Epifanie, în a doua jumătate a secolului I, persecuțiile pornite împotriva creștinilor din Ierusalim i-au determinat să se refugieze într-un mic sat din Decapole, numit Pella. O tradiție veche afirmă că Sfântul Apostol Ioan nu a părăsit Palestina, ci a rămas în Ierusalim împreună cu Maica Domnului, care a trecut la cele veșnice cam atunci când comunitatea creștină ierusalimiteană se afla, în mare parte, în Pella. Revinând la Ierusalim, ei l-au găsit aproape în întregime distrus de Titus și s-au văzut nevoiți să îl părăsească din nou din cauza revoltei lui Bar-Kokeba, iscată în timpul împăratului Adrian.

Cea mai veche referire la moartea Maicii Domnului ne-a lăsat-o Origen. El afirmă că „Maria a rămas fecioară

până la moartea ei". Sfântul Efrem Sirul, Fericitul Ieronim, Sfântul Grigorie de Nyssa consideră că Maica Domnului a murit de o moarte naturală, iar Sfântul Ambrozie, fără să spună explicit de ce și cum s-a petrecut sfârșitul pământesc al Născătoarei de Dumnezeu, afirmă că ea nu a murit de o moarte violentă. Dar, după cuvintele bătrânului Simeon, „și prin sufletul tău va trece sabie, ca să se descopere gândurile din multe inimi” (Lc. 2, 35), a existat o tradiție conform căreia Fecioara ar fi murit de moarte martirică, tradiție combătută de Sfântul Ambrozie atunci când face afirmația de mai sus. Inexistența în cult, până în secolul al V-lea, a unei sărbători închinată morții Maicii Domnului ne arată că ea nu a avut o moarte martirică, știut fiind că, încă din veacurile primare, martirii erau cinstiți în ziua trecerii lor la cele veșnice. Singurul praznic închinat Fecioarei Maria, atestat înainte de Sinodul de la Efes din 431, era cel intitulat „amintirea (pomenirea) Sfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria”, care celebra maternitatea ei divină și zămislirea feciorelnică.

În cele ce urmează, vom prezenta succint câteva din izvoarele sărbătorii Adormirii, oprindu-ne în primul rând la viața Maicii Domnului scrisă de Sfântul Maxim Mărturisitorul, lucrare contestată de unii cercetători, care o consideră neautentică. Scrierea maximiană poartă următorul titlu: *Cânt și preamărire, slavă și laudă Preasfintei Împărătese, Preacuratei și Preabinecuvântatei Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria, și însemnare cu privire la viața sa neprihănită și fericită de la naștere și până la moarte, scrisă de fericitul părintele nostru Maxim filosoful și mărturisitorul, și este o lucrare compusă,*

se pare, special pentru a proslăvi cinstita Adormire a Maicii Domnului, fapt ce reiese din textul cărții: „De aceea, cer tuturor prietenilor lui Dumnezeu și credincioșilor în Hristos care laudă pe Sfânta Născătoare de Dumnezeu să se adune pururea, împodobiți cu râvnă și dorința gâtelilor duhovnicești, ca să împlinească psalmodia și lauda dumnezeiască în acest strălucit praznic al Adormirii ei”.

Un alt izvor important îl constituie scrierea lui Epifanie Monahul și Preotul, *Cuvânt despre viața Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și anii ei*. Epifanie ne oferă și o descriere a aspectului fizic al Preacuratei Maria, reluată ulterior de alți scriitori bisericești. Un alt izvor referitor la Adormirea Maicii Domnului îl reprezintă lucrarea Sfântului Simeon Metafrastul, *Cuvânt despre câte s-au întâmplat de la nașterea și creșterea Preasfintei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoare, de la nașterea cu dumnezeiască cuviință a lui Hristos Dumnezeul nostru și până la săvârșirea ei de viață purtătoare, încă și despre arătarea veșmântului ei scump și cum această mare bogăție s-a făcut comoară creștinilor*. Cât privește scrierile apocrife despre Adormirea Maicii Domnului, ele abundă. Sfinții Părinți care, ulterior veacului al V-lea, au scris despre sărbătoare au selectat și folosit din astfel de lucrări doar acele informații ce corespundeau celor aflate deja în operele canonice, verificate.

Un rezumat al acestor învățături s-a realizat odată cu alcătuirea slujbei praznicului Adormirii, compusă de Sfântul Cosma Melodul și Sfântul Ioan Damaschinul, și datează, cel mai probabil, din secolul al VIII-lea. Printre stihirile Sfântului Ioan Damaschinul s-au intercalat

și câteva alcătuite de Gherman, Patriarhul Constantinopolului, Anatolie și Teofan. Cele două canoane ale Utreniei aparțin Sfântului Cosma Melodul și Sfântului Ioan Damaschinul. Ambele slujbe pun accent pe moartea Fecioarei, care nu este moarte, ci totdeauna, dacă nu se folosește termenul de „mutare” sau „adormire”, este asociată cu viața ce o precede.

Într-o omilie despre Adormirea Maicii Domnului, Sfântul Ioan Damaschinul face o paralelă între virtutea fecioriei și nestrucăciunea trupului ei de după moarte, învățătură ce se regăsește și în cântările praznicului: „Născând, fecioria ei a rămas nestrucată, iar mutându-se, trupul ei se păzește nestrucată”.

Mulți Părinți ai Bisericii au zăbovit în scrierile lor și asupra minunii „învierii” Născătoarei de Dumnezeu și a mutării ei la cereștile lăcașuri, reliefând diferența dintre ea și ceilalți sfinți plăcuți Domnului, deosebire exprimată mai cu seamă de Sfântul Teodor Studitul. În timp ce, după trecerea lor la cele veșnice, sfinții se bucură de părtășia Raiului doar cu sufletele, Maica Domnului se desfătează cu întreaga ființă, trup și suflet, de starea fericită.

Importanța Adormirii Maicii Domnului în tradiția liturgică, dar și în evlavia populară, se dovedește covârșitoare. Denumirea sărbătorii, „Paștile de vară”, rămasă din strămoși, adeverește întru totul locul celebrării sale în viața Bisericii, aceasta fiind ziua în care Fecioara Maria, izvorul vieții, se mută la Viață. Supunându-se rânduie-lilor firii, trece prin moarte, apoi, prin puterea Fiului ei, se înalță întru slavă. Iar de acolo, din înaltul Cerului, nu conținește a-și revărsa asupra noastră, fiii ei duhovni-cești, noian de milă și îndurări.

Sfântă Marie, pentru noi roagă-te!

Trăim bucurii sfinte prilejuite de măreața sărbătoare a mutării la viața cea veșnică a Preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, dar și de perioada premergătoare slăvitului praznic, postul închinat ei, timp de rugăciune și laudă aduse Împărătesei Cerului. S-au scris cuvântări, s-au rostit predici emoționante, vorbindu-se despre cea mai mare dintre sărbătorile dedicate Maicii Domnului din întreg anul bisericesc.

Înscriindu-mă în frumoasa tradiție de a aduce Preacuratei Maici laudă și preacinstire, mi-am propus să aștern câteva gânduri izvorâte din dragoste pentru cea care mi-a marcat toată existența în chip fericit. Mi-am intitulat acest material astfel, convins că mulți au trăit în pruncie o experiență similară cu a mea: în primele imagini și reprezentări ale divinului era și Maica Domnului. Dacă am rememora clipele învăluite în fumul dulcilor amintiri din anii copilăriei, cu toate bucuriile și căutările inerente, care închid în taina lor raze de lumină și pete umbroase, fascinație și nostalgie, cu siguranță ne-ar reține atenția un amănunt din casa bunicilor: o icoană mare și frumos învelită în ștergar cusut cu migală și drag pentru Preasfânta Maică a Domnului. Da, Fecioara Maria trona în odaia și în toată gospodăria bunicii mele, care, cu o evlavie profundă, ne spunea că Maica Domnului vede tot ce facem, ne numără pașii în drum spre biserică, stă în genunchi și se roagă la Dumnezeu atunci când noi ne așezăm la masă și de aceea trebuie să fim cuminți când mâncăm, să nu ne hârjonim. Multe altele ne spunea bătrâna, lucruri care m-au făcut să îmi dau

seama că bunica – și am convingerea că numeroase alte bunici procedau la fel – se ruga și simțea o evlavie deosebită pentru Împărăteasa Cerului. Tot astfel, dintre icoanele cu care m-am trezit în casa părinților mei, cea mai mare, cu același ștergar alb, măiestrit împodobit cu motive naționale, era a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. În plus, am fost botezat și am crescut lângă o biserică având hramul Intrării în Biserică a Preacuratei Fecioare, iar acum, iată-mă slujind într-o biserică purtând același hram. De aceea afirmam că am simțit pe Preabinecuvântata Fecioară că mi-a luminat și ocrotit viața, lucru pe care, cu siguranță, îl pot spune mii și mii de semeni.

Din acest motiv, deși n-ar mai fi trebuit, m-am întrebat totuși de ce oamenii și-au luat-o pe Maica Domnului drept mijlocitoare, rugătoare și ocrotitoare, de ce au investit atâta dragoste în numele ei? Cert este că iubirea pământenilor nu a rămas nerăsplătită. Cu o debordantă generozitate, Fecioara Maria a împărțit milă și iubire necondiționat. Auzeam cândva o posibilă explicație a cultului Maicii Domnului care pare să-l întreaacă pe-al Bunului ei Fiu, fără ca Acesta să Se supere. Când vrei să spui, să ceri ceva unui mare dregător lumesc și îi cunoști mama, parcă mai ușor, cu mai multă îndrăzneală apelezi întâi la mijlocirea ei. S-ar părea că noi românii, avem foarte mare încredere în mamele noastre, în puterea lor de convingere, în capacitatea lor de jertfă, smerenie, răbdare și nesfârșită iubire. Cred că de aceea mama și bunica mea, ca toate mamele și bunicile, au așezat în case cu nemărginită prețuire icoana Preacuratei Fecioare. Sigur că și dintr-un alt motiv: întreaga

viața a Maicii Domnului s-a dovedit o preafrumoasă minune. Nașterea din părinții ei vârstnici a fost neașteptată și cu adevărat minunată, fără să fie extraordinară. Copilăria, faptele ei s-au arătat rourate de slava smereniei, zămislirea a fost plină de dumnezeire, iar nădejdea i-a dat-o dragostea deplină pentru Cuvântul întrupat, Preadulcele ei Fiu. Cu așa o viață, nici nu se putea ca apusul pământesc și înălțarea cu trupul la Cer să se fi petrecut altfel. Preacinstirea ei a cunoscut în multe perioade chiar cote maxime, astfel încât unii au exacerbât cultul Maicii Domnului și, dintr-un exces de evlavie, l-au transformat din supracinstire în adorare, cult datorat exclusiv lui Dumnezeu, Cel în Treime închinat. Aceste aspecte ne îndreptățesc să ne întrebăm: cât de umană a fost Maica Domnului?

Încă din primele veacuri creștine au existat rătăcirii care negau umanitatea ei, afirmând că ea ar fi fost o entitate spirituală trimisă pe pământ cu scop bine definit, zămislirea Fiului lui Dumnezeu, Mântuitorul lumii. Tocmai de aceea dumnezeiescul Ioan Gură de Aur mărturisea că moartea ei a avut ca noimă să demonstreze unor asemenea eretici că se înșală. În același timp, cunoscând sfințenia vieții ei, numeroși creștini o cinsteau nu ca pe o faptură umană, ci ca pe o zeiță, fapt ce a dat naștere la alte secte, care nu venerau pe Maica Domnului. Și uite așa, de-a lungul veacurilor, credințioșii au exagerat fie sfințenia ei, dându-i o supracinstire apropiată de adorarea lui Dumnezeu, fie umanitatea ei, acordându-i o cinstire neconformă cu rolul ei unic jucat în iconomia mântuirii neamului omenesc. Nimeni însă nu și-a putut explica desăvârșirea vieții ei,

lipsa păcatelor personale și vrednicia de a-I da trup Fiului lui Dumnezeu. Unii, cochetând cu astfel de idei și neputând a înțelege o asemenea „întovărășire” cu Dumnezeu din partea unei făpturi omenești supuse păcatului, au afirmat că Fecioara Maria ar fi fost predestinată, răpindu-i în acest mod orice virtute personală. Alții au scos-o din rândul oamenilor și au așezat-o peste fireștile legi omenești printr-o decizie a lui Dumnezeu, făcând din ea un fel de făptură supraumană, o excepție de la regulă, necesară întrupării lui Dumnezeu. Desigur că, în ambele cazuri, s-a trunchiat vrednicia Preasfintei Maici ca fire pământească, supusă tentațiilor de tot felul, de a împlini cu plenitudine voia divină. Spuneam că întreaga viață a Maicii Domnului a fost o paradigmă de smerenie și ascultare, perfecțiunea și splendoarea lor întrecând minunea nașterii și a morții ei, fiind egalată doar de cea a Nașterii Mântuitorului Hristos. Însuși Dumnezeu, cu o nesfârșită răbdare, a așteptat, și nu a predestinat, o astfel de smerenie și ascultare, iar omnirii i-au trebuit mii de ani ca să atingă, printr-o singură persoană, apogeul desăvârșirii umane. Ca atare, cea învrednicită de o asemenea cinste, aceea de a deveni Maica lui Dumnezeu, a fost cu adevărat vrednică de ea, fără să fi fost liberă de păcat sau să fi avut ceva ce nu a mai avut nimeni. Fecioara Maria s-a arătat cu adevărat vrednică să fie Maică a lui Dumnezeu, iar cei ce neagă deplina ei umanitate îi răpesc această vrednicie. Căci în ce constă minunea vredniciei sale, dacă nu în slăbiciunea făpturii umane și în tăria smereniei și a ascultării ei desăvârșite? De aceea, cultul Maicii Domnului este unul foarte dezvoltat, egal cu cel al Mântuitorului,

în anumite aspecte, chiar depășindu-l. Din acest motiv, Fecioara Maria apare pomenită în toate ceremoniile religioase ale Bisericii, mijlocirea ei fiind cerută de preotul slujitor și de credincioșii participanți la terminarea tuturor ciclurilor liturgice. Fiecare ectenie cuprinde o cerere adresată Născătoarei de Dumnezeu; fiecare cântare din canoanele cuprinse în cărțile de cult se încheie cu o laudă a Mariei. Se știe bine faptul că numărul de acatiste și paraclise ale Sfintei Maria îl depășește pe cel ale Mântuitorului Hristos și pe ale celorlalți sfinți. Dacă Hristos Se află în centrul cultului divin public, cred că putem afirma, fără a greși, că Maica Sa reprezintă centrul cultului divin particular.

Prăznuim, așadar, trecerea prin moarte a Născătoarei de Dumnezeu și ridicarea cu trupul la Cer, nu prin forțe proprii, ci din mila și iubirea dumnezeiescului ei Fiu. V-ați întrebat ce s-ar fi întâmplat dacă trupul Maicii Domnului ar fi rămas în mormânt? În mod sigur, binecuvântata criptă ar fi devenit cel mai dorit și mai vizitat loc de pe pământ. Fiecare creștin ar fi râvnit să atingă preacinstitele sale relicve și să i se închine, cultul Maicii Domnului căpătând trăsături nebănuite. Toate acestea ar fi dus, cred, la o cinstire separată de cea a Mântuitorului Hristos sau la o tendință de egalizare a rolului Maicii Domnului cu cel al Fiului ei. Cred că mutarea trupului Preacuratei din mormântul din Ghetsimani, după trei zile de la moarte, a însemnat un act al dragostei lui Dumnezeu pentru Fecioara Maria, ca să arate lumii cinstea de care ea se bucură înaintea lui Dumnezeu, dar și o dovadă a milei și înțelepciunii divine, Dumnezeu cunoscând slăbiciunea sufletului și ușurătatea

minții noastre. Dionisie Areopagitul spunea în acest sens: „iau martor pe Dumnezeu că dacă n-aș fi avut în minte și în inimă învățătura dumnezeiască, aș fi socotit pe Fecioara ca pe adevăratul Dumnezeu și i-aș fi dat închinăciunea care se cuvine numai adevăratului Dumnezeu”.

În Biserica Romano-Catolică, bunăoară, Născătoarea de Dumnezeu este numită și Coredemptrix. Termenul, mai recent, vrea să sugereze că suferința Mariei, neîmpărtășită de ceilalți creștini, conlucrează cumva cu suferința lui Hristos în realizarea răscumpărării omului. Dacă scoatem această idee din cadrul juridic al soteriologiei romano-catolice și o așezăm în cadrul soteriologiei ortodoxe, atunci nonsensul devine neîndoielnic. În mod cert, Maria reprezintă „Da-ul” omenirii către Dumnezeu. Cu toate acestea, doar Hristos putea recapitula umanitatea în Sine Însuși. Doar Iisus, Domnul, putea distruge puterea morții, umplând-o cu viața Sa nemuritoare prin jertfa de pe Cruce.

De aceea, acum, la ceas de sărbătoare, ca și în fiecare zi a vremelnicei noastre existențe, să-I mulțumim Domnului că, în grija și iubirea Sa răstignită pe Golgota, ne-a dăruit-o pe Maica Sa, făcându-ne-o și nouă Maică. Iar ei, la ziua luminată a cinstitei Adormiri, să-i cântăm: „Sfântă Marie, pentru noi, păcătoșii, roagă-te!”.

Amintiri din mormânt

Slăvitul praznic al Adormirii Maicii Domnului comemorează liturgic momentul când Fecioara Maria, izvorul vieții, părăsește existența pământească, mutându-se

în veșnicie. Supunându-se rânduielilor firii, trece prin moarte, ca apoi, prin puterea Fiului ei ce i-a zis: „Vino, binecuvântată Maica Mea, întru odihna Mea! Ridică-te, vino, aproape de Mine, preafrumoasă, căci prihană nu este întru tine”, să se înalțe întru slavă. Din înaltul Cerului, nu contenește a-și revărsa asupra noastră, fiii ei duhovnicești, noian de milă și îndurări.

Să ne întrebăm, ca odinioară Sfinții Părinți: cum a putut pământul să țină vasul cel primitor de Dumnezeu? Locul binecuvântat care a primit în măruntaiele lui trupul preacinstit al Maicii Domnului stă mărturie peste veacuri că acolo, vremelnice, cortul pământesc al Preacuratei Maria s-a odihnit, potrivit tradiției, trei zile, înainte de a-și începe călătoria către Împărăția lui Dumnezeu.

Să ne îndreptăm deci spre Cetatea Ierusalimului. Celor care deja au pășit pe binecuvântatele meleaguri să le fie ca o readucere aminte, iar celor ce încă nu au ajuns la Ghetsimani, ca un pelerinaj imaginar, lăsându-se conduși de dragostea față de Împărăteasa și Doamna noastră, dar și ca o sfântă poftire de a „gusta” din lumina unui mormânt.

Așadar mormântul Maicii Domnului din Ierusalim – unul dintre cele mai vizitate și mai prețuite locuri ale Țării Sfinte – se găsește în Valea lui Iosafat, la poalele Muntelui Măslinilor, în partea de nord a Grădinii Ghetsimani, într-o peșteră adânc săpată în stâncă. Deasupra s-a zidit un locaș de închinare: o biserică semi-îngropată, având forma sfintei Cruci, unde se ajunge coborând mai multe trepte din lespezi de piatră. Prima biserică ctitorită aici de Sfânta Împărăteasă Elena între anii 325-337

a fost probabil distrusă. O altă capelă a construit-o patriarhul Iuvenalie la începutul secolului al V-lea, ea transformându-se destul de repede într-un centru de pelerinaj. În timpul domniei împăratului Mauriciu s-a ridicat o bazilică superioară, vechiul sanctuar cu Mormântul Maicii Domnului devenind criptă subterană. În anul 614 perșii au distrus biserica, refăcută la puțin după aceea. În secolul al XI-lea, cruciații latini au înălțat o alta, păstrată parțial până astăzi. Începând cu anul 1757, Biserica Mormântului Maicii Domnului a revenit Bisericii Ortodoxe Grecești.

Cu câțeva vreme în urmă, m-am învrednicit să pășesc și eu pe acele meleaguri. Îmi amintesc noianul de emoții ce m-a copleșit în fața mormântului Maicii Domnului. A fost cu totul tulburător! Am coborât în pământ, dar parcă am urcat către Cer; am simțit cum fiorul rece al peșterii m-a învăluit și totuși o căldură nepământeană m-a îmbrățișat. Zeci de candelă arzând mi-au întâmpinat pasul stingher, împrăștiind sclipiri de lumină lină, ce se întindeau țesându-se pe lespezile reci. Da, acolo jos, în măruntaiele pământului neprietenos, a fost înmormântat cândva trupul preacurat al Sfintei Maici. M-am închinat la cinstitul loc unde a stătut Împărăteasa, apoi la icoanele ce străjuiesc peștera. Piatra aproape albă în care s-a săpat mormântul propriu-zis ne amintește de curăția vieții Fecioarei Maria. Te impresionează să observi în stâncă forma proslăvitului ei trup, preschimbat parcă într-un condei ce a scris astfel mărturii copleșitoare despre prezența sa în Ghetsimani. Lespedea, placată cu bucăți de cristal, formează un mic altar unde se săvârșește Dumnezeiasca Litur-

ghie. În spatele mormântului m-a întâmpinat Maica Domnului dintr-o preafrumoasă icoană făcătoare de minuni, numită *Ierusalimiteanca*. M-am întrebat: de ce s-a pus tocmai aici așa o icoană importantă? Poate se cădea așezată mai vizibil. Un posibil răspuns ar fi: după ce vezi locul unde a stat fără suflare Maica Vieții, ca să nu te năpădească îndoiala ori tristețea, de îndată te întâmpină privirile duioase, calde, ale Preacuratei Fecioare, coborâte din sfânta sa icoană, întărindu-te duhovnicește și încredințându-te că destinația ultimă a vieții tuturor nu este mormântul, ci Împărăția lui Dumnezeu.

Scăldat în bunătatea și căldura izvorâte din chipul atotmilostiv al Stăpânei noastre, m-am tras deoparte, lăsându-mi ochii minții furați de întâmplările minunate petrecute în această lumină fumurie ce sporește oarecum taina locului. Mi-am amintit că aici Apostolii și ucenicii Maicii Preasfinte și-au luat rămas bun de la ea. Aici s-au vărsat amarele lacrimi ale despărțirii, aici au răsunit sfinte cântări, rugăciuni, plânsete izvorâte din dor, pline de suferință. Tot aici, Toma, Apostolul, venind după trei zile și voind a desface mormântul spre a aduce cinstire trupului preacurat al Născătoarei de Dumnezeu, l-a găsit gol. Cu adevărat, de aici, după trei zile, sfântul chivot din care S-a întrupat Mântuitorul a fost înălțat întru slava cerească. Vedeți câte lucruri tulburătoare s-au petrecut în peștera din Ghetsimani!? Acum înțelegeți de ce am spus că este un spațiu al paradoxurilor, unde lumina se îmbrățișează cu întunericul, răceala și umezeala pietrelor, cu căldura și bucuria izvorâte din drag și dor pentru Preaslăvita Fecioară Maria?

Până să ajungem acolo, să considerăm binecuvântata sărbătoare a sfintei sale Adormiri un fericit prilej de a ne arăta dragostea ce i-o purtăm, ca răspuns la nețărurita ei iubire către noi. Cu florile recunoștinței în suflet, să-i așezăm florile privegherii pe sfântul epitaf al praznicului, în cântări de laudă și precinstire, mulțumindu-I Domnului că ne-a dăruit-o pe Mama Sa, făcându-ne-o și nouă Maică. Iar ei, la ziua luminată a cinstitei Adormiri, să-i cântăm: „Întru naștere fecioria ai păzit, întru adormire lumea nu ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare. Mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții, și cu rugăciunile tale, izbăvești din moarte sufletele noastre”.

Prohodul Maicii Domnului

Praznicul Adormirii Maicii Domnului este marcat liturgic nu doar prin obișnuitele slujbe bisericești, ci și prin rânduirea în cadrul Utreniei – la fel ca la Utrenia din sâmbăta Paștilor – a Prohodului Maicii Domnului, o slujbă de cinstire a Adormirii Fecioarei Maria, care conține o teologie profundă, exprimată în cuvinte simple, ușor de înțeles, așezate în 188 de strofe, împărțite în trei stări.

Încântătorul imn liturgic l-a compus, pe la începutul secolului al XVI-lea, Manuel Corinteanul, profesor la școala teologică a Patriarhiei de Constantinopol. Din evlavie pentru Maica Domnului, piosul dascăl a alcătuit cunoscuta cântare luând ca model Prohodul Domnului, dar, ca particularitate, prezintă legătura duhovnicească între taina Mântuitorului Hristos și taina preaiubitei

Sale Maici. Teolog fin, Manuel din Corint a arătat că această legătură spirituală nu se rezumă doar la taina Nașterii Domnului din Fecioara Maria, ci reliefează și modul în care tradiția Bisericii Răsăritene leagă taina morții și mutării în veșnicie a Preacuratei Maici de taina morții și Învierii Fiului ei, lucru evidențiat chiar din prima strofă: „În mormânt Viața / Ai fost pus, Hristoase, / Și-a vieții Maică-acum intră în mormânt / Și se mută la viața cea de sus”.

Se cuvine reținut faptul că, deși a apărut în spațiul grecesc, acest imn liturgic a cunoscut o răspândire mai mare în spațiul slav, unde, se știe bine, evlavia și cultul Maicii Domnului s-au dezvoltat foarte mult. În prezent, la greci, acest imn liturgic nu mai intră în rândurile sărbătorii de la 15 august.

Prohodul Maicii Domnului a fost tradus în românește de către Ion Pralea sau Prale, în unele dicționare. Originar din Basarabia și, pe lângă ocupația de bază, cântând la strună, era și novice literator, traducând din limba rusă numeroase texte religioase ori compunând poezii. Spirit inventiv, „născocitor”, cum i se spunea în epocă, Ion Pralea a inventat un sistem de scriere universală, fără a fi însușit ulterior de nimeni. De aceea, contemporanii îl vedeau ca pe un personaj controversat. Referiri la scrierile și preocupările sale găsim la Timotei Cipariu, Titu Maiorescu, George Călinescu. Însuși Eminescu, în poezia *Epigonii*, citându-l printre scriitorii din trecut, îl numește „Prale, firea cea întoarsă”, iar Grigore Alexandrescu îi dedică și el un vers în *Satiră duhului meu*: „Iar de vrei să faci versuri, ia pildă de la Pralea”.

Ion Pralea a publicat *Prohodul Maicii Domnului* la Iași în 1820, sub denumirea *Urmări pe mormânturi*. Ulterior, în 1869 cartea s-a retipărit sub denumirea cunoscută și astăzi de *Prohodul Maicii Domnului*, cu un text revizuit. O altă ediție îngrijită de protosinghelul Teofil Ionescu s-a publicat la București, în 1935. În ultimul timp au apărut mai multe ediții, dintre care amintim pe cea tipărită de Editura Trinitas la Iași în 1999, având un bogat cuvânt înainte alcătuit de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, dar și pe cele apărute la Editura Basicalica în anii 2012 și 2014.

Revenind la imnul închinat Adormirii Maicii Domnului, să remarcăm că profesorul constantinopolitan prezintă, în starea I, într-o formă sintetică, istoria Adormirii Fecioarei, ce cuprinde vestea primită de la înger, rugăciunea Mariei în muntele Sion, venirea Apostolilor pe norii cerului, coborârea Mântuitorului, în chip nevăzut, la patul Maicii Sale, înconjurat de cetele îngerești. În mod expres se afirmă realitatea morții Născătoarei de Dumnezeu: „Mori acum și te duci / La viața de sus [...]” și „Minune prea mare / Este a vedea / Cum cea care Viața lumii născu / Morții cei firești părtașă s-a făcut”. Așa cum am afirmat anterior, se subliniază legătura de după moarte dintre Maică și Fiul, acum Maica devenind fiica cea purtată în brațe: „Prunc fiind Iisus / Fiul Celui de sus / Se purta de preacuratele tale mâini / Iar acum El poartă-n mâini sufletul tău”.

Un loc important în conținutul imnului liturgic îl ocupă atât profețiile despre acest eveniment din viața Fecioarei Maria, cât și prefigurările din Vechiul Testament despre Maica Domnului: stâlpul cel de foc care i-a

condus pe evrei în pustie, rugul ce nu se mistuie, lâna înrouată a lui Ghedeon, toiagul lui Aaron și scara lui Iacov, fiind numită și pat tănuit și neîntinat ori „carte curată în care cu trup S-a scris Cuvântul”.

Starea a II-a ne-o înfățișează pe Preacurata în slava cerească, înconjurată de cetele îngerești ce-i cântă neîncetat imnuri de laudă. De aceea, credincioșii, laudând-o împreună cu îngerii, o roagă să mijlocească pentru Biserică.

Starea a III-a arată de la început lauda adusă Fecioarei de către toate neamurile și limbile pământești și cerești. Hristos coboară în chip nevăzut să ia preaiubitul suflet al Maicii Sale, subliniindu-se că moartea ei a sfințit lumea: „Astăzi lumea toată / S-a sfințit cu totul / Prin sfânta-ți adormire”, deoarece moartea nu a biruit-o, ea fiind Maica Vieții: „Vie ești și-n moarte / Fără de prihană / Născând Viața lumii”. Spre final, credincioșii o roagă pe Maica Domnului și a noastră, a tuturor, să nu-și înceteze mijlocirea puternică pentru noi, autorul exprimând dragostea și tandrețea cu care întreg poporul i se roagă: „Candela luminii / Preacurată Pruncă, / Nu ne lăsa uitării”. Astfel se afirmă esența maternității sale divine, rolul lui Hristos în lume, legătura ei cu neamul omenesc și nădejdea tuturor pământenilor de a nu fi uitați de cea care, prin zămislirea feciorelnică și minunată a Luminătorului lumii, a scos din întuneric tot neamul omenesc.

Această slujbă deosebită, atât de complexă în simplitatea ei, nu reprezintă doar un mijloc de a ne manifesta iubirea și cinstirea față de Maica Domnului, ci și un prilej de a simți și a retrăi taina morții Fecioarei Maria și bucuria nădejzii în înviere.

Minunile Născătoarei de Dumnezeu

An de an, postul închinat Adormirii Maicii Domnului ne aduce aminte de virtuțile Sfintei Fecioare pe care trebuie și noi cu trudă să ni le însușim, dar și de postul ținut de Născătoarea de Dumnezeu înainte de mutarea ei din această viață. O sărbătoare dragă și aproape de sufletul oricărui român. De altfel, foarte multe biserici mănăstirești și de enorie au hramul închinat acestui preaslăvit praznic. Așadar este vreme de trezvie duhovnicească, de intensificare a rugăciunilor către Împărăteasa Cerurilor, a milei și dragostei creștine pentru semenii aflați în grele încercări, lipsuri și suferințe.

Monahii s-au înscris în mântuitoarea uzanță duhovnicească a postului lunii Gustar, purtând și ei, aidoma întregului popor dreptcredincios, o cinstire aparte Maicii Domnului. În tradiția monahală, mai ales în cea athonită, s-a constatat că în mănăstirea unde se găsește și o icoană făcătoare de minuni a Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, dragostea și preacinstirea de care aminteam se contopesc într-o tainică și intensă legătură spirituală: călugării își leagă viața și mântuirea de „viața” icoanei din care Maica Precurată le veghează drumul spre Împărăția Cerurilor.

Întărind această mântuitoare rânduială, la Mănăstirea Neamț se întâmplă același lucru de mai bine de șase veacuri. Icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni, existentă astăzi în mănăstire, a fost dăruită de Împăratul bizantin Ioan al VIII-lea Paleologul (1425-1448) la începutul domniei sale voievodului Alexandru cel

Bun al Moldovei și, prin el, Moldovei întregi. Inițial a fost așezată în biserica Mirăuți din Suceava, catedrala mitropolitană a vremii, apoi donată Mănăstirii Neamț de către Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun, în timpul uneia din cele două domnii ale sale.

Sub mângâierile calde și ocrotirea statornică a Născătoarei de Dumnezeu din icoana mult prețuită, cunoscută și sub numele de *Nemțeanca* sau *Închinătoarea*, monahii din Neamț și-au dobândit limanul cel liniștit al pocăinței, s-au rugat, au muncit, neuitând să dăruiască „cele pline de dar” cuvenita preacinstire. Dragostea față de Maica Domnului a reînsuflețit-o *Cuviosul Paisie Velicicovski*, starețul cu viață sfântă al mării lavre nemțene, care, venind din Sfântul Munte al Atonului împreună cu numeroși ucenici, a adus de acolo un nou suflu de credință și simțire. Se știe că Sfântul Paisie, sporit duhovnicește în muntele Athos, a poposit în Moldova în anul 1763. S-a stabilit întâi la Dragomirna, apoi, pe 14 octombrie 1775 s-a mutat la Mănăstirea Secu pentru ca, patru ani mai târziu, să primească împreună cu obștea sa, de la voievodul Constantin Moruzi, Mănăstirea Neamț, al cărei stareț a fost până la 15 noiembrie 1794, ziua mutării sale la cele veșnice. Cuviosul Paisie a făcut trei lucruri deosebite la Mănăstirea Neamț: *a înmulțit* ceea ce a găsit în trăirea și viața duhovnicească a călugărilor nemțeni; *a agonisit* ceea ce mai trebuia să adune, și anume, manuscrise grecești care s-au tradus în slavonă și în română; *a dăruit* celor ce nu o aveau, spiritualitatea isihastă, plămădită, înmulțită în Sfântul Munte Athos și intensificată aici, la Neamț, așa cum făcuse la Dragomirna, dar și la Secu.

Evlavia Cuviosului Paisie și a ucenicilor săi pentru Ocrotitoarea Mănăstirii Neamț s-a vădit și prin statormica lor preocupare de a tălmăci din vechi hrisoave grecești fie slujbe dedicate Maicii Domnului, fie scrieri închinatvieții și minunilor ei. Spre exemplu, monahul Alexa Zuferen – copist, a tradus din limba greacă, în anul 1785, lucrarea *Canon de rugăciune către Născătoarea de Dumnezeu la Pavecernița Mică*.

Nu trebuie trecută cu vederea nici sensibilitatea ce izvorăște din axioanele compuse de călugării nemțeni și psalmodiate în fața icoanei făcătoare de minuni. Iată câteva exemple în acest sens: protopsaltul Iosif Moldoveanu, din Mănăstirea Neamț (aproximativ 1745-1830), Nichifor Kantuniari (aproximativ 1750-1820), Visarion Protopsaltul, Duhovnicul (aproximativ 1794-1844). Toți aceștia au compus alese cântări pentru *Împărăteasa Cerurilor*, cântări care așteaptă să fie redescoperite și intonate cu aceeași adâncă simțire lăuntrică insuflată odinioară de cei ce le-au plămădit.

Tradiția evlaviei deosebite a continuat la Neamț și după ce Cuviosul Paisie și ucenicii săi s-au mutat la Domnul, manifestându-se nu doar cultic, ci și printr-o serie de tipărituri. Astfel, în anul 1924, în tiparnița Mănăstirii Neamț, a văzut lumina zilei o carte mult folositoare și ziditoare de suflet, numită *Din minunile Maicii Domnului*, carte tipărită după un manuscris adus de la Schitul Românesc Prodromul din Sfântul Munte Athos. Titlul complet al cărții este următorul: *Din minunile cele mai presus de fire ale Prea Sfintei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei și Pururi Fecioarei Maria, care puține sunt din cele nenumărate minuni ce s-au scris*

de feluri de dascăli cu bune științe de sfintele scripturi, de Agapie și alții. Și care tălmăcindu-se după limba veche grecească pe limba noastră românească, spre folosul sufletesc, la anul 1820 de Ieromonahul Rafail Protosinghelul. Peste nouă ani, în 1933 iscusitul librar al Mănăstirii Neamț, monahul Gamaliil Păvăloiu, a alcătuit și tipărit o altă carte dedicată Maicii Domnului cu titlul *Viața Prea Sfintei Fecioare Maria, Născătoarea de Dumnezeu și istoricul Sfintei Sale Icoane*. Nici talazurile vremurilor zbuciumate ale războaielor, nici strâmtorarea regimului totalitar nu au izbutit să stingă credința călugărilor și a creștinilor în Maica Domnului. Cu aceeași nețărmurită dragoste se înalță rugăciuni și cântări închinare *cele pline de har*, dar se și tipăresc cărți ziditoare de suflet, unde se adună în strălucitoare buchete minuni ale Maicii Domnului, veritabile licăriri ale iubirii nesfârșite de mamă, izvorâte din mila și îndurarea Preacuratei Fecioare cu care ne veghează viața.

Aș vrea ca aceste rânduri să fie socotite și un îndemn la lectură. Citirea minunilor Maicii Domnului ne hrănește duhovnicește, ne întărește credința, ne luminează viața și ne îndeamnă să ne amintim de minunile săvârșite de Preamilostiva Maică în existența fiecăruia dintre noi, făcându-ne să înțelegem și să simțim mai profund taina vieții și Adormirii Născătoarei de Dumnezeu, exprimată concentrat în troparul sărbătorii: „întru naștere fecioria ai păzit, întru adormire lumea nu ai părăsit de Dumnezeu Născătoare”.

Icoana Maicii Domnului, Îndrumătoarea

În ziua de 9 iulie se proslăvește Icoana Maicii Domnului *Îndrumătoarea* de la Mănăstirea Neamț, prilej de bucurie duhovnicească, dar și de înnoite nădejdi în iubirea și ocrotirea Născătoarei de Dumnezeu. De aproape șase secole Moldova are o temerară mijlocitoare în icoana Maicii Domnului numită „Îndrumătoarea”, primită ca dar în 1429 de către evlaviosul domn Alexandru cel Bun de la împăratul Ioan al VIII-lea Paleologul. Unele consemnări străvechi adevăresc că odorul neprețuit al Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamț este o reproducere a icoanei pictate în mod miraculos pe un stâlp al bisericii din Lida (oraș din Țara Sfântă, de unde se trăgea și Sfântul Mucenic Gheorghe), reprezentând chipul Născătoarei de Dumnezeu. Construirea sfântului lăcaș s-a făcut încă din primii ani de existență a Bisericii creștine, pe vremea când Sfinții Apostoli Petru și Ioan propovăduiau cu mult zel misionar Evanghelia lui Hristos.

Cei doi discipoli ai Mântuitorului au rugat-o pe cea care I-a dăruit trup omenesc Izbăvitorului lumii să binecuvânteze, prin prezența sa, biserica nou temeluită. Ascultându-le cererea, Fecioara Maria i-a încredințat că le-o va împlini, dar nu le-a spus și cum. Mergând ei înainte, cu gândul că Maica îi va ajunge din urmă, au găsit în noul sfânt lăcaș chipul cel preafrumos al Preacuratei Maria, apărut în mod minunat pe un stâlp al bisericii. La scurt timp, a venit acolo și Împărăteasa cea mai aleasă decât cerurile; văzându-și chipul și pe poporul uimit de minunea săvârșită, a binecuvântat zidirea

închinată Fiului ei, dar și acea icoană nefăcută de mână omenească, dându-i putere și tărie să facă minuni. Istoria nu consemnează în ce împrejurări sfântul odor din Lida a ajuns la Ierusalim; pe la mijlocul secolului al VII-lea, Gherman, viitorul Patriarh al Constantinopolului, trecând prin orașul sfânt, a văzut icoana nefăcută de mână omenească a Născătoarei de Dumnezeu din Lida și i s-a închinat. Impresionat de chipul preafrumos al Maicii Domnului, Sfântul Gherman, pomenit în calendarul ortodox pe 12 mai, a căutat iscusiți iconari și le-a cerut să îi picteze o icoană cât mai fidelă celei pe care o văzuse. După ce i s-a împlinit dorința, Sfântul Gherman a luat icoana la Constantinopol, simțind-o pe Maica Domnului mereu aproape, îndeosebi în perioada grea ce avea să urmeze, când în Imperiul Bizantin s-a declanșat o aprigă luptă împotriva sfintelor icoane. Secole întregi, această icoană a vegheat strălucita capitală a Imperiului Bizantin, iar din prima jumătate a veacului al XV-lea, iată, prin voia Domnului, și-a găsit sălășluire în străvechea lavră a Neamțului, a cărei istorie, după unii cercetători, este mai veche decât însăși existența Moldovei ca stat independent.

După aproape 600 de ani de „viețuire” a preafrumoasei icoane în vestita Mănăstire Neamț și multe minuni săvârșite aici, s-a creat o trainică legătură între Maica Domnului și monahii nemțeni. Evlavia și dragostea lor față de Împărăteasa Cerurilor se arată la fel de puternice ca și în lumea laică, poate chiar mai stăruitoare: călugării și-au încredințat viața și mântuirea Maicii Preacurate, iar ea le veghează drumul către Împărăția Cerurilor. Părinții de la Neamț au simțit întotdeauna

ajutorul neprețuit primit de la Maica Domnului: prin sfânta sa icoană, ea a păzit nu doar chinovia, ci întreg ținutul. Iubirii necurmăte vădite de Împărăteasa cea preabună, monahii s-au străduit să-i răspundă după a lor putere – prin evlavie, prin impresionante slujbe și privegheri dedicate Preasfintei, dar și prin tipărituri ori imnuri liturgice închinare ei. De exemplu, în 1816, la Mănăstirea Neamț s-au tradus din greacă și s-au tipărit pentru prima dată în pământ românesc *Canoanele Maicii Domnului* sau *Theotokarion*, atribuite Sfântului Ioan Damaschinul, o capodoperă innografică numită în Sfântul Munte Athos și *Cartea celor 1.000 de laude ale Maicii Domnului*. În prefața intitulată „Cuvânt către binecredincioșii cititori”, arhimandritul Silvestru, starețul de atunci al Mănăstirii Neamț, socotea că respectiva culegere de Canoane constituie un dar neprețuit pentru neamul românesc, căci, prin citirea lor, monahii, preoții, dar și poporul credincios, o vor „câștiga de ajutoare pe Împărăteasa atotputernică”.

Tot o reverberație a dragostei călugărilor nemțeni față de Născătoarea de Dumnezeu o reprezintă și preocuparea unora dintre ei de a-i compune alose imnuri liturgice. Să-l amintim pe Iosif Protopsaltul, contemporan cu Sfântul Paisie de la Neamț, care i-a dedicat Maicii Domnului mai multe cântări. O cronică mănăstirească de pe timpul starețului Dometian glăsuiește așa: „În vremea stăreției sale, foarte mult era împodobită această mănăstire cu părintele Iosif Schimonah Protopsalt, carele au alcătuit Anixandarele cele mari, vreo câteva heruvice, axioane și alte cântări...”. Tot la Mănăstirea Neamț au viețuit alți remarcabili protopsalți

ai veacului al XIX-lea: Visarion Duhovnicul, Nichifor Protopsaltul, Zosima Monahul. Toți au creat o adevărată școală de compozitori de axioane, recunoscută atât în România, cât și în întregul spațiu ortodox. Mărturie stau cele peste 20 de axioane identificate în Biblioteca Mănăstirii Neamț sau în alte colecții muzicale din țară. Avem de-a face, cred, cu o dovadă incontestabilă a evlaviei poporului român față de Maica Domnului, dar și cu o însemnată contribuție a tradiției liturgice nemțene la îmbogățirea cultului marial panortodox. În anul 1933, prin osteneala iscusitului zețar Gamaliil Păvăloiu, a ieșit de sub teascurile tiparniței nemțene o altă carte dedicată Născătoarei de Dumnezeu: *Viața Preasfintei Fecioare Maria, Născătoarea de Dumnezeu și istoricul sfintei sale icoane*.

Iată doar câteva mărturii asupra felului în care călugării nemțeni au dat răspuns unei iubiri neșarmurite arătate de atâtea veleaturi pentru „cea mai presus decât cerurile”. Să adăugăm la acestea faptul că patru din istoricele schituri ale lavrei nemțene (unul dintre ele fiind actuala Mănăstire Sihăstria) au hramurile dedicate sărbătorilor mariologice, ca și aproape toate parohiile din ținutul învecinat Mănăstirii Neamț. Având în vedere dragostea revărsată de Maica Domnului din sfânta sa icoană, aflată de șase secole în patrimoniul lavrei nemțene, peste monahi, cler și popor, Sfântul Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe, prin decizia din 24 mai 2018, a statornicit ca în fiecare an, pe 9 iulie, să se proslăvească în chip sărbătoresc Sfânta icoană făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamț. Astfel, ziua de 9 iulie a devenit o binecuvântată pecetluire a iubirii

pline de recunoștință arătate de toți românii, iar de nemțeni, în mod special, Fecioarei Maria, ca răspuns la nepământeana sa dragoste și ocrotire, revărsate neconținut peste întreg neamul și pământul nostru românesc.

Icoana Maicii Domnului de la Vovidenia

Binecuvântat fie Bunul Dumnezeu, Care a rânduit-o ocrotitoare pe Fecioara Maria atâtor așezăminte monahale de pe pământul nostru! Printre ele, și Schitul Vovidenia al Mănăstirii Neamț stă, de peste trei secole, sub protejuria Preacuratei Fecioare Maria, care nu conținește să-și reverse prea marea milostivire asupra întregului popor, dar și a tuturor viețuitorilor Vovideniei, asupra închinătorilor ori pelerinilor sosiți în *Poiana liniștii* ca să-L întâlnească pe Hristos Dumnezeu și pe Preasfânta Sa Maică.

Deși primele dovezi scrise despre Schitul Vovidenia datează de la începutul secolului al XVIII-lea, tradiția locului vorbește despre viața călugărească de aici încă din veacul al XVI-lea. O veche istorisire glăsuiește că Maica Domnului a încredințat spre pază și ocrotire câtorva pustnici un izvor cu apă tămăduitoare, aflat nu departe de actuala așezare monahală; aici venea însuși Binecredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, folosind apa binefăcătoare pentru a-și obloji rana de la picior, dobândită în anul 1462 în lupta de la Chilia, pe când încerca să readucă vechea cetate de la gurile Dunării în stăpânirea Țării Moldovei. Nenumărate și mari minuni a săvârșit Maica Domnului prin acest izvor cu

apă sulfuroasă, fapt dovedit și de hidronimul cu care a fost „botezat” în ținutul Neamțului: „izvorul tămăduirii”.

Păzitorii neprețuitului dar primit de la Împărăteasa cerului au ridicat în tihnită poiană din preajmă un mic așezământ călugăresc, numit inițial chiar Schitul Slătiorul, după numele pârâiașului cu apă sărată și sulfuroasă care se „naște” din izvorul tămăduitor dăruit de Maica Precurată locuitorilor binecuvântatului ținut nemțean. În prima jumătate a secolului al XVII-lea, la schitul amintit își începea noviciatul în viața monahală viitorul Episcop Ioanichie al Romanului. Aflat în scaunul vlădicesc al fostei capitale a Moldovei de Jos, evlaviosul arhieru nu a uitat locul formării sale duhovnicești, rectitorindu-l prin zidirea unei biserici noi. Nutrind o evlavie deosebită către Maica Domnului, și-a redenumit ctitoria „Vovidenia”, așezând-o sub oblăduirea Împărătesei Cerului și a pământului, aduse în templu la vârsta de trei ani ca să se pregătească spre a deveni ea însăși, mai târziu, Biserică vie a prezenței lui Hristos în lume.

Pentru noua casă a lui Dumnezeu, vlădicul a dispus confecționarea unei catapetesme unice în zona Neamțului, precum și pictarea unei icoane a Maicii Domnului, cunoscute astăzi sub denumirea de Maica Domnului „cu două guri”. Nu se știe dacă pictorul a realizat icoana astfel sau dacă ne aflăm înaintea unei minuni. Un lucru este cert: în urmă cu două decenii, la restaurarea icoanei, specialiștii au spulberat ipoteza că ea ar fi suferit o modificare la începutul secolului al XX-lea, odată cu adăugirea ferecăturii din argint aurit. În general, iconarii, dorind să fixeze vizual o minune

săvârșită de Născătoarea de Dumnezeu, au adăugat icoanei sale elemente distinctive. În alte situații, chiar Fecioara a lucrat minunat în alcătuirea chipului său. Cât privește icoana aceasta, ea rămâne o taină. Din vechime, monahii spuneau că Maica Sfântă de la Vovidenia se „roagă de două ori”, cu „două guri” la Fiul ei și Dumnezeu nostru, așadar stăruitor, rămânând nebiruită, adică nerefuzată de Mântuitorul. De-a lungul celor peste două secole și jumătate de când veghează smeritul schit al Vovideniei, icoana Preacuratei a ocrotit așezarea, ferind-o de multe primejduri. De exemplu, dacă mișcarea eteristă din 1821 a dus la evacuarea bunurilor din Mănăstirea Neamț, inclusiv a vestitei icoane a Preacuratei, ele fiind ascunse într-un loc ferit din muntele Rusu, Maica Sfântă a avut grijă ca tihnitul schit din proximitatea mănăstirii să scape nevătămat din calea trupelor otomane ce prădau și incendiau satele din jur.

Însăși biserica schitului s-a salvat în chip miraculos dintr-un incendiu ce putea mistui lesne întregul edificiu. Pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, o casă monahală aflată chiar lângă biserică, în partea de miazănoapte, s-a aprins ca o torță. Tradiția povestește că monahii, încercând prin mijloace rudimentare să stingă focul și constatând că nu vor izbuti, în timp ce scoteau apă din fântâna aflată în curtea bisericii, au început să înalțe rugăciuni către a lor Milostivă proteguitoare. Atunci, un vânt de nicăieri s-a pornit, îndreptând întreaga vâlvătaie în partea opusă sfântului locaș, scăpând biserica de focul necruțător.

Odată cu aceasta, Maica Preacurată a avut grijă ca și izvorul tămăduitor din preajma schitului să nu conțină a revărsa nenumărate vindecări credincioșilor

ce-și puneau toată nădejdea în mila și îndurarea ei. De aceea, călugării, „paznici” ai neprețuitului odor, poposeau adesea la izvor și săvârșeau slujbe de mulțumire către Împărăteasa Cerului și a pământului. Se înfiripase chiar o frumoasă tradiție ca anual să se facă procesiune cu icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamț, adusă de soborul ei și mulțime de credincioși. Într-o emoționantă întovărașire, pe dealul Vovideniei obștea schitului se adăuga alaiului duhovnicesc cu icoana lor și împreună parcurgeau drumul șerpuint printre falnicii brazi, ajungând în poienița izvorului tămăduitor. Acolo se oficia slujba sfințirii apei la sărbătoarea Izvorului Tămăduirii din săptămâna luminată, iar apoi toți cei prezenți luau apa vindecătoare și o păstrau acasă pentru diferite suferințe ori încercări. La o astfel de procesiune a participat, ca elev seminarist, și vrednicul de pomenire Părinte Patriarh Teoctist, pe când învăța la cunoscuta școală teologică de la Mănăstirea Neamț. A lăsat frumoasa mărturie în predoslovie cărții Preasfințitului Părinte Timotei Prahoveanul, *Schitul Vovidenia, altarul din Poiana liniștii*.

Vestea despre binefacerile izvorului tămăduitor de la Vovidenia s-a răspândit în toată Moldova, încât o sumedenie de bolnavi veneau să-și oblojească suferințele cu binefăcătoarea apă. Spre a-i sprijini, părinții schitului au construit chiar mici stabilimente balneare, distruse, din păcate, după începerea ultimei conflagrații mondiale. Când frontul s-a apropiat periculos de satele învecinate mănăstirii, Maica Domnului „cu două guri” a oferit hrană sutelor de locuitori refugiați în pădurea din spatele schitului. Teatrul de război se afla la nici 5 km

de așezarea monahală, dar, în chip miraculos, Maica Domnului s-a făcut scut de apărare, încât nici un obuz nu a căzut în preajmă. Călugării, întăriți duhovnicește de a lor Ocrotitoare, slujeau sutelor de pribegi, ducându-le mâncare în codru, devenit pentru ei vremelnice adăpost. Până astăzi, drumul forestier din preajma Vovideniei poartă numele de „Trapeze”, după denumirea clădirii din cadrul unei mănăstiri unde monahii primesc masa.

Mărturii neîncetate despre numeroasele și minunatele binefaceri primite de la Maica Domnului „cu două guri” de la Vovidenia le oferă mulțimea pelerinilor care, de-a lungul timpului, s-au rugat Preamilostivei Maici, cerându-i ajutorul.

Mulțumindu-i Maicii Domnului pentru știutele și neștiutele daruri revărsate asupra celor ce-și pun încrederea în ocrotirea și milostivirea ei arătate tuturor, să o rugăm să ne facă loc pe neobositul său braț, lângă Mântuitorul Hristos, Fiul ei și Dumnezeuul nostru, și așa, purtați în brațele Preasfintei Maici, să ne hrănim din nesecatul izvor al iubirii, îndurării și mijlocirii sale.

Maica Domnului în poezia românească

Având în vedere că la 21 martie am celebrat Ziua Mondială a Poeziei, iar acum ne pregătim să întâmpinăm ziua cea mult așteptată, aducătoare de bune nădejdi, praznicul Bunei Vestiri, este un binevenit prilej să evidențiem înrâurirea cultului Maicii Domnului asupra poeziei românești.

Preacurata Fecioară Maria, cea mai sfântă dintre femei, ca singura învrednicită de cinstea excepțională de a-L naște cu trup pe Fiul lui Dumnezeu și Mântuitorul lumii, este venerată în cultul ortodox drept cea dintâi și cea mai mare dintre toți sfinții, fiind „mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii”. Dacă innologia ortodoxă și, în general, dogma bisericii răsăritene i-au consacrat spații vaste, același lucru se poate afirma și când ne referim la impactul avut de Maica Domnului asupra culturii universale și a celei naționale. Opere memorabile în domeniul picturii, arhitecturii, muzicii, prozei i s-au închinat celei mai presus decât cerurile. Nici poezia românească nu a rămas indiferentă: poeme remarcabile i s-au dedicat Fecioarei Maria, poeții români continuând lucrarea Sfinților innografi ai Bisericii, care au creat minunate imnuri mariologice izvorâte dintr-o dragoste aparte față de Născătoarea de Dumnezeu.

O succintă privire în istoria literaturii române ne învederează că Maica Domnului a reprezentat și încă reprezintă o temă predilectă pentru toate perioadele, începând cu primul poet al literaturii noastre, Sfântul Mitropolit Dosoftei, continuând cu pașoptiștii, urmași de cei din celelalte curente și epoci literare, până în contemporaneitate. O cercetare sistematică a liricii românești dedicate Maicii Domnului ne reliefează o realitate de netăgăduit: personalitatea uriașă a Fecioarei Maria i-a inspirat pe foarte mulți autori să-i dedice memorabile creații poetice. Literatura română abundă într-o pleiadă de stihuitori ai celor sfinte, din mediul eclezial sau mirenesc, ce au plăsmuit poezii prin care

își exprimă admirația, o preacinstesc pe Sfânta Fecioară, urmăresc momente ale vieții sale, inseparabil legate de dumnezeiescul său Fiu Iisus Hristos, versurile lor conținând adânci și smerite rugăciuni, dar și invocații, timide sau discrete, către „privilegiata” Cerului.

Regăsim poeți cu manifestări pioase față de Născătoarea de Dumnezeu, izvorâte din credință și evlavie, din dragoste și recunoștință (Mihai Eminescu, Zorica Lațcu – monahia Teodosia, Traian Dorz, Sfântul Ioan Iacob de la Neamț, Mitropolitul Bartolomeu Anania, Ioan Alexandru). Unii poeți, inspirați și originali (Ion Pillat), au transferat toată viața și petrecerea Mariei Fecioara pe pământ românesc. Alții (Lucian Blaga) au dedicat Maicii Domnului poezii în care au evidențiat imensa personalitate a ei prin zămislirea și nașterea Mântuitorului lumii. Unii au avut în atenție textul biblic, fiind tentați să pătrundă misterul acestuia, valorificându-i straturile și substraturile de profunzime; alții s-au inspirat din propria credință, împletind-o cu rugăciunea și cu talentul versificării. Pentru unii stihuitori, poezia cu caracter mariologic a constituit un simplu exercițiu de dexteritate lirică, fără a exprima conotații spirituale sau note mistice. Alți poeți, care au creat în perioada comunistă, nu și-au putut dezvălui în mod direct credința. De aceea, lirica de inspirație religioasă scrisă în timpul regimului totalitar ateu reprezintă un binecuvântat rod al interiorizării adânci și reflecției, al echilibrului personal spiritual, al unei libertăți interioare, câștigate prin smerenie și rugăciune. Esențial este că, prin aceste stihuri, poeții și-au împletit rostirea cu respirația, căința cu ruga, evlavia cu nădejdea.

Din punct de vedere liturgic, se poate observa înrâurirea imnografiei mariologice bisericești asupra poeziei românești. Unii poeți, buni cunoscători ai versurilor inspirate ale Sfinților Părinți, ai slujbelor bisericești, s-au lăsat influențați de acestea, regăsind o parte din formulele liturgice consacrate în textele creațiilor lor. Alții, nu foarte buni cunoscători ai ritualului ortodox și ai limbajului specific bisericesc, au zămislit unele stihuri riscante, chiar apropiate de ereziile veacurilor primare. Nu considerăm că a existat numaidecât o intenție în acest sens, ci mai degrabă că ei au urmărit anumite licențe poetice, rime, și mai puțin transmiterea unui mesaj apologetic sau polemic.

Concluzionând, reverberația cultului Maicii Domnului în poezia românească rămâne foarte puternică, evidențiind aspecte ce sporesc evlavia și recunoștința pe care noi le datorăm Născătoarei de Dumnezeu. Cum praznicul Bunei Vestiri este aproape, să lăsăm versul să glăsuiască:

„Venit-a sol din Cer, pe aripi de vânt,
 Și s-a oprit pe prag cu-nchinăciune.
 În mână duce crinul proaspăt frânt,
 Smerite, buzele-i solesc minune.

.....

Și-n plecăciunea plină de avânt,
 Pe care Îngerul Ți-o-nchină Ție
 Și-n buzele lui scris-a Duhul Sfânt
 Un viers smerit, soliri de bucurie”.

(Zorica Lațcu, *Buna Vestire*)

Adormirea Maicii Domnului în tradiția populară

Adormirea Preacuratei Maici ne prilejuiește nu doar o teologică privire a ultimului act din viața pământească a celeia ce I-a dăruit Mântuitorului lumii trup omenesc, ci ne oferă și posibilitatea să pășim cu sfială în lumea satului tradițional ca să deslușim modul cum s-a reflectat mult prețuita sărbătoare în existența lui.

Se știe bine că satul reprezintă vatra unde s-a plămădit, s-a conservat, dar și s-a transmis mai departe nu doar conștiința națională, ci și cea religioasă a poporului român. Cine nu a văzut, măcar o dată, o imagine a satului tradițional românesc cu biserica tronând undeva pe o culme de deal sau în centrul așezării, cu troițe pe la colțuri de ulițe, cu cimitire străjuite de frumoase cruci, cu case țărănești, cu oameni harnici, evlavioși și credincioși? Ei bine, toate poartă un tezaur neprețuit, nu doar al istoriei și al devenirii noastre naționale, ci și al credinței bimilenare a poporului român. Așa se face că majoritatea praznicelor creștinești, în mediul rural sunt însoțite de un impresionant alai de tradiții, obiceiuri, dar și de povestiri, legende inspirate din slujbele și sinaxarele Bisericii, ca reverberație a ceea ce țărani români ascultau și înțelegeau din Evanghelia sărbătorilor, din cântările de strană sau din predica preotului.

Praznicul Adormirii Maicii Domnului nu face rabat de la regulă: cum se putea oare ca Sfânta Maria, față de care neamul românesc a nutrit dintotdeauna o dragoste aparte, să fie trecută cu vederea? Pe lângă numeroasele creații folclorice închinatelor ei (mă refer la poeziile

populare cu caracter marial), memoria vie a satului românesc a plămădit o multitudine de povestiri despre modul cum Fecioara Maria s-a mutat din viața pământească, bucurându-se de „invitația” Fiului ei de a locui cu trupul în cereștile locașuri. Nu-mi propun aici o inventariere a lor, căci renumiți folcloriști au făcut-o deja încă din primii ani ai secolului XX, ci doar să le schițez în linii mari conținutul.

În general, legendele despre Adormirea Maicii Domnului păstrează adevărul credinței noastre ortodoxe, fiindcă mai toate vorbesc despre viața Preacuratei după Înălțarea la cer a Fiului ei, despre ajutorul oferit de ea primelor comunități creștine formate îndată după Pogorârea Duhului Sfânt și întemeierea Bisericii. O astfel de povestire relatează povețele date de Maica Vieții Sfinților Apostoli, adunați la casa ei: „Dragi Apostoli ai preaiubitului meu Fiu Iisus, iată că mi s-a apropiat și mie timpul, ca și fiecărui pământean, să părăsesc lumea aceasta, unde multe am avut de văzut și suferit, și să merg la Dumnezeu cel Preaînalt. Voi să ascultați de învățăturile Domnului nostru Iisus Hristos și bine veți găsi, iar de nu veți asculta, rău veți afla”.

Adormirea este relatată de toate aceste plâsmuiri populare și, concomitent, se menționează momentele premergătoare înmormântării: pregătirea, jelirea, prezența minunată a îngerilor și psalmodierea lor îndelungă. Nu putea fi trecut în taină nici prea îndrăzneța faptă a unui necredincios evreu, care, cuprins de zavistie, a intenționat să se apropie cu gând rău de catafalcul unde se afla depus trupul cel preasfânt al Adormitei.

Legende din „academia populară”

Din legende ne reține atenția un aspect deosebit: cu iscusință și inspirație, creatorii populari au transferat evenimentele petrecute la Ierusalim ori în Ghetsimani acasă, în ograda, în grădina lor, metamorfozând întreg pământul românesc într-un „Ghetsimani” duhovnicesc. Întâlnim, bunăoară, referiri la pregătirea de înmormântare a Fecioarei, când natura, solidară cu Sfinții Apostoli, i-a împodobit cunoscutul „pom”, obicei rămas și păstrat cu fidelitate în tradiția românească: „Jalea și durerea, când a adormit Maica Domnului, au fost pretutindeni, că și pomii cu poamele cele frumoase s-au adunat la un loc și s-a format dintr-înșii un pom mare care s-a pus în fruntea procesiunii cu care a fost petrecută Maica lui Iisus la mormânt. Și de aici este datină de a se duce, când se înmormântează vreun mort, un pom încărcat cu tot felul de poame înaintea acestuia”. Natura continuă să surprindă și să se alăture suferinței primei comunități creștine la Adormirea bunei lor ocrotitoare, căci „de atâta jale până și frunzele pomilor s-au îngălbenit de durere și mâhnire”. Dar, precum bunii noștri creștini, care, oricât de mult ar suferi la moartea cuiva drag, nu se lasă copleșiți de durere, ci împlinesc cu toată acribia rânduiala pogribaniei, așa și plantele hotărnicesc să alcătuiască o gerberă și s-o dăruiască celei ce își începe călătoria către Cer. Nu avem de-a face cu flori din Țara Sfântă, ci cu „bostanul, popușoiul, haldanul, floarea-soarelui”; ele „au împletit o cunună mare și frumoasă și au pus-o pe sicriul Maicii Domnului, și astfel fu ea înmormântată. De atunci vine apoi ca în tot anul pe

timpul acela, când se serbează Adormirea Maicii Domnului, perii, merii, popușoi, bostanii și haldanii se coc și se îngălbenesc”.

O sumedenie de asemenea creații populare au plăsmuit strămoșii noștri în vatra satului românesc, care, iată, se dovedește nu doar un spațiu depozitar al valorilor spirituale, morale și culturale ale neamului, ci și o neîntrecută „academie populară”, unde țărani, cu un acut simț al perenității timpului, au creat astfel de legende, prilej de a-și exprima neclintita lor credință în nemurire, rezumând filosofia profundă a înțelegerii sensului sfânt al vieții și al morții. Așa cum Maica Domnului a trecut prin moarte, iar apoi a fost luată cu trupul la Cer de Fiul ei și Dumnezeu nostru, tot așa și noi parcurge-vom același drum spre locașurile cele nepieritoare.

Întâlniri cu Maica Domnului

Tăcută și discretă, toamna se încuibărește iarăși peste ținut. Culmile împădurite din depărtări stau neclintite, ca niște brațe uriașe ale pământului înălțate către cer, parcă în stare de rugă, mulțumindu-I Domnului pentru binefaceri. Arareori o pală de vânt iscată de ničăieri mișcă agale ramurile de copaci, plină de o părintească grijă ca să nu sfarme încheieturile bătrâne ale codrului, care-și scutură frunzișul veșted, pregătindu-se de un somn prelung. Norii lăptoși de aburi tomnatici acoperă ca o plapumă cerul pământiu, dar, ca la o poruncă, din când în când se risipesc, îngăduind seninului

să se întindă ca luciul unui lac, pe care, în depărtări, par a pluti fantastice și nedeslușite corăbii. Măgurile vecinice ale Vovideniei nu întârzie a da semn că, într-adevăr, frunzișul codrului, cândva de un buratic sclipitor, acum stă dogorit de soarele trecutelor zile fierbinți, îmbrăcându-se în straie ruginii, zugrăvind, astfel, un verosimil peisaj autumnal, plin de farmec moldovenesc. Vrând, nevrând, spectacolul oferit an de an de toamna ce se așterne agale pe cărările vieții ne amintește de perindarea vremii, de călătoria noastră către Patria cerească, de prefacerile din propria existență, după spusele proverbului latin *tempora mutantur et nos mutamur in illis* („timpurile se schimbă și noi ne schimbăm în ele”).

Neschimbată însă rămâne peste veacuri Maica Domnului; cu proștețime veșnică, ea ne dă întâlnire în fiecare lună din an, ca să ne reamintească de dragostea ei pentru noi, de grija cu care ne înconjoară, de locul statornic rezervat fiecăruia pe brațul său proteguitor, ce L-a ținut oarecând pe Mântuitorul lumii, Cel Ce ține întreg Universul în mâinile Sale.

La început de octombrie serbăm liturgic Acoperământul Maicii Domnului, prilej de a ne reaminti de celelalte întâlniri cu a Cerului Împărăteasă, presărate pe parcursul întregului veleaț.

De altfel, în toate lunile anului bisericesc, întâlnirile cu Maica Domnului sunt cu adevărat cadențe cerești menite ca, măcar o dată la 30 de zile, să ne amintească de a sa iubire de mamă care ne însoțește prin toate talarurile vieții. Iată cum se succed aceste chemări binecuvântate ale Născătoarei de Dumnezeu adresate fiecăruia dintre noi.

În prima lună a anului bisericesc, chiar în ziua cea dintâi, pe lângă sfinții proslăviți, se amintește și de minunea săvârșită de Fecioara Maria la Mănăstirea Miașinilor, iar în 8 ale lunii sărbătorim liturgic praznicul Nașterii Maicii Domnului. Tot în septembrie, pe 24, în tradiția grecească există o sărbătoare închinată Preacuratei Fecioare, numită „Myrtidiotissa”, sau „Maica Domnului din pomul de mirt”, celebrându-se liturgic cele 40 de zile de la Sfânta sa Adormire.

La început de Brumărel serbăm Acoperământul ei cel sfânt, pentru a nu uita să-i mulțumim că nu contenește să ne acopere cu sfântul ei omofor. În următoarea lună, la 21 noiembrie, o însoțim duhovnicește către Templu pe Maria, prunca, amintindu-ne de praznicul *Intrării în Biserică* și îndemnându-ne să înțelegem că inițierea sa în taina templului era necesară, deoarece peste ceva timp ea însăși va deveni „templu” al prezenței lui Dumnezeu-Fiul în lume. De mână cu prunca Maria, pășim și noi în Templu, neuitând că trebuie să ne pregătim la fel ca ea spre a ne preschimba, fiecare în parte, într-un „templu” al prezenței duhovnicești a lui Hristos în noi.

În 9 decembrie, rememorăm liturgic ziua zămislirii Fecioarei Maria de către buna sa mamă, Sfânta Ana, iar în 26, a doua zi după Crăciun, o sărbătorim din nou pe cea care I-a dat trup omenesc Mântuitorului lumii, la ziua numită *Soborul Maicii Domnului*.

Luna întâi a anului calendaristic ne amintește de maternitatea Preacuratei Maici, căci chiar din prima zi rememorăm liturgic momentul când dumnezeiescul Prunc Iisus, luat din brațele Maicii Sale, Se supune tăierii împrejur, după rânduiala Legii vechi. Deși în ianuarie

nu există o sărbătoare mariologică directă, totuși, praznicul *Tăierii împrejur a Domnului* evidențiază și prezența Maicii Sfinte lângă Pruncul ei, căci, după vechea tradiție iudaică, mama alegea numele copilului, la circumcizia de la opt zile după naștere. Și luna lui Făurar ne prilejuiește reîntâlnirea cu Maica Sfântă prin praznicul *Strateniei* sau *Întâmpinării Domnului*; și noi, duhovnicește, alături de ea, ne minunăm de cuvintele profetice ale Dreptului Simeon, dar și de mântuitoarea lui rugăciune: „Acum liberează pe robul Tău, Stăpâne”.

Nici prima lună de primăvară nu ne privează de bucuria revederii în cadru sărbătoresc cu Maica Domnului: în 25 ale lunii prăznuim Buna Vestire, ziua când tânăra Maria primește veste de la înger că va zămisli pe Mântuitorul lumii. Lunile aprilie și mai ne prilejuiesc întâlniri speciale cu Născătoarea de Dumnezeu. În săptămâna a cincea din Postul Mare, prin *Denia Acatistului Maicii Domnului*, ne reamintim că și noi, aidoma locuitorilor capitalei Imperiului Bizantin de odinioară, dacă o vom lua apărătoare pe Maica Domnului, ea ne va ocroti cetatea sufletului fiecăruia dintre noi de năvălirea vrăjmașilor, ca oarecând vechile ziduri ale Constantinopolului. În săptămâna Sfințelor Pătimiri, cântările liturgice ne îndeamnă să nu-L lăsăm singur pe Hristos Domnul în clipele cele grele ale suferințelor, dar nici pe Maica Sa îndurerată în ziua înmormântării Fiului ei. În luminata săptămână a Paștilor, la *Izvorul Tămăduirii*, sărbătorim pe Maica Domnului, izvorul nemuririi, de unde izvorăsc ape purea vie și se revarsă toată bunătatea și mulțimea de tămăduiri peste cele patru laturi ale pământului.

În luna iunie, deși nu s-a fixat nici un praznic închinat Maicii Domnului, o reîntâlnim smerită și taini-

că, așa cum i-a fost toată existența, la ziua Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul. Acest lucru ni-l spune, indirect, Sfântul Evanghelist Luca: după relatarea minunatei întâlniri dintre înger și Fecioara Maria, ne amintește de vizita binecuvântatei Fecioare la verișoara sa, Elisabeta, însărcinată în șase luni cu cel ce avea să devină Botezătorul Domnului, după cum Arhanghelul Gavriil i-a spus Mariei la Buna Vestire. Fragmentul vizitei la Elisabeta se încheie cu informația că Preacurata Fecioară a rămas la ea „ca la trei luni, apoi s-a înapoiat la casa sa” (Lc. 1, 56). De la Buna Vestire, trecând cele trei luni pomenite de Evanghelie, perioadă în care Maria și-a ajutat verișoara bătrână și însărcinată, a sosit sorocul în 24 iunie, când Elisabeta l-a născut pe Ioan, Înaintemergătorul Domnului. Așadar Născătoarea de Dumnezeu, purtând în pânțece pe Mântuitorul lumii, a fost prezentă la venirea pe lume a pruncului Ioan, sărbătorită la 24 iunie. Și în luna iulie, în ziua a doua, ne întâlnim liturgic cu Preasfânta Fecioară, serbând „așezarea veșmântului Născătoarei de Dumnezeu în Biserica Vlaherne”. În august, ultima lună a anului bisericesc, Biserica i-a rânduit Maicii Domnului două zile de prăznuire: în 15 ale lunii, Adormirea celei Preacurate, și în 31 august, „așezarea în raclă a Brâului Maicii Domnului”.

După ce am călătorit prin tot anul bisericesc, descoperind prezența liturgică a Maicii Domnului în fiecare lună a acestuia și convingându-ne că toată viața noastră este presărată cu astfel de întâlniri la care ne cheamă prea buna noastră Maică, să ne străduim să le onorăm pe toate, dar, mai cu seamă, să nu uităm că, prin dragostea și ocrotirea ei, rămâne în fiecare zi cu noi.

VI

Sfinți și sfințenie

„Urcușul” sfinților din evlavia populară în sinaxare

În Hagiografie și dreptul bisericesc ortodox, prin *canonizare* se înțelege actul prin care Biserica recunoaște, mărturisește și rânduieste pe mărturisitorii dreptei credințe, adormiți întru Domnul, în rândul sfinților, venerându-i apoi, pe temeiul învățaturii sale dogmatice. Termenii *a canoniza*, *canonizare* au fost preluați în teologia ortodoxă din cea apuseană, în care s-au întrebuițat formele *canonisare*, *canonitatio* și *canonizare*, *canonizatio*. Din istoria Bisericii și istoria vieților sfinților reiese că, încă din zilele de început ale creștinismului, credincioșii și clerul diferitelor comunități creștine păstrau o riguroasă evidență, întocmind liste de sfinți, comunicându-le apoi altor centre bisericești din Răsărit sau din Apus. Aceste liste se alcătuiau pentru ca Biserica să-i pomenască pe sfinți, înălțându-le rugăciuni ca unor mijlocitori ai darurilor dumnezeiești pe lângă tronul Preasfintei Treimi. Cataloagele Sfinților sau Martirologiile (actele martirice) s-au alcătuit ținându-se cont de ziua

morții lor. Ele cuprind – pe lângă numele și data trecerii lor în veșnicie – faptele, minunile, suferințele, împrejurările morții și învățăturile sfinților. Tot în Martirologii apar trecuți și sfinții mărturisitori, Sfinții Apostoli, Sfinții Vechiului Testament, cuvioșii părinți, eroii vieții monahale, făcătorii de minuni, Sfinții Părinți și marii dascăli și ierarhi ai Bisericii, luptătorii pentru dreapta credință. În Martirologii găsim diferite însemnări privitoare la ziua morții martirilor – serbată ca zi a proslăvirii lor de către Domnul, a nașterii lor în ceruri. Întrucât numărul sfinților înscriși în Martirologii a crescut de-a lungul vremii, cuprinsul acestora a fost rezumat, ajungându-se astfel la calendarele creștine folosite azi în întreaga Biserică. Există, deci, două feluri de Martirologii: mari sau propriu-zise și mici sau calendare.

Pe lângă moartea mucenicească, se mai poate vorbi despre o serie de dovezi sau semne ale sfințeniei; dintre ele, amintim: mărturisirea neînfricăată a dreptei credințe în fața oricărei ispite sau amenințări care ar provoca moartea, exilul, închisoarea sau alte chinuri îndurate cu bărbăție; viața sfântă, curată, plină de faptele milei trupești, arătând cel mai înalt grad de trăire morală și religioasă. Pe cei ce trăiesc astfel Dumnezeu îi proslăvește cu daruri supranaturale, ei săvârșind minuni încă în viață sau după moarte. Înfrățuirea minunilor constituie cel de-al patrulea semn al sfințeniei. Al cincilea îl reprezintă lupta de apărare a dreptei credințe purtată de fiecare credincios, pe măsura puterilor sale. Toate aceste semne ale sfințeniei Biserica le consideră rezultatul curăției morale a mărturisitorului lui Hristos și al tăriei credinței sale. De aceea, și puterea credinței și ortodoxia

ei constituie un semn al sfințeniei, ba chiar temelia și izvorul tuturor semnelor sfințeniei, putere ce zămislește și descoperă sfințenia vieții trăite de Hristos. Alături de acestea, se numără și nesticăciunea trupului după moarte, însoțită de darul de a săvârși minuni prin el.

Iată așadar în câteva cuvinte, temeiurile în baza cărora o sumedenie de fii și fiice ale Bisericii Ortodoxe au fost așezați în rândul sfinților. Altfel spus, „candidații” la canonizare trebuie să îndeplinească niște condiții de fond: ortodoxia neîndoielnică a credinței, ortodoxie păstrată până la moarte, fie în tot timpul vieții, fie din momentul îmbrățișării credinței ortodoxe; proslăvirea lui de către Domnul, cel puțin prin unul din următoarele daruri: puterea de a suferi moartea martirică pentru dreapta credință, puterea de a-și închina viața celei mai desăvârșite trăiri morale și religioase, puterea de a face minuni în viață sau după moarte, puterea de a apăra și sluji cu devotament credința și Biserica Ortodoxă. O ultimă condiție de fond ar fi răspândirea miresmei de sfințenie după moarte și confirmarea ei prin cultul spontan pe care îl acordă credincioșii, numărându-l în rând cu sfinții. Acest cult poate fi organizat sporadic, concretizându-se într-o cinstire simplă, ori prin manifestări largi, susținute de mase mari de credincioși, cum se întâmplă, de altfel, în cazul părintelui Arsenie Boca.

Prezența condițiilor de fond îndreptățește autoritatea bisericească să procedeze la actul de canonizare; însă, pe lângă condițiile de fond, mai trebuie respectate o seamă de rânduieli de natură rituală, constând în acte formale de săvârșit cu ocazia canonizării solemne: instituirea de către Sfântul Sinod a comisiei de studii și

investigații pentru cercetarea și constatarea existenței condițiilor de fond; întocmirea și prezentarea în soborul Sfântului Sinod a raportului comisiei de studii și investigații; aprobarea de către Sfântul Sinod al bisericii autocefale respective a raportului de studii și investigații; hotărârile Sfântului Sinod al Bisericii autocefale respective de a încuviința cultul noului sfânt și de a proceda la canonizarea solemnă; întocmirea vieții și a canonului sfântului și aprobarea lor de Sfântul Sinod; înfățișarea elementelor iconografice sau a icoanei sfântului și aprobarea ei în Sfântul Sinod; fixarea tipicului de observat la oficierea solemnă a canonizării, precum și a zilei în care se va săvârși acest act; în fine, întocmirea de către Sfântul Sinod a unui act sinodal cuprinzând hotărârea de așezare în rândul sfinților, instituirea cultului public bisericesc, general sau local, fixarea zilei de sărbătoare a sfântului, trecerea lui în calendarul bisericesc (sinaxar) și a slujbei lui în cărțile de ritual și orânduirea ca anumite biserici să poarte de atunci înainte hramul sfântului respectiv.

Să dea Bunul Dumnezeu ca fiii Bisericii noastre dreptmăritoare să se bucure de tot mai multe astfel de slujbe de canonizare, ca rod al prezenței și lucrării Duhului Sfânt în Ortodoxia românească.

Sfinții români

Din 1992, în a doua duminică după Rusalii îi proslăvim pe toți sfinții – știuți și neștiuți – plămădiți pe pământul românesc, în sânul Bisericii noastre Ortodoxe.

Dacă până la acea dată pe conașionalii deveniți „locatari” ai Cereștii Împărăției nu îi cinsteam în vreo zi specială, iată că Dumnezeu a rânduit să ne bucurăm de așa o sărbătoare, care ne face sufletele să vibreze, știind că înaintea tronului Preasfintei Treimi avem rugători români, născuți și crescuți în duhul credinței și al evlaviei străbune. Desigur, nu o simplă hotărâre sinodală a generat mulțimea sfinților români trecuți în calendar și prăznuiți cu atâta evlavie, ci mulțimea sfinților români cunoscuți și necunoscuți a determinat forul suprem al Bisericii noastre Ortodoxe să le acorde o duminică din an spre a-i cinsti pe toți împreună, deoarece în Împărăția Cerurilor ei se află în deplină comuniune. O astfel de sărbătoare există și în alte Biserici Ortodoxe, arătând încă o dată că Dumnezeu este minunat întru sfinții Săi, în unitatea iubirii Preasfintei Treimi, dar și în diversitatea popoarelor. Duminica Sfinților Români constituie așadar un memorial viu al prezenței și lucrării Duhului Sfânt pe pământ românesc, de la apariția creștinismului și, din mila Celui Preaînalt, până la sfârșitul veacului.

Citind adesea cuvântul psalmistului David: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui” (Ps. 67, 36), ne amintim de înțelesul profund așezat de inspiratul stihuitor în versetul cu pricina: Dumnezeu, unicul izvor al Sfințeniei, împărtășește, revarsă din acest nesecat izvor și oamenilor care-L caută și trăiesc mistuiți de dorul după Cer. Așa înțelegem de ce Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: „Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14).

Privind calendarul Bisericii noastre strămoșești, constatăm că Dumnezeu a lucrat și încă lucrează minunat în istoria umanității, chemând la sfințenie neamurile

și oamenii, indiferent de etnie, profesie, cultură, vârstă, căci El „voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2, 4). Sinaxarul, „lista” sfinților proslăviți în decursul anului bisericesc, ne mai învederează ceva: existența sfinților daco-români și români odrăsliți în Biserica noastră străbună încă de la revărsatul zorilor Evangheliei lui Hristos pe teritoriul actual al României și până în contemporaneitate, înscriși de ceva vreme cu albastru în calendarele noastre. Această binecuvântată realitate nu are o tradiție foarte veche: în secolul trecut, Ortodoxia românească nu se putea bucura de așa ceva, fiindcă Biserica noastră nu înscrisese până-n anul 1950 în calendarul și cultul ei niciun sfânt național.

Organizându-se sub directa dependență a Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, ea a preluat din cultul, sinaxarul și calendarul Bisericii grecești sfinți din epoca anterioară despărțirii Bisericilor, proslăviți, de altfel, în toată Ortodoxia, sfinți naționali și neomartiri greci adăugați după Marea Schismă din 1054, dar și o parte dintre sfinții de origine bulgară, sârbă ori rusă. Se ajunsese la o nedreaptă și dureroasă situație: un popor creștin bimilenar să nu se bucure de dreptul de a-și cinsti pe sfinții odrăsliți în neamul său. Desigur că sfinți daco-români și români au existat încă de la ivirea zorilor Creștinismului pe pământ românesc. Doar că, din pricina hățișurilor canonice și disciplinare impuse de Patriarhia de Constantinopol, precum și din cauza drumului anevoios și îndelungat prin care Biserica Ortodoxă Română și-a dobândit autocefalia, inserarea sfinților naționali în sinaxar a început odată cu primele

canonizări făcute de Biserica Ortodoxă Română în anii 1950, continuând prin cele de după 1990 și până în prezent.

Deși acest fapt s-a săvârșit oficial abia în secolul al XX-lea, Dumnezeu a rânduit de mult timp o lucrare minunată: conștiința vie a Bisericii românești nu și-a uitat vlăstarele hăruite de Dumnezeu cu darul sfințeniei; „sinodul infailibil” al poporului evlavios și credincios i-a proclamat și i-a cinstit ca sfinți pe numeroși fii și fiice ale Bisericii noastre naționale. Și aceasta nu s-a întâmplat recent, ci din bătrâne veleturi. Să ne amintim doar de „canonizarea” spontană a Cuviosului Daniil Sihastrul sau a Bincredinciosului Voievod Ștefan cel Mare de către evlavia populară, sau a altor călugări, preoți, mireni ori chiar domni. Se mai putea îndoi cineva de sfințenia lui Constantin Brâncoveanu, care a preferat să fie decapitat decât să-și lepede credința?

Formal, prima canonizare pe pământ românesc s-a petrecut în 1517, când un sinod de ierarhi întruniți pentru a sfinți biserica Mănăstirii Argeș l-a recunoscut și cinstit drept sfânt pe Nifon, greu încercatul Patriarh al Constantinopolului. Cam în aceeași perioadă, Biserica Rusă își proclama primii 22 de sfinți naționali după doar cinci secole de creștinism. Biserica bulgară și cea sârbă au urmat exemplul celei rusești, proslăvindu-și sfinții naționali.

Și la noi evlavia poporului credincios a reținut viața și lucrarea pline de Duhul Sfânt ale mai multor fii și fiice ale neamului românesc. Bunăoară, Sfântul Mitropolit Dosoftei, în scrierea *Viața și petrecerea Sfinților*, amintea numeroase nume de cuvioși cu trăire sfântă din secolele XVI-XVII. Dacă ne gândim la primii martiri de pe

pământul nostru, la cuvioșii și ierarhii dobrogeni din secolele IV-V, putem afirma că nu a existat perioadă din istoria neamului românesc în care să nu fi trăit oameni cu viață aleasă. Chiar și în perioadele istorice fără prea bogate mărturii documentare sau arheologice, strămoșii noștri au căutat cu necurmată râvnă Împărăția lui Dumnezeu.

Este important de remarcat că, prin petrecerea și lucrarea lor, Sfinții Români, trăitori în vremurile când unitatea statală părea un ideal greu de atins, au contribuit la întărirea unității de credință și de neam a locuitorilor celor trei Țări Române. Unii, originari din Țara Românească, Transilvania sau Maramureș, se călugăreau și viețuiau în Moldova sau invers, câțiva ajungând chiar episcopi sau stareți. Alții au scris, tradus ori tipărit cărți de cult și de învățătură pentru „întreaga seminție românească”, punându-se astfel bazele limbii române literare, care a consolidat conștiința unității de neam, circulând în toate provinciile românești și afirmând, fără echivoc, în predosloviile lor unitatea bisericească și națională a românilor.

În calendarul Bisericii noastre strămoșești găsim în jur de 150 de sfinți români, consemnați cu o culoare distinctă, albastru. E mult sau puțin? În cei 2000 de ani de credință necurmată și nealterată în spațiul carpato-danubiano-pontic am spune că sunt puțini. Dintre atâtea sute generații doar atâția au plăcut lui Dumnezeu? Cu siguranță însă, numărul real al lor este mult mai mare. Nu toți sfinții, „prieteni” ai lui Dumnezeu, cum îi numește dumnezeiescul Pavel, Apostolul, apar în sinaxare. Există nenumărați alții, necunoscuți, care au trăit o viață

curată în credință și smerenie, în ascultare de Biserică și iubire față de semenii. Singur Dumnezeu îi știe pe toți, răsplătindu-le nevoița, jertfa și dragostea.

Din vetrele monahale, din munții românești ce odinioară foșneau de mulțimea sihaștrilor, din miile de preoți ai satelor și orașelor, care au vegheat ca păstoriții lor să cunoască Adevărul și Iubirea, din cătunele și cetățile românești pline de oameni evlavioși, cucernici, familiști convinși și împlinatori ai rânduielilor credinței noastre sfinte, cu palmele bătătorite de muncă și frunțile arse de soare ori de viscole nemilostive, din rândul zecilor de mii de oșteni jertfiți pentru libertatea și demnitatea neamului și a Bisericii străbune, din rândul miilor de întemnițați din pricina idealurilor și a credinței lor sfinte, dintre medicii și ostenitorii spitalelor, care au săvârșit „liturghia iubirii” îngrijind pe cei suferinzi, dintre dascălii națiunii noastre, ce au oficiat, la rândul lor, o altfel de liturghie, cea „a cuvântului rostit ori scris”, deștelenind și luminând sufletele învățăceilor lor, din toate aceste categorii, zic, Domnul și-a ales și răsplătit pe cei care, într-un fel sau altul, au împlinit chemarea, au ascultat Cuvântul, au dăruit totul spre a câștiga Împărăția Cerurilor.

Prin sfinții români proslăviți în această zi binecuvântată culegem roadele unei credințe milenare, ale unei pietăți cu totul speciale a unui popor răstignit de nenumărate ori în istoria sa, dar înviat datorită rugăciunilor sfinților – fiindcă sfinții sunt rugători la Dumnezeu îndeosebi pentru cei din neamul lor. Însă, cu tristețe, simțim tot mai acut cum secularizarea, înstrăinarea de Dumnezeu și însingurarea dau târcoale tezaurului de

credință și evlavie românească. Să facem un exercițiu de imaginație, închipuindu-ne cum va fi peste 500 de ani, dacă, din mila Domnului, va mai exista viață pe pământ: Biserica va mai avea de unde să culeagă roade ale lucrării Sfântului Duh pe meleagurile noastre? Se vor mai oficia oare slujbe mărețe de canonizare a unor sfinți români, la care să se adune mii și mii de credincioși, spre a le cinsti viața și înfăptuirile? Vor mai fi oameni de stat rămași neclintiți în credință, evlavie și milostenie, precum vrednicii voievozi de odinioară? Vor mai fi vlădici, preoți, trăitori în sfintele mănăstiri, buni creștini și creștine cu viață bineplăcută lui Dumnezeu, care să determine această autoritate a conștiinței vii a Bisericii să recunoască sfințenia lor? Iată câteva întrebări la care vă invit să meditam cu speranța că răspunsurile se vor arăta favorabile dacă vom urma îndemnul dumnezeiescului părinte Ioan Gură de Aur: „să alergăm la mijlocirea sfinților, dar să nu ne mărginim la aceasta, ci să lucrăm și noi cum se cuvine, după pilda pe care ne-au dat-o ei”.

Prin cinstirea tuturor Sfinților Români, culegem roadele unei credințe milenare, ale unei pietăți deosebite a unui popor răstignit adeseori în istoria sa, dar înviat datorită rugăciunilor sfinților. Să-I mulțumim lui Dumnezeu pentru asemenea daruri neprețuite făcute neamului românesc și să-L rugăm să ne lumineze și să ne binecuvânteze existența ca popor, pentru ca și de acum înainte să rodim vlăstare de sfințenie.

Sfântul Dionisie Exiguul

În fiecare an, pe 1 septembrie, când debutează anul nou bisericesc, Biserica Ortodoxă Română îl cinstește pe Sfântul Dionisie Exiguul. Născut în a doua jumătate a secolului al V-lea (studiile recente au emis o dată aproximativă, în jurul anului 465 d. Hr.), Sfântul Dionisie era originar din provincia Scythia Minor, Dobrogea de astăzi. Dacă nu cu mult timp în urmă se punea la îndoială proveniența dobrogeană a Cuviosului, cercetările recente au spulberat orice incertitudine cu privire la originile acestuia.

Părinții săi dreptcredincioși l-au inițiat în tainele credinței în Hristos, ajutați de monahi îmbunătățiți din Dobrogea; se cuvine menționat aici cunoscutul Episcop Petru, arhipăstorul cetății Tomisului. Dornic de a aprofunda învățătura creștină, dar și trăirea duhovnicească, tânărul Dionisie a pornit în Țara Sfântă, spre a se închina la locurile unde Hristos a petrecut pe pământ. Din pricina ereziei monofizite, ce tulbura viața Bisericii din cetatea Ierusalimului, vlăstarul binecuvântatelor meleaguri dobrogene a plecat la Constantinopol, unde și-a continuat formarea duhovnicească, dar și cărturărească, învățând limba greacă. Recunoscător, monahul Dionisie nu și-a uitat mentorul și, probabil, duhovnicul, Episcopul Petru al Tomisului; lui i-a scris o epistolă ce se deschide cu o adresare emoționantă: „Către Preafericitul meu stăpân, părintele episcop Petru... Aducându-mi aminte de binefacerile tale, venerat părinte, a arhierilor lui Hristos aleasă podoabă, și ținând mereu înaintea ochilor mei sufletești hrana sufletească împărtășită mie când

eram copil...". Așadar Dionisie se arăta recunoscător sfințelilor strădanii ale arhiereului Petru, care i-a sădit în suflet credința cea dreaptă, iar ca semn de recunoștință i-a trimis traducerea făcută Epistolei sinodale a Sfântului Chiril al Alexandriei contra lui Nestorie. Peregrinările prin lumea monahală orientală, nestăvilita sa dorință de cunoaștere și sporire duhovnicească, precum și iscusința minții i-au oferit statutul de erudit, devenind unul dintre călugării apreciați în lumea teologică a acelor vremuri. De aceea, prin anul 496, având în vedere temeinicele sale cunoștințe de greacă și latină, precum și remarcabila sa pregătire teologică, Papa Ghelasie l-a chemat la Roma. Ajuns în Apus pe la finele anului, sfântul nostru dobrogean nu a mai apucat să-l prindă în viață pe episcopul Romei, lucru confirmat în prefața *Decretelor papale*, lucrare publicată de Sfântul Dionisie, în care spune: *Eum praesentia corporali non vidimus*.

Stabilindu-se în cetatea Romei, smeritul monah străromân s-a închinoviat la Mănăstirea „Sfânta Anastasia”, ctitoria Sfântului Constantin cel Mare. Starețul obștii, părintele Iulian, avea ascultare și la cancelaria pontificală. Cunoscând pregătirea teologică și erudiția noului viețuitor, l-a cooptat în trudnica sa lucrare de întreținător al arhivei Episcopiei de Roma; Dionisie a lucrat cu sârg la o temeinică reorganizare a ei, fiind considerat „noul fondator al arhivelor pontificale”.

Arhivistul Dionisie nu doar a reorganizat toate documentele episcopiei, ci a și tradus și prelucrat numeroase date din arhive, devenind astfel întemeietorul Dreptului Canonic Bisericesc. Lucrarea lui de pionierat și dăruirea totală a călugărului Dionisie s-au extins până-n

jurul anului 545, când el a trecut la cele veșnice. O succintă privire în istoria scaunului arhieresc al Romei ne arată că între anii 496-545 s-au succedat în scaunul apostoliceii episcopii nu mai puțin de 10 papi. Toți l-au menținut în ascultare pe monahul dobrogean tocmai datorită elocinței și aleselor sale virtuți.

Perioada șederii sale la Roma fusese una zbuciumată pentru Biserică, măcinată de două mari probleme: schisma acachiană și tensiunile apărute între Răsărit și Apus referitoare la data serbării Paștilor. Prin scrierile și traducerile sale, Sfântul Dionisie a încercat să aplaneze diferendele cu pricina, dovedindu-se un excelent mediator și conciliator între scaunele episcopale din Răsărit și cele din Apus. Pe lângă acestea, Dionisie a fost și profesor la o școală ce funcționa în Mănăstirea Vivarium. Casiodor, primul ministru al regelui Theodoric, bun prieten cu Dionisie, ne-a lăsat prețioase informații cu privire la originile luminatului monah, precizând chiar disciplina dialecticii, predată de el la școala din Vivarium. De altfel, în aceeași mănăstire, spun patrologii, smeritul călugăr și-a început călătoria spre Cer, lăsând Bisericii o remarcabilă operă patristică.

O altă lucrare însemnată a Sfântului Dionisie o reprezintă cea din Cronologie sau Calendarologie. Disputa cu privire la data sărbătorii pascale a iscat mari neînțelegeri între Apus și Răsărit. Recunoscut ca un erudit de seamă și un excelent teolog, prin anul 526 Sfântul Dionisie a primit ascultare să clarifice și să pună de acord diferențele calculării datelor pascale romane și alexandrine. Dacă până la el numărarea anilor se făcea luând ca reper întemeierea cetății Romei sau domnia unor

împărați romani, Sfântul Dionisie a venit cu o noutate: numărarea anilor să înceapă de la Nașterea lui Hristos. Deoarece nici un alt gânditor creștin de dinainte și din vremea Cuviosului dobrogean nu a emis această ipoteză de lucru, Sfântul Dionisie rămâne în istoria umanității drept cel care a pus bazele calculului erei creștine, realizând astfel o veritabilă descoperire cu valoare universală. Nu a fost o chestiune simplă. De aceea, autorul detaliază problema în mai multe scrieri: *Cartea despre Paști, Argumentele Pascale, De ratione Paschae*. Iată cum își argumenta inspirata decizie: „N-am voit să leg ciclurile mele pascale de amintirea unui prigonitor nelegiuit (Dioclețian, *n.a.*), ci mai degrabă să însemnez timpul anilor de la Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, pentru ca să ne fie mai cunoscut începutul nădejzii noastre, iar pricina mântuirii omenești, adică pătimirile Mântuitorului nostru, să lumineze cu mai multă strălucire” (din *Epistola I, Pascalia adevărată, regulile îndreptării și ale fixării începutului ei*).

Prin viața și lucrarea sa, Sfântul Dionisie cel Smerit a contribuit la cunoașterea și apropierea celor două „lumi” creștine, Răsăritul și Apusul, dar îndeosebi a apărut credința ortodoxă, păstrată și mărturisită până în ultima clipă a existenței sale pământești. Proslăvirea lui chiar pe 1 septembrie, când debutează anul bisericesc, ne îndeamnă să medităm mai profund la valoarea timpului, sfințindu-l prin credință și fapte bune, ca să ne bucurăm, la rândul nostru, asemenea Sfântului Dionisie, de părtașia la „timpul” lui Dumnezeu, Veșnicia.

Bunicii lui Hristos și bunicii noștri

Ziua de proslăvire a Sfinților Ioachim și Ana, bunicii după trup ai Mântuitorului Hristos, 9 septembrie, ne prilejuieste o întâlnire cu lumea minunată a bunicilor noștri. Spunând „bunici” mintea îți fuge către o lume plină de farmec, învăluită într-un parfum arhaic; un univers plin cu povești și obiceiuri care mai de care mai frumoase, privite astăzi, de multe ori, drept niște ciudățenii. Când spui „bunici” te referi cu precădere la inestimabilul tezaur de tradiții, credință și sfântă mărturisire. Cine a gustat din tainele satului românesc cunoscute în casa bunicilor simte cum adesea îi răsună în adâncurile ființei, cu nespusă dulceață, cântece bătrânești, povestiri cu fantasmе, întâmplări din războaie, datini, obiceiuri de la sărbători; toate la un loc, aflate în armonie cu Cerul, îți umplu sufletul de vraja trecutului. Vrând, nevrând, clipele petrecute la bunici te însoțesc pretutindeni, oferindu-ți binecuvântat prilej de bucurie, de regăsire în atmosfera patriarhală din casa lor; ele sunt, în același timp, o chemare la obârșii, dar și un îndemn de a nu uita bucuriile și tristețile acestui neam, mereu amestecate cu lacrimi, cu nespuse doruri, în curgerea atâtor veacuri. Lucian Blaga a surprins plenar aceste adevăruri afirmând: „**Eu cred că veșnicia s-a născut la sat.** La sat și se vindecă setea de mântuire”. Cine nu-și amintește de credința bunicilor, de disciplina datinilor și obiceiurilor împlinite cu o necurmată rânduială coborâtă din bătrâne veleaturi? Dar de serile când bătrânii începeau a ne povesti întâmplări cu fel și fel de fantasmе, ori clipe grele din război? Noi, zbuciumați

după o zi de hârjoneală, nu apucam sfârșitul istorisirilor, căci ne cufundam într-un adânc și binevenit somn.

Probabil că mulți dintre noi nu au avut fericirea să-și cunoască bunicii, fiindcă și-au început călătoria către veșnicie înainte ca s-apucăm a-i vedea. Se pare că nici Mântuitorul Hristos nu și-a cunoscut bunicii în această lume. Istoric vorbind, nu! Poate că, în pruncie, ar fi voit să audă și El povești; poate că bătrânul Ioachim, în bunătatea și înțelepciunea dobândită prin îndelungi rugăciuni, ar fi avut cu ce ostoi setea de cunoaștere a Sfântului Copil dumnezeiesc, nepotul său. Dar buna Ana, maica preaînțeleaptă, cu câtă gingășie nu L-ar fi purtat pe brațe?! Ea, Sfânta Ana, este, cred, icoana tuturor bunicilor noastre. Chipul ei și-al bunicii sale l-au inspirat pe Nicolae Labiș să stihuiască astfel: „O sfântă din icoane cu fața zâmbitoare, / Cu ochii de cărbune, cu părul ca de nea, / De-o bunătate rară, cu inima deschisă, / Curată ca și crinul. Așa-i bunica mea”. Cu toate că bunicii Mântuitorului s-au adăugat strămoșilor înainte de venirea Sa pe lume, în duh cu siguranță că i-a cunoscut, căci a conlucrat cu ei, pregătindu-și venirea în umanitate prin trupul preacurat al fiicei mult dorite a bătrânilor Ioachim și Ana. Acest lucru ni-l spune și numele celor doi: Ioachim înseamnă „Dumnezeu a înălțat”, iar Ana, „Domnul a miluit”. Așadar Fiul lui Dumnezeu, în măreția Sa, S-a smerit din bunăvoință, milă și iubire față de oameni, făcându-Se Om pentru ca să înalțe umanitatea și s-o reazeze în comuniune cu iubirea nesfârșită a Sfintei Treimi. Chiar dacă ne-ar tenta să credem că Hristos nu și-a cunoscut bunicii, suntem convinși că ei „au fost cunoscuți de Dumnezeu”, chiar înainte de Întruparea Sa, atunci când i-a chemat la această demnitate și slujire.

Hristos nu Și-a uitat nicidecum bunicii. Dovada? Cinstirea lor în viața Bisericii. Nu există nicio slujbă din rânduiala Bisericii Ortodoxe în care ei să nu fie pomeniți. La finalul oricărei slujbe, preotul, rostind apolisul (formula de încheiere), zice: „Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile Preacuratei Maicii Sale, cu rugăciunile Sfântului (pomenit în ziua respectivă), pentru rugăciunile sfinților și dreptilor dumnezeiești părinți Ioachim și Ana și pentru ale tuturor sfinților, să ne miluiască și să ne mântuiască ca un bun și de oameni iubitor”. Iată dovada de netăgăduit că Domnul Își cinstește bunicii, îndemnându-ne și pe noi să nu ni-i uităm. Dacă mai trăiesc, să le călcăm pragul casei, împărțându-ne de cuvântul lor plin de înțelepciune și blândețe, iar dacă deja au pășit în cealaltă lume, să-i purtăm în obișnuitul pomelnic al Dumnezeieștii Liturghii, dar și într-unul al inimii, neuitând spusele înțeleptului Solomon: „Cununa bătrânilor sunt nepoții, iar mărirea fiilor sunt părinții lor” (Pr. 17, 6). Știm că cinstirea părinților este o poruncă cerească, dar, din spusele înțeleptului, vedem că ea se extinde și asupra bunicii, deoarece „bunicii ne sunt rădăcina, căci din ei a plecat tulpina, iar noi suntem lăstarii lor ca lumina ochilor”. În zbuluciumul vieții cotidiene să nu uităm că:

*La umbra deasă de tei, unde numai vântul cântă,
Hodinesc bunicii mei și parcă toată lumea-i uită.
Către deal privesc cu dor și-ntreabă pe fiecare
Nu le vine vreun odor? Nu le vine vreo scrisoare?*

(Claudia Ionaș, *Bunicii mei*)

Sfântul Eufrosin sau din bucătărie în rai

Cine dintre noi nu s-a văzut nevoit măcar o dată în viață să stea în bucătărie, nu doar spre a degusta ceva ori ca să ia un prânz frugal, ci să gătească ceva de-ale gurii pentru el, familie sau oaspeți? Ce să mai zicem de bunicile ori mamele noastre, care își petrec bună parte din viață trebăluind în bucătărie? Dar de cei ce lucrează în marile cantine ori restaurante? În mediul monahal se spune că una din cele mai grele ascultări este cea de bucătar; călugării ori călugărițele rânduieți aici, cu dragoste jertfelnică, pregătesc bucate nu doar pentru obște, ci și pentru pelerinii care își îndreaptă pașii către chinovii, căutând în primul rând a se hrăni cu dumnezeieștile merinde, iar ca semn de prețuire, multe din așezările noastre monahale, după agapa duhovnicească, îi invită pe închinători să guste și ceva de-ale gurii.

Un astfel de bucătar a fost și Sfântul Eufrosin, cel proslăvit în calendar pe 11 septembrie. Trăitor în veacul al IX-lea într-una din mănăstirile Palestinei, Eufrosin s-a arătat un monah cu o viață și o lucrare paradigmatică: cu o adâncă smerenie și iubire împlinea ascultarea la bucătărie. Gătea cu atâta dragoste pentru frați, ca și când Dumnezeu ar fi stat la masa lor, împlinind toate cu desăvârșită iubire, răbdare și jertfelnicie. Primea ocară fără să cârtească, nu răspundea la potrivnicii. Dar, pe lângă merindele necesare trupului, Eufrosin mai „gătea” ceva de zor: muncea cu sârg la dobândirea mântuirii. Tainica și neclintita lucrare a bucătarului smerit, Dumnezeu a voit a o descoperi în chip minunat, când un părinte îmbunătățit din obște a avut o vedenie din cele ce aveau

să fie: în Rai, l-a întâlnit pe călugărul Eufrosin, de la care a cerut trei mere. După aceasta, părintele a realizat că merele din minunata arătare au rămas la dânsul. Mergând în biserică, l-a găsit pe Eufrosin la rugăciune și, întrebându-l despre cele ce se petrecuseră, acesta i-a confirmat că, da, fusese în Rai. Dumnezeu a descoperit astfel că bucătarul cel smerit a hrănit gurile multor flămânzi, dar cu înțelepciune și-a agonisit și sieși merindea cerească. Sinaxarul spune că hăruiatul Eufrosin a dispărut din mănăstire, probabil petrecând retras în pustie, fugind de slava și cinstea oamenilor. Din cele trei fructe primite în vedenie au gustat monahii obștii cu diferite neputințe sufletești și trupești. Luând tămăduire, L-au proslăvit pe Dumnezeu Cel minunat întru sfinții Săi, neuitând viața și petrecerea în chinovia lor a lui Eufrosin bucătarul.

Cumpătarea, condiție de căpătâi pe calea Împărăției

Dacă un cuhar a ajuns „casnic” și „prieten” al lui Dumnezeu, după cum îi numea Sfântul Apostol Pavel pe sfinți, atunci înseamnă că în paleta meseriilor practice de aceștia cea de bucătar devine bineplăcută lui Dumnezeu, dacă este pusă în slujba dobândirii cereștii Împărății.

Apare aici o aparentă contradicție: cum să te poți mântui gătind mereu, de vreme ce îmbuibarea, numită de Părinții filocalici gastrimarghie, constituie unul din păcatele din care izvorăște o serie întreagă de patimi?

De aceea, Sfinții Părinți ne învață că nu trebuie să mâncăm de dragul plăcerii, făcând din bucate, din mese îmbelșugate un scop în sine, un mod de desfătare. Hrana materială reprezintă un dar de la Dumnezeu menit să susțină viața biologică, iar nu să îmbuibă pânțele. Astăzi omenirea s-a îndepărtat atât de mult de sfaturile inspirate ale dumnezeieștilor Părinți, încât a făcut din simpla și necesara îndeletnicire a pregătirii hranei o veritabilă „artă”, numită cu sintagma „artă culinară”. Concursuri de gătit, show-uri gastronomice, „master-chefi” și tot restul spectacolului în care s-a transformat o ancestrală și vitală ocupație umană. Cu cât o masă este mai dichisită și mai îmbelșugată, ea devine mai nocivă pentru om. Explicația ne-o dă Sfântul Ioan Gură de Aur: „Am putea spune că mesele bogate sunt mai rele decât otrăvurile. Deoarece otrăvurile îi omoară iute și fără dureri pe cei care le iau, pe când mesele bogate dau naștere unei vieți mai rele decât o mie de morți, pentru că ele îl omoară lent pe om. Și cei care suferă de alte boli sunt compătimiți de mulți, pe când cei ce suferă de boli provocate de multă mâncare și băutură nu pot fi compătimiți de oameni, chiar dacă ei ar vrea. Întrucât ei singuri își provoacă bolile, se îndreaptă cu voia lor spre prăpastia relelor”.

Cumpătarea așadar se cuvine să rămână dreptarul cel bun al sănătății fizice, dar și una dintre condițiile de căpătâi spre a urma calea către cereasca Împărăție pe care a mers cu sârg călugărul palestinian.

O veche zicală românească glăsuiește: „când mâncarea e gustoasă, fericirea stă la masă”. Frumoasă expresie! Masa îi adună pe oameni la comuniune, la bucuria

regăsirii. Dar, dacă se pune accent doar pe bucate și se uită de comeseni, mâncatul îi transformă pe oameni în robi ai pântecelui, ce-și găsesc împlinirea în a mânca, mai exact trăiesc pentru a mânca. Nu este păcat să gătești gustos, ci să folosești bucatele mai mult decât ca pe un „combustibil”.

Din viața și petrecerea Sfântului Eufrosin bucătarul înțelegem mai profund sintagma potrivit căreia nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm pentru a trăi nu doar aici, vremelnice, ci îndeosebi veșnic, la masă cu Dumnezeu.

Sfânta Parascheva și devenirea noastră națională

Suntem în Anul Centenar, un binecuvântat recurs la memorie, la rememorarea faptelor înaintașilor și o cuvenită reverență față de jertfele celor care, de-a lungul dramaticei noastre existențe ca neam, nu au conținut să lupte și să nădăjduiască în împlinirea dezideratului de secole al nației române, Unirea. Înainte de toate, să-I mulțumim Domnului că nu ne-a dat uitării și morții. În nemărginita-I îndurare, Cerescul Tată ne-a trimis pe „casnicii Lui”, sfinții, ca să ne mângâie suferințele, să ne ostoiască dorurile și să ne însuflețească năzuințele. Printre ei, stă la datorie de câteva secole Sfânta Cuvioasă Parascheva de la Iași.

Ocrotitoarea Moldovei a făcut cunoștință cu poporul român în anul 1641, de când sălășluiește în cetatea Iașilor, adusă de binecredinciosul voievod Vasile Lupu. Întâlnirea cu românii s-a petrecut chiar la scurt timp după proslăvirea trupului său. Biografia Sfintei Vineri –

așa este cunoscută Cuvioasa Parascheva în tradiția românească – susțin că Ioan Asan al II-lea, regele Imperiului Vlaho-Bulgar, a mutat din Epivata la Târnovo pământeștile rămășițe ale sfintei, binecuvântate de Dumnezeu cu darul nestrucăciunii și al facerii de minuni, așezându-le cu mare cinste într-o biserică închinată Fecioarei Maria. După ce turcii au cucerit treptat statul vlaho-bulgar de la sudul Dunării, Baiazid ar fi poruncit ca moaștele să fie dăruite Anghelinei, Kneaghina Serbiei. Unii istorici afirmă că „bunăvoința” sultanului s-ar fi datorat gradului de rudenie dintre ei: o fiică a Anghelinei ar fi devenit soția padișahului. Până pe la 1521, trupul Cuvioasei a ocrotit poporul sârb, dar și pe strămoșii români care locuiau în același spațiu, deoarece bazinul de formare a poporului român se întindea în afara hotarelor României de astăzi. După ce sultanul Soliman I a cucerit Serbia, transformând-o în pașalâc, sfintele moaște au ajuns înapoi la Constantinopol, iar de aici, în 1641 au fost strămutate pe pământ românesc, în capitala Moldovei, la Iași. De atunci, Cuvioasa Parascheva protejuește nu doar Iașul sau Moldova, ci întreaga Românie.

Mi se pare interesant de precizat că românii au iubit-o pe Sfânta Parascheva cu multă vreme înainte ca ea să ajungă la Iași. Așa ne explicăm de ce ctitoria voievodului Roman I Mușat din cetatea Romanului a primit hramul Cuvioasei, după cum ne încredințează un act semnat de fiul acestuia, Alexandru cel Bun. În 1408, el făcea dani bisericii mușatine cu hramul „Sfânta Vineri” (adică Sfânta Parascheva, după traducerea textului grecesc), devenite între timp Catedrală Episcopală

a recent temeluitei Episcopii a Țării de Jos. De altfel, în Catedrala de la Roman, refăcută în forma ei actuală de către domnul Petru Rareș și pictată în 1550, se află cel mai complex plan iconografic dedicat Sfintei Parascheva, prezentând în 24 de scene viața și istoria cinstitelor ei moaște. Peste ani, Sfântul Varlaam, Mitropolitul Moldovei, insera în cartea sa de predici *Cazania*, tipărită în 1643, un panegiric la ziua de prăznuire a Sfintei Parascheva.

Și în Muntenia Sfânta Parascheva se bucura de mare cinste încă din vremuri străvechi. Așa ne explicăm de ce Binecredinciosul Domn Constantin Brâncoveanu, dădea în 1692 poruncă monahului Antim, viitorul Mitropolit al Țării Românești, să tipărească o carte de cult care să includă Slujba și Viața Sfintei Cuvioase Parascheva.

Transilvania, la rândul ei, a iubit-o din bătrâne veleturi pe Sfânta Parascheva. Dovadă stau câteva biserici vechi cu hramul în 14 octombrie, precum cea din Desești, Maramureș – datată încă din secolul al XVIII-lea, în prezent aflată în patrimoniul Bisericii Unite – sau biserica Mănăstirii Subpiatra din județul Alba.

Și la Cernăuți a fost prezentă mult milostiva Parascheva. Înainte de 1768, un boier pe nume Leca a construit o biserică purtând hramul Cuvioasei, reparată de câteva ori chiar în decursul ocupației habsburgice. Se cuvine să menționăm că un inventar de la 1843, existent în Arhivele de Stat din Cernăuți, preciza că la acea epocă se păstrau în biserică o Evanghelie de la 1723, un Liturghier de la 1758, o Psaltire de la 1766, un Octoih de la 1804. După aceste referințe, se pare că sfântul locaș dedicat Cuvioasei Parascheva data chiar de la începutul secolului al XVIII-lea.

Așadar din străvechi timpuri Cuvioasa Parascheva a vegheat prin istorie pașii românilor din cele trei provincii, mângâindu-le suferințele și însuflându-i întru bune nădejdi de izbăvire. Sfânta Parascheva i-a inspirat pe clericii care au trudit să introducă limba română în cult, ajutând, prin cărțile religioase, la întărirea simțământului național. Tot ea, alături de ceilalți „casnici ai lui Dumnezeu”, a dus rugăciunile transilvănenilor la Cerescul Tată, ca să le oblojească rănilor adânci și sângerânde, dăruindu-le puterea de a răbda nenumăratele răstigniri cu necurmata nădejde în Înviere. Sfânta Parascheva a văzut amara bejenie a pământului Basarabiei și al Bucovinei, sădind în sufletele basarabenilor și bucovinenilor, mistuite de dragostea de Acasă, perseverența de a-și dori să se reîntoarcă în sânul patriei-mamă. Sfânta Parascheva a trăit atât bucuria până la lacrimi a românilor care sărbătoreau la 24 ianuarie 1859 Unirea Principatelor, cât și durerea nesfârșitelor răni pricinuite de Războiul de Întregire. Tot ea, din zidurile Catedralei ieșene, a binecuvântat mărețul eveniment de la 1918.

După atâtea momente istorice semnificative petrecute alături de poporul român, cred că n-am greși afirmând că Sfânta Parascheva a devenit româncă. De aceea, nădăjduim ca acolo, în Împărăția lui Dumnezeu, să mijlocească, la fel ca și până acum, pentru unitatea de credință și de simțire a nației noastre.

Rândul la Sfânta Parascheva, o școală a credinței

Era pe la mijlocul lui Brumărel, într-o zi cum puține au fost în curgerea toamnelor pe care le-am apucat. Cercul plumburiu slobozea peste dulcele târg al Ieșilor o

ploaie mărunță ca o pulbere. Eu, pe atunci elev la unul dintre liceele ieșene, după ce terminasem orele, mă îndreptam către Catedrala Sfintei Mitropolii, unde aproape zilnic intram, în drum spre școală, să mă închin, luând binecuvântare de la Maica Domnului și de la Sfânta Parascheva. Pășeam îndesat, hotărât să ajung mai repede, timp în care mintea mi se întorcea la anii cei nevinovați ai prunciei, când, tot în preajma hramului Sfintei, m-au adus mama și bunica să mă închin cinstitelor sale moaște. Dintr-o lumină palidă a depărtării și trecutului, deslușeam aceeași forfotă, aceleași emoții ale miilor de pelerini, grăbiți fiecare să se apropie de proslăvitul trup al Cuvioasei și să-și spună păsul. Acum totul părea altfel. Priveam chipurile oamenilor și nu mai era ca-n vremea prunciei, căci observam la unii pace și bucurie parcă nepământene, la alții neliniște, tristețe, ba chiar suferință. Am început să realizez de ce o numim pe ocrotitoarea Moldovei „mult folositoare”. Tuturor li se face toate, cum ar spune dumnezeiescul Pavel, ca pe toți să-i miluiască. Îmi pusesem în minte să mă alătur îndelung răbdătorilor pelerini la un rând destul de mare, întins pe mai bine de 1 km. Vă mărturisesc că a fost prima mea experiență de acest fel. Adeseori mă întrebam: cum se scurge timpul cât aștepți să ajungi în fața cinstitelor moaște poate 10 și uneori chiar 20 de ore? Este o probă de credință și răbdare cum arareori poți vedea. În jurul meu, oameni de toate vârstele: bătrâni ninși de vreme, buni creștini de vârstă mijlocie, tineri, adolescenți. Cu toții înduram ploaia mărunță, slobozită neconținut din cer. Frigul începu a ne da târcoale după lăsarea întunericului.

Timpul curgea încetșor și parcă Sfânta din înaltul cerului se așezase alături de noi în rând. Cu nădejdea revederii, a atingerii sfințitului ei trup, ceasurile se depănau lin, apropiindu-se de cântatul cocoșilor. M-am nimerit între creștini liniștiți, nu prea vorbăreți. Clipele de îndelungă așteptare le presărau din când în când pioase cântări bisericești. Iarăși se pogora tăcerea, spulberată uneori de câte un „of!” apăsător, plin de năduf ori de doruri grele. Era începutul povestirii unei întâmplări, a unei minuni, fiindcă, spre uimirea mea, constatam că majoritatea camarazilor de „rând” și răbdare nu se aflau la prima experiență asemănătoare. Unii veneau de ani buni, cu nestăvilită dragoste și necurmată nădejde în mila și ajutorul Maicii Parascheva. Mare parte dintre ei beneficiaseră deja de imensa revărsare de milă și har din partea sărbătoritei. Povesteau cu bucurie în glas cât bine le făcuse Sfânta. Bunăoară, o doamnă ninsă de vreme, cu chipul frumos și vorbă delicată, povestea: „Sunt medic. Am slujit viața peste 40 de ani, făcând naveta la țară, în condiții uneori vitrege. M-am îmbolnăvit de o boală foarte grea și, cunoscând limitele medicinei, am alergat la Cuvioasa, căci am auzit de nenumăratele vindecări pe care le-a dăruit credincioșilor. De peste șase ani trăiesc o reală minune. Colegii mei, doctorii, nu mi-au dat mai mult de doi ani din momentul contractării virusului. Și iată-mă-s în al șaselea an de când vin să-i mulțumesc «Doctoriței» mele că nu m-a lăsat pradă suferinței și morții. Stau de fiecare dată la rând doar ca să-i mulțumesc, că în rest știe Maica de ce medicație am nevoie”. Se aflau și destui alți novici ca mine în rând. Toți ascultam cumiști cele relatate și ne rugam să devenim și noi părtași ai binecuvântării „mult folositoare”.

Sfânta Parascheva și Sfântul Gheorghe Pelerinul

Anul acesta, marcat de împlinirea a 380 de ani de când moaștele Sfintei Parascheva au poposit pe pământ românesc, Ocrotitoarea Moldovei primește de ziua ei „vizita” unui sfânt nemțean, Cuviosul Gheorghe Pelerinul. Cei doi sfinți, prin viața și lucrarea lor, ne amintesc permanent că toți suntem pelerini prin lumea pământească, călătorind către Patria cerească.

Sinaxarul Sfântului Gheorghe Pelerinul, ale cărui moaște se află la Mănăstirea Văratec din județul Neamț, ne spune că în timpul vieții sale pământești Cuviosul a săvârșit numeroase pelerinaje la mănăstirile din țară ori la locurile sfinte din întreaga Ortodoxie. Am convingerea că „Moșul” Gheorghe, după cum era cunoscut, și-a îndreptat pașii de multe ori spre cetatea Iașilor pentru a se ruga în mărețele-i biserici și mănăstiri dar, mai cu seamă, ca să-și plece genunchii înaintea moaștelor Ocrotitoarei Moldovei, Sfânta Parascheva. Acum neobositul pelerin vine la Iași într-o altă ipostază, prin trupul său proslăvit cu darul neputrezirii și al facerii de minuni, alăturându-se celui al Sfintei Parascheva, plin și el de har dumnezeiesc.

Așadar în acest an Ocrotitoarea Moldovei primește acasă, la Iași, cu aceeași dragoste nemărginită, pe toți pelerinii veniți să-i aducă cinstire, dar în mod deosebit pe Sfântul Gheorghe de la Văratec, care-i întoarce Cuvioasei vizita făcută în binecuvântatele meleaguri nemțene.

De trei ori a fost Sfânta Parascheva, prin sfințele sale moaște, în ținutul Neamțului. Prima dată, cinstitele moaște ale Cuvioasei au ajuns în zona Neamțului în

toamna lui 1944, la readucerea de la București la Iași a raclei, după ce, din pricina războiului, ea fusese strămutată la Mănăstirea Samurcășești, de lângă București, în luna aprilie a aceluiași an. La data de 13 noiembrie 1944, o delegație de clerici moldoveni a preluat moaștele Sfintei Parascheva și, pe calea de întoarcere „acasă”, a poposit în localitățile Ploiești, Buzău, Râmnicu Sărat, Focșani, Bacău, Piatra Neamț, mănăstirile Văratec, Agapia și Neamț. Pe tot traseul, acolo unde se stabiliseră opriri, s-au făcut litanii și slujbe de mulțumire pentru sfârșitul războiului, dar și din bucuria de a revedea cinstitele moaște ale Sfintei în Moldova.

A doua venire a Cuvioasei în Neamț s-a petrecut în vara lui 1947, când Moldova traversa grele timpuri. Urmele războiului încă se zăreau pretutindeni dar, peste toate, Moldova, ca numeroase alte regiuni din țară, a trecut printr-o nouă dificilă încercare, parcă adevărind vechea zicală că o nenorocire nu vine niciodată singură. Foametea din anii 1946-1947, provocată de o secetă cumplită, și-a arătat fața hidoasă în întreaga regiune. Primăvara, apoi vara lui 1946 au fost extrem de secetoase încât, până în august, culturile s-au compromis total. Dacă oamenii trăiau consumând din micile rezerve scăpate ca prin minune în urma frontului, animalele nu aveau șanse de supraviețuire, mare parte din ele fiind sacrificate sau murind de foame. Mulți oameni se hrăneau cu buruieni fierte, mulțumindu-se doar cu atât și încercând să obțină măcar nutrețul trebuincios dobitoacelor. Singura speranță a rămas recolta anului 1947, perspectivă destul de îndepărtată. În iarnă, țăranii au mâncat totul, până și sămânța păstrată pentru noile

culturi. Primăvara începea sub auspiciile aceleiași secete ucigătoare. Poporul, înfometat, dar fără a-și pierde credința, și-a pus nădejdea în mila Cerului. Preoții, călugării, maicile, alături de mii de credincioși, au rugat stăruitor conducerea Mitropoliei Moldovei să organizeze un pelerinaj cu moaștele Sfintei Parascheva. Înțeleptul Mitropolit de la Iași, Irineu Mihălcescu, a împlinit dorința păstoriiților săi, rânduind pe eclesiarhul Catedralei Mitropolitane de atunci, Arhimandritul Teoctist Arăpașu, viitorul Mitropolit al Moldovei și Patriarh al României, să se ocupe de procesiune. Pelerinajul s-a derulat în două etape: întâi în județul Iași (sfârșitul lunii mai-10 iunie), apoi în județele Vaslui, Bacău, Neamț și Suceava – până la sfârșitul lunii august. Ajungând la Târgu Neamț, alaiul de preoți și credincioși, purtând racla cu neprețuitul odor al Moldovei, a străbătut satul Vânători-Neamț, îndreptându-se spre lavra cea încremenită între veacuri, Mănăstirea Neamț. Racla cu sfintele moaște a fost depusă în biserica ștefaniană, iar soborul monahilor, alături de mulțimea credincioșilor ajunși acolo, s-a nevoit la rugăciune în priveghere de toată noaptea. Dimineață, joi, 17 iulie, după săvârșirea Sfintei Liturghii, procesiunea a continuat prin alte sate și mănăstiri nemțene.

A treia călătorie a Sfintei Parascheva în ținutul nemțean a avut loc în ziua de 5 aprilie 2020. Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Teofan a însoțit racla Ocrotitoarei Moldovei, străbătând următorul itinerar: Roman, Pietra Neamț, Mănăstirea Văratec, Mănăstirea Agapia, Târgu-Neamț. Desigur că de binecuvântarea ei s-au bucurat toate așezările rurale de pe traseu. Nu a fost o procesiune propriu-zisă, ci mai curând o călătorie de binecuvântare făcută de Cuvioasa în ținutul Moldovei, spre a

încuraja și a mângâia poporul în lupta cu noua pandemie. Totul s-a desfășurat fără închinarea credincioșilor la sfintele moaște, fără participare colectivă, fără slujbe oficiate. Zecile de mii de creștini, doritori să se atingă de Cuvioasa, au privit de departe, cu dor, dar și cu bune nădejdi, căci Domnul le-a împărțit sfinților Săi din puterea Lui tămăduitoare.

Dacă în 1944 și în 2020 Sfântul Gheorghe Pelerinul a primit vizita Ocrotitoarei Moldovei la Mănăstirea Văratec, anul acesta Sfântul Gheorghe merge la Iași pentru ca, împreună cu Mult Milostiva, să întâmpine pelerinii și să le mângâie neputințele și neajunsurile vieții. Așadar, când Dumnezeu rânduiește, și sfinții își fac vizite ca să-și unească puterile, mijlocind la Tronul Preasfintei Treimi să reverse peste binecredinciosul popor belșug de har și pace, sănătate și binecuvântare.

Sfântul Ioan de la Rila

Sfântul Ioan de la Rila, prăznuit pe 19 octombrie, ne oferă o binecuvântată reîntâlnire cu isihasmul de la sud de Dunăre. Călătoria spre străvechiul sălaș al Sfântului Ioan de la Rila descoperă pelerinului taine adânci, pașii devenind zăloagele unei cărți scrise din bătrâne veacuri până în prezent de cei care au hotărnicit să ridice acolo sfânt locaș de închinare, dar și de către viețuitorii atâtor secole care s-au nevoit și s-au rugat măsurând timpul prin rostogolirea neîncetată a boabelor de metanii.

După mutarea în veșnicie a eremitului, cel mai prețuit sfânt bulgar în toată creștinătatea ortodoxă,

mănăstirea, întemeiată lângă peștera unde s-a nevoit monahul cu viață îmbunătățită, a cunoscut o puternică înflorire prin donațiile unor țari și boieri bulgari, dar și prin osteneala a numeroase generații de călugări, ucenici și continuatori ai vieții alese duse de Cuviosul Ioan. Istoria celei mai cunoscute mănăstiri din Bulgaria este cumva asemănătoare multor așezări monastice de la noi, în sensul că, de-a lungul a aproape un mileniu de existență, ea a cunoscut nenumărate și dramatice răstigniri, dar și binecuvântate învieri. Alături de locul ei special în Ortodoxia bulgară, Rila a jucat și un însemnat rol național-cultural: prin cuvânt rostit sau tipărit, prin școli, prin activitatea misionară a monahilor, a menținut nu doar flamura dreptei credințe, ci și pe cea a identității naționale în decursul îndelungatei stăpâniri turcești. Ca și la noi, regimul comunist a distrus viața chinovială a renumitei mănăstiri bulgare, dar Sfântul Ioan de la Rila a vegheat, prin moaștele sale, ca obștea aflată sub protejerea lui să cunoască o nouă perioadă de înflorire după 1990.

Revenind la ziua când Sfântul Ioan de la Rila m-a primit în casa lui, odată ajuns lângă zidurile fortificate ale Rilei, soarele s-a arătat de după nori, inundând într-o dulce lumină toată poiana unde este așezată chinovia. Accesul în curtea mănăstirii se face printr-o intrare boltită, ce-l duce pe pelerin într-o tainică lume, coborâtă de undeva din bolțile cerului. Curtea interioară apare generoasă, pavată cu piatră și mărginită de clădiri înalte, cu patru niveluri, vopsite într-un joc de culori alb-cărămiziu; în interior, se găseau odinioară chiliile călugărilor, stăreția, tiparnița, biblioteca, trapeza ori bucătăria mănăstirii. Tot ansamblul este dispus într-un patruleter

neregulat care împrejmuiește actuala biserică-catedrală cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, ridicată pe la mijlocul secolului al XIX-lea pe locul vechilor altare ce-au asistat la nevoița atâtor generații de monahi. Spațioasă și îngrijită, cu o impozantă turlă centrală și fresce măiestrit pictate, biserica adăpostește racla cu moaștele Sfântului Ioan, prăznuit în Biserica bulgară de trei ori pe an: 18 august, ziua de proslăvire a sfântului, 19 octombrie, aducerea sfintelor sale moaște din Sofia în Târnovo, și 1 iulie, aducerea sfintelor sale moaște de la Târnovo în Mănăstirea Rila.

Existența multiseclară a Rilei o confirmă astăzi și turnul de apărare, aflat undeva lângă biserică și cunoscut sub numele de „turnul lui Hreliov”, cel ce l-a înălțat pe la începutul secolului al XIV-lea, odată cu o bisericuță care s-o fi ruinat în urmă cu mult timp. La exteriorul zidului se observă mici fragmente dintr-o frescă ce datează din aceeași perioadă, înfățișând aspecte din viața Cuviosului Ioan. Un alt mare tezaur al mănăstirii îl reprezintă muzeul amenajat aici, unde pot fi admirate numeroase icoane și veșminte vechi, frumoase broderii în fir de aur și argint, nenumărate podoabe de orfevrărie, vechi tipărituri realizate chiar în tiparnița mănăstirii, sculpturi în lemn, piatră ori sedef. Acasă la Sfântul Ioan de la Rila intri pe un tărâm al liniștii și al binecuvântării.

Mai avem nevoie de Îngeri?

Sărbătoarea Sfinților Arhistrategi Mihail și Gavriil și, împreună cu ei, a tuturor Cereștilor Puteri, ne prilejuiește o necesară reflecție referitoare la rolul Sfinților Îngeri în viața omului contemporan. Trăim într-o societate care, deși înstrăinată de propria-i ființă, ar vrea parcă tot mai mult să-și regăsească sensul. Suntem martorii unei generații ce a uitat mirosul reavăn al brazdei și, cu toate acestea, tinde să-și amintească de adierea pământului, de mireasma pădurii, de bucuria roadelor trudite, de căldura vetrei humuite și de tihna sărbătorilor. Suntem contemporanii unei lumi depărtate de rosturile ei firești și de aceea trebuie să reînvățăm simțământul eternității și obârșiile veșniciei. Viețuim într-o umanitate care nu mai comunică firesc, dar tânjește să-și deslușească gândurile. Toate le vom putea împlini de la inimă la inimă, de la suflet către suflet, de la om la om, doar dacă vom păstra Sfânta noastră Ortodoxie așa cum ne-au lăsat-o Sfinții și strămoșii noștri. Am început cu astfel de gânduri, sper, nu prea sceptice, în preajma zilei de proslăvire a Sfinților Arhistrategi Mihail și Gavriil, iar odată cu ei a tuturor Cereștilor ne-trupești Puteri.

Potrivit tradiției ortodoxe, fiecare dintre noi primim la naștere un înger păzitor. Asta nu înseamnă că vom izbuti să aproximăm numărul sfinților îngeri după cel al oamenilor, căci Domnul poate hărăzi unui înger să păzească nu doar o persoană, ci o cetate întregă. Astăzi, când trăim într-un mediu hipertehnologizat, când omul a făcut un salt din stratosferă, depășind viteza

luminii, iar cercetările iscoditoare ale omenirii răscolesc praful din cosmos, când fel și fel de preziceri ne bombardează cu știri apocaliptice, iar spațiul cibernetic a transformat lumea într-un fel de Turn Babel, când au fost născocite Sisteme de Global Positioning (GPS), apărând nenumărate firme renumite de pază și protecție, sisteme de alarmă și supraveghere ultraperformante, structuri de securitate excepționale, detectoare de minciuni, gânduri și câte și mai câte năzdrăvăniile omenești, oare mai avem nevoie de îngeri păzitori? Au ce face ei astăzi în viața noastră? Ce să păzească!? Oare ce zic îngerii? „Oamenii nu ne mai recunosc și nu ne consideră păzitorii lor. Ne-au înlocuit!”. Pare o realitate tristă a contemporaneității, dar, oricât de mult ar încerca omul să-și construiască „surogate îngerești”, nu va reuși.

Cereștile netrupești Puteri au primit poruncă de la Creatorul lor și al nostru să nu se depărteze de la noi. Prin păcate, prin ignoranță, noi îi izgonim și-i îndepărtăm. Cum ar spune vorba străveche: îi dăm afară pe ușă, dar ei ne intră pe fereastră. Ce prietenie este mai adevărată decât aceasta? Veritabilă dovadă de fidelitate și statornicie! De am putea să fim și noi ca îngerii, dacă am avea și noi măcar un dram din purtarea lor în relațiile interpersonale pe care le derulăm zilnic! De-am ști noi de câte ori îngerii ne-au ferit din calea pierzării! Cu toate că ne stau la îndemână atâtea „vestitori” moderni, agasându-ne cu fel și fel de știri, îngerii rămân adevărații crainici ai voinței dumnezeiești către noi, ajutându-ne totodată să împlinim porunca divină. Oricât de sofisticate sisteme de pază și protecție am inventa, tot Domnul păzește cetatea, casa, mașina și proprietatea, căci

„îngerilor Săi va porunci pentru tine să te păzească în toate căile tale” (Ps. 90, 11) și „De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc; de n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește” (Ps. 126, 1). Nu înseamnă că negăm foloasele gadget-urilor, nici nu tăgăduim progresul tehnic, atât timp cât ele sunt utilizate pentru binele omenirii. Problema stă în altă parte: să le folosim ca pe niște daruri ale lui Dumnezeu, neuitând că unde există credință neșovăielnică, acolo este binecuvântarea divină și nimic din cele de pe pământ nu poate înlocui relația noastră cu Dumnezeu.

Ferecându-ne casa, ne-am afla mai în siguranță dacă am rosti și o rugăciune; unii își achiziționează mașini mereu mai puternice și sigure, zic ei, dar mai sigură ar fi călătoria dacă, la plecare ar spune o rugăciune, chemându-l pe îngerul păzitor ca să-i ocrotească în toate căile și drumurile lor. Alții cheltuiesc sume exorbitante pe agenți de pază, dar uită că cei mai fideli și invincibili „bodyguarzi” se dovedesc îngerii Domnului, pe care, din păcate, nu prea îi invocăm în rugăciunile noastre, deși, prin puterea lui Dumnezeu, ei săvârșesc înfricoșătoare minuni în viața noastră. Să ne amintim din paginile dumnezeieștilor slove de cei trei tineri zvârliți de Nabucodonosor în cuptorul de foc. Cine i-a scos nevătămați din gheara focului? Îngerii lui Dumnezeu! (Dn. 3, 24-29). Regele Darius, cel care l-a urmat la tron pe regele Nabucodonosor, l-a aruncat pe Daniel în groapa cu lei, unde a rămas toată noaptea; dis-de-diminează după ce-l strigă, Daniel îi răspunde: „Dumnezeu a trimis pe îngerul Său și a astupat gura leilor, și ei nu mi-au făcut nici un rău, pentru că am fost găsit nevinovat înaintea

Lui...” (Dn. 6, 23). Tot un înger l-a ocrotit pe tânărul Tobie în călătoria sa plină de primejdii și încercări (Tob. 5, 4). Exemplele pot continua, fără a exagera și fără a omite un lucru esențial: îngerii nu-L pot înlocui pe Dumnezeu, ci sunt trimișii Lui.

Într-o publicație germană celebră, „Der Spiegel”, a apărut acum câțiva ani un articol amplu care vorbea despre îngeri ca despre un fel de agenți secreți ai Cerului. Pe piața de cărți a lumii există mii de titluri despre îngeri. Un exemplu îl reprezintă *Enciclopedia îngerilor*, o lucrare a francezului Alix de Saint-André. El susține că un înger poate fi recepționat printr-un anume telefon, el constituind „un angajat al cerului”. Iată afirmații cel puțin bizare. Telefonul amintit de hazardatul scriitor îl reprezintă doar rugăciunile ce trebuie să le adresăm Îngerilor ca să intermedieze și să întărească legătura noastră cu Dumnezeu.

Carevasăzică, prietenia cu Sfinții Îngeri aduce în sufletele și în viața noastră binecuvântarea Tatălui Ceresc. Să o cultivăm cât mai intens, neuitând că îngerii ne rămân mereu fideli și că ne vor însoți până-n clipa înfricoșătoarei Judecăți, deoarece „atunci El va trimite pe îngeri și va aduna pe aleșii Săi din cele patru vânturi, de la marginea pământului până la marginea cerului” (Mc. 13, 27). Avem atât de multe de învățat de la Sfinții Îngeri: să-L lăudăm neîncetat pe Dumnezeu și să ne avem unii pe alții la inimă, frați întru Domnul, să ne arătăm supuși și ascultători mai marilor noștri, precum îngerii față de Dumnezeu, Creatorul. Sfinții îngeri nu bârfesc, nu clamează, nu prigonesc, nu înjură, nu sunt avari, egoiști, posesivi, invidioși, nu se mânie, ci se lasă purtați de iubire

și ne îndeamnă să procedăm și noi așa, căci „cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire” (I In. 4, 8).

Sfântul Ioan Gură de Aur despre Preoție

În fiecare an, pe 13 noiembrie, îl sărbătorim pe unul dintre cei mai cunoscuți sfinți din sinaxarele Bisericii Ortodoxe, Sfântul Ioan Gură de Aur. Îi cunoaștem cu toții viața, dragostea, jertfa pentru cele sfinte, suferințele îndurate în slujba Adevărului. În materialul de față voi zăbovi asupra înțeleptelor și inspiratelor sale învățături despre preoție. Am ales subiectul în urma unei discuții purtate cu o clasă de seminariști, la o oră de curs cu tema „Vocația preoțească”. Știind cu toții că Sfântul Ioan Gură de Aur și-a închinat întreaga existență trăirii creștine autentice, ajungând un model de preoție, nu puteam ocoli exemplul său la lecția respectivă. De aceea, i-am întreat: vă doriți cu adevărat să împliniți cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur? El spune că preoția reprezintă „îngăduința de a administra cele cerești prin puterea pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor, nici arhanghelilor”. Citind în ochii multor elevi convingere, determinare, dorință fierbinte de slujire, m-am bucurat nespus. Am continuat cu vorbele înțelepte ale unui ierarh român despre misiunea preoțească: „preoția năzuiește dincolo de veac; ea biruiește zărilor istoriei, fiind puterea zeloasă a cerului care convertește pământul să devină împărăția lui Dumnezeu”. Din tezaurul neprețuit de învățături ale Sfântului Ioan Hrisostom, cuprinse în

scrierea *Tratat despre preoție*, am selectat câteva aspecte și vi le propun cu toată evsevia.

Preoția constituie dovada iubirii lui Dumnezeu, ne spune Sfântul Ioan Gură de Aur, folosindu-se de dialogul purtat de Mântuitorul cu Petru. „Mă iubești Petre?” apare mai degrabă ca un pretext decât ca o întrebare: pretextul de a-i încredința una dintre cele mai dificile sarcini, anume, de a se îngriji de turmă, „de mulțimea celor ce au nevoie” de sprijin, de îndreptare, de dragoste și de îndrumare. Iubirea propusă de Mântuitorul nu este una egoistă, dimpotrivă, ea cere sacrificiu. Mântuitorul Însuși dă dovada jertfei supreme, prin Întruparea și Moartea pe cruce. După Înviere, iarăși, nu urmărește vreo răzbunare, ci poartă tot grija „turmei”. Se îngrijește să-i rânduiască păstor bun, care să n-o părăsească la primejdie. Or, evidențiază Sfântul Ioan Gură de Aur, preotul trebuie să fie un asemenea îndrumător jertfelnic, sacrificându-se pentru turma încredințată.

Preoția pastorală stă la baza tuturor tainelor, a lucrărilor sfinte săvârșite în Biserică: întreaga viață a Bisericii nu se poate concepe fără preoție slujitoare. Prin lucrarea preotului, Hristos Își revarsă harurile peste credincioși, iar ei își înalță rugăciunile către Dumnezeu. În lucrarea lui se întâlnesc deci Hristos cu creștinii, harul divin cu năzuințele oamenilor. Sfântul serbat la mijloc de Brumar, vorbind despre preoție, raportează la ea termenul de putere: „Puterea de a lega a preoților leagă sufletele și străbate cerurile; Dumnezeu întărește sus în ceruri cele făcute de preoți jos pe pământ”. În comparație cu autoritatea stăpânitorilor lumești asupra trupurilor, cea conferită de Dumnezeu preotului „este cu

atât mai mare, cu cât este mai de preț cerul decât pământul și sufletul decât trupul". Preoții au luat „puterea deplină de a vindeca” necurăția sufletească. În calitatea sa de conducător al semenilor către mântuire, păstorul are nevoie de multă pricepere și putere „și personală, și de sus”. Nu vorbim aici de o forță magică, impersonală, venită de aiurea, ce și-ar face efectul prin simpla rostire exactă a unei formule; din contra, ea presupune efortul personal pus în slujba împlinirii voinței lui Dumnezeu. Mai presus de toate însă, puterea dumnezeiască a preoției lucrează conform cu scopul ei: de sfințire a omului.

Îndeplinirea măreței slujiri cere oameni înțelepți și credincioși; ei sunt rari, greu de găsit, subliniază Sfântul Ioan Gură de Aur, citând întrebarea Mântuitorului: „Cine, oare, este sluga credincioasă și înțeleaptă pe care a pus-o stăpânul peste slugile sale?” (Mt. 24, 45); din acest motiv, slujirea preoțească apare cu atât mai importantă. Răsplata se arată, la rândul-i, pe măsură: „peste toate averile sale o va pune” (Mt. 24, 47), căci nici un prinos adus lui Dumnezeu nu valorează mai mult decât strădania ca păstoriții din „turmă” să se mântuiască; așa-dar, prin acțiunea sa, preotul, devine mai prețios decât toate comorile.

Slujirea preoției se dovedește superioară tuturor celorlalte: eforturile ascetice, cât și activitățile caritabile, deși incluse într-însa, îi sunt inferioare și pot fi îndeplinite de orice credincios care-și propune așa ceva. Nu orice creștin însă are capacitatea de a sta în fruntea Bisericii. Preoția înseamnă purtarea de grijă a sufletelor păstoriților și preotul va răspunde pentru fiecare dintre ele în fața lui Dumnezeu; de aceea, se cere ca păstorul

să strălucească prin calitățile sale morale și spirituale; un criteriu al chemării lui la slujire constă în deosebirea de virtute dintre el și credincioși. Primejdia asumării dificilei misiuni constă în faptul că o eventuală pagubă adusă turmei lui Dumnezeu nu se resimte în buget, ci în propriul suflet.

Preoția este un lucru înfricoșător. Se săvârșește pe pământ, dar are rânduiala cetelor cerești. Slujirea aceasta rânduită de Însuși Mângâietorul impune preotului ca, deși aflat încă în trup, să se păstreze atât de curat sufletește, de parcă „ar sta chiar în cer”.

Preoția Vechiului Testament era înfricoșătoare, dar noua preoție se arată cu mult mai covârșitoare și mai înaltă datorită prezenței harului: „și nici măcar nu este slăvit ceea ce era slăvit în această privință [Legea Veche], față de slava cea covârșitoare [Legea Nouă]” (2 Co. 3, 10). De aceea, atrage atenția Sfântul Ioan Gură de Aur: „Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că mai stai pe pământ, când vezi că Domnul stă jertfă pe Sfânta Masă...?”.

Așadar ce frumos, dar cât de greu este să fii preot!

Sfântul Paisie de la Neamț și rugăciunea inimii

În fiecare an, chiar la începutul Postului Nașterii Domnului, Biserica noastră strămoșească îl proslăvește pe Sfântul Paisie de la Neamț. În rândurile următoare vom zăbovi asupra câtorva aspecte din uriașa personalitate a starețului cu viață sfântă al mării lavre nemțene. Slava de care se bucură astăzi Cuviosul este o

consecință a vitalității duhovnicești a monahismului românesc în secolul al XVIII-lea. Fenomenul atât de grăitor și cu remarcabile consecințe al emigrației monahale ruso-ucrainene, produs în urma reformelor lui Petru cel Mare în Imperiul Țarist și a persecuțiilor uniate în Ucraina rămasă sub stăpânirea poloneză, argumentează din plin această afirmație.

Starețul Vasile de la Poiana Mărului rămâne figura cea mai reprezentativă și celebră a emigrației de la începutul secolului al XVIII-lea; părăsind munții Moșenski, unde se călugărise, Cuviosul a venit în Țara Românească, foarte probabil pe vremea lui Constantin Brâncoveanu și a Mitropolitului Antim Ivireanul, deci în perioada apogeului vieții bisericești și culturale a Țării Românești. El a fost o personalitate marcantă a secolului fanarioților, murind în 1767, după ce predase ștafeta lui Paisie Velicicovski. Contemporan cu marele Mitropolit Antim Ivireanul al Țării Românești sau cu Pahomie al Romanului, Sfântul Vasile de la Poiana Mărului este unul dintre numeroșii clerici ortodocși care, în decursul timpului, și-au găsit azil și mediu prielnic de afirmare în cuprinsul Ortodoxiei și al culturii românești și care ilustrează această funcție a pământului nostru de adăpost al celor ce nu-și găseau liniștea și libertatea la ei acasă.

Astfel de motive l-au determinat pe tânărul Platon-Paisie să vină în 1742 pe meleagurile românești, altoindu-se în trunchiul viguros și plin de sevă al monahismului din țara noastră de la mijlocul secolului al XVIII-lea, unde va genera curentul ce se va numi paisianism. Cuviosul Paisie de la Neamț s-a străduit să le cultive călugărilor sufletele și să-i facă pe toți – fiecare după

înzestrarea și puterea lui – să ajungă la o mare sporire duhovnicească prin practicarea rugăciunii inimii. Cuviosul Paisie este chiar autorul unei lucrări intitulate *Despre rugăciunea inimii*, care cuprinde șase capitole și o introducere, dorindu-se totodată a fi o combatere a învățaturii răspândite atunci în Ucraina de către un monah care tăgăduia acest fel de rugăciune. Lucrarea a fost folosită de scriitorii asceți ruși Ignatie Briancianinov și Teofan Zăvorâtul. În scrierea sa, starețul îmbunătățit al chinoviei nemțene expune sistematic bazele biblice și patristice ale rugăciunii lui Iisus, pregătirea celui ce dorește s-o practice, precum și efectele produse de ea. Autorul prezintă temeiurile biblice și patristice ale rugăciunii lui Iisus, pregătirea trebuincioasă din partea celor care doresc să o păstreze neconținut în inima lor, precum și roadele odrăslite în sufletele celor ce o practică. Exercițiile rugăciunii minții sunt obositoare, uneori fade, chiar amare și numai ținând cu intransigență rânduiala până la sfârșit ele se transformă în lumină, mulțumire și bucurie negrăită. Pe de o parte, rugăciunea aceasta aduce tihnă, iar pe de altă parte, ea este ușurată de o pace dobândită și prin alte osteneli. Cel liniștit „după Dumnezeu” are parte de iluminări speciale în înțelegerea Sfintei Scripturi și ajunge la înțeleșuri, chiar despre cele lumești, superioare celor învățați.

Prezentată ca o „artă spirituală”, cel ce o lucrează trebuie să primească îndrumare de la un mentor instruit în practica rugăciunii inimii, adică „liniștit după Dumnezeu”, având parte de iluminări speciale în înțelegerea tainelor dumnezeiești. Autorul prezintă mai multe trepte ale acestei rugăciuni: pentru începători,

ea corespunde vieții active, fiind însoțită de observarea strictă a poruncilor (post, rugăciune, priveghere); pentru cei desăvârșiți, rugăciunea minții corespunde vieții contemplative. Când sufletul se purifică de patimi, el poate primi harul divin care-l conduce spre viziuni spirituale, descoperindu-i tainele divine inaccesibile intelectului. Este stadiul rugăciunii vizionare sau al rugăciunii pure – după Sfântul Isaac Sirul – din care izvorăște viziunea. Rugăciunea pură este darul exclusiv al lui Dumnezeu. Dar, precum în cazul fraților monahi, Cuviosul Paisie a avut aceeași grijă și pentru îndumnezeirea mirenilor sau laicilor, îndemnându-i și pe dânșii să practice isihasmul prin *oratio mentis*, bineînțeles, nu la același nivel de severitate cu călugării.

Învățătura starețului cu viață sfântă din chinovia Neamțului a evitat orice extremă raționalistă ori pietistă. Astfel, atât raționalizarea credinței și transformarea ei într-un cod de legi impuse din exterior și neinteligibile credincioșilor, cât și pietismul exagerat, care cufundă evlavia în superstiție ori în individualism sentimentalist, s-au arătat străine de duhul Sfântului Paisie. Prin echilibrul și discernământul său duhovnicesc, Sfântul Paisie expune învățătura sfintei noastre Ortodoxii, rămânând peste veacuri un model de evlavie și asceză, de pragmatism și spirit organizator al vieții mănăstirești.

Sfântul Iosif cel Milostiv, Mitropolitul Moldovei

A făcut milostenie până la ultimul-i bănuț. După trecerea sa la cele veșnice, se spune că părinții ce-l îngrijeau au găsit în chilie doar doi lei. Probabil că și pe aceia i-ar fi oferit săracilor, dar nu a mai avut răgaz, căci a trebuit să răspundă chemării Mântuitorului Hristos la 26 ianuarie 1902, plângându-i plecarea o națiune întregă. Românii au pierdut atunci un model greu de egalat, dar au câștigat un mijlocitor înaintea Tronului Preasfintei Treimi. După sfârșitul pământesc al vlădicăi, s-au demarat pregătirile pentru slujba pogribaniei, statornicită în 28 ianuarie, zi de luni. Din ordinul Regelui României, Carol I, înmormântarea Mitropolitului Iosif s-a făcut pe cheltuiala statului, primarul Iașului, juristul Constantin B. Pennescu, mare iubitor de cultură și bun prieten cu ierarhul decedat, fiind delegat să întocmească programul funeraliilor. Neîntârziat s-a început pregătirea mormântului în curtea mitropoliei, în partea de miazăzi a catedralei, loc indicat de însuși Mitropolitul Iosif cu doi ani în urmă, când și-a întocmit testamentul.

Chiar din ziua decesului, cancelaria Sfintei Mitropolii a trimis înștiințări marilor mănăstiri din cuprinsul întregii eparhii, precum și protoieriiilor din jurisdicția Arhiepiscopiei Iașilor, hotărând ca în toate bisericile să se sune clopotele până în ziua înhumării și să se officieze slujbele rânduite pentru sufletul chiriarhului repausat. De la București, Mitropolitul Primat Iosif Gheorghian a dispus săvârșirea celor necesare înmormântării trupului venerabilului păstor. După înveșmântarea în toate

odăjdii arhieresti și așezarea într-un jilt, vlădica Iosif a fost depus pe un catafalc în catedrala de el ctitorită, pe care a iubit-o nesfârșit și pentru care a trudit nețăr-murit. Regele l-a numit prin decret regal ca locțiitor de Mitropolit al Moldovei pe Episcopul Partenie Clinceni al Dunării de Jos, ulterior ales succesor în secularul tron al ierarhilor Moldovei. S-a format un pelerinaj al recunoștinței și dragostei față de cel ce a știut să facă din milostenie poartă către Cer. Multe flori și noian de lacrimi s-au revărsat lângă trupul ce aștepta întoarcerea în pământul de unde a fost luat, în timp ce sufletul se va înfățișa înaintea lui Dumnezeu. Decesul milostivului vlădică de pe scaunul eparhiei moldave a declanșat un val emoționant de elogieri apărute în diferite publicații centrale și locale. Sosind ziua rânduită înmormântării, 28 ianuarie, dimineață s-a oficiat Dumnezeiasca Liturghie. A slujit Episcopul Partenie Clinceni, împreună cu Gherasim al Romanului și Conon Băcăuanul. Soborul l-au completat slujitorii catedralei mitropolitane și câțiva clerici din cancelaria eparhială. Fiind iarnă, nu toți ierarhii au putut ajunge, dar au trimis telegrame de condoleanțe. După terminarea Dumnezeieștii Liturghiei, celor prezenți li s-au adăugat arhierii Silvestru Bălănescu al Hușilor, Calistrat Bârlădeanul, Meletie Gălățeanul și Calist Botoșăneanul. La ora 11, cei șapte arhierii, în-conjurați de un sobor de 64 de preoți și 8 diaconi, au început slujba pogribaniei, la care a asistat mulțime de credincioși, clerici, călugări, călugărițe, elevi ai Seminarului Teologic din Iași, numeroși studenți, dar și delegatul Casei Regale a României, colonelul Alecu Mavrocordat, delegatul Guvernului României, Spiru

Haret, ministrul cultelor și instrucțiunii publice. Se mai aflau acolo delegatul Academiei Române, profesorul Constantin Erbiceanu și alți reprezentanți ai autorităților centrale și locale.

La momentul rânduit, s-au ținut cuvântările. Între vorbitori, ministrul cultelor, Spiru Haret, în numele Guvernului, a reamintit asistenței figura luminoasă a mitropolitului: „Prin virtuțile sale, prin înțelepciunea sa, prin stăruința ce a pus pentru a desăvârși cel mai mare monument religios al țării, început de un alt mare Mitropolit, Părintele Iosif Naniescu și-a înscris una din cele mai glorioase pagini în istoria înalților prelați ai țării. Fie-i țărâna ușoară!”.

A urmat la cuvânt Constantin B. Pennescu, primarul Iașului, reiterând binefacerile moștenite de la Mitropolitul Iosif. A treia cuvântare a rostit-o Constantin Erbiceanu, în numele Academiei Române. Ilustrul elenist și profesor Erbiceanu, originar din satul Erbiceni, județul Iași, avea nenumărate și emoționante amintiri cu Mitropolitul Iosif. În fosta capitală a Moldovei, în urmă cu ceva timp, fondaseră împreună publicația „Revista Teologică”, unde au văzut lumina tiparului foarte multe articole și studii scrise de Erbiceanu. De aceea, vorbitorul a adus cuvânt de grațitudine, mulțumind în numele forului suprem al culturii românești pentru impresionanta donație de carte făcută Academiei de către Mitropolitul Iosif.

Ultimul discurs l-a ținut directorul Seminarului „Veniamin” din Iași, pr. iconom Pavel Savin, din partea clerului; ca și antevorbitorii săi, a evocat personalitatea mitropolitului, punând accent pe latura filantropică,

de ajutorare spirituală și financiară a păstoriților lui. Necrologul se sfârșea cu un îndemn pătrunzător: „și acum, iubiți fii spirituali, apropiați-vă și luați ultima binecuvântare de la acel ce v-a păstorit un pătrar de veac. Apropiați-vă și voi, iubiți seminariști, care vă instruiți în fructul ostenelilor răposatului mitropolit, depuneți ultima voastră sărutare pe mâna aceluia care cu drag v-a binecuvântat”. După încheierea cuvântărilor s-a săvârșit tradiționala procesiune în jurul măreței catedrale, cu cele patru opriri, apoi sicriul a fost coborât în mormânt, în dangătul trist al clopotelor. În aceeași zi s-au împărțit la 500 de săraci câte o pâine, o lumânare și 20 de bani. După slujbă, Episcopul Partenie a orânduit ca vreme de patruzeci de zile de la mutarea la cele veșnice a Vlădicăi Iosif să se facă Sfânta Liturghie cu sobor în catedrală, iar după aceea, la mormânt, trisaghion.

Așa a plecat către cereștile lăcașuri marele Mitropolit al Moldovei Iosif Naniescu, sălășluindu-se în ceata sfinților ierarhi. Evlavia poporului dreptcredincios l-a „așezat” în Sinaxar îndată după trecerea sa în lumea dreptilor, numindu-l „Iosif cel sfânt și milostiv”. În anul 2018, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, prin canonizarea ierarhului Iosif Naniescu, cu numele de Sfântul Ierarh Iosif cel milostiv, Mitropolitul Moldovei, cu zi de proslăvire 26 ianuarie, a confirmat ceea ce evlavia poporului credincios proclamase chiar de la mutarea acestuia în Veșnicie.

Sfinții Trei Ierarhi

Finele lui ianuarie ne-a oferit binecuvântatul prilej de a ne reîntâlni duhovnicește cu trei mari sfinți ai Bisericii lui Hristos: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur. O sărbătoare dedicată celor mai de seamă trăitori și apărători ai Ortodoxiei din secolul al IV-lea d.Hr., instituită în urma unei arătări dumnezeiești. Pe la sfârșitul secolului al XI-lea, în cetatea Evhaitelor din Asia Mică, printre credincioși se iviseră divergențe fiindcă nu puteau stabili o ierarhie a celor trei Sfinți Părinți: pe care să-l socotească drept cel mai mare, mai ales, mai bineplăcut Domnului?

Astfel, după evlavia nutrită pentru câte unul dintre ei, creștinii se scindaseră în trei grupe: vasilieni, gregorienii și ioanienii. Episcopul lor, Ioan, văzând că nu reușește să-i împace și că dezbinarea se adâncea, a apelat la rugăciune, iar Dumnezeu nu a întârziat să-i răspundă, în chip minunat: cei trei ierarhi i-au apărut în vedenie, încredințându-l că, înaintea Domnului, nu „concorează” unii cu alții, ci sunt proslăviți cu aceeași cinste. I-au poruncit să învețe poporul să nu se certe, să nu se dezbine. Așa s-a constituit sărbătoarea, cu scopul de a arăta că Sfinții Trei Ierarhi nu se află în nicio „competiție” la Dumnezeu.

Numeroși istorici bisericești numesc perioada în care au trăit cei trei ierarhi „Secolul de aur al creștinismului”. Denumire paradoxală, dacă nu încercăm s-o lămurim. Cum să socotim „de aur” secolul al IV-lea, de vreme ce, pe parcursul său, Biserica lui Hristos a înfruntat atâtea suferințe? Să ne amintim că începutul

acestuia a găsit creștinismul încă prigonit, prin catacombe, cu nenumărate răni în sufletele și pe trupurile celor care credeau în dumnezeirea lui Iisus, Mântuitorul lumii. Chiar dacă Sfântul Constantin cel Mare, prin edictul de la Milan din 313, apoi prin măsurile luate, a asigurat un climat tihnit, propice trăirii în duhul Evangheliei, pacea în Biserică nu a durat foarte mult din pricina numeroaselor tulburări și lupte din interiorul Bisericii, pricinuite de primii eretici: arieni, maniheeni, novațieni, melitieni, anomieni, pnevmatomahi. Liniștea a fost readusă prin sinoadele ecumenice de la Niceea, 325, și de la Constantinopol, din 381, dar și în urma altor sinoade locale, de la Antiohia și Constantinopol (330), Tyr și Ierusalim (335), Sardica (343), Sirmium (348), Alexandria (362). Așadar, toate aceste dispute teologice, intrigi, dezbinări ori încercări de a restabili ordinea și armonia în Biserică s-au desfășurat de-a lungul întregului secol al IV-lea.

De aceea, afirmam că ne vine greu să-l numim „de aur”. Totuși nu ne putem dezice de respectiva sintagmă, consacrată de istorici. S-a arătat „de aur” datorită învățăturilor luminate ale Sfinților Trei Ierarhi, precum și ale altor Părinți trăitori în acea vreme. Scrierile lor constituie adevărate comori. De aur le-au fost nevoințele, râvna față de Biserica lui Hristos; de aur, predicile – sublimitatea slujirii lor; nu în ultimul rând, de aur curat li s-au dovedit solidaritatea cu cei năpăstuiți, înfăptuirile în sprijinul celor suferinzi, aflați în nevoi, în lipsuri. Sfinții Trei Ierarhi, prin modul lor de viață și de dăruire, au turnat în vinele Bisericii și ale creștinismului primar o puternică sevă de viață și înflorire a Duhului lui Dumnezeu.

După primul congres al facultăților de teologie din lumea ortodoxă, organizat la Atena în 1936, Sfinții Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur au fost aleși drept ocrotitorii tuturor școlilor teologice. Din cele relatate anterior, reies clar motivele respectivei decizii: prin viața, credința și prin desăvârșita lor dăruire față de Mântuitorul și Biserica Lui, cei trei sfinți reprezintă, după Hristos, modelele cele mai vii și mai emoționante ale slujirii preoțești în cele trei trepte ale sale: diacon, preot și episcop. Pentru cei ce se pregătesc a deveni sacerdoți, dar îndeosebi pentru clerici, Sfinții Trei Ierarhi apar ca niște icoane de lumină călăuzitoare pe calea plăcută Domnului. Ei ne învață pe noi, cei care am ales să viețuim ca ucenici apropiați ai Mântuitorului, cum să ne manifestăm credința, iubindu-L pe Hristos și Biserica Sa mai presus de orice demnități lumești, iar dragostea aceasta s-o traducem în fapte, prin grija deosebită față de poporul lui Dumnezeu încredințat spre păstorire. Nevoințele și râvna lor să ne reamintească mereu că trebuie să avem conștiința chemării sfinte, o legătură unică dintre Hristos și fiecare preot în parte.

Urmându-le pilda, să devenim icoana nemijlocită a lucrării și prezenței Domnului în Biserica Sa. Să le oferim credincioșilor, întocmai ca ei, hrană duhovnicească prin cuvinte alese, predici lămuritoare, tâlcuiri corecte ale dumnezeieștilor Scripturi. Dreapta credință s-o apărăm, ca și sfinții ierarhi, cu artă, dârzenie, înțelepciune, ferindu-ne păstoriții de nenumăratele rătăcirii, de pericolul secularizării, care, din păcate, face atâtea victime în rândul confrăților noștri. Dragostea să ne-o manifestăm prin fapte concrete, sprijinindu-i, ca odinioară ei, pe cei copleșiți de lipsuri sau necazuri.

Prin credința, strădaniile și înfăptuirile lor, Sfinții Trei Ierarhi rămân călăuze și pentru poporul dreptcredincios. De la dâștii să învățăm cu toții să iubim și să ne apărăm Biserica, s-o protejăm de atacurile celor care voiesc s-o distrugă. Precum atunci, și astăzi trupul tainic al lui Hristos primește lovituri nu doar de la păgâni, ci, din păcate, și din partea a numeroși creștini sau, mai bine spus, așa-ziși creștini. Nu te poți pretinde dreptcredincios dacă prigonești Biserica: lovind în ea, suferă Hristos.

Ce bine ar fi dacă am simți, la rândul nostru, dragostea, dorul și râvna Sfinților Trei Ierarhi în apărarea și păstrarea drepte credințe! Cât de bună ar fi lumea dacă L-am vedea pe Hristos, aidoma Sfinților Trei Ierarhi, nu doar pe icoană sau în Potir, ci și în taina fratelui, a aproapelui nostru! Rămâne să ne rugăm cu nădejde, păstrând în minte modelul suprem al celor trei mari dascăli ai lumii și ierarhi: ei n-au despărțit niciodată cuvântul de faptă, rugăciunea de milostenie, nici credința de cultură.

Acasă la Sfânta Matrona

Din anul 2019 calendarul Bisericii noastre Ortodoxe s-a îmbogățit cu încă un sfânt, prin înscrierea Cuvioasei Matrona din Moscova, 2 mai fiind ziua anuală de prăznuire. În urmă cu ceva vreme am trăit bucuria de a mă închina la moaștele sfintei celei mult iubite de către poporul rus; trupul ei, proslăvit cu darul sfințeniei și al faceirii de minuni, se află în Mănăstirea „Acoperământului

Maicii Domnului”, Pocrovski, din capitala Rusiei, Moscova, unde vă invit să călătorim duhovnicește, cinstind astfel ziua sfintei care, încă din timpul vieții, a profețit impresionantul pelerinaj ce se desfășoară zilnic la racla cu moaștele sale.

Acum câțiva ani, alături de un grup de pelerini din România, am poposit în capitala Rusiei, desfătându-ne nu doar privirile, ci și sufletele, cu mărețele monumente de artă moscovite, dar îndeosebi cu impresionantele lăcașuri de cult. Așa am ajuns și la Mănăstirea Pocrovski, situată pe strada Taganskaia, nr. 58, care a luat ființă în anul 1635, ctitorită de țarul Mihail Fiodorovici, inițial ca obște de călugări. După anul 1870 a fost transformată într-un fel de școală catehetică pentru pregătirea preoților misionari care aveau să intensifice vestirea Evangheliei lui Hristos în toate cotloanele vastului imperiu rus. Probabil că tocmai din cauza frumoasei lucrări misionare desfășurate aici, îndată după 1917, bolșevicii au închis mănăstirea, aceasta servind peste o jumătate de veac drept depozit al unor fabrici moscovite. Ca prin minune dumnezeiască, în plin regim sovietic ateu, prin 1984, lavra închinată Sfântului Omofor al Maicii Domnului s-a redeschis cu obște de maici. A fost, fără doar și poate, o minune a Sfintei Matrona, care, născută în anul 1881, s-a mutat în lăcașurile cele de sus la 2 mai 1952, iar după 46 de ani, la 8 martie 1998, i s-a aflat trupul neputrezit, răspândind bună mireasmă. La doar un an de la minunata descoperire, în 1999 Biserica Ortodoxă Rusă a canonizat-o, mutându-i racla cu sfintele moaște în mănăstirea de maici Pocrovski.

Știm din viața fericitei Matrona că, deși originară din ținutul rusesc Tula, vreme de aproape trei decenii

a stat în Moscova, găzduită în ascuns pe la diferiți creștini, mutându-și adesea locul, deoarece bolșevicii căutau să o omoare. Cu toată prigoana la care era supusă, Cuvioasa, născută fără ochii trupești, încă din timpul vieții îi alina cu rugăciunea și nenumărate tămăduiri pe credincioșii care o căutau și-i cereau ajutorul. An de an, cu fiecare sărbătoare pascală, Matrona, deși ținea lumânarea de Înviere în mâini, nu se putea bucura de vederea ei. Cu toate acestea, îi îndemna pe credincioși să urmeze lumina Învierii, făcându-se ei înșiși făclii de Înviere. O astfel de lumină mult dorită a devenit și chinovia unde se adăpostesc moaștele Cuvioasei.

M-am convins de aceasta călcând pragul mănăstirii, astăzi o veritabilă lavră. Deși am ajuns pe când soarele scăpăta către asfințit, pelerinii mișunau pretutindeni. Ne-am închinat cu evlavie în biserica mare a așezării monastice, apoi ne-am alăturat impresionantului rând ce aștepta să se atingă de moaștele Sfintei Matrona. Aveam impresia că ne găsim la Iași, la racla Sfintei Parascheva, sau la București, la cea a Cuviosului Dimitrie cel Nou. Vă mărturisesc că, în pelerinaj fiind, deși râvnitori de a atinge toate obiectivele, n-am prea crezut că vom reuși să stăm la un rând atât de mare, care ieșea din paraclisul unde se găsesc expuse pentru închinare moaștele Sfintei și, după destule șerpuiți prin generoasa curte a mănăstirii, se sfârșea într-un pitoresc parc din apropiere. Observând dragostea moscoviților veniți într-un număr impresionant la Sfânta Matrona, ne-am așezat sfioși spre așteptare și am urmat rânduiala. Nimeni nu vorbea cu nimeni. Doar florile, aduse de nenumărate mâini, grăiau pe-a lor limbă despre bucuria

ce-o așteptau ca să împodobească racla minunatei Matrona. Unii dintre cei aflați deja la rând cântau pricesne, alții, chiar tinere familii, soț, soție și pruncii lor, cu ochii închiși rostogoleau neîncetat boabele de metanii purtate în mâini, cerând, pesemne, îndurarea Sfintei. Foarte mulți își petreceau timpul până la îndelung așteptata întâlnire citind acatistul Cuvioasei. Am învățat din cumișenia și din răbdarea acelor frumoși pelerini. Rândul, ca o apă însetată de sfințenie, curgea către întâlnirea cu odorul cel iubit. Priveam la fețele celor care ieșeau din paraclisul binecuvântat să adăpostească racla minunatei Matrona: purtau pe chipul lor senin licăriri de lumină, iar în mâini câteva gingașe flori. Ajuns lângă baldachinul cu trupul proslăvit, mi-am amintit de profeția citită în viața Cuvioasei, care a spus înainte de a-și începe călătoria spre Cer: „Toți să veniți la mine și să-mi povestiți necazurile voastre, de parcă aș fi vie, căci eu vă voi vedea, vă voi auzi și vă voi ajuta”.

Cu adevărat, „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi!”: Sfânta Matrona, deși fără lumina ochilor fizici, prin lumina Învierii Mântuitorului Hristos a căpătat puterea vederii lăuntrice. Deși nu zărea cu ochii trupești frumusețile Creației și chipurile semenilor, Cuvioasa Matrona a primit de la Dumnezeu darul discernământului duhovnicesc, arătându-ne tuturor că, prin fiecare sărbătoare pascală, ne cheamă să pregustăm din farmecul veacului viitor (*cf.* Evr. 6, 5), retrăind un adevăr mângâietor și încurajator: nu mai trăim pentru noi, ci pentru Acela Care a murit și a înviat pentru noi, după spusele Sfântului Pavel (*cf.* 2 Co. 5, 15), căci cu toții suntem fii ai luminii și ai Învierii. Sfânta Matrona, Cuvioasa, care

în viața ei nu a avut vedere trupească, ci o uimitoare lumină duhovnicească, să ne fie nouă tuturor o făclie de Înviere!

Marta și Maria

În fiecare an, pe 4 iunie, proslăvim în calendarul nostru pe Sfintele Femei Mironosițe Maria și Marta, surorile Dreptului Lazăr. Ele au rămas memorabile în istoria creștinismului nu doar prin faptul că erau suratele lui Lazăr, cel înviat de Hristos Domnul, după patru zile de la moarte, ci și prin neuitata întâmplare petrecută în casa lor din satul Betania, nu departe de Ierusalim, imortalizată de Sfântul Evanghelist Luca. Potrivit dumnezeieștii Scripturi, într-o zi, Maria și Marta au trăit bucuria de a-L avea oaspete pe Mântuitorul Hristos. Câtă exaltare sufletească, câtă emoție! Se pare că cele două surori și-au manifestat în mod deosebit bucuria de a-L primi pe Hristos sub acoperișul lor: Maria, dornică a interioriza fiecare clipă petrecută de Alesul Oaspete în locuința lor, „așezându-se la picioarele Domnului, asculta cuvintele Lui” (Lc. 10, 39); Marta însă, pragmatică, a hotărât să ofere o masă îmbelșugată în cinstea venirii la ei a Învățătorului. Probabil, dându-și seama că nu mai prididea cu gătitul bucatelor, I se adresează Oaspetelui: „Doamne, au nu socotești că sora mea m-a lăsat singură să slujesc? Spune-i deci să-mi ajute” (Lc. 10, 40). Spre marea ei nedumerire, ba chiar și a unora dintre noi, Hristos nu răspunde în mod favorabil solicitării buneii gospodine, ci, dimpotrivă, îi adresează o fină dojană: „Marto, Marto,

te îngrijești și pentru multe te silești; dar un lucru trebuie: căci Maria partea bună și-a ales, care nu se va lua de la ea” (Lc. 10, 41-42). Cu toate că și Hristos, ca om, simțea nevoia de hrană, această întâmplare ne învață să prioritizăm acțiunile din viața noastră: cele spirituale întâi și abia apoi cele materiale.

Bine, bine, dar Maria nu avea și ea trebuință de hrană? Nu cumva atitudinea ei însemna neimplicare, delăsare? Răspunsul ni-l oferă Fericitul Augustin: „De ce se bucura Maria atunci când asculta? Ce mânca? Ce bea? Voi cuteza să spun că mânca pe Cel pe Care-L asculta. Vreau să spun că mânca adevărul. Nu El Însuși a spus: Eu sunt Adevărul (In. 14, 6)? Hristos era mâncat pentru că El era Pâinea: „Eu sunt pâinea ce s-a coborât din cer” (In. 6, 41). Aceasta este pâinea care hrănește și niciodată nu se împuținează.

„Maria și-a ales partea cea bună care nu se va lua de la ea”, spune Sfântul Ioan Casian, arătând că preocuparea Mariei, zelul ei, nu se va sfârși vreodată, căci cine se poate sătura ascultând pe Dumnezeu?! Însă lucrarea Martei, deși solicitantă, fiind una materială, rămâne trecătoare.

La prima vedere, am fi tentați să empatizăm cu Marta, fiindcă ea dorea să se poarte ca o bună gospodină, o gazdă ospitalieră, dar sfârșește prin a fi muștrată pentru abnegația ei. Să nu uităm că Oaspetele suratelor lui Lazăr era Dumnezeu-Omul, Care întotdeauna, prin cuvintele rostite, avea în vedere să ne învețe, să ne îndrume, să corecteze traiectoria adeseori greșită a vieții noastre.

Din această perspectivă, dojana adresată de Mântuitorul Hristos Martei capătă conotații deosebite și în

propria noastră existență: dacă ținem seama că unele exegeze văd în cele două surori, Maria și Marta, cele două laturi ale vieții umane, sufletul și trupul, atunci trebuie să recunoaștem că tindem, tot mai mult, să fim o „Martă” ocupată, stresată și îngândurată. Ce-i drept, rutina cotidiană o cere: cheltuieli, rate, medicamente, munca mereu mai prost remunerată. La urma urmei, nu comiți niciun păcat fiind prevăzător și chivernisitor, știind prea bine că aceasta este rânduiala din bătrâne veacuri statornicită. Carevasăzică, devenim frecvent „Marte” ce nu mai răzbesc cu obligațiile materiale. Dar ce facem cu „Maria”, cu sufletul din noi, cum rămâne cu ascultarea Cuvântului lui Dumnezeu? Nu putem renunța la relația noastră cu Cerescul Părinte nici chiar atunci când sarcinile ce privesc viața noastră materială se arată tot mai solicitante, când grijile crescânde ale „Martei” ne acaparează. Putem să muncim cu mare avânt, dar să n-avem spor, putem agonisi averi fără a capitaliza în Cer nimic, putem să învățăm o sumedenie de lucruri, nereținând totuși nimic vital pentru mântuire. Și atunci, care ar fi soluția? Să fim „Maria” dimineața și „Marta” seara?

Dacă privim cu luare aminte textul scripturistic, observăm că Mântuitorul intervine în echilibrul preocupărilor celor două surori, atunci când Marta periclita starea firească a lucrurilor: când Marta cerea ca Maria să aibă aceleași preocupări ca ale ei. Altfel spus, când Marta, adică trupul, dorea să transforme sufletul, pe Maria, tot în trup; când intenționa să materializeze sufletul. Cât timp Maria asculta și Marta trebăluia, Domnul nu a intervenit, arătând astfel că firescul vieții

noastre în aceasta constă: sufletul să se roage, să asculte și să vorbească cu Dumnezeu, iar trupul să-și rânduiască cele necesare pentru existența materială.

Vasăzică, fiecare parte a ființei noastre să-și facă datoria; sufletul să se roage, iar trupul să muncească, neuitând esențialul, Cuvântul lui Dumnezeu, relația noastră cu Mântuitorul, partea cea bună care ne agonisește mântuirea. Așadar în ce ar consta soluția? Să încercăm să fim o „Martă” și o „Marie” concomitent. Să ne rugăm nu doar la plecarea genunchilor, seara sau dimineața, în fața icoanei, ci și în decursul zilei de lucru, să trudem cu gândul la Dumnezeu. Dintr-o asemenea perspectivă, „Maria” și „Marta” nu se opun una alteia, nu se contrapun, ci se completează.

În acest sens, vrednicul de pomenire Mitropolit Antonie Plămădeală afirma: „una fără alta nu se poate. Și mai ales nu se poate Maria fără Marta! O Martă e întotdeauna necesară Mariei. E drept că partea Martei e mai simplă. A Mariei e mai pretențioasă, mai *subtilă*, am zice într-un termen modern, mai de finețe și de nuanțe. Maria întotdeauna are nevoie de Marta, dar Marta muncește zadarnic fără Maria”.

Sfântul Grigorie Dascălul

Din anul 2005, ziua de 22 iunie a devenit data în care Biserica noastră strămoșească îl cinstește în mod deosebit pe Sfântul Grigorie Dascălul, Mitropolitul Țării Românești, prin proclamarea canonizării sale. Având în vedere legăturile lui cu Sfântul Paisie de la Neamț,

omagiat în chip aparte în acest an, al rugăciunii și al Părinților isihăști, în rândurile următoare vom evidenția latura cărturărească a marelui ierarh al veacului al XVIII-lea. Sfântul Grigorie Dascălul, prin activitatea sa literară, a îmbogățit scrierea bisericească din prima jumătate a secolului al XIX-lea cu lucrări foarte importante pentru viața liturgică, dar și pentru diversificarea literaturii patristice de la noi. Născut la București în 1765, tânărul Gheorghe a urmat cursurile școlii de la „Sfântul Sava”, aflată atunci în chiliile Bisericii Domnița Bălașa, unde, „noaptea înjugând cu zilele”, a învățat temeinic teologia, limba greacă și latină, fiind prețuit de profesorii săi. Aici l-a cunoscut pe călugărul muntean Gherontie, trimis la București împreună cu Dorotei de către Paisie Velicovski „spre învățătura limbii elinești”. Hotărât să îmbrățișeze viața monahală, s-a dus pe la 1790 la Mănăstirea Neamț, unde „s-a dat spre ucenicie la prea fericitul părintele nostru Paisie Velicovski și din mâinile lui au primit și chipul îngeresc și cu a lui părintească alegere s-a hirotonit și ierodiacon”, luând numele de Grigorie și alegându-și ca părinte duhovnicesc pe Gherontie. Tot la Neamț, în străvechiul centru de spiritualitate și cultură românească, Grigorie și-a început activitatea cărturărească, primind ca ascultare să traducă, împreună cu Gherontie, din grecește în românește cărți folositoare de suflet, astfel încât „ce tălmăcea unul îndrepta celălalt și tălmăcirile lor se făceau ca un singur lucru”.

Când Mitropolitul Dositei Filitti al Ungrovlahiei a cerut de la Neamț doi călugări pricepuți la tălmăcirea sfintelor cărți din limba greacă, care să aibă în grijă și

tipografia, au fost trimiși cei doi: Grigorie și Gherontie. În 1799 ei au tipărit la tipografia mitropoliei lucrarea *Carte folositoare de suflet*. În perioada 1802-1816 Grigorie și Gherontie (aproximativ 1812) au activat în Moldova, unde, la Iași și la Neamț, ajutați și îndemnați de lumina-tul Mitropolit Veniamin Costachi, au tălmăcit și tipărit mai multe cărți. Așadar în preajma anului 1820, Grigorie a părăsit pentru totdeauna obștea Mănăstirii Neamț, venind la București. O vreme a viețuit la Mănăstirea Antim, pe atunci metoc al Episcopiei Argeșului, iar după moartea Episcopului Iosif s-a retras la Mănăstirea Căldărușani, unde se introdusese deja rânduiala monahală a Sfântului Paisie de la Neamț de către unul dintre uce-nicii săi: Sfântul Gheorghe de la Cernica și Căldărușani. În perioada petrecută la cele două mănăstiri muntene, a tradus din grecește două cărți foarte importante din îndemnul și cu binecuvântarea Mitropoli-tului Dionisie Lupu: *Șase cuvinte despre preoție* ale Sfântului Ioan Gură de Aur (1820) și *Cuvânt pentru preoție* al Sfântului Grigorie de Nazianz (1821).

Ajuns la scaunul de Mitropolit al Țării Românești, în 1823 ierarhul Grigorie nu și-a întrerupt îndeletnicirile cărturărești. Pentru a tipări cărțile tălmăcite de el în românește, a adus îmbunătățiri tipografiei și a luat pe seama mitropoliei „moara de hârtie” de la Ciorogârla. În acești ani, a tipărit *Două cuvinte ale Sfântului Casian Râmleanul* (1825), *Cuvânt... pentru muierile ceale reale și ceale bune* al Sfântului Ioan Gură de Aur (1827) și *Patericul* (1828). În perioada exilului la Chișinău a continuat să traducă din grecește. Ținut apoi la Buzău într-un al doilea exil, a înființat o tiparniță de sub ale cărei teascuri

au ieșit mai multe traduceri: *Ale lui Iosif monahul Vrienie cuvinte doaozeci și doao pentru purcederea Prea Sfântului Duh*, în 1832; *A lui Fotie, Patriarhul Constantinopolii, epistolie de obște cătră scaunele arhieresti ale Răsăritului și doao cuvinte doveditoare pentru purcederea Prea Sfântului Duh*; *A Sfântului Grigorie Palama, Arhiepiscopul Tesalonicalui*, în 1832; *Cartea ce să numește împărțirea de grâu, a Sfântului Ioan Gură de Aur*, în 1833; *Carte ce să numește Puțul Sfântului Ioan Gură de Aur*, în 1833.

Revenit la București, Mitropolitul Grigorie Dascălul a încercat să transforme Mănăstirea Căldărușani, de unde plecase spre a ocupa scaunul arhieresc, într-un centru de activitate cărturărească și tipografică pentru Țara Românească, după modelul Mănăstirii Neamț din Moldova, unde își petrecuse tinerețea. La chinovia sa de suflet din vecinătatea Bucureștilor a instalat noua tipografie mitropolitană achiziționată, numindu-l pe cuviosul Inochentie drept cârmuitorul ei. Aici a văzut lumina zilei o nouă ediție a *Vieților de Sfinți*, apărută la Neamț între 1807 și 1815. Înainte ca Mitropolitul Grigorie să treacă la cele veșnice, la 22 iunie 1834 se tipăriseră numai *Viețile sfinților* pe lunile septembrie, octombrie și noiembrie, dar el lăsase cu limbă de moarte ca acestea „să nu se smintească din tipărire”. Îndemnul a fost urmat de mitropoliții Neofit al Râmnicului, Ilarion al Argeșului și Chesarie al Buzăului, întreaga ediție finalizându-se de tipărit în iunie 1836.

Traducerile Sfântului Grigorie Dascălul au jucat un rol foarte însemnat nu doar în viața bisericească, ci și în istoria culturii noastre naționale, căci vlădica Grigorie s-a străduit a le face cunoscute „în limba noastră

cea rumânească”, tălmăcindu-le în „patrioticeasca noastră limbă”. De aceea, pe lângă importanța duhovnicească avută de aceste cărți în rândul românilor, trebuie subliniată și contribuția lor culturală și națională, ca scrieri ce marchează un moment aparte în istoria limbii și literaturii române.

Sfinții taumaturgi

An de an îi proslăvim la început de iulie pe Sfinții Doctori fără de arginți, Cosma și Damian, hăruiți de Dumnezeu cu darul facerii de minuni și al vindecărilor.

De aceea, vă propun să-i privim pe sfinții taumaturgi din această perspectivă: *doctori rezidenți ai lui Hristos Dumnezeu, desăvârșitul Taumaturg al sufletelor și al trupurilor noastre*, căci, atunci când preotul îi miruiește pe credincioși cu untdelemn sfințit în cadrul Sfintei Taine, rostește o frumoasă rugăciune ce glăsuiește așa: „Părinte Sfinte, doctorul sufletelor și al trupurilor, Care ai trimis pe Unul-Născut Fiul Tău, Domnul nostru Iisus Hristos, să vindece toată boala și să răscumpere din moarte, tămăduiește pe robul Tău acesta (N) de neputința trupească și sufletească ce l-a cuprins și-l dă să vieze prin harul Hristosului Tău; pentru rugăciunile Preacuratei stăpânei noastre, Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria; cu puterea cinstitei și de viață făcătoarei Cruci; cu folosirile cinstitelor, cereștilor celor fără de trup puteri; pentru rugăciunile cinstitului, măritului, proro-cului, înaintemergătorului Botezătorului Ioan; ale sfinților, măriților și întru tot laudaților apostoli; ale sfinților, măriților și bunilor biruitori mucenici; ale sfinților și

de Dumnezeu purtătorilor noștri părinți; ale sfinților și tămăduitorilor fără de arginți Cosma și Damian, Chir și Ioan, Pantelimon și Ermolae, Samson și Diomid, Mochie și Anichit, Talaleu și Trifon; ale sfinților, drepților și dumnezeieștilor părinți Ioachim și Ana și cu ale tuturor sfinților Tăi”.

De ce îi invocă Biserica pe sfinți pentru dobândirea sau redobândirea sănătății, de vreme ce Hristos este numit Doctor al sufletelor și al trupurilor noastre? Domnul are nevoie de ajutoare? Vom încerca un posibil răspuns. Viețile sfinților nu reprezintă altceva decât viața Mântuitorului cadențată, mai mult sau mai puțin, în diferite moduri, în fiecare sfânt. Hristos cel Unul se află prezent în mulțimea sfinților, căci „Cel Ce sfințește și cei ce se sfințesc, dintr-Unul sunt toți” (Evr. 2, 11). Există nenumărate cântări în cultul Bisericii noastre care ne deslușesc în chip lămurit că fiecare sfânt este o fidelă oglindă a lui Hristos, iar viețile lor adevăresc opera mântuitoare și vindecătoare a Lui. Găsim tropare, imne, condace, icoase din slujbele sau acatistele unor sfinți care, atunci când grăiesc despre viața și lucrarea lor, de fapt vorbesc despre Hristos, nerupând nicio clipă această legătură, sfinții devenind astfel râuri de revărsare în lume a harului dumnezeiesc. Bunăoară, în slujba sfinților doctori Chir și Ioan, prăznuiți la sfârșitul lui Ghenar, se zice așa: „Primind dumnezeiescul dar al vindecării, fără de plată tămăduiți bolile sufletești și trupești, mai marilor fără de arginți. Pentru aceasta, Hristos, prin voi dând credincioșilor sănătate, după vrednicie, strălucitori adevărați a toată lumea v-a arătat. Pe Acela rugați-L, să izbăvească sufletele noastre”.

Să ne amintim că Domnul i-a chemat la Sine pe cei doisprezece ucenici ai Săi și le-a împărtășit puterea Sa de tămăduire, făcând din ei doctori după asemănarea Lui. Această putere a fost transmisă apoi tuturor apostolilor și celor care, prin viața lor plină de asceză, s-au făcut asemănători lui Hristos. Așadar sfinții tămăduitori au împrumutat puterea de a vindeca de la Hristos. Dar El, Hristos, rămâne singurul Doctor desăvârșit.

De ce am abordat această problemă? Se observă de ceva vreme o evlavie mare la unii sfinți tămăduitori, la moaștele sau icoanele lor. Nimic rău în asta, desigur, fiindcă evlavia poporului devine peste timp un „sinod infailibil” al conștiinței și credinței luminate și inspirate de Duhul Sfânt. Însă ea trebuie să fie una chibzuită și corect înțeleasă. Oricât de mare ne-ar fi evlavia la sfinții tămăduitori, oricâte acatiste am citi în fața icoanelor lor, să nu uităm că Hristos Dumnezeu le-a împărtășit din puterea Sa tămăduitoare, din mila și îndurarea Sa pentru lume. Așadar sfinții nu vindecă decât în numele lui Hristos, ei fiind numai mediatori. Sfântul Apostol Petru, zice mulțimii care îl văzuse săvârșind o tămăduire minunată: „de ce stați cu ochii ațintiți la noi, ca și cum cu a noastră putere sau cucernicie l-am fi făcut pe acesta să umble? [...] Prin credința în numele Lui [Iisus Hristos], pe acesta pe care îl vedeți și îl cunoașteți, l-a întărit numele lui Iisus” (FA 3, 12, 16). Sfântul Atanasie cel Mare spune despre dumnezeiescul părinte Antonie: „Prin el, Domnul a tămăduit pe mulți”. Tot Sfântul Atanasie relatează despre obișnuința Sfântului Antonie care, atunci când săvârșea o minune, mulțumea întâi lui Dumnezeu. El le reamintea bolnavilor că puterea de a

vindeca nu-i aparține nici lui, nici altcuiva, ci Îi este rezervată doar lui Dumnezeu. Pe cei tămăduiți îi învăța să mulțumească lui Dumnezeu, iar nu lui. Însuși Antonie precizează: „N-am această putere de a vindeca [...] eu, nevrednicul. Tămăduirea este lucrarea Mântuitorului; El Se milostivește în tot locul, spre cei ce-L cheamă. Domnul Și-a plecat urechea la rugăciunea mea și Și-a arătat iubirea Sa de oameni, descoperindu-mi că va tămădui”.

Carevasăzică, sfinții, ducându-și viața în Hristos, au ajuns să facă ceea ce a făcut El, deoarece, prin puterea Lui, ei au devenit vindecători: „Toate le pot, în Hristos Cel Ce mă întărește”, spune apostolul neamurilor. Ce generos și măreț Se arată Domnul! El nu păstrează în mod egoist puterea Sa vindecătoare, precum un vracidoritor de renume și de bani, ci o dăruiește tuturor celor care au înțeles că El este „Calea, Adevărul și Viața” și au urmat Lui chiar și prin moarte. Mai există oare sfinți taumaturgi ca în vremurile vechi!? Singur Domnul știe. Noi însă simțim mila, iertarea și iubirea sfinților din Cer prin icoanele sau moaștele lor, adevărându-ni-se astfel că puterea lui Hristos nu se poticnește în fața morții și nici înaintea oricărui alt impas. De aceea, vindecările și minunile, săvârșite de sfinți după trecerea lor în veșnicie, constituie o dovadă că obârșia lor se află în cer, că destinația finală a omului este să locuiască în Împărăția Sfintei Treimi.

Dacă se vor mai întreba unii: „de ce avem nevoie de mijlocirea sfinților, pentru ca Hristos să ne ajute sau să ne tămăduiască?”, le răspundem cu nemuritorile cuvinte ale Sfântului Apostol Pavel: „Sfinții sunt prietenii lui Hristos, casnicii Lui”. Cum ar putea Mântuitorul să

nu asculte și să nu împlinească rugămințile unor prieteni devotați Lui până la moarte? Și nu doar că-i ascultă, ci, Darnic fiind Stăpânul, le și dăruiește harul Său tămăduitor, prin care sfinții, deveniți prin rugăciunile noastre prieteni noștri, ne împărtășesc mila, harul și iubirea Mântuitorului Hristos, desăvârșitului Taumaturg al sufletelor și trupurilor noastre.

Sfântul Ștefan cel Mare și Sfânt

„Stăpânea atunci întreaga țară un bărbat de o energie fără pereche, numele lui era Ștefan...” Așa apare imaginea celui a cărui domnie lungă de aproape jumătate de veac începea acum 560 de ani, a domnului Moldovei, Voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt. Cine cercetează cronicile tuturor istoricilor europeni cu privire la personalitatea lui constată unanimitatea elogiilor aduse acestui „erou al secolului său”. Aceasta arată cât de puternică i-a fost personalitatea, cât de mult i-a impresionat pe contemporani și pe urmași. Până și dușmanii lui au trebuit să recunoască marile sale împliniri, să se încline în fața faptelor care vorbesc mai limpede decât orice cuvânt de laudă. „Bun apărător al țării sale, gata să moară pentru ai săi, strașnic la război și însuflețit pentru lucruri frumoase și mândre”, gloria lui va străluci veșnic în istoria neamului românesc.

De la mutarea binecredinciosului Ștefan la Cer, Moldova îi poartă pecetea dragostei nețârmurite. S-au prefăcut hotare, s-au perindat generații și generații. Pretutindenii au rămas locașurile sfinte ridicate de el

întru slava Celui Preaînalt, dar și relicvele cetăților de apărare, martore la actele de vitejie ale lui Ștefan și ale oștenilor săi, care și-au dăltuit numele în conștiința neamului nu doar pe pietre de pisanii sau în prăfuite cronici, ci mai ales cu al lor sânge mucenicesc pe zidurile voievodalelor fortărețe. Semnele Măriei Sale se văd pretutindeni, într-un vad de ape, într-un pisc de stâncă ori într-o ruină de pe un colnic. De peste cinci veacuri, această putere domnește în toate cotloanele ținutului, învederându-ne că, din locașurile cele nepieritoare, Ștefan cel Mare și Sfânt veghează neconținut neamul nostru românesc.

**„Om fericit căruia soarta i-a hărăzit,
cu dărnicie, toate darurile”**

La a sa zi de proslăvire, nu este deloc ușor a scrie despre strălucitul apărător al creștinătății europene. Mi se pare o adevărată provocare, iar asta nu din pricină că nu ar mai fi ce spune despre Măritul Domn al Moldovei: însăși viața și lucrarea lui constituie, pentru românitate, o icoană luminoasă, ce ne inspiră nu doar la soroacele rânduite de Biserică spre cinstirea sa ori la cele ale istoriei, precum anul acesta, când comemorăm 560 de ani de la urcarea lui Ștefan pe tronul Moldovei, ci până când Dumnezeu va rândui să existe suflarea românească pe acest pământ. Este greu să vorbești despre omul de legendă urcat în sinaxare, deoarece despre el s-a tot scris de jumătate de mileniu; nicicând însă nu va fi îndeajuns, căci oare ce cuvinte pot să zugrăvească

adecvat imensa personalitate a sfântului voievod? Admirat și iubit de popor, apreciat și respectat pentru calitățile sale de strateg și om de arme chiar și de dușmanii săi, contestat de cei care l-au văzut ca pe o piatră de poticneală înaintea uneltirilor și intereselor meschine, puse mai presus de slujirea țării, Ștefan a impus respect, nu prin forță, prin teroare, ci prin demnitate și dragoste jertfelnică față de neamul românesc.

Iată portretul făcut domnului român de un cronicar polonez, Miechowski, ale cărui cuvinte nu pot fi puse la îndoială, dată fiind adversitatea leșilor față de moldoveni (în lupta de la Codrii Cosminului din 1497, Ștefan cel Mare repurta o victorie importantă contra regelui polon Ioan I Albert): „Bărbat glorios și victorios, care a biruit pe toți regii vecini... Om fericit căruia soarta i-a hărăzit, cu dărnicie, toate darurile. Căci, pe când altora le-a dat numai unele însușiri, și anume, unora prudență împreunată cu șiretenie, altora virtuți eroice și spirit de dreptate, altora biruință asupra dușmanului, numai ție îi le-a hărăzit la un loc pe toate. Tu ești drept, prevăzător, isteț, biruitor contra tuturor dușmanilor. Nu în zadar ești socotit printre eroii secolului nostru”.

În Ștefan, românii au găsit cea mai curată icoană a sufletului lor

Eminescu afirma că istoria omenirii reprezintă „desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea Lui”. În a Sa purtare de grijă față de noi, în 1457 Dumnezeu ne-a rânduit

un domn cu o credință neclintită, cu o vitejie legendară și o dragoste de patrie cum arareori poți întâlni. Am spus domn pentru întreaga suflare românească, fiindcă acțiunile sale nu au vizat doar Țara Moldovei, dată lui spre a-i croi drum luminos și a o transforma într-o veritabilă „poartă a creștinătății”, ci și pe românii din Transilvania sau din Țara Românească, despre care avea neclintita convingere că sunt de o credință și-un neam cu moldovenii.

De aceea, pe bună dreptate, s-a considerat că Binecredinciosul Domn Ștefan cel Mare și Sfânt reprezintă un simbol al identității noastre românești. Celor care ar tăgădui această afirmație istoricul Nicolae Iorga le oferă un răspuns edificator: „În Ștefan, poporul românesc a găsit cea mai deplină și curată icoană a sufletului său: cinstit și harnic, răbdător fără să uite și viteaz fără cruzime, strașnic în mânie și senin în iertare, răspicat și cu măsură în grai, gospodar și iubitor al lucrurilor frumoase, fără nici o trufie în faptele sale, care se pare că vin printr-însul de aiurea și de mai sus, de la Dumnezeu”. Câtă dreptate avea Iorga să cugete astfel! Da, Ștefan Voievod întruchișează o icoană de lumină pentru orice român doritor să-și asume Crucea lui Hristos și să urce pe Golgota mântuirii. Crucea lui Ștefan s-a identificat cu însăși țara cărmuită de-a lungul a aproape jumătate de veac. Atât de mult s-a confundat binecredinciosul domn cu națiunea lui, încât Crucea Moldovei a purtat-o el, spre pacea și bunăstarea întregului popor.

Moldova lui Ștefan, „Poartă a creștinătății”

Prin ceea ce a înfăptuit, Ștefan a izbutit să reprezinte atât puterea de creație a poporului român în cele mai diverse domenii, cât și identitatea europeană a statalității românești. În numele suveranității de drept divin în guvernarea țării, el a știut – în funcție de situații – când să ridice sabia și când să recurgă la arma diplomației, acționând cu multă cutezanță, dar și cu chibzuință, izbutind să creeze și să mențină echilibrul între forțele în mijlocul cărora a fost obligat să acționeze. În toată această grea și riscantă misiune, Ștefan s-a dovedit iubitor de neam și țară, dar și un vizionar, un excelent european. Nu s-a contopit cu alții, dar nici nu s-a izolat de ei, cumpănind calea între identitate românească și comuniune universală, luptând cu năvălirile din exterior, dar și cu învăluirile trădătorilor de țară din interiorul ei, reușind să păstreze neatârnamul Moldovei în fața celui mai mare pericol al timpului, Imperiul Otoman. Situația deosebită a Moldovei l-a determinat pe Ștefan cel Mare și Sfânt la o neconținută și limpede observare a conjuncturii internaționale, cu scopul de a găsi soluția optimă în salvagardarea țării. În slujba cauzei sale s-a folosit nu numai de arta diplomatică, ci și de arma politico-militară, ba chiar și de legăturile matrimoniale. Acțiunilor politice și militare, menite să consolideze alianța Țărilor Române împotriva primejdiei otomane, le-a adăugat demersuri pe plan internațional, spre a determina puterile europene să se unească într-o alianță extinsă împotriva păgânilor, care amenințau creștinătatea deja divizată. În asemenea condiții istorice și geopolitice, Ștefan i-a hărăzit Moldovei statutul de „poartă a

creștinătății”, nefăcând din aceasta un exercițiu de retorică politică, ci expresia conștiinței nezdruincinate față de importanța spațiului românesc în confruntarea dintre creștini și păgâni, dar și în fața prozelitismului creștin occidental.

Inspiratul voievod a înțeles că, în realizarea unui astfel de deziderat, trebuie să-L aibă pe Dumnezeu cel mai fidel aliat, luând credința ca pe-o neînvingătoare platoșă. La Ștefan iubirea față de Dumnezeu și dragostea de neam erau indisolubile – o adevărată paradigmă pentru poporul român, care, de-a lungul timpului, a trăit multe răstigniri, dar și râvnite învieri proteguate de lucrarea Duhului Sfânt –, experiind netăgăduita realitate că acela care-L iubește pe Dumnezeu nu poate să nu-și prețuiască obârșiile, ostenindu-se spre propășirea lor.

„Am luat nădejdea în Dumnezeu cu mine”

De la Ștefan am învățat noi, românii, că lupta pentru țară, pentru patrie înseamnă, deopotrivă, și lupta pentru credință. Probabil că dintr-o asemenea tainică simbioză Sfântul Ștefan a înțeles să lege ridicarea unei biserici de fiecare război purtat în apărarea credinței neamului și a gliei străbune. El nu vedea în construirea unui locaș de cult un simplu act de pietate, ci mult mai mult: zidirea duhovnicească a neamului său. Biserica, mănăstirea aveau menirea de a aduna oamenii întreolaltă, trăitori și mărturisitori ai aceleiași credințe în Dumnezeu. Bincredinciosul Ștefan vedea Biserica ca pe un simbol al credinței, al unității și libertății poporului

său. De aceea, nutrea necurmata convingere că, apărându-și glia și credința, Îl are pe Dumnezeu de aliat. Iată ce-i spunea craiului Cazimir al Poloniei după izbânda asupra lui Matei Corvin la Baia: „Am luat nădejdea în Dumnezeu cu mine”.

Ștefan nu a fost doar un militar și un strateg desăvârșit, ci și un neîntrecut organizator al vieții social-economice. Și-a dat seama că propășirea neamului său va fi cu atât mai susținută, cu cât ea se va arăta mai deschisă înnoirii. Printr-o abilitate politică economică, el a asigurat afluxul de mărfuri din centrul și apusul Europei și, totodată, desfacerea în afara hotarelor a produselor realizate în țară. Prin stabilirea ordinii interne și întărirea siguranței drumurilor s-a favorizat dezvoltarea economică. Măsurile de atragere a negustorilor străini s-au îmbinat cu cele de protejare a celor autohtoni. Cetățile, târgurile au beneficiat de protecția atentă a domnului (moldovenii crescând astfel demografic), dar și activitățile meșteșugărești și comerciale, aducând importante venituri vistieriei statului. Resurse financiare însemnate strângeau și vămile de graniță, precum și cele din interiorul țării. Dinamismul economic al Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare o situa printre statele de prim rang în comerțul european. Bunăstarea economică a asigurat domniei succesul măsurilor întreprinse în opera de guvernare, având ca țel suprem înflorirea economică și culturală a Moldovei, creșterea puterii ei militare.

Strădaniile lui, simbolul întregii noastre istorii

Multe se mai pot spune, dar niciodată îndeajuns, despre Ștefan cel Mare. În măreața sa efigie există ceva din destinul poporului român. Credința lui în Dumnezeu și modul paradigmatic de a o manifesta au rămas un reper luminos în devenirea noastră. Strădaniile sale de a apăra glia strămoșilor, credința și demnitatea poporului sunt simbolul întregii istorii naționale – o istorie a luptei întotdeauna defensive pentru neatârnamarea noastră înaintea tuturor cotropitorilor. A stat dârz, aidoma falnicilor stejari ai Moldovei, având sufletul adânc înrădăcinat în credința strămoșească și în pasiunea cu care și-a iubit țara și pe frații de un sânge, neclintindu-se și nepărăsind demnitatea atunci când străinii au uneltit spre a-l umili și subjuga. Dârzenia lui Ștefan întruchi-pează încăpățânarea poporului român de a rezista în fața atâtor vicisitudini ale veacurilor, nu fără sacrificii, dar cu nesfârșita dorință de dănuire. Ștefan a înțeles că românilor li s-a dat să se înalțe, ca neam, prin jertfă. Și-a asumat această cruce și a purtat-o cu deplină responsabilitate până la ultima lui suflare; a devenit o lumină în istorie fiindcă a trăit istoria ca pe o luptă motivată de credință și de idealuri sfinte.

Toate acestea ne îndeamnă ca, ori de câte ori ne amintim și-l proslăvim pe Bincredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, să nu transformăm sărbătoarea într-o emoție romantică sau într-o comemorare searbădă, ci să ne fie un imbold de înnoire duhovnicească și lucrare jertfelnică. Să purtăm în suflete și cugete dragostea Măriei Sale față de credința dreptmăritoare, jertfa și demnitatea pentru apărarea și propășirea românismului.

Martiriul Sfinților Romanov

Gloanțeleucid. Aduc multă durere, ne amintesc de atrocități, de războaie, de lacrimi, de nesfârșite crime și imensă suferință. În preajma zilei de 17 iulie acest lucru este mai ușor de înțeles pentru Biserica Ortodoxă Rusă, căci în această zi, acum o sută de ani, a pățimit Sfântul Nicolae al II-lea Romanov, ultimul țar al Rusiei, împreună cu Sfânta Alexandra, soția lui, și cu cei cinci copii ai lor. Oricare ar fi locul ocupat în istorie de Nicolae al II-lea, asasinarea lui și a familiei sale rămâne o înfricoșătoare lecție, confirmând totodată că sfințenia poate veni uneori și prin gloanțe.

Familia Romanovilor datează, ca dinastie domnitoare în Rusia, din anul 1613. Nicolae al II-lea, fiul cel mare al țarului Aleksandru al III-lea, s-a născut la Țarskoe Selo, actualmente orașul Pușkin, pe 6/19 mai 1868, de sărbătoarea Sfântului și Dreptului Iov, anticipându-se parcă răbdarea îndelungă, credința nestrămutată a țarului ce a sfârșit dramatic, răpus de gloanțe.

Nicolae era un om foarte credincios. Deși considerat o fire boemă, prea pașnică pentru un viitor conducător, istoria, prin meandrele ei, l-a așezat pe tronul plin de glorie al înaintașilor. La 13 martie 1881, în urma asasinării bunicului său, Alexandru al II-lea, Nicolae a devenit țarevici (moștenitor al tronului), iar tatăl lui, țarul Alexandru al III-lea, suveranul întregii Rusii. Moartea prematură a părintelui său l-a lipsit pe moștenitorul tronului de o pregătire temeinică în vederea cărmuirii vastului imperiu.

În trecut să amintim că Alexandru al III-lea a murit pe brațele iscusitului său duhovnic, Ioan de Kronstadt,

la Livadia. Abia împlinise 47 de ani. În anul 1894 Alix Victoria Melena Louise Beatrice, fiica Marelui Duce de Messen și Darmstadt, Ludovic al IV-lea, se căsătorește cu țarul Nicolae al II-lea. În urma botezului ortodox, Alix s-a numit Alexandra. Familia nou formată a avut cinci copii, crescuți cu multă evlavie față de valorile Ortodoxiei.

Domnia lui Nicolae al II-lea s-a desfășurat pe fundalul intensificării mișcărilor revoluționare, naționaliste și fanatice, cărora li s-au opus acțiunile represive ale statului rus. Înfrângerea din războiul ruso-japonez (1904-1905) și revoluția din 1905-1907 au șubrezit în profunzime Rusia țaristă. Alături de puterile Antantei, Rusia, cea mai întinsă țară din lume, intră în Primul Război Mondial. Înfrângerile și pierderile de pe front, dezastrul economic și moral al țării au dus la scăderea drastică a autorității imperiale și a popularității dinastiei, atât în rândul maselor, cât și în acela al mării aristocrații ruse. Așa-numita revoluție burghezo-democratică din februarie 1917 îl silește pe Nicolae al II-lea să abdice pe 2/15 martie 1917. Cu actul său de renunțare la tron se încheie o istorie glorioasă a unei dinastii de peste trei secole, care a marcat istoria, cultura, dar îndeosebi credința poporului rus.

Pe 8/21 martie țarul Nicolae este arestat împreună cu familia, impunându-i-se domiciliu forțat la Țarskoe Selo, reședința de vară a țarilor. De aici membrii familiei imperiale ajung deportați la Tobolsk, o localitate foarte izolată din nesfârșita Siberie, unde locuiesc într-o clădire insalubră. După revoluția din octombrie 1917, au fost duși la Ekaterinburg – ultima lor reședință, înainte

de a fi împușcați, lucru întâmplat în ineluctabila noapte de 16-17 iulie 1918.

Bolșevicii, conduși de Lenin, au alcătuit un plan mișelesc de asasinare a țarului și a întregii sale familii. Faptele s-au desfășurat atât de repede, încât par decupate dintr-un film absurd. Plutonul de execuție, condus de Iacov Iurovski, a descins în încăperea unde erau aruncați viitorii martiri. Față în față cu împăratul stătea Iurovski, care a citit mișeleasca sentință. Rostind ultimul cuvânt, înșfacă arma din buzunar și trage drept în fața neajutoratului țar. Se aud țipetele femeilor. Țarina Alexandra și prințesa Olga își fac semnul crucii, apoi cad și ele secerate de necruțătoarele gloanțe. Se continuă măcelul; se mai trag câteva focuri, chiar și atunci când toți zac la podea. Alexei, cel ce trebuia să asigure continuitatea dinastiei, se prăbușise ciuruit de gloanțe. Ca să aibă siguranța că nu mai trăiește, Iurovski se apropie și descarcă în el încă trei cartușe, sfredelindu-i pieptul regal. La finalul abominabilului masacru s-a auzit rostindu-se: „Acum sunt morți cu toții!”. O noapte dramatică și neuitată, căci fiorul morții a lovit înspăimântător, ucigându-i pe țarul Nicolae al II-lea, țarina Alexandra Feodorovna și pe copiii lor, cele patru prințese: Olga (22 ani), Tatiana (20 ani), Maria (18 ani), Anastasia (16 ani) și țareviucul Alexei (14 ani), precum și pe patru dintre însoțitorii familiei regale.

După ce i-au omorât, ucigașii au încărcat victimele în mașină și le-au scos din oraș. Ajungând în mijlocul pădurii, unde se afla o mină în formă de fântână, numită „groapa Ganina”, le-au incinerat trupurile, iar ceea ce focul nu a putut mistui a fost stropit cu acid sulfuric

și apoi îngropat. Au pus pământ în groapă, au așternut deasupra câteva vreascuri și cu o mașină militară au tasat pământul pentru a nu se mai cunoaște locul ce a primit în măruntaiele sale nevinovatele trupuri prin venele cărora curgea sânge împărătesc.

Este interesant de amintit faptul că, tocmai în acel an, Biserica Ortodoxă Rusă a instituit Sărbătoarea Sfinților Ruși, salutată de țară cu adâncă recunoștință și evlavie. Nu avea de unde să știe că el însuși, alături de cei dragi ai familiei sale, vor fi cinstiți odată cu mulțimea sfinților lui Dumnezeu plămădiți pe pământ rusesc.

Trupurile familiei împărătești au zăcut în uitare și ignoranță până în iulie 1991, când s-a aprobat exhumarea lor pentru începerea procesului de identificare a relicvelor, care a durat până în 1994. La 17 iulie 1998, la exact 80 de ani de la masacru, rămășițele pământești ale Romanovilor au fost înmormântate în cadrul unei impresionante ceremonii religioase la Catedrala Petro-Pavlovsk din Sankt Petersburg, cripta casei regale rusești, la care au participat: arhierii, preoți, călugări și o mare de credincioși. Cu prilejul ceremoniei a fost purtată în chip solemn o icoană pictată a familiei Romanovilor, care a suferit moarte martirică. Potrivit unui ziar central, „Mesagerul rus”, în timpul procesiunii, pe chipurile martirilor înfățișați pe icoană au apărut pete sângerii. Sub privirile miilor de pelerini, culorile deveneau mai pronunțate, iar icoana împrăștia miros de bună mireasmă.

La data de 4 august 2000 țarul Nicolae al II-lea împreună cu familia sa au fost canonizați de Biserica Ortodoxă Rusă și trecuți în calendar drept cuvioși supuși pătimirii, cu zi de prăznuire 17 iulie.

Ce ne-ar spune Sfântul Ilie?

An de an, proslăvim pe 20 iulie pe unul dintre cei mai cunoscuți sfinți, singurul dintre cei 16 profeți ai Vechiului Legământ căruia Biserica i-a rezervat o cinstită deosebită, marcată în calendar cu roșu. Sunt profeți care au scris despre anumite aspecte din existența Mântuitorului Hristos, însă doar Ilie are acest privilegiu, deși el nu a consemnat nimic în scris. Viața sa cu totul specială – o prefigurare a vieții Mântuitorului – i-a făcut pe Sfinții Părinți alcătuitoari ai rânduielilor noastre ortodoxe să-i consacre o zi de pomenire.

Știm din dumnezeieștile scripturi că Prorocul Ilie nu a fost mușcat de fiorul morții, ci, înălțat cu trupul la Cer, așteaptă, într-o atemporală și tainică existență, să coboare printre noi, ca să-și împlinească misiunea de „al doilea mergător înainte al venirii lui Hristos”, după cum mărturisește troparul sărbătorii. Nu avem o explicație concretă a alegerii cinstitii zilei sale în toiu verii. Probabil că, știind puterea mijlocirii sfântului la tronul lui Dumnezeu pentru ajutor în vreme de secetă, Părinții de odinioară i-au rânduit slujba la jumătatea lui iulie tocmai spre a-l face un aliat la Cerescul Părinte pentru ploi liniștite, aducătoare de belșug. Pesemne că tot din pricina acestei nemaîntâlnite situații din calendar, poporul român evlavios a urzit o interesantă poveste despre ziua Sfântului Ilie: „Se zice că Prorocul Ilie Îl tot întreba pe Dumnezeu: «Zi-mi, Doamne, când este ziua mea?», dar Cel Atotputernic îi răspundea: «Mai este, Ilie, până atunci, mai este...». La câteva zile, după 20 iulie, Sfântul Ilie își face iarăși apariția în fața Domnului, repetându-și

nedumerirea: «Te rog, Doamne, spune-mi și mie, mai am mult de așteptat până la ziua mea?». Dumnezeu Se uită la el cu bunăvoință, zicându-i: «Apoi, dragul meu, ziua ta tocmai a trecut!»“. Poate că ziua de care vorbește legenda să fie chiar ziua când Ilie, Prorocul, se va întoarce pe pământ.

Dar pentru că am adus vorba de acest eveniment cu totul unic în istoria umanității, să amintim de cuvintele Sfintei Scripturi: Ilie și Enoh vor reveni printre oameni în zilele de dinaintea celei de-A Doua Veniri a Mântuitorului, predicând momentul cutremurător al Judecății și biciuind urzelile lui Antihrist, prin care mulți vor fi înșelați. Statornicilor în credință Sfântul Ilie le va da curaj, putere și necurmată nădejde întru cuvintele Mântuitorului: „Slugă bună și credincioasă [...], intră întru bucuria domnului tău” (Mt. 25, 21).

În tot acest răstimp va avea răgaz berechet să ne vorbească tuturor. Vă propun un exercițiu de imaginație: cum ar fi dacă dumnezeiescul Proroc ar participa la o ședință a Parlamentului României, reunit într-o sesiune menită să aprobe o lege contravenind credinței multi-seculare a neamului nostru? Ce le-ar zice? Dar dacă ar fi de față când unii, aflați în bejenie față de valorile sfintei noastre Ortodoxii, ar continua să denunțe ori să calomnieze cu aceeași îndârjire Biserica și pe slujitorii ei? Va aproba pe cârmuitorii noștri lumești, care făgăduiesc una, dar fac cu totul altceva? Cu aceeași preocupare să ne întrebăm: ce ne-ar spune nouă, slujitorilor sfintelor altare, care nu ne-am ridicat la înalta chemare sacerdotală? Celor ce nu am predicat cu toată ființa învățăturile lui Hristos? Celor care nu s-au îngrijit de turma încredințată

spre păstorire ce cuvinte le va adresa? Pe călugării și călugărițele care și-au uitat voturile monahale, lăsându-se copleșiți de felurite ispite, cu ce vorbe îi va întâmpina? Dar profesorii care și-au neglijat misiunea de a lumina mințile și sufletele, oare cum îl vor privi pe Sfântul Ilie în ochi? Medicii, asistentele, infirmierele din spitale care și-au încălcat chemarea sfântă de a sluji vieții, cum vor fi socotiți de Omul lui Dumnezeu? Cum îi va privi pe judecătorii care nu au dovedit nepărtinire, osândind oameni nevinovați? Celor bogați, care au uitat ce înseamnă mila, îndurarea, compasiunea, ce le va spune? Pe săracii leneși, pățimași, credeți că-i va felicita? Dar pe copiii care-și necinstesc părinții? Mamele ce-șiucid pruncii oare vor fi trecute cu vederea? În fine, poporului român, „drept-măritor creștin”, care, în timp, a odrăslit în Biserica neamului atâtea mlădițe de sfințenie, dar care tot mai mult se îndepărtează de Dumnezeu, aruncându-se în mrejele secularizării, ce vorbe tăioase îi va adresa?

Până la venirea sa fizică, Sfântul Ilie este printre noi, ne privește cu bunătate dacă împlinim voia Domnului, dar și cu asprime, câtă vreme rătăcim de la chemarea cerească. Din icoană, tuturor ne șoptește aceste lucruri, dojenind, îndreptând pe cei hoinari de la drumul mântuirii, dar, deopotrivă, miluind pe toți cei care se lasă cârmuiți în viața lor de dorul după Cer. Rămâne doar ca noi să dobândim „urechi de auzit”.

Sfântul Ilie și mierea de albine

Puțin după mijlocul lunii lui Cuptor îl proslăvim pe unul dintre sfinții cei mai populari din calendarul nostru ortodox, Sfântul Proroc Ilie Tesviteanul, singurul dintre cei 16 profeți ai Vechiului Legământ cinstit de Biserică prin sărbătoare cu ținare. Viața sa cu totul specială – o prefigurare a vieții Mântuitorului – i-a determinat pe Sfinții Părinți alcătuitoari ai rânduielilor noastre ortodoxe să-i consacre așadar o zi de pomenire aparte, în comparație cu ceilalți profeți ai Vechiului Testament. Evlavia populară față de Sfântul Ilie s-a manifestat și în frecvența cu care vrednicii noștri înaintași i-au hărăzit numeroase lăcașuri de cult. Cu precădere întâlnim biserici cu hramul Prorocului în zonele cu întinse terenuri agricole. Se înțelege lesne că bunii creștini și l-au ales ocrotitor al bisericilor, gospodăriilor și pământurilor dintr-o rațiune practică: el este „responsabil” cu precipitațiile bine rânduite, atât de necesare pentru ca anul agricol să se arate binecuvântat, cu roade îmbelșugate. Deopotrivă, modul cum Sfinții Părinți i-au fixat ziua de prăznuire – în mijlocul verii – ne învederează același lucru. Îndeobște tradiția Bisericii noastre dreptmăritoare a consfințit rânduiala de a-i pomeni pe sfinți în ziua mutării lor la cereștile lăcașuri. Dar Ilie Prorocul încă nu a murit. Din cuprinsul dumnezeieștilor scripturi aflăm că Sfântul Ilie a fost luat cu trupul la Cer așteptând, într-o atemporală și tainică existență, să coboare iarăși printre noi, spre a-și împlini misiunea de „al doilea mergător înainte al venirii lui Hristos”, după cum mărturisește troparul sărbătorii. Poate, cunoscându-i grabnicul ajutor

la vreme de secetă, Părinții de odinioară i-au rânduie slujba la jumătatea verii tocmai ca să-și facă din el un aliat la Cerescul Părinte pentru ploii liniștite, aducătoare de belșug. Simțindu-i puterea de mijlocire la tronul dumnezeirii, breslele electricienilor și aviatorilor și l-au ales proteguitor. Deși aproape uitată, întâlnim și credința că Prorocul Ilie îi ocrotește și pe apicultori, stupari sau sitari, cum se numesc ei prin părțile Munteniei.

De aceea, potrivit unor vechi rânduieli, în ziua de proslăvire a sa, după Dumnezeiasca Liturghie, în numeroase biserici se obișnuiește a se citi rugăciunea de binecuvântare a stupilor și a fagurilor cu miere. Dacă în trecut apicultura o practicau puțini pasionați de lumea fascinantă a albinăritului, în ultimii ani, numărul acestora a crescut mereu. Cade-se așadar să amintim câteva aspecte despre minunatul produs alimentar din perspectivă biblică. Mierea de albine apare menționată în Sfânta Scriptură de aproape 70 de ori. Multe dintre cuvintele Scripturii fac amintire de cuvântul „miere” cu sens de aliment (II Rg. 17, 29; III Rg. 24; Iov 20, 17; Pr. 24, 13). Din Sfintele Evanghelii aflăm că Înaintemergătorul Domnului s-a hrănit cu miere sălbatică (Mc. 6, 1). Însuși Mântuitorul Hristos, după a Sa Înviere, a gustat dintr-un pește fript și dintr-un fagure cu miere, ca să adeverească ucenicilor că nu au în față o nălucă, ci pe Însuși Învățătorul lor (cf. Lc. 24, 42). Tot dumnezeieștile Scripturi folosesc substantivul „miere” în chip metaforic, trimițând cu gândul la bunăstarea unei zone geografice (Iș. 3, 8; Lv. 20, 24; Ir. 32, 22). Întâlnim în Sfânta Scriptură o altă comparație memorabilă referitoare la miere: cuvintele se arată mai dulci decât mierea

(cf. Ps. 118, 103), iar Înțeleptul Solomon ne spune: „Cuvintele frumoase sunt un fagure cu miere, dulceață pentru suflet” (Pr. 16, 24), înțelegând că învățămintele duhovnicești, graiul așezat, pașnic, aduc binecuvântare sufletească.

Având în vedere toate acestea, concluzionăm că mierea de albine este un aliment biblic, considerat printre cele vitale, conform cărții Înțelepciunii lui Isus Sirah (39, 31): „Începutul a toată trebuința vieții omului este: apa, focul și fierul, sarea și făina de grâu, mierea și laptele, sângele strugurelui, untdelemnul și haina”. Dulcele aliment a însemnat pentru inspirații scriitori ai cuvintelor dumnezeiești chiar un termen de comparație spre a sugera binecuvântarea, belșugul, dar și folosul cuvintelor duhovnicești. De aceea, Biserica a rânduit slujbe de binecuvântare a stupilor și fagurilor cu miere. În ultima ediție a *Molitfelnicului* nu se amintește ziua în care se poate săvârși această rânduială, înțelegându-se deci că, ori de câte ori este nevoie, preotul, la solicitarea apicultorilor, poate oficia respectiva slujbă. În unele zone se aduc la biserică faguri cu miere de sărbătoarea Sfântului Ilie sau de Schimbarea la Față, iar preotul rostește rugăciunea de binecuvântare în biserică. În unele ediții mai vechi, bunăoară, *Trebnicul* din 1928, se prevede și o rugăciune la schimbarea fagurilor, subliniind astfel importanța în viața noastră a mult râvnitului produs apicol: în trecut, mierea constituia unicul îndulcitor în bucătăria românească; prima cultură a sfeclei de zahăr în Țările Române s-a făcut abia în 1834, după ce, în 1747, chimistul german Sigismund Marggraf, pionierul chimiei analitice, împreună cu studentul său, Franz Achard,

au descoperit că din sucul sfeclei se pot produce granule dulci, zahărul de astăzi. Cu toate că mierea de albine este atât de dulce, atât de gustoasă, reprezentând și un leac pentru numeroase boli, Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că există o altfel de „miere” mai gustoasă, mai dulce și mai tămăduitoare: „cuvintele lui Dumnezeu sunt mai dulci decât mierea, miere minunată și cu mult mai bună decât mierea cea veche cu care se hrănea în pustie Ioan Botezătorul. Mierea aceasta n-o adună din flori niște albine, [...] ci o pregătește harul Sfântului Duh, care [...] o depune în sufletele sfinților, ca acela care voiește să o poată mânca neconținut și în toată viaa”. Dea Domnul să gustăm cu toții din această „miere”.

Sfântul Foca și focul iubirii dumnezeiești

An de an, în ziua de 23 iulie pomenim mutarea de la Sinope la Constantinopol a cinstitelor moaște ale Sfântului Sfințit Mucenic Foca, episcopul cunoscutei cetăți din Pont, ucis din porunca împăratului Traian. Acesta mai are o zi de prăznuire, cea a martirajului său, la 22 septembrie. În aceeași zi de septembrie se face pomenirea unui alt Sfânt Mucenic Foca, tot locuitor al anticei așezări Sinope, martirizat cu o sută de ani mai târziu din porunca crudului împărat Dioclețian. Nu sunt singurii sfinți cu acest nume: în 15 aprilie Sinaxarul mare amintește de un alt martir cu numele Foca, pomenit într-un grup de 18 creștini, probabil trecuți la cele veșnice în aceeași zi; în 18 decembrie, Sinaxarul vorbește de încă un mucenic Foca, ucis de sabie odată

cu Sfântul Ermil. Se pare că numeroși credincioși din veacurile primare iubeau numele Foca, dispărut din onomastica actuală, însă rămas în istorie nu doar în martirologiile creștine, ci și în lista împăraților bizantini, unde găsim doi bazilei numiți astfel: Flavius Focas, care a condus destinele Imperiului Bizantin între anii 602 și 610, și Nichifor al II-lea Focas, între 963 și 969. Etimologia grecească a numelui Foca ne duce la denumirea golfului corintic Phokeos, iar termenul de „phoke” înseamnă sigiliu.

Dacă toți cei patru martiri cu numele Foca au în comun credința, focul iubirii pentru Mântuitorul Hristos și Evanghelia Sa, precum și sfârșitul lor mucenicesc, unul dintre ei, zis și „grădinarul”, ne impresionează prin modul său aparte de a-și pregăti întâlnirea cu Dumnezeu. Din viața lui aflăm că era pălmaș al pământului, dar nu unul oarecare, ci foarte priceput, iubindu-și meseria, plantele și florile. De aceea, i s-a și spus „grădinarul”. Sinaxarul chiar ne arată că din truda mâinilor sale se întreținea, dar făcea și foarte multă milostenie: ajunsese cunoscut în tot ținutul pentru dragostea cu care îi primea pe străini și călători sub acoperișul casei sale, devenite o adevărată „grădină” a roadelor îmbelșugate ale prezenței și lucrării harului dumnezeiesc. Virtuțile și credința sa au stârnit o adâncă invidie în jur, îndeosebi de când s-a aflat că Foca grădinarul este creștin. Biserica și membrii ei traversau o perioadă foarte grea, căci crudul împărat Dioclețian pornise deja cea mai aspră prigoană împotriva creștinilor. Dregătorii cetăților, pe baza prescriptelor imperiale, îi omorau fără judecată pe toți cei descoperiți sau denunțați drept mărturisitori ai

credinței creștine. O asemenea „știre” a ajuns și la urechile conducătorului cetății Sinope: Foca grădinarul nu doar că era creștin, dar atrăgea la credința lui o sumedenie de închinători ai zeilor. Din această pricină, a trimis soldații ca să-l găsească și să-l omoare. Sosind călăii prin dreptul locuinței sale, Foca i-a întrebat: „Pe cine căutați?”. Ei au răspuns: „Pe Foca grădinarul”. „Veniți de ședeți în casa mea și vă voi ospăta, iar apoi vă voi duce la dânsul. Îl cunosc, dar se ascunde bine și fără a vă spune eu unde este nu o să-l găsiți.” Soldații au intrat în casă, iar Foca i-a primit cu bucurie, i-a ospătat, îndemnându-i să zăbovească și peste noapte, împlinind toate cele ale filoxeniei. În timp ce soldații se desfătau în locuința lui, gazda se pregătea, pe furiș, de marea întâlnire cu Hristos Dumnezeu: și-a săpat singur mormântul, a rânduit ca tot ce avea pe lângă casă să se împartă săracilor, iar apoi, către revărsatul zorilor, îngenunchind, s-a rugat fierbinte ca Domnul să-i dea curaj mărturisitor. Trezindu-se gealații, l-au întrebat: „Unde este Foca? Ai spus că ni-l aduci”. Iar el a zis: „Eu sunt Foca, pe care voi îl căutați să-l ucideți. Eu sunt robul lui Hristos și nu mă voi lepăda de El pentru idoliile voștri spurcați”. Soldații au rămas uimiți de cele întâmplare, întrebându-se: „Cum să omorâm un om așa de bun, care ne-a găzduit și ne-a primit în casa lui cu așa bucurie? Vom zice dregătorului că nu l-am găsit. Nu putem să-l omorâm”. Dar Foca grădinarul se ruga de ei, zicându-le: „De mă veți omorî, mare bine îmi faceți”. După îndelungate ezitări, soldații l-au ucis și, astfel, focul iubirii față de Hristos i-a adus cununa muceniciei grădinarului Foca.

Deoarece Sinaxarul amintește de ocupația lui Foca din Sinope, de dragostea sa față de plante și flori, Sfântul

Foca grădinarul a fost considerat un sfânt protector al grânelor, al câmpurilor cultivate, al florilor, pe care le-a iubit nespus: se zice chiar că în noaptea pregătirii nu a uitat să treacă prin grădină ca să-și ia rămas-bun de la ele. Dar în tradiția populară românească Sfântul Foca apare drept „responsabil” de incendiile de vegetație. De aceea, în popor sărbătoarea Sfântului Foca din 23 iulie se mai numește și „opârlia”, oamenii păzind această zi fără a munci la câmp, ca să-l îmbuneze pe sfânt, așa încât să nu se abată incendiul asupra fânului, a paielor și a altor culturi combustibile.

Cunoscând viața Sfântului Foca grădinarul, prăznuit, de altfel, la 22 septembrie, înțelegem că asemenea obiceiuri se arată păguboase și deloc ziditoare în evoluția noastră spirituală. Sfinții lui Dumnezeu ne sunt mijlocitori și ajutători, iar nicidecum cei ce ne-ar „sabota” în lucrarea noastră. Dacă tot s-a făcut asocierea, în tradiția românească, dintre foc și numele mucenicului, să-i rugăm pe toți cei patru martiri Foca să ne aprindă în suflete focul dragostei pentru credința cea adevărată, trăită și mărturisită în duhul evlaviei unei viețuiri autentic creștine.

Sfinții Brâncoveni, icoane de lumină și credință peste veacuri

Data de 15 august a anului 1714 s-a înscris în istoria românismului ca o zi de referință în lupta poporului nostru pentru afirmarea identității de neam și de credință. Călătorind îndărăt pe răbojul atâtor dramatice

întâmplări din trecutul plin de nesfârșite răstigniri al românilor, găsim această dată ca o zi îndoliată, dar ro-
urată de aura Veșniciei, în care binecredinciosul domn
Constantin Brâncoveanu, alături de cei patru fii, Constan-
tin, Ștefan, Radu, Matei, dar și de ginerele său, paharni-
cul Ianache Văcărescu, a primit cununa cea neveștejită
a muceniei. Cel numit „prințul aurului”, Brâncoveanu
Voievod, s-a lepădat de strălucirea trecătoare a slavei
pământești spre a fi primit în netrecătoarea slavă cerească,
dobândind „aurul” cel nepieritor. Decapitându-i pe el
și pe feciorii săi cu o cruzime greu de imaginat, turcii
au stropit istoria și destinul neamului nostru cu sângele
de martir al acestei familii domnitoare, transformând
îngenuncherea în cutezanță, durerea în biruință, moartea
violentă în mult dorita viață veșnică.

Aflat la cârma Țării Românești vreme de 25 de ani,
Sfântul Constantin Brâncoveanu rămâne peste timp
un domn unic, care, prin numeroasele-i virtuți, i-a asi-
gurat neamului său o neașteptată stabilitate geopoliti-
că, într-o perioadă de mari prefaceri și convulsii militare;
grija lui specială de a chivernisi cu inspirat discernă-
mânt averile țării a avut drept rezultat nu doar sporirea
ei materială, ci și dezvoltarea fără precedent a culturii,
sub toate aspectele: arhitectura, sculptura, orfevrăria
(meșteșugul confecționării obiectelor religioase sau de
artă, podoabe, vase, toate din metal prețios), pictura,
broderia, tiparul cunosc un avânt nemaiîntâlnit până
atunci la noi. Altoind influențe ale culturii greco-orientale
și occidentale pe filon autohton și oferind un sprijin
special dezvoltării școlii românești, voievodul martir a
creat o veritabilă „epocă” brâncovenească, ce avea să
înfrăurească întreaga cultură națională de mai târziu.

Pe deasupra însă, dimensiunea religioasă a personalității Domnului îi înnobilează întreaga activitate. Ajungând în fruntea țării și deținând o impresionantă avere, Constantin Brâncoveanu s-a arătat fidel valorilor Sfintei Ortodoxii, ajutând Biserica în aproape toate lucrările ei: ctitorii și rectorii de sfinte locașuri, importante danii în obiecte de cult și veșminte, tipărirea de cărți bisericești, sprijinirea activităților educative și filantropice ale Bisericii. Necurmata credință în Hristos a Voievodului și a familiei sale s-a vădit îndeosebi în dramaticele clipe ale sfârșitului său mucenicesc, survenit după cel al celor patru fii, dimpreună cu ginerele său. Au ales moartea în locul lepădării de Hristos, împlinind cu prisosință cuvintele Evangheliei: „Cine ține la sufletul lui îl va pierde, iar cine-și pierde sufletul lui pentru Mine îl va găsi” (Mt. 10, 39). Rămân memorabile cuvintele de îmbărbătare, adevărată mărturisire de credință, adresate de domn fiilor săi: „Fiii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume. Cel puțin să salvăm sufletele noastre și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru”.

Poporul credincios a păstrat vie amintirea martirajului voievodal nu doar în multe înscrisuri, ci și prin numeroase creații populare – între care și cunoscuta *Baladă a Brâncoveanului*: ea a ținut loc Vecerniei și Utreaniei zilei de pomenire a Brâncovenilor, până ce Sinodul Bisericii noastre strămoșești a hotărât ca străluciții martiri de os domnesc să fie canonizați, urcând astfel din istorie și legendă în Sinaxare, întocmindu-li-se și cununile rânduiei liturgice de proslăvire. Tulburătoarea creație populară a reprezentat un incontestabil imn

Acatist ce a prefigurat Acatistul martirilor Brâncoveni, prin care poporul român, recunoscător pentru pilduirea de credință și jertfă, i-a „canonizat” pe Sfinții Brâncoveni înainte de canonizare.

Potrivit tradiției otomane, atât Voievodul, cât și cei decapitați dimpreună cu el, puteau să-și salveze viețile, lepădându-se de credința ortodoxă și acceptând legea turcească, lucru neacceptat de fericiții martiri. Tradiția consemnează șovăiala mezinului, Matei: văzând cruzimea uciderii fraților lui, a avut o firească ezitare, spulberată însă de atitudinea demnă și de chemarea plină de credință a tatălui lor: „Din sângele nostru n-a mai fost nimeni care să-și piardă credința”. Îndată a căzut și capul ultimului vlăstar al îndureratului părinte, obligat să asiste la crunta priveriște a masacrării coconilor săi; în urmă, gealații cei fără de Dumnezeu l-au decapitat și pe el, aruncând trupurile tuturor în mare. Voievodul abia împlinise 60 de ani, dintre care aproape 26 i-a pus în slujba Țării.

Mult îndurerata-i soție, Maria Brâncoveanu, mama celor unsprezece copii ai lor (Constantin, Ștefan, Radu, Matei, Stanca, Maria, Ilinca, Safta, Anca, Bălașa și Smaranda), aflată și ea în arest la Constantinopol, eliberată apoi pentru 50.000 de galbeni, a reușit să recupereze rămășițele pământești ale mucenicilor și să le îngroape creștinește într-o mănăstire de pe insula Halki; după șase ani, a izbutit să aducă în țară, cu toată tăinuirea, doar trupul martirizatului soț, reînhumându-l în biserica Sfântul Gheorghe din București, una dintre ctitoriile Domnului, așezându-l sub o piatră funerară neinscripționată. Spre știință în viitorime, înțeleapta Doamnă

Brâncoveanu a pus o frumoasă candelă de argint deasupra locului, rânduind să se inscripționeze pe ea taina mormântului, cât și data reînhumării: anul mântuirii 7228 (1720), iulie, 12 zile.

În aceste momente de proslăvire și comemorare a Sfinților Brâncoveni, să ne amintim și de cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „Aduceți-vă aminte de mairii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” (Evr. 13, 7). Să urmăm așadar credința Brâncovenilor, iubirea lor față de Biserică și de Dumnezeu, mai ales în vremurile atât de agitate pe care le traversăm. Ce bine ar fi ca și inimile noastre să bată pentru țară, pentru Ortodoxie, pentru familie, pentru valorile neamului ce ne-a odrăslit! Să fim toți un Brâncoveanu!

Sfinții Adrian și Natalia, locatari ai Raiului

Sărbătoarea Sfinților Adrian și Natalia, de pe 26 august, ne îndeamnă să privim în *Viețile Sfinților* mai cu luare aminte și să cercetăm diversitatea căilor prin care sfinții s-au făcut „casnicii lui Dumnezeu”, după cum îi numește Apostolul Pavel. Unii s-au retras în pustie, alții au trăit în mănăstiri, o seamă și-au asumat jugul căsătoriei. Așadar căutarea sfințeniei nu reprezintă apanajul vreunei categorii sociale sau profesionale, nici nu este rezervată doar „cinului îngeresc” ori vreunui ins în chip individual. Indiferent de națiune, etnie, apartenență socială ori profesională, independent de

situația economică și culturală, sfințenia este, de fapt, sensul deplin al existenței omului pe pământ, împlinirea umanului, după cum afirma unul dintre marii noștri teologi.

Cu atât mai mult noi, monahii, se cade să privim cu atenție la aceste aspecte. Nu trebuie să ne erijăm în „preferații” Domnului. Hristos nu are preferații: tuturor ne adresează chemarea, tuturor ne întinde mâna, pe toți ne așteaptă. Îmi amintesc de o zicere, aparent utopică, a unui teolog rus, Paul Evdochimov. El susținea că un călugăr poate înțelege cel mai bine valoarea deosebită a chemării monahale învățând să respecte și să prețuiască sfințenia căsătoriei. În același mod, nici cei căsătoriți nu vor izbuti să descopere frumusețea propriei viețuiri, până nu vor cinsti, deopotrivă, viața monahală. Din spusele cunoscutului teolog rus, deducem că ambele chemări, călugăria și căsătoria, nu se arată potrivnice una alteia, ci întregitoare, căci fiecare o susține pe cealaltă.

Trebuie să recunoaștem că sfinții monahi abundă în calendarul nostru, dar, cercetând cu atenție, vom descoperi și numeroși sfinți căsătoriți. Doar că despre ei nu s-a scris, nici nu s-a vorbit prea des. Iată câteva exemple de sfinți familiști: pe 3 mai îi proslăvim pe Sfântul Mucenic Timotei și pe soția sa, Mavra; pe 13 mai cinstim pe Sfântul Serghie și pe soția sa, Irina; în ziua de 17 mai îl pomenim pe Sfântul Andronic și pe soția sa, Iunia; pe 8 iulie ne amintim de Sfântul Mucenic Nicandru și de soția sa, Daria. În luna lui august, pe lângă Sfinții Adrian și Natalia, pe 3 august cinstim pe Sfânta Teoclita, care fusese căsătorită, iar pe 8 august pe Sfântul Miron, la rândul-i căsătorit.

La fel de multe exemple găsim în întregul nostru calendar ortodox. Toate ne încredințează că țelul suprem al căsătoriei este ca soțul și soția să se ajute unul pe altul spre a intra în Împărăția Cerurilor. Prin dragostea lor reciprocă, manifestată și prin iubirea copiilor zămisliti, uneori chiar înfiați, soțul și soția sunt chemați să se aducă unul pe altul și împreună cât mai aproape de Hristos.

Ar fi de mare folos duhovnicesc ca tinerele familii de astăzi să cunoască și să citească viețile sfinților căsătoriți. Întrucâtva, existența lor seamănă uimitor cu cele ale familiștilor din zilele noastre: au avut și ei griji, copii, obligații sociale, profesionale, au vândut, au cumpărat, s-au îngrijit de educația pruncilor, au construit case, acareturi ori altele asemenea. În pofida tuturor greutăților, s-au dovedit capabili să-și îndeplinească nu doar inerentele responsabilități familiale, ci să se dăruiască în așa măsură împlinirii cuvântului lui Dumnezeu încât au devenit sfinți.

Bine, bine, vor spune unii, dar cunoaștem toți familii unde soțul ori chiar soția se aseamănă oarecum femeii samarinence din cunoscuta pericopă evanghelică, în sensul că trăiesc dezordonat. Alții nu-L cunosc și nu-L iubesc atât pe Dumnezeu, încât să-și dorească a-I urma voia, complăcându-se într-o existență promiscuă. Ba unii bărbați se poartă chiar violent, încercând să îngrădească ostenele religioase ale consoartelor. Cu credință nezdruncinată, cu îndelungă răbdare, se poate dobândi mântuirea și în atari situații. Descoperim în calendar câteva exemple de sfinți căsătoriți care au avut o viață conjugală grea (să ne gândim doar la Sfânta

Muceniță Tomaida – 14 aprilie, ori la Sfântul Manuil Criteanul – 5 martie). Însă sinaxarele ne prezintă destule alte exemple asemănătoare celor de astăzi, în privința anumitor aspecte ale vieții de familie, care nu i-au împiedicat pe cei ce-și doresc cu adevărat mântuirea să lupte și să fie încununați cu darul sfințeniei. Mă gândesc aici la sfinții ai căror părinți au fost oameni răi, necredincioși, la sfinții rămași orfani, care nu au crescut într-un mediu familial armonios. Nici o asemenea mare lipsă nu i-a îndepărtat de la calea mântuirii.

Așadar cei căsătoriți pot deveni sfinți. Doar să-și facă din aceasta țelul suprem al căsniciei lor și să nu uite că Sfântul Ioan Gură de Aur numește căsătoria „taina dragostei”. Iar dragostea, ne încredințează dumnezeieștile slove, „nu cade niciodată”.

Sfântul Moise Etiopeanul, un alt „tâlhar” în Rai

Cine nu știe de celebrul personaj răstignit odată cu Hristos, Mântuitorul lumii, care, printr-o inspirată rostire, „pomenește-mă, Doamne, când vei veni în Împărăția Ta” (Luca 23, 42), a dobândit raiul? Charismaticul părinte Cleopa de la Sihăstria, într-una din predicile sale, referindu-se la cunoscutul protagonist al dramaticei întâmplări de pe Golgota, spunea: „Văzut-ai rugăciune tâlhărească? Văzut-ai tâlhar înțelept? A știut să fure mult în viața lui! Dar, având credință în inimă, a știut să fure cu limba raiul”.

Sinaxarul zilei de 28 august ne arată că mai există un astfel de locatar al cereștilor locașuri, Moise Etiopianul

sau Arapul. Aidoma celui de pe Golgota, și el a furat, a comis nenumărate spargerii, fărădelegi ori ucideri. Aflăm din viața lui că, la un moment dat, și-a venit în sine, alegând să trăiască ascetic, pocăindu-se cu lacrimi fierbinți și cu aspră nevoiță. Odată proslăvit, se vede că a înduplecat milostivirea Cerescului Tată, Care i-a șters noian de fărădelegi, primindu-l ca pe tâlharul de pe Golgota în lumina și iubirea Sa.

Este impresionantă viața lui Moise Etiopianul după ce a început urcușul către Cer: nopți nedormite, rugăciuni pline de umilință, lupta cu feluriți demoni, dar în primul rând cu propriul trup și cu patimile-i chinuitoare. La fel de emoționante rămân atât modul cum l-a chemat Hristos la marea și înfricoșătoarea Taină a Preoției, cât și sfârșitul său, el acceptând să piară ucis de sabia unor tâlhari, ca unul care, odinioară, a curmat viața multor semeni în același însângerat mod. Așa s-a împlinit în propria existență cuvântul Domnului: „toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri” (Mt. 26, 52).

Interesant de reținut că tâlharului celui dintâi care a „furat” raiul nu i s-a reținut numele. În Sfânta Scriptură întâlnim numele unor persoane care nu au spus, nici n-au săvârșit lucruri deosebite. Totuși acestui personaj, rămas celebru, evangheliștii i-au omis numele, deși unele scrieri apocrife, precum Evanghelia lui Nicodim, au consemnat numele Dismas. Vasăzică, numele nu i s-a reținut, se pare, dintr-o pedagogie divină, căci el întruchipează paradigma tuturor celorlalți oameni cu o viață decăzută, promiscuă, despre întoarcerea cărora s-ar crede că ar fi imposibilă. Dar, descoperindu-L pe Hristos, precum Moise, pomenit acum, la finele lui

Gustar, au săvârșit o lucrare de pocăință uluitoare, iar Domnul a răspuns prompt, cu aceleași cuvinte mântuitoare de pe Golgota: „astăzi vei fi cu Mine în rai” (Lc. 23, 43). Adverbul de timp „astăzi” înseamnă o permanentizare a poftirii adresate de Marele Răstignit tuturor celor ce s-au pregătit a răspunde dumnezeieștii chemări.

Viața și minunata convertire a lui Moise Etiopianul, văzute în lumina învățaturii Sfinților Părinți despre căderea în păcat și posibilă restaurare a omului, ne arată că pocăința este posibilă ca metamorfoză care nu privește atât păcatul în sine, cât reîntoarcerea la Dumnezeu, revenire la reala menire a omului. Din punctul de vedere al spiritualității ortodoxe, în pocăință este important viitorul, iar nu trecutul. Biserica amintește de starea de păcătoșenie a Sfântului Moise nu pentru a-i cinsti viața decăzută, ci lucrarea de refacere, de fortificare a chipului lui Hristos în el. Dacă păcatul a atras după sine moartea, pocăința umple existența cuviosului martir de viață și de Înviere. Moartea adusă de păcat este, pe de o parte, „viața” trăită în afara comuniunii cu Dumnezeu, iar viața adusă de pocăință este trăirea în și cu Dumnezeu. Dacă scopul păcatului l-a constituit dorința de „autoîndumnezeire”, pocăința are ca țel suprem ajungerea la asemănarea cu Dumnezeu prin lucrarea virtuților, virtuți care nu se pot împlini decât într-o comuniune cu Hristos, comuniune posibilă numai în Biserică, prin Sfintele Taine.

Trudnica lucrare de pocăință a Sfântului Moise, după cum ne-o prezintă sinaxarul zilei, ne apare ca o luminoasă pedagogie, ajutându-ne să înțelegem că începutul

întoarcerii de la păcat la Dumnezeu constă, în primul rând, în recunoașterea păcatelor. Acest fapt reprezintă condiția *sine qua non* pentru părăsirea căii ticăloase, pentru vindecare și mântuire. Plecând de la etapa inițială a pocăinței, omul nu trebuie să se învârtă în jurul ei, ci să treacă la o treaptă mai înaltă: cea a simțirii durerii pentru starea păcătoasă în care se află. Această fază se mai numește a zdrobirii inimii: nu din cauza eului rănit, ci din pricină că prin păcat s-a despărțit de Dumnezeu și, dacă stăruie în vinovăție, rămâne departe de El.

Cunoașterea stării proprii de păcătoșenie constituie o condiție absolut necesară a reînnoirii legăturii omului cu Dumnezeu și a dobândirii, în final, a mântuirii. Din cunoașterea de sine, omul ajunge la adevărata cunoaștere a tot ceea ce există, aici cuprinzându-se și realitățile duhovnicești cele mai tainice și mai înalte. Într-adevăr, cel care se căiește de păcatele sale, prin harul lui Dumnezeu, se curăță de patimi și, încetul cu încetul, întunericul așternut peste puterea de cunoaștere a sufletului se risipește, iar mintea i se luminează de către Duhul Sfânt, pe măsura curățirii sale.

Toate acestea le regăsim minunat în urcușul duhovnicesc al monahului martir Moise Etiopianul. Într-un fel, fiecare dintre noi ne asemănăm cu el înainte de convertire: și noi, prin păcate, ne-am rănit și ne-am prăduit sufletele. De aceea, cade-se să însoțim fiecare zi a existenței noastre cu virtutea pocăinței, rugându-l pe Sfântul Moise Etiopianul, un iscusit dascăl, să ne întărească în împlinirea acestei virtuți – singura cale de îndreptare și de reînnoire a vieții, de ridicare și de eliberare de un trecut păcătos și apăsător, agonisindu-ne mult râvnita mântuire.

Ultima sărbătoare a anului bisericesc

Ne îndreptăm cu pași repezi către ultima sărbătoare cu ținere din cursul anului bisericesc, care, iată, a ajuns la epilog. Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul, neîntrecutul vestitor al pocăinței pentru mântuire, ne prilejuiește posibilitatea de a medita din nou la importanța pocăinței ca lucrare și ca stare a firii noastre umane, lucru adevărat și de faptul că, atât Botezătorul Domnului, cât mai cu seamă Însuși Mântuitorul Hristos și-au început activitatea publică prin stăruitorul îndemn: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor”. Moartea violentă a Sfântului Ioan Botezătorul este întâmpinată de Biserica Ortodoxă cu post, chiar dacă această zi ar cădea duminică; ni se arată astfel că îmbuibarea, în orice formă a ei, viețuirea departe de voia Domnului duc la fapte necugetate, uneori la crime, așa cum s-a întâmplat cu cel trimis de Dumnezeu ca să pregătească venirea lui Mesia. Ajunarea din ziua pomenirii morții Înaintemergătorului Domnului nu reprezintă doar întristare, tânguire din pricina mișeleștii sale ucideri. În general, pe toți martirii din calendar îi pomenim la data când au suferit moarte mucenicească pentru Hristos, dar la nici unul dintre ei Biserica nu a rânduit un post special. Doar în ziua pomenirii Tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul, postul statornicit are menirea de a ne reaminti că promiscuitatea în care se complac unii oameni intră în conflict cu echitatea și sfințenia, că absența pocăinței, căderea fără dorința de ridicare provoacă drame incomensurabile.

Spre a sublinia importanța căinței în viața creștinului, este suficient să apelăm la bogata literatură filocalică a

Bisericii Răsăritene: ea ne învață că pocăința reprezintă o modalitate de tămăduire și de desăvârșire a sufletului, constituind o stare firească a ființei umane și neavând anumite soroace caracteristice existenței noastre. Celor ce afirmă cu nonșalanță că această mare și mântuitoare virtute este specifică doar senectuții le răspundem cu inspiratele cuvinte ale Părintelui Galeriu: „Pocăința nu este numai o virtute dovedită în anumite momente, ci o atitudine permanentă, un curent continuu de viață spirituală. Un neîncetat flux și reflux, apus și răsărit, început nou și bun”. După cum deja am afirmat, pentru noi valoarea pocăinței se clădește atât pe cuvintele Sfintei Scripturi, cât și pe cele din scrierile patristice, care i-au acordat spații generoase, dar și numiri pe măsură: „al doilea har”, „a doua renaștere”, „reînnoirea Botezului”, „curățirea conștiinței”.

Termenul uzual de „pocăință” derivă din sensul literal al cuvântului grec „metanoia”, semnificând „schimbare a minții”. Se pare că limbile în care a fost tradus termenul grecesc nu au izbutit să cuprindă sensul profund al noțiunii. Bunăoară, în graiul românesc cuvântul „pocăință” derivă din slavonă și desemnează starea de remușcare, regretul, durerea pentru greșeala săvârșită. Termenul latin „penitență”, provenit din „poenam tenere”, evidențiază latura juridică, conștiința delictului, a greșelii, frica de pedeapsă. Dar „metanoia” nu înseamnă doar pocăință, regret și nici doar frică de pedeapsă, ci mai mult: o transformare profundă, o primeneală de căpătâi a trăirilor și simțirilor, capabilă să pună temeluire unui nou mod de viață. Cu alte cuvinte, pocăința îl ajută pe om ca, oricât de jos ar fi căzut, să se reazeze

în matca firească, pe calea ce duce la Cer; ea îl reîntoarce la Dumnezeu, îi curăță conștiința. De aceea, Sfinții Părinți ne învață că întreaga noastră existență trebuie să se desfășoare sub semnul pocăinței.

Rolul acesteia este de a-l ridica pe credincios din păcatele și patimile în care a recăzut, de a-l curăți și de a-l înveșmânta iarăși în harurile de la începuturile vieții creștinești. Prin pocăință, omul nu redobândește harurile primite la Botez, căci nu le-a pierdut, ci doar le-a îngropat în „pământul” sufletului său. Printr-o pocăință plină de lacrimi, omul, asemenea picăturilor de ploaie, dă apă „cernoziomului” duhovnicesc al ființei sale, scoțând din adânc roadele dobândite prin Taina Sfântului Botez și făcându-le lucrătoare în vederea câștigării mântuirii.

Constituind condiția fundamentală a mântuirii omului căzut în păcate după Botez, pocăința, consideră Sfinții Părinți, rămâne cea dintâi și cea mai mare lucrare duhovnicească, mai presus de orice virtute; trebuie ca omul să i se dedice cu totul și înainte de orice altceva, căci în ea se cuprinde toată partea lui de lucrare pe care se cuvine să o împlinească dacă dorește să se mântuiască. Sfântul Marcu Ascetul afirmă: „Domnul nostru Iisus Hristos, dând pentru mântuirea tuturor oamenilor poruncile convenite măreției lui Dumnezeu, a pus libertatea ca temei al lor și le-a fixat ținta spre care trebuie să alerge, spunând: «Pocăiți-vă!», pentru ca noi prin aceasta să înțelegem că toată mulțimea poruncilor se cuprinde în una singură: cea a căinței pentru păcatele noastre”. Poate că de aceea Sfântul Isaac Sirul o numește „cea mai înaltă dintre virtuți”. Părintele profesor Ioan

Teșu, în cartea *Teologia necazurilor*, conchide: „Pocăința este suportul și însoțitoarea tuturor celorlalte virtuți creștine. Ea este mama, temelia sau rădăcina lor, dar și sora lor, care le ajută să se desăvârșească. Edificiul duhovnicesc uman se fundamentează, se înalță pe punctele de rezistență ale pocăinței. Conștiința imperfecțiunilor și a păcatelor noastre ne întreține dinamismul sufletesc către o viață mai înaltă din punct de vedere duhovnicesc”.

Având în vedere toate acestea, se cuvine să privim sărbătoarea de la finele lui Gustar ca pe un stăruitor apel adresat nu doar fiecăruia dintre noi, ci și umanității în general, care trăiește astăzi o dramatică secularizare. Pocăința la care suntem chemați va săvârși o necesară incizie în propriile suflete, dar și în conștiința lumii, pătrunzând mai adânc decât păcatul, atingând profunzimile ființei noastre, dar și ale omenirii întregi, ca să le primenească spre a le deschide harului dumnezeiesc.

VII

Miride și merinde pentru suflet

Liturghisirea în românește, un dar și o binecuvântare

În urmă cu peste jumătate de mileniu, în 10 noiembrie 1508, la Mănăstirea Dealu de lângă Târgoviște, se tipărea primul Liturghier din lumea ortodoxă și tot în secolul al XVI-lea, la 1570, avea să se tipărească prima ediție a Liturghierului tradusă în limba română de către Diaconul Coresi. Vă închipuiți cum ar fi să participăm la o Sfântă Liturghie fără a înțelege cele rostite de preot în dumnezeiescul Altar ori de cântăreț la strană? Dar chiar de am cunoaște limba în care sacerdotul săvârșește slujba, oare am fi pe deplin mulțumiți să nu-l auzim pe Hristos „vorbind” în românește? Cu greu ne putem imagina asemenea lucruri astăzi, dar în trecutul îndepărtat al Bisericii strămoșești au existat și astfel de timpuri: evlavioșii noștri înaintași asistau la slujbă fără a pricepe prea multe din cele rostite ori cântate.

Ca să înțelegem mai bine aceste aspecte, se cade să amintim condițiile în care s-a ajuns ca într-o țară de limbă

latină să se slujească, la început, în slavonă, pentru ca apoi alfabetul slav să fie folosit nu doar în mediul ecleziastic, ci și în cancelariile domnești din Țările Române. Trebuie să ne întoarcem pe firul istoriei până-n secolele al VIII-lea și al IX-lea: la sud de Dunăre se închea un puternic stat bulgaro-slav, în care ucenicii celor doi mari misionari ai lumii slave, frații Chiril și Metodie (ei au creat alfabetul *glagolitic* – de la slavonescul „glagol”, în traducere „cuvânt” – special spre a răspândi Evanghelia în lumea slavă), au continuat munca titanică a celor doi Apostoli ai triburilor slave, traducând cărți de cult din tradiția bizantină – limba greacă în graiul slavilor. Așadar limba slavă vorbită pe atunci de popor s-a transformat în limbă bisericească „oficială” la popoarele slave. În contemporaneitate, ea poartă denumirea de paleoslavă sau slava veche.

Tot cam din aceeași perioadă datează introducerea ritului slavo-bizantin și în teritoriile românești de astăzi, grație legăturilor bisericești strânse dintre populația de la nord și de la sud de Dunăre, dar îndeosebi prin intermediul unor preoți și călugări slavo-bulgari sau chiar vlahi refugiați pe teritoriul românesc actual, după ce Imperiul Bizantin a cucerit vremelnic țaratul bulgarilor. Activând în spațiul românesc, sacerdoții slavo-bulgari au contribuit la introducerea așa-numitului „rit slav” în Biserica românească. Părintele academician Mircea Păcurariu afirma că această „întâmplare” a contribuit în mod decisiv la păstrarea Ortodoxiei poporului nostru: să nu uităm de faptul că în secolele IX-XI Roma ducea o luptă susținută în vederea scoaterii popoarelor din Europa Centrală și Sud-Estică de sub influența

bizantină și a includerii lor în „ritul latin”. Dacă limba de cult a strămoșilor noștri în acea perioadă ar fi rămas mai departe latina, probabil ar fi fost mult mai ușor atrași de partea Romei. Ritul slavo-bizantin și apartenența jurisdicțională de Patriarhia Constantinopolului au constituit, după cum afirma părintele Dumitru Stăniloae, elemente definitorii ca „poporul român să se mențină prin latinitate neconfundat cu lumea slavă, iar prin Ortodoxie, neconfundat cu lumea naționalităților catolice din vecinătatea apuseană”. Carevasăzică, suntem unicul popor legat prin limbă de lumea latină, iar prin credință de cea greacă.

Ritul slavo-bizantin s-a păstrat în Biserica românească până-n secolul al XVII-lea, fiind folosit nu doar în graiul liturgic, ci și în manuscrise ori cărți de cult tipărite în Țările Române. Mai mult, odată cu temelierea statelor feudale românești, limba slavă din Biserică a devenit chiar limba oficială a cancelariilor domnești, fapt dovedit de numeroase acte din acele vremuri redactate în slavonă. Situația oarecum nefirească creată a dăinuit până în secolul al XVII-lea, când mari cărturari, vlădici, preoți, călugări și mireni au început o luptă susținută pentru introducerea limbii române în viața liturgică a Bisericii prin tipărirea primelor cărți de slujbă în limba română, păstrând totuși alfabetul chirilic. Trecerea de la alfabetul chirilic la cel latin s-a realizat treptat, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, prin alfabetul de tranziție. Înlocuirea integrală a alfabetului chirilic cu cel latin a fost decretată în 1862 de domnul Alexandru Ioan Cuza.

Revenind la ritul slavo-bizantin pe teritoriul românesc, trebuie să amintim că data de 10 noiembrie 1508

rămâne o zi de referință în istoria culturii și spiritualității noastre. Atunci, în Țara Românească, s-a tipărit prima carte în spațiul românesc, la numai 38 de ani de la inventarea tiparului de către germanul Johannes Gensfleisch, cunoscut și sub numele de Gutenberg (†1468). La curtea domnească de la Târgoviște a lui Radu cel Mare, ieromonahul Macarie a tipărit așadar în 1508 primul Liturghier, care va reprezenta prototipul unor viitoare ediții ale Liturghierului în limba slavonă. Să nu uităm că prima carte de cult ortodoxă a văzut lumina tiparului la Cracovia, capitala de atunci a Poloniei. Așadar la niciun deceniu de la această premieră, iată, în Țările Române apar primele cărți de cult, care sunt, deopotrivă, primele tipărituri din cultura noastră. Munca de pionierat a ieromonahului Macarie a continuat-o Filip Moldoveanu la Sibiu, el introducând pentru prima dată în tiparul românesc gravura ilustrată în lemn, numită xilografură. Tot el a tipărit un Tetraevangheliar slavo-român, deci prima carte de cult bilingvă, deschizând drumul marilor cărturari de mai târziu: Diaconul Coresi, mitropoliții Teofil, Ștefan, Varlaam, Dosoftei și Antim Ivioreanul, cărora le datorăm introducerea deplină a limbii române în cult. Ei ne-au oferit cel mai mare dar: posibilitatea ca Hristos să ne vorbească pe limba noastră.

Nu busuiocul sfințește Agheasma Mare

Boboteaza, sărbătoare, lumină și revărsare de har! Așteptăm cu toții să ne împărtășim din apa cea sfințită, numită Agheasma Mare, din ziua Arătării Domnului,

timp de încă șapte zile până la odovania (sfârșitul) praznicului împărătesc. Cifra opt ne amintește de veșnicie, de viața de veci: în Cartea Apocalipsei se vorbește despre ziua a opta, ce va urma după Judecata universală. Agheasma Mare se ia pe nemâncate vreme de opt zile, pentru că ea ne cheamă să căutăm viața și bucuria veșnică în iubirea Preasfintei Treimi.

În tradiția românească, sărbătoarea Arătării Domnului sau Bobotezei se însoțește de multe și frumoase obiceiuri. Cine nu-și amintește de preoții care umblă din casă în casă cu „Jordanul”, sfințind locuințele, țarinile gospodariilor ori spațiile unde oamenii își desfășoară activitatea, sau școlile, grădinițele unde învățăceii se pregătesc să devină viitorimea țării noastre? Cine-și reînvie amintirile prunciei, îndeosebi cei ce-și au obârșia la sate, îi va regăsi pe prichindeii însoțitori ai preotului vestind sosirea acestuia prin strigarea „chiralesa” (de la grecescul *Κύριε ἐλέησόν?* însemnând „Doamne, miluiește!”). Din mila Domnului, încă există sate ce păstrează obiceiul, gospodarii răsplătind osteneala micilor vestitori cu fructe, dulciuri, ba chiar cu câte un gologan.

La fel de frumoasă ne apare tradiția, întâlnită cu precădere în cătunele Moldovei, ca evlavioșii credincioși să sculpteze din apele înghețate ale lacurilor cruci ori mese din gheață, așezându-le în locurile unde slujitorii sfințelor altare vor sfinți Agheasma Mare. Obiceiul nu pare prea vechi, fiind legat de pelerinajul obștii credincioșilor către o apă unde se oficia slujba de sfințire. Astăzi, în puține zone se mai fac asemenea procesiuni, dar, dacă creștinii nu au mai mers la râu ori la lac să sfințească apa, prin crucile cioplite în gheață „au adus” râurile

sau lacurile în curtea bisericilor ori mănăstirilor spre a primi binecuvântare. Părintele profesor doctor Viorel Sava, titularul catedrei de Liturgică de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, spune că materia din care se confecționează o cruce (lemn, piatră, diferite metale, în cazul de față, apa înghețată) este chemată la transfigurare.

Despre semnificația praznicului și despre întrebuintarea Aghesmei celei Mari s-a tot scris, așa încât vă propun în materialul de față să ne oprim asupra unui element liturgic nelipsit din mâna preoților în aceste zile: busuiocul. Firele de plantă, uscate și frumos împodobite, aranjate și legate, formând acel cunoscut sfeștoc (de la cuvântul „sfeștanie”, cu semnificația de „sfințire”) sunt folosite de preoți la săvârșirea slujbei de sfințire a apei, iar apoi, tot cu sfeștocul, preotul stropește cu agheasmă pe oameni, bisericile, icoanele ori alte obiecte liturgice, dar și casele, mașinile, fântânile, viile, livezile sau gospodăriile credincioșilor.

Așadar ce se știe despre busuioc? *Ocimum basilicum*, pe numele său științific, este o plantă ierboasă din familia *Lamiaceae*, originară din Asia tropicală. La maturitate atinge între 20-60 cm înălțime, având frunzele de culoare verde deschis, iar florile albe. Are un gust similar cu cel al anasonului și o aromă plăcută, destul de puternică.

Cuvântul „busuioc” provine din limba greacă, βασιλευς (basileus) însemnând „rege”. Se pare că numirea busuiocului cu acest termen s-a datorat considerării respectivei plante drept una imperială, utilizată în anumite practici ritualice la curtea bazileilor bizantini. Circulă

multe tradiții referitoare la modul cum busuiocul a ajuns să fie folosit în cult. Una dintre ele ne spune că a crescut pe locul unde Împărăteasa Elena, mama Sfântului Constantin cel Mare, a descoperit Sfânta Cruce. După coborârea lui Iisus de pe lemnul răstignirii, Crucea a căzut și, cu vremea, a acoperit-o pământul. Mergând să caute semnul mai strălucitor decât soarele văzut de fiul ei pe cer în amiaza mare, Sfânta Elena a simțit un miros plăcut, adus de vânt. Luându-se după el, a găsit busuiocul. Smulgând câteva fire, să le răsădească în grădină, a descoperit că rădăcinile plantei se înfipseseră într-un lemn vechi; prin minunea învierii unui mort s-a dovedit că se afla în fața Crucii Fiului lui Dumnezeu.

Dar oare cum s-a recurs la întrebuințarea busuiocului în actele liturgice? Primii creștini – în bună parte proveniți dintre iudei – au preluat o serie din practicile de la Templu, adaptându-le, desigur, altor împrejurări și scopuri liturgice. S-ar părea că așa a ajuns busuiocul să înlocuiască isopul din tradiția iudaică. Ca aspect, isopul seamănă îndeaproape cu busuiocul, doar că nu are florile albe, ci albastre. Este o plantă folosită nu doar în actele ritualice iudaice, ci și alte domenii, aidoma busuiocului, de altfel, care se utilizează în numeroase ramuri ale activității umane: medicină, cosmetică, artă culinară. Însă la noi, la români, busuiocul a devenit un fel de plantă consacrată pentru momentele speciale din viața unui om: botez, nuntă, înmormântare.

Revenind la istoricul prezenței busuiocului în ritualul sfințirii apei, trebuie să ne întoarcem la tradiția iudaică unde găsim dese întrebuințări ale isopului, planta analogă busuiocului: în cartea Ieșire (12, 22), Dumnezeu

poruncește poporului ales: „să luați un mănunchi de isop și, muindu-l în sângele strâns de la miel într-un vas, să ungeți pragul de sus și amândoi ușorii ușii cu sângele cel din vas, iar voi să nu ieșiți nici unul din casă până dimineața”; în cartea Numerii (19, 6), Domnul poruncește: „un om curat să ia isop, să-l moaie în apa aceea și să stropească din ea casa, lucrurile și oamenii câți sunt acolo”. Dar cine nu-și amintește de arhicunoscutul verset 8 al Psalmului 50: „Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți; spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi”? Referitor la cel din urmă exemplu, Sfântul Chiril ne spune: curăția isopului reprezintă lucrarea Duhului Sfânt, Care ne spală de tot păcatul. Vasăzică, nu planta era considerată prin sine curățitoare, ci Dumnezeu, în chip nevăzut, curățea, izbăvea. Se folosea planta în chip văzut, prin ea împărtășindu-se lucrarea nevăzută a Domnului.

Obiceiul utilizării busuiocului la sfințirea apei l-am preluat din ritualul bizantin, grecesc, deoarece în cel slav nu se recurgea numaidecât la busuioc, ci sfeștocul se confecționa, în general, din flori, iar, mai recent, din materiale textile. Însă ceea ce trebuie să reținem este faptul că nu busuiocul muiat în apă îi oferă acesteia putere harică. Invocarea Duhului Sfânt, Care coboară peste apă prin mâna preotului, curățind-o, sfințind-o și dându-i putere asupra duhurilor necurate, asupra bolilor și patimilor, se face mai înainte de se înmuia Sfânta Cruce și busuiocul în apă și a se intona troparul Bobotezei. În ritul slav, săvârșitorul slujbei nu înmoaie în apă sfeștocul, ci doar Sfânta Cruce. La noi se cufundă în apă busuiocul însoțit de semnul Crucii, pentru a arăta că prin Cruce

Domnul ne-a deschis calea către Ceruri, iar Duhul Sfânt a coborât în lume, întemeind Biserica numai după jertfa Domnului pe Cruce. Unde vedem Crucea Domnului, întrezărim învierea, biruința asupra păcatului, izbăvirea. Crucea este însoțită de busuioc doar din motive practico-liturgice, deoarece preotul urmează a-i stropi pe credincioși cu ajutorul acestuia.

Când devine turistul pelerin?

De mai bine de patru decenii, în fiecare an se serbează pe 27 septembrie Ziua Mondială a Turismului. În anul 1970, la această dată s-a adoptat statutul Organizației Mondiale a Turismului, instituție specializată a ONU, al cărei scop nodal este de a determina societatea internațională să conștientizeze însemnătatea turismului și a valorilor sale spiritual-culturale, socio-economice sau chiar politice. Turismul, ca și concept, s-a dezvoltat foarte mult după ce fiecărui salariat i s-a prevăzut prin lege dreptul la o perioadă de repaus din activitatea desfășurată contractual. Bunăoară, la noi în țară, concediul de odihnă a fost reglementat pentru prima oară la 5 aprilie 1929 prin Legea contractelor de muncă, iar Constituția din 1948 a legiferat dreptul oricărui angajat de a primi concediu de odihnă. După crearea premiselor necesare recreerii și călătoriilor în scopuri turistice, se poate vorbi de o adevărată industrie a turismului. Potrivit statisticilor, în ultimul deceniu, anual, aproximativ un miliard de oameni de pe Terra au fost turiști. Or, acest lucru angrenează forțe uriașe pentru asigurarea transportului,

cazării, mesei, dar și a celorlalte activități complementare. Alte statistici prezintă cifre cu totul surprinzătoare: turismul generează, la nivel global, aproximativ 250 milioane de locuri de muncă. Cifre colosale, ce confirmă faptul că într-adevăr turismul a devenit o veritabilă uzină de făcut bani.

Este păcat, oare, să călătorești? Nu cred, fiindcă noțiunea de călătorie apare de când este lumea. În Sfânta Scriptură găsim multe personaje aflate în călătorie sau chiar trimise în călătorie de Însuși Dumnezeu. Bunăoară, Avraam lasă țara sa, Urul Caldeii, și pornește departe, către un tărâm pe care Dumnezeu i l-a promis, spre Canaan (Fc. 12, 1-5). Ba chiar însăși viața noastră reprezintă o călătorie, ne spune cartea sfântă: „Căci călători suntem noi înaintea Ta și pribegi, ca toți părinții noștri; ca umbra sunt zilele noastre pe pământ și nimic nu este statornic” (I Par. 29, 15). Însuși Mântuitorul Hristos a călătorit: „Iar Iisus, fiind ostenit de călătorie, S-a așezat lângă fântână” (In. 4, 6) sau „Iisus mergea prin cetăți și prin sate, învățând și călătorind spre Ierusalim” (Lc. 13, 22). Și apostolii Domnului au călătorit foarte mult. Toate aceste mărturii relevă fără tăgadă că a călători pentru om este un lucru firesc, necesar și chiar plăcut. Sigur, însăși noțiunea de călătorie se poate traduce în multiple moduri: călătoria ca inițiere, ca expediție, călătoria ca pelerinaj, ca descoperire a unor locuri noi, călătoria ca mod de viață, ca recreere, călătoria ca job sau hobby. Călătorul devine turist dacă își transformă drumeția într-o modalitate de a descoperi, a admira sau doar de a cunoaște anumite aspecte ale existenței ce țin de religie, cultură, istorie, tradiții populare, artă culinară,

meșteșuguri, natură, arhitectură, evenimente, ecologie și altele.

Dar când turistul poate deveni pelerin? Întâi trebuie să stabilim în ce ar consta deosebirea dintre un turist și un pelerin. Turistul caută frumuseți ale ochiului, frumuseți culturale, iar pelerinul nu se mulțumește numai cu acestea. Lui nu-i este destul să-și bucure doar mintea, privirea, ci dorește cu precădere să-și hrănească sufletul. El pleacă în călătorie ca să-și sporească credința, să-și intensifice rugăciunea, să-și disperseze îndoielile, căutând în drumețiile sale, înaintea splendorilor naturale, arhitecturale și culturale, pe cele spirituale, dar și întărirea nădejzii de mântuire prin rugăciuni intense, prin conștientizarea păcatelor și prin lacrimi de pocăință pentru iertarea lor. La fel, uneori pelerinul caută în călătoria lui duhovnicească locuri sfinte, sfinte moaște, sfinte icoane, care să-l întărească, să-i tămăduiască suferințele sau chiar, de ce nu?, să-l ajute la un examen, într-o afacere ori într-o altă stringentă situație a vieții. Se observă cu ușurință discrepanța motivelor pentru care un turist și un pelerin vor să călătorească. Pelerinul caută întotdeauna lumina, pe când, uneori, turistul își poate manifesta unele curiozități excentrice. Și spunând aceasta mă gândesc la noțiunea de dark tourism, manifestat prin dorința unora de a vizita foste lagăre de concentrare, închisori ori alte locuri ce amintesc de anumite legende și obiceiuri înfricoșătoare. Să revenim la întrebarea pusă anterior: când devine turistul pelerin?

De peste un deceniu împlinesc și ascultarea de ghid la Casa Memorială „Visarion Puiu” și Muzeul „Mihail Sadoveanu” din spațiul monastic al Schitului Vovidenia

ce aparține mării lavre a Neamțului. Vrând-nevrând, în cei 12 ani de ghidaj am luat contact și am vorbit cu mii de turiști sosiți în Moldova ca să viziteze marile chinovii de aici. Pot spune că am asistat la o serie de transformări cu totul emoționante. Mi s-a mărturisit adeseori: „părinte, am venit în Moldova la mănăstiri din curiozitate, îndemnat de colegi, prieteni, rude, dar plec îndrăgostit de aceste binecuvântate locuri”. Mi s-a mai întâmplat să aud: „părinte, vizitând aceste mănăstiri simt nevoia să-mi reiau legătura cu Dumnezeu. Simt nevoia să mă spovedesc. Nu am mai făcut-o de când eram copil”. Un alt caz care m-a impresionat: „părinte, sunt căsătorită cu soțul de 25 de ani, avem copii, dar nu avem cununie religioasă și vă cerem sfat cum să facem să ne cununăm cât de repede”. Iată câteva exemple ce mă determină să încerc să ofer un posibil răspuns la întrebare: turistul se preschimbă în pelerin când nu se mulțumește doar să vadă, ci vrea să și să trăiască, să guste din tainele locului, să găsească urme ale prezenței lui Dumnezeu acolo unde merge. Turistul se preschimbă în pelerin atunci când simte că Domnul i-a devenit tovarăș de drum, când, ca odinioară Luca și Cleopa spre Emaus, începe să-i ardă inima după dorul de Dumnezeu. Sub asemenea auspicii îmi doresc să întâlnesc cât mai mulți călători care să vină turiști și să plece pelerini.

Căsătoria a doua, între Sfântă Taină și pogorământ

Iubirea, spunea Părintele Stăniloae, „stă într-un sentiment de răspundere față de importanța celuilalt. Dacă-l iubesc, țin să se mântuiască [...]. Când spun cuiva *te iubesc*, spun: *tu nu vei muri niciodată*”. Asistăm, din păcate, la o desacralizare, la o relativizare tot mai mare a noțiunii de iubire, iar de aici apar numeroase neajunsuri în familia creștină, printre care și divorțul. Mulți, dorind să întemeieze iarăși o familie, merg la preot cerându-i să-i cunune din nou. Sunt așadar căsătoriile a doua, a treia binecuvântate? Pe baza învățăturilor Sfintei noastre Biserici, vom încerca un posibil răspuns.

În general, Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți nu recomandă căsătoria a doua, în mod deosebit a celor divorțați sau a celor ce se căsătoresc cu cei divorțați. În acest sens, cuvintele Mântuitorului sună limpede: „oricine va lăsa pe femeia sa în afară de pricină de desfrânare, și se va însura cu alta, săvârșește adulter” (Mt. 19, 9). Cu toate acestea, dumnezeiescul Pavel, Apostolul, îngăduie celor văduvi a doua căsătorie doar pentru a nu cădea în desfrânare: „fiindcă mai bine este să se căsătorească decât să ardă” (I Co. 7, 9). Sfântul Ioan Gură de Aur completează spusele verhovnicului, afirmând că este mai bună căsătoria decât o văduvie fără evlavie, căci așa pot să izvorască alte bunuri și, îndeosebi, se alungă din cuget lenevia. Văduvii sunt chemați „să se ridice mai presus de cele pământești”. În Epistola I către Corinteni Sfântul Pavel confirmă superioritatea unei văduvii curate asupra altei însoțiri: „femeia este legată prin lege atâta vreme

cât trăiește bărbatul ei. Iar dacă bărbatul ei va muri, este liberă să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul. Dar mai fericită este dacă rămâne așa, după părerea mea” (I Co. 7, 39-40). Lămurind acest lucru, Sfântul Ioan Hrisostom, în a II-a Omilie despre căsătorie, explică: „văduvia este mare lucru și foarte înalt și a doua căsătorie este mai jos. Roadele acestei stări sunt mari nu numai în viața viitoare, ci chiar în viața de acum”. Tot sfântul părinte stăruie pentru păzirea legii căsătoriei celei dintâi: „cel mai bun lucru dintre toate ar fi să aștepte pe cel mort și să păzească legea începută cu el, să iubească înfrânarea, să stea cu copiii rămași și să aibă parte de mai mare bunăvoință din partea lui Dumnezeu”. Mi se pare foarte emoționant felul cum pune problema despărțirii prin moarte a soților, îndemnând soțiile să-i aștepte, căci: „soțul tău nu a murit, ci doarme. Și cine nu așteaptă pe om adormit?”. Când slăbiciunea trupului ori greutatea existenței cotidiene îi împing pe văduvi la a doua căsătorie, deși însoțirea reușește adeseori, totuși poate fi presărată cu multe neajunsuri, scene de gelozie, reproșuri, certuri. Cel mai frecvent se întâlnesc suspiciunea și gelozia cu care a doua soție privește tot ce ține de prima căsătorie a soțului ei, inclusiv copiii. Tocmai de aceea Sfântul Ioan Hrisostom îi îndeamnă pe cei vizați să se abțină de la a doua căsătorie: „vă sfătuiesc, deci, să vă stăpâniți și să vă mulțumiți numai cu prima căsătorie, ca să nu vă tulburați tihna vieții”.

Toate aceste sfaturi vizează cazurile recăsătoririlor pricinuite de văduvie. Astăzi, din păcate, se întâlnesc numeroase situații când credincioșii cer a doua sau chiar a treia căsătorie în urma unui divorț. Este adevărat că

nenumerate căsnicii se destramă din pricina unor motive la fel de ridicole și de superficiale ca și cele pentru care se contractează, trădând, adeseori, interese pecuniare, confuzie între erotism și iubire, patimi neîmblânzite, instabilitate sufletească. O cauză des întâlnită a divorțurilor o reprezintă relațiile extraconjugale. Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că adulterul desface căsătoria chiar înainte ca cei doi să se despartă; totuși, nu recomandă în nici un caz separarea soților, ci mai degrabă readucerea celui ce a greșit la pocăință și îndreptare. Divorțul poate pleca și de la plictiseala de celălalt, când în familie nu mai există nimic nou, nimic divin, iar totul se conformează afirmației lui Jean-Paul Sartre: „infernul este celălalt”. Probabil că de aceea asistăm în prezent la o rată a divorțurilor de 50% în primii trei ani de la căsătorie.

Având în vedere toate acestea, Biserica a trebuit să ia decizia de a îngădui căsătoria și celor ce au ieșit prin divorț din prima căsnicie sau chiar din a doua. Altfel, se putea întâmpla ca o sumedenie de familii întemeiate prin recăsătorire după divorțul unuia sau amândurora din soți să trăiască fără binecuvântare, proliferând răul. Asta nu înseamnă că Biserica Ortodoxă legiferează divorțul, ci doar îl tolerează, atunci când legătura conjugală este practic destrămată, căci în majoritatea dezaordurilor conjugale se află o slăbiciune spirituală, un refuz de a urma calea eroică, o respingere a pocăinței evanghelice.

Dar cum rămâne cu a doua sau a treia căsătorie, există sau nu binecuvântare pentru ele? Sfinții Părinți, am arătat anterior, admiteau recăsătorirea doar în caz

de văduvie. Celelalte cazuri le canoniseau foarte aspru. Bunăoară, Sfântul Vasile cel Mare statornicea ca cei ce se căsătoresc a doua oară să fie opriți de la Sfânta Împărtașanie unul sau chiar doi ani, în timp ce aspiranții la a treia căsătorie să se oprească de la cele sfinte de la trei la cinci ani. Sfântul Teodor Studitul opina ca aceleora ce primeau a doua căsătorie, la slujba rânduită, să nu li se mai așeze cununiile pe cap, ci doar pe umeri.

Și astăzi se întâlnesc diferende privind modul cum trebuie privite nunta a doua și a treia. Unii preoți o socotesc doar o slujbă de binecuvântare. Consider corectă această atitudine, doar că rânduiala actuală a *Molitfelnicului* ne cam pune în încurcătură. Centrul Sfintei Taine a Cununii, numit și epicleză, atunci când Duhul Sfânt coboară, unindu-i pe mire și mireasă, spun majoritatea liturgiștilor, îl reprezintă rostirea rugăciunii: „Dumnezeule Cel Sfânt, Care din țărână ai făcut pe om și din coasta lui ai făcut femeie și ai însoțit-o lui spre ajutor, pentru că așa a plăcut slavei Tale să nu fie omul singur pe pământ, Înсуți și acum, Stăpâne, întinde mâna Ta din sfântul Tău locaș și unește pe robul Tău (N), cu roaba Ta (N), pentru că de către Tine se însoțește bărbatul cu femeia...”. Preotul chiar apelează la un gest vizibil cât mai explicit, unind mâinile mirelui și miresei, binecuvântându-le. Rânduiala nunții a doua și a treia prevede aceeași rugăciune, cu același gest liturgic. În atare situație, se remarcă o contradicție între afirmația că nunta a doua și a treia nu constituie o sfântă taină și practica liturgică. Chiar dacă rânduiala celei de-a doua căsătorii este simplificată, totuși conține, în mare parte, elementele esențiale ale celei dintâi (punerea inelelor și a cununiilor,

epicleza, împărtășirea din paharul de vin binecuvântat, chiar și dansul ritualic, inclusiv îngenuncherea pentru scoaterea cununiiilor; doar rugăciunile diferă și au, cu preponderență, caracter penitențial). Cred că liturghiștii noștri ar trebui să ia în discuție și acest aspect spre a se arăta clar, și prin rânduiala slujbei, că a doua ori a treia căsătorie nu reprezintă o sfântă taină, ci doar o binecuvântare.

Să ne împărtășim mai des!?

Am observat o încercare de revenire la tradiția primelor secole, când credincioșii primeau des Sfânta Împărtășanie, lucru, de altfel, aducător de nespuse bucurii duhovnicești. S-a vorbit mult în ultimul timp despre aceasta. În unele parohii se practică împărtășirea mai frecventă, în altele, dimpotrivă, preoții au rămas reticenți, rezumându-se în a oferi credincioșilor miridele dumnezeiești doar în cele patru posturi de peste an. În unele mănăstiri duhovnicii recomandă deasa împărtășanie, în altele se manifestă oarecare rezervă. În atare situație, ce-i de făcut? Se impune o scurtă privire în istorie pentru a observa faptul că această nedumerire a planat asupra comunităților de credincioși chiar din primele veacuri creștine.

Așadar în Biserica primară creștinul se împărtășea într-o săptămână o dată sau de două ori, din cauza faptului că, în acele vremuri, singura zi liturgică era Duminica. Cu timpul însă, începând chiar din secolul al III-lea, pe lângă duminică au apărut ca zile liturgice miercurea și vinerea sau chiar sâmbăta. Însuși Tertulian recomandă

celor care ajunau miercurea și vinerea, pentru a nu între rupe postul, să ia la casele lor Sfânta Împărtășanie (fapt îngăduit pe atunci) și să se împărtășească după ce sfârșeau ajunarea. Unii au privit această tradiție drept o „forțare” din partea Bisericii ca membrii ei să fie împărtășiți mai des. De aceea, unele grupuri de credincioși au opus rezistență respectivei practici. Cu timpul, regula împărtășirii la fiecare slujbă a fost învinsă, în practică ajungându-se ca cei prezenți să se cuminece de patru ori pe an: la Crăciun, la Botezul Domnului, la Paști și la Rusalii. Restabilirea obiceiului primordial al împărtășirii în fiecare duminică și sărbătoare a întâmpinat opoziția tacită a credincioșilor. Astfel a apărut anafura, considerată un pogorământ făcut celor ce nu se împărtășesc. Ea semnalează încheierea unui proces pe care, dacă l-am privi cu ochi critic, l-am putea considera, așa cum o fac unii istorici, ca pe un început al secularizării creștinului. Sfântul Ioan Gură de Aur consemnează faptul că, deși la Constantinopol Sfânta Liturghie se săvârșea în fiecare zi, credincioșii totuși nu se prezentau la împărtășit decât în Postul Mare, la Paști și la Epifanie, mergându-se până acolo încât unii se cuminecau doar o singură dată pe an. Aceeași situație o aflăm și la Milano, unde-l găsim pe Sfântul Ambrozie dojenindu-și credincioșii că vin la împărtășit numai o dată sau de două ori pe an precum procedează „grecii”. În vremea Sfântului Vasile cel Mare apropierea de Sfânta Euharistie nu mai constituia o practică a întregii comunități. Dintre cei prezenți la Liturghie, participau la Cina Domnului doar cei deosebit de râvnitori, în timp ce ceilalți, destul de numeroși, se abțineau din motive de evlavie. De

aceea, dorind a combate această practică, dumnezeiescul Vasile, în 372, scrie patricienei Caesaria: „Este bun și folositor lucru a te împărtăși în fiecare zi, primind Sfântul Trup și Sânge ale lui Hristos”.

Din epistola întreagă adresată de Arhiepiscopul Cezareii Capadociei se desprinde ideea că împărtășania zilnică era recomandată doar anumitor persoane, iar nu întregii comunități, probabil în funcție de nevoile duhovnicești ale acesteia, ori spre vindecarea unor patimi sau boli trupești. Fericitul Augustin caracteriza astfel situația din acea perioadă: „unii se împărtășesc cu Trupul și Sângele Domnului zilnic, iar alții numai în anumite zile; în unele părți, nu rămâne nicio zi fără Liturghie, în timp ce în altele se săvârșește numai sâmbăta și duminică”. Străbătând negura veacurilor, întâlnim tulburările produse de mișcarea athonită condusă de Atanasie din Paros, pricinuite de împărtășania zilnică, ce l-au determinat pe Patriarhul ecumenic Teodosie să intervină. Printr-o gramată din anul 1772, dorind să potolească spiritele, el adeverește faptul că nu există un soroc hotărât anume pentru împărtășire, ci singura cerință o constituie pregătirea prin pocăință. În anul 1785, Patriarhul Ecumenic Gavriil atrage atenția monahilor de la Athos printr-un tomos sinodal că „în ceea ce privește timpul împărtășirii cu Sfintele Taine, se recunoaște că împărtășirea mai deasă este de folos numai dacă se face cu vrednicie; dar pentru a fi cu vrednicie este necesară neapărat curăția nepătată a inimii noastre. Căci timpul de împărtășire nu-l hotărăște sărbătoarea și praznicul, ci conștiința curată și viața fără vină, iar dacă cineva vrea să participe la această jertfă, trebuie să se

curețe cu multe zile înainte prin pocăință, rugăciune, milostenie, și prin cugetarea la cele duhovnicești și să nu se mai întoarcă la rele. Așa că, după Sfântul Ioan și după dumnezeiescul Apostol, să se cerceteze fiecare dintre noi pe sine și așa să mănânce din Pâine și Potir”.

Așadar Biserica nu a creat o regulă care să specifice de câte ori are voie să se împărtășească un credincios, dar a precizat că fiecare se poate împărtăși de câte ori dorește, numai cu permisiunea duhovnicului său, ce trebuie să-l cerceteze atent la scaunul Sfintei Spovedanii, pentru ca nu cumva acesta, îndrăznind să se apropie de Sfintele Taine, să-și câștige, în loc de viață veșnică, pedeapsă și moarte veșnică. Astfel, mărturisirea și pregătirea reprezintă singurele condiții impuse de către Biserică privind împărtășirea credincioșilor, fiindcă spunea Sfântul Ioan de Kronstandt: „dacă lumea n-ar avea Preacuratul Trup și Sânge al Domnului, ar fi lipsită de binele de căpetenie, binele vieții celei adevărate, n-ar avea decât iluzia vieții, n-ar avea darul sfințeniei”.

Concluzionând, aș vedea o ieșire din impas în strădania preoților de a trezi în inimile credincioșilor dorința de a se împărtăși mai frecvent, de a râvni mai mult să se unească cu Hristos prin dumnezeiasca Euharistie. Îndemnul la o împărtășanie frecventă fără conștientizarea fiilor și fiicelor duhovnicești asupra importanței Sfintei Euharistii în viața noastră, fără a-i crește duhovnicește ca să-și dorească ei înșiși, cât de des, împărtășania, va rămâne un act liturgic exterior, neproducând schimbarea îndelung dorită a întregii lor ființe. Cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur să ne fie tuturor pilduitoare atunci

când voim să ne împărtășim: „nici cei ce o dată, nici cei ce de multe ori, nici cei ce de puține ori, ci cei ce au știința gândului curată, cei ce au inima curată, cei ce au viață neprihănită. Cei ce sunt întru acest fel, totdeauna să se apropie; iar cei ce nu sunt întru acest fel, nici măcar o dată. Pentru ce? Pentru că își iau judecată, osândă, muncă și pedeapsă”.

Roadele Sfintei Împărtășanii

Într-un material anterior spuneam că se impune o strădanie din partea preoților de a trezi în inimile credincioșilor dorința de a se împărtăși mai frecvent, de a râvni mai mult să se unească cu Hristos prin dumnezeiasca Euharistie. Chemarea la potir să fie însoțită de o limpede conștientizare a importanței Sfintei Euharistii în existența noastră, de sporirea vieții duhovnicești, deasa împărtășire fiind o consecință firească a îmbunătățirii vieții spirituale. Fără aceste aspecte, împărtășirea deasă va rămâne un act liturgic exterior, neproducând schimbarea mult dorită a întregii noastre ființe.

În cele ce urmează vom încerca să detaliem aspectele pe care trebuie să le urmărim dacă dorim să ne împărtășim frecvent. De ce-am face-o? Ar presupune o pregătire atentă, renunțarea la unele obiceiuri sau bucate, într-un cuvânt, ne-ar obliga să ieșim din prozaicul cotidian. Preotul slujitor, atunci când ne apropiem de potir, rostește: „se împărtășește robul, roaba lui Dumnezeu (N) spre iertarea păcatelor și viața de veci”. Pe lângă arvuna

vieții veșnice, Sfânta Euharistie are ca efect vindecarea trupului și a sufletului, înlăturarea gândurilor și a purtărilor urâte, a nălucirilor de noapte și a duhurilor rele și întunecoase, după spusele Sfântului Ioan Gură de Aur. Tot el adaugă: „Euharistia deschide drum darurilor harului, ale dragostei și ale vieții veșnice, prin harul euharistic învredniciți fiind de Hristos de a fi iubiți”. Așadar prin Sfânta Împărtășanie ne întărim nu doar spiritual, ci și fizic, lucrare atât de necesară întineririi Bisericii însăși, restaurării frumuseții celei dintâi a omului robit de păcat. Urâtenia desfigurează chipul lui Dumnezeu din om. „Doctoria” Euharistiei redă progresiv omului frumusețea și strălucirea de odinioară, vrednicia și puterea de la început.

Euharistia curăță de păcate, întărește în virtute, pregătindu-ne pentru veșnicie, cum zice Domnul: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică”. În această privință, Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „Hristos a dat trupul Său tuturor spre mâncare, ca, hrănindu-ne cu el, să lepădam trupul cel dintâi, mort, și să ne facem vrednici de viața veșnică”. „Primim trupul lui Hristos”, zice Sfântul Ambrozie, „ca să ne facem părtași vieții de veci”.

Taina Euharistiei ne încredințează că vom învia cu trupul la judecata viitoare, trăind în veci, cum iarăși zice Mântuitorul: „Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci” (In. 6, 50-51). Sfinții Părinți afirmă același lucru destul de lămurit. „Euharistia este leacul

nemuririi și doctorie ca să nu murim, ci să trăim neîncetat în Hristos”, spune Sfântul Ignatie, iar Sfântul Chiril al Alexandriei glăsuiește: „Precum apa, dacă se pune la foc, începe să se încălzească și să clocotească, împărtășindu-se de puterea focului, tot astfel și trupurile noastre, care din fire sunt trândave, dacă primesc Sfânta Euharistie cu vrednicie, se împărtășesc din firea trupului viu al Mântuitorului și nu vor rămâne în stricăciune, ci vor învia, precum a zis Domnul Hristos: Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viața de veci și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi”. O altă lucrare înfăptuită de Hristos în noi este că ne întărește în ispite, ferindu-ne de păcate, căci – după cum se spune în Mărturisirea Ortodoxă (Răspuns la întrebarea 107) – „vrăjmașul sufletului nu îndrăznește să facă vreun rău aceluia în care vede că petrece Hristos”.

Împărtășania își arată lucrarea mântuitoare numai în sufletele celor care o primesc cu vrednicie, adică în cei pregătiți sufletește și trupește pentru primirea ei. În cei ce n-o primesc cu pregătirea cuvenită, nu numai că nu are asemenea efecte, ci dimpotrivă, le pricinuieste muștrare din partea propriului cuget și osândă de la Dumnezeu, după cuvântul sfântului Apostol Pavel: „Oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și de sângele Domnului. Să se cerceteze însă omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului” (I Co. 11, 27-29).

În final, aș vrea să redau spusele unui cunoscut teolog contemporan, Jean-Claude Larchet, care, deși susține

deasa împărtășanie, îndeamnă la pregătire și la conști-entizarea acestui act spre a nu-l reduce la o formalitate liturgică, ci să se urmărească prin el apropierea de Dum-nezeu: „ne împărtășim cu Trupul și Sângele lui Hristos, deoarece comuniunea cu Dumnezeu ne poate vindeca, ne poate mântui, ne poate uni cu El și ne poate oferi viața de veci. Pentru că Dumnezeu ne respectă pe de-plin libertatea, efectele acestei Sfinte Taine nu se vor impune asupra noastră, ci vor fi proporționale cu recep-tivitatea noastră, adică cu credința noastră, cu dispoziția noastră duhovnicească și cu gradul nostru de curăție și de virtute pe care l-am atins prin împlinirea poruncilor Domnului, pe scurt, cu deschiderea noastră față de harul pe care Dumnezeu ni-l oferă din partea Lui, în mod deplin”.

Despre practica luării „părțicelelor” acasă

De mai multe ori mi s-a solicitat de către unii cre-dincioși să le dau părțicele ca să le ia acasă. De fiecare dată am încercat să-i lămuresc că nu este corect și că nu există în rânduiala ortodoxă această practică. Cineva mi-a reproșat că nu am bunăvoință să le împlinesc do-leanța, zicându-mi: „Dar am mers la părintele cutare și mi-a dat. Sfinția ta de ce nu dai? Ori nu știi, ori nu vrei să ne ajuți”. Nădăjduiesc că, după ce a primit lămuririle necesare, a renunțat să ceară și de la vreun alt preot păr-ticele. Deși în ultimul timp am observat că asemenea solicitări s-au rărit, obiceiul încă persistă. Într-o atare si-tuație, se impune clarificarea dilemei legate de părțicelele

scoase la Proscomidie: ce înseamnă ele și care este rostul lor în cadrul Sfintei Liturghii?

Părticele sau miridele se scot de preoții slujitori ai Sfintei Liturghii în prima parte a acesteia, numită Proscomidie. Miridele se scot și se așează în jurul bucății de prosforă numită Agneț, pregătită în cadrul aceleiași slujbe spre a deveni trupul Mântuitorului Hristos. Prima miridă este scoasă și pusă în dreapta Agnețului și o închipuie pe Maica Domnului, apoi, în stânga, se așează, într-o ordine stabilită de liturghier, nouă miride, închipuind cele nouă cete de sfinți: îngeri, proroci, apostoli, ierarhi, mucenici și mucenițe, cuvioși și cuvioase, doctori fără de arginți, sfântul proslăvit în ziua respectivă, alături de Sfinții Ioachim și Ana, iar a noua, în cinstea sfântului Ioan Gură de Aur sau a Sfântului Vasile cel Mare, conform cu liturghia ce urmează a se săvârși. Slujba Proscomidiei continuă cu rânduirea pe sfântul disc a altor trei miride mai mari, pentru ierarhi, cârmuirea țării și apoi pentru ctitorii bisericii respective. După aceasta, preotul, din ultimele două prescuri – cinci se întrebuințează la Sfânta Proscomidie – folosind copia (un cuțit în formă de săgeată amintind de sulița cu care Hristos Domnul a fost străpuns în coastă), scoate firimituri mici numite miride sau părticele, și le așează în fața agnețului, de-a dreapta și de-a stânga, pentru vii și adormiți, pomenind acatistele sau pomelnice primite de la credincioși. Unii preoți, dorind să se evidențieze prin practici „deosebite”, din acele miride dau credincioșilor, ca să le consume după o perioadă de ajunare sau după anumite canoane rânduite. Faptul că îi îndeamnă pe cei ce le primesc să se roage și să postească

nu reprezintă un lucru rău în sine. Greșit este că se încurajează practici fără fundament în rânduiala ortodoxă, referitoare la consumarea părțicelor.

Așadar de ce nu este corect să primească acasă credincioșii părțicele și de ce este important ca ele să rămână pe sfântul disc? Deoarece acestea ne închipuie pe noi, cei vii – Biserica luptătoare, precum și pe cei adormiți – Biserica triumfătoare. După momentul transformării pâinii și vinului, în cadrul Sfintei Liturghii, în Trupul și Sângele Domnului, preotul, la sorocul rânduit, se împărtășește, apoi îi cheamă la potir pe credincioși, cuminecându-i, iar în final pune în potir toate miridele așezate în jurul sfântului agneț, rostind pentru fiecare o rugăciune. Ajungând la părțicele scoase pentru cei vii și adormiți rostește: „spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici, cu cinstit și sfânt Sângele Tău, pentru rugăciunile sfinților Tăi”. În acel moment preotul, cu grijă, ia toate acele miride și le cufundă în Sfântul Sânge al Mântuitorului din potir. Este momentul când, potrivit rugăciunii spuse, Dumnezeu Tatăl Se îndură, prin jertfa Fiului Său, de noi, care am fost acolo pomeniți, vii și adormiți, ușurându-ne de povara păcatelor săvârșite. Astfel, simțim din plin bucuria, pacea și binecuvântarea milostivirii Domnului. Sufletele celor adormiți trăiesc aceeași bucurie a comuniunii și împărtășirii din iubirea Preasfintei Treimi. Or, dacă preotul ar înstrăina părțicelele, atunci nu ar mai avea ce așeza în potir, pe de o parte, iar pe de cealaltă, rugăciunea credinciosului nu va cunoaște întâlnirea cu Hristos. Se mai vehiculează informația că doar anumiți slujitori ai sfintelor altare pot scoate părțicele. Este un neadevăr, căci toți preoții,

oficiind Dumnezeiasca Liturghie, potrivit rânduielii, scot miride, pomenindu-i pe credincioșii pentru care se roagă.

Așadar scoaterea miridelor are o semnificație bine statornicită de dumnezeieștii Părinți și de aceea nu trebuie să ne abatem de la respectivele rânduieli. Bunăoară, prin particulele în cinstea sfinților, Biserica mulțumește lui Dumnezeu fiindcă prin ei a moștenit aievea Împărăția Cerurilor (cf. Evr. 12, 23). Mântuitorul a zis că unde va fi El, acolo să fie și cei ce-I slujesc (In. 12, 26). Evident că există o deosebire între scopul pentru care se scot miridele pentru sfinți și scopul pentru care se scot celelalte, pentru vii și adormiți. Cele ale sfinților reprezintă o formă a cultului de venerație față de sfinți, iar celelalte se scot spre „pomenirea și iertarea păcatelor credincioșilor vii și morți”. Așezarea tuturor miridelor pe Sfântul Disc, în jurul Sfântului Agneț, are un sens mistic și ecleziologic totodată. Ceea ce se află acum pe Sfântul Disc alcătuiește imaginea Bisericii Universale, din toate timpurile și locurile, atât cea luptătoare, cât și cea biruitoare, adunată în jurul Întemeietorului și Domnului ei, Mântuitorul Iisus Hristos, ca o împlinire a cererii din rugăciunea arhierescă, în care Domnul Hristos Îl roagă pe Tatăl ca unde Se află El, acolo să se găsească și cei ce cred în El (cf. In. 17, 24). Astfel, Sfântul Simeon al Tesalonicului spune: „Am înțeles cum prin această dumnezeiască închipuire și istorisire a Sfintei Proscomidii, vedem pe Însuși Iisus și întreagă Biserica Lui. Îl vedem în mijloc pe Hristos Însuși, Lumina cea adevărată și viața cea veșnică. El este în mijloc prin Agneț, iar Maica Lui de-a dreapta prin miridă, sfinții și îngerii de-a stânga,

iar dedesubt întreaga adunare a credincioșilor Lui drept-măritori. Aceasta este taina cea mare: Dumnezeu între oameni și Dumnezeu în mijlocul celor îndumnezeiți, care se îndumnezeiesc de la cel ce după fire este Dumnezeu, Care S-a întrupat pentru dânșii. Aceasta este Împărăția ce va să fie și petrecerea vieții celei veșnice: Dumnezeu este cu noi, văzut și împărtășit". Totodată, imaginea Sfântului Disc reprezintă, în sens eshatologic, și tronul Mântuitorului ca Împărat în mijlocul Bisericii Sale, precum și scaunul Său la Judecata de Apoi.

Cunoscând toate acestea, vom înțelege și vom trăi mai intens taina Dumnezeieștii Liturghii, încetând de a încuraja asemenea practici străine de duhul Sfintei noastre Ortodoxii.

„Părinte, deschide-mi evanghelia și zi-mi viitorul!”

Nu de mult, niște pelerine, abătându-se către altarul din „Poiana liniștii”, au cerut să li se citească niște rugăciuni pentru sănătate și sporul casei. Conformându-mă dorinței lor, mi-am pus epitrahilul pe grumaz și, deschizând *Molitfelnicul*, am săvârșit mai multe litanii pentru cele de trebuință vieții celor ce își pleaseră, cred, cu nădejde genunchii sub epitrahil, ascultând cu evlavie cuvintele inspiratelor rugăciuni. La final, după ce le-am miruit și binecuvântat spre plecare, am observat o mică ezitare din partea uneia, care părea un fel de lider. Ca să nu purceadă la drum cu o povară pe suflet, am întrebat respectuos: „Vă mai pot ajuta cu ceva?”. Răspunsul

a venit neașteptat de prompt: „Părinte, vedem că nu ești prea ocupat, n-ai vrea să ne deschizi Evanghelia?”. Mărturisesc că m-am arătat o țără amuzat de cerere, șuguind oleacă față de marea lor doleanță, întrebând ironic: „Dar de ce s-o fac?”. „Să vedem și noi ce necazuri și cumpene ne mai așteaptă, avem copii care nu-și găsesc rost în viață și vrem să știm cum s-or limpezi toate”. Profitând de tihna momentului, dar și de disponibilitatea curioaselor mele interlocutoare, am continuat pe aceeași notă: „Vă mărturisesc însă că nu știu cum se face asta”. Dezorientate și vădit revoltate de afirmația mea, una din femei zise celorlalte; „Haideti, suratelor, că pierdem timpul, nu vedeți că nu știe? Să găsim unul mai bătrân, că sigur ne va ajuta!”. Spre a-mi repara greșeala ironiei, dar și ca să le mai potolesc din vârtejul în care se aflau, le-am poftit pe nerăbdătoarele pelerine la trapeza schitului și, după ce au gustat din cele bucate, am încercat să le explic și deșertăciunea nefericitului obicei. „Deschiderea Cărții”, adică deschiderea Evangheliei, a Psaltirii sau a Pidalionului (Sfintele canoane ale Bisericii), pentru a ghici viitorul, este un ritual condamnat de Biserica Ortodoxă, considerat la fel de periculos ca vrăjitoria și ghicitul. Evanghelia înseamnă vestea cea bună a mântuirii, adusă lumii de către Domnul Iisus Hristos, unde găsim învățătura Sa, Cuvântul lui Dumnezeu și nicidecum fel și fel de previziuni, care de care mai hilare și înșelătoare. „Săvârșitorii” acestei rânduiei improvizate și păguboase sunt preoții puși pe căpătuială, fără frică și respect față de Cuvântul lui Dumnezeu, dornici de a face bani cu orice preț și din orice, profitând de slăbiciunea unor credincioși de a-și cunoaște viitorul. Orice

pagină ai deschide din cartea de cult Evanghelie nu găsești scrise decât învățăturile Domnului, din care „iscusiții” cititori încearcă să interpreteze în mod arbitrar anumite pasaje, întâmplări relatate de slova dumnezeiască ori chiar, ridicol, culoarea scrisului, negru, roșu etc.

Oarecum lămurite, bătrânele credincioase dădeau din cap a îndoială. Una din ele, luându-și curaj, îmi zise: „Dar eu m-am dus la preotul cutare și mi-a deschis cartea, zicându-mi multe din cele pe care eu nu i le-am spus. Unde mai pui că erau adevărate!”. I-am răspuns: „când vrei să faci un rău, ai un aliat de nădejde, diavolul”. Unii din acești „prezicători” sunt „inspirati” de puterea limitată a duhurilor necurate tocmai ca să câștige încrederea omului venit la el spre a-și rezolva problemele. Însă, din păcate, ei uită ce a hotărât Dumnezeu odinioară pentru regele evreilor, Saul, când a mers la vrăjitoarea din Endor (I Rg. 28), pregătindu-și astfel osânda de veci. Se știe că diavolii nu au nici o putere de a vindeca pe cineva, de a descoperi pagube sau pe răufăcători. Ei nu vor săvârși niciodată minuni adevărate, ci numai cu năluciri mincinoase îi înșeală pe cei necredincioși și slabi în credință. Acest adevăr ni-l arată Sfântul Ioan Gură de Aur, zicând: „Nu vezi cum diavolii n-au putut să vindece nici chiar pe vrăjitorii și fermecătorii care le slujeau lor? Dacă dracii se silesc să te izgonească pe tine din Împărăția lui Dumnezeu, cum te vor izbăvi pe tine de boli? Acestea sunt răsuri și basme. Deci, nu te amăgi, creștine, că niciodată lupul nu se poate face oaie, nici diavolul nu se face cândva doctor. Deci, noi, când ne îmbolnăvim sau avem necazuri, sau suntem nedreptățiți, sau avem pagube, sau feciori de căsătorit, sau alte

greutăți în familie, să nu mai alergam la ajutorul diavolului și al slugilor lui, care sunt vrăjitorii și ghicitorii, ci la biserică să alergam și la preoți, la rugăciune și la post și îndată ne va ajuta Dumnezeu". Cu adevărat, mi se pare trist că unii dintre cei care trebuie să rămână fideli slujitori ai Domnului, luptând cu toată fermitatea pentru stârpirea magiei și fermecătoriei, devin ei înșiși aidoma vrăjitorilor și ghicitorilor. Unde mai pui că Biserica îi canonisește foarte aspru pe cei dedați la asemenea practici oculte. Bunăoară, cel mai aspru îi pedepsește pe vrăjitori Sfântul Vasile cel Mare. Iată ce spune el în Canonul 72: „cel ce se da vrăjitorilor, sau unora ca acestora, se va canonisi cu canonul ucigașilor. Ei sunt opriți de cele sfinte de la 10 la 20 de ani”.

Nu știu dacă s-au lămurit pe deplin față de cele zise. Dar trag nădejde că măcar le-am sădit în suflet îndoiala față de inutilitatea și multa osândă adusă de actul „liturgic” solicitat și că vor cere preoților săvârșirea acelor slujbe cu adevărat ziditoare de suflet, care vor porți harul iubirii și ocrotirii Preaînduratului Dumnezeu peste ele și familiile lor.

Am răsuflat ușurat că nu m-au întrebat: „părinte, de ce totuși există unii preoți care fac aceste lucruri? Câțiva dintre ei au fost filmați cu camera ascunsă, ajungând subiectul unor reportaje scandaloase pe la televizor. Cum de mai slujesc și încă recurg la astfel de practici neortodoxe?”.

Să ne temem de vrăji?

Destul de frecvent, i-am auzit pe unii credincioși invocând influența malefică a vrăjilor și descântecelelor, punând pe seama acestora toate neajunsurile vieții lor, inclusiv anumite probleme medicale, sentimentale ori sociale. Lăsând la o parte mulțimea impresionantă a tradițiilor populare românești, precum și terminologia extrem de bogată legată de farmece, vrăji, făcături, boscoane, este bine să apelăm la învățătura Sfinților Părinți ca să ne lămurim în chip deosebit asupra unor întrebări ce se cer elucidate: există vrăji? Să ne temem de farmece? De ce ar apela unii semeni la practici oculte?

Vrăjitoria există, fără doar și poate, deși unii oameni ai lumii moderne o contestă cu vehemență. Însăși prezența multor rugăciuni în molitfelnice prin care Biserica imploră mila lui Dumnezeu spre a izbăvi pe oameni de lucrarea și influența lor constituie o dovadă de necontestat a realității acestora. Însă trebuie să evidențiem dintru început că vrăjile, descântecele, nu sunt un efect al fenomenului religios, ci s-au născut parazitar, la periferia trăirii credinței, provenind din imitarea unora dintre manifestările religioase autentice.

V-ați întrebat vreodată de ce unii semeni apelează la vrăjitori? Ba unde mai pui că o parte dintre ei se cred buni creștini! Cine solicită astfel de „servicii” dorește să controleze totul, inclusiv viitorul său ori pe al celor cu care relaționează. Dorința de putere, urmată îndeaproape de ignoranță și credulitate – „calități” numite, în mod politico, de Jean Vernet, „incultură religioasă și analfabetism spiritual” – reprezintă principalele cauze ale

apelului la vrăjitori. În aceeași măsură, frica de moarte poate constitui o altă pricină a orientării către lumea ocultă. Resimțind teama de necunoscut, insul hotărăște să-și prelungească în orice chip această viață, pentru a-și conserva starea actuală. În egală măsură, secularizarea îl târăște în tenebroasele practici magice, căci îndepărtarea de Dumnezeu, însingurarea lasă în suflet o incommensurabilă nevoie de sacru.

Sfânta noastră Biserică Ortodoxă consideră practica vrăjitoriei sau mergerea pe la magicieni drept un păcat împotriva Duhului Sfânt, deoarece creștinul, alergând la asemenea practici, se împotrivește cu îndârjire atât poruncilor divine, cât și lucrării Duhului Sfânt. Biserica respinge vrăjitoria, chiar și magia albă, considerată „benefică” de unii, fiindcă prin practicile oculte se atribuie omului și forțelor naturale puteri ce aparțin în totalitate lui Dumnezeu. Ne mai învață Sfinții Părinți că toate farmecele și descântecele se fac prin invocarea și „aportul” diavolului, chiar dacă, la prima vedere, scopul și efectele par bune. Dar v-ați întrebat: cum oare demonul – tatăl minciunii și al răutății – va ajuta într-o familie dezbinată? Cum să tămăduiască anumite afecțiuni sau să ne scoată dintr-o situație limită a vieții noastre, de vreme ce săvârșirea binelui se vădește contrară firii sale? Așadar diavoliul nu vor face niciodată minuni adevărate, ci numai cu năluciri mincinoase îi înșeală pe cei slabi în credință și dornici de stăpânire. Vrăjitoria nu are nimic comun cu credința creștină autentică. Ea a fost combătută încă din Vechiul Testament: „să nu vrăjiți, nici să ghiciți”, „Să nu alergați la cei ce cheamă morții, pe la vrăjitori să nu umblați și să nu vă întinați

cu ei" (Lv. 19, 26, 31). De aceea, învățătura Bisericii condamnă cu strășnicie toate rătăcirile legate vrăji și vrăjitori; *Didahia celor Doisprezece Apostoli* precizează: „să nu vrăjești, să nu faci otrăvuri..., să nu ghicești viitorul după zborul păsărilor, pentru că aceasta duce la închinare idolească; să nu descânți, să nu citești în stele...". Sfinții Părinți, la rândul lor, au combătut aspru practica vrăjitoriei. Bunăoară, Sfântul Iustin Martirul și Filosoful îndeamnă: „să vă păziți, ca nu cumva demonii, pe care noi îi acuzăm de toate relele, să vă înșele". Sfântul Nicodim Aghioritul glăsuiește: „vrăjitoriile sunt distrugătoare și necurate înaintea lui Dumnezeu..., produc în suflet cel mai mare și ucigător păcat... și nu ar putea să ofere vreun folos celor vrăjiți și fermecați".

Așa înțelegem de ce canoanele Bisericii condamnă cu fermitate practicile oculte, înfierând nu doar pe cei ce le săvârșesc, ci și pe beneficiarii lor. De exemplu, Canonul 61 al Sinodului VI Ecumenic precizează că cei care se duc la vrăjitori sau la fermecători și cei ce spun norocul și ursita și multe lucruri de acest fel, și cei ce se zic gonitori de nori, și cei ce confecționează amulete și prezicătorii, să cadă sub canonul penitenței 6 ani, iar dacă stăruiesc în acest obicei, să se îndepărteze de Biserică. Același lucru îl prevede și Sfântul Vasile cel Mare în Canonul 83. Prin canoanele 7, 65 și 72, Sfântul Părinte sfătuiește ca acestor persoane să li se dea penitență ca și ucigașilor, socotindu-i ucigași de suflete.

Diavolul și toate urzelile lui nu pot dispune de viața noastră. Și cum vrăjile, farmecele se fac prin invocarea puterilor demonice, ele au efect asupra noastră atât cât noi le dăm voie. Adeseori, prin necredință și îndoială

oferim teren prielnic ca lucrările malefice să ne afecteze. Bunii creștini să nu uite că diavolul a fost creat de Dumnezeu, nu este mai mare decât Creatorul cerului și al pământului, deci nu are putere ontologică. Dacă ar fi să răspundem la întrebarea „Să ne temem de vrăji?“, vom zice: „Să nu ne temem, atâta vreme cât Hristos este cu noi“. Să ne temem să nu ne lăsăm înșelați, ispitiți, să nu alunecăm în mrejele celui viclean. Prin pocăință, post, rugăciune curată, cercetarea Bisericii, spovedanie cât mai bine orânduită și împărtășanie, teama de cel rău, de lucrările lui, trebuie să se risipească. Numai așa, întăriți duhovnicește, vom rosti odată cu Pavel Apostolul: „Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau strâmtoarea, sau prigoana, sau foametea, lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? [Eu] sunt încredințat că nici viața, nici moartea, nici îngerii, [...] nici puterile, [...] și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu“ (Rm. 8, 35, 38-39).

Despre obiceiul atingerii de veșmintele preoților

În unele biserici sau la procesiuni, numeroși credincioși, din evlavie, obișnuiesc să se atingă de veșmintele preoților slujitori, de Sfânta Evanghelie ori de alte sfinte obiecte liturgice, având bune nădejdi în primirea milei Dumnezeului Celui Preaînalt. Am observat situații delicate când preotul a fost oprit din cădit de o bătrână

care i-a înșfăcat epitrahilul și s-a șters cu el pe față, confundându-l cu un ștergar. Ba uneori, la taina Sfântului Maslu, epitrahilul sau felonul preotului ajunge atât de solicitat, încât cu greu poate scăpa din mâinile insistente ale credincioșilor. Sigur, există explicații plauzibile ale situațiilor amintite: din evlavie, din dorința oamenilor de a se simți mai aproape de cele sfințite. Da, așa este, căci veșmintele preoțești amintesc de cele ale Mântuitorului Hristos de care se atingeau cei suferinzi și se vindecau. Dar de la atingere până la a le motoli, a șterge transpirația de pe față ar trebui să fie o distanță mare. Să nu uităm că Sfânta Liturghie reproduce și actualizează întreaga viață a Mântuitorului, de la Naștere până la Înălțarea Sa la cer. Trebuie să acordăm atenția cuvenită Dumnezeieștii Liturghii și să nu exagerăm cu astfel de obiceiuri, care tulbură desfășurarea slujbei și chiar pot șifona veșmintele sfințite necesare oficerii acesteia. Veșmintele preoților au o semnificație liturgică bine definită, încât, zic eu, cunoscându-le mai bine, vom aborda o atitudine corectă față de ele, iar în timpul prezenței la Sfânta Liturghie, îndeosebi, vom acorda toată atenția cuvenită participării la viața lui Hristos, căci Liturghia reprezintă mijlocul dumnezeiesc prin care ni se îmbăpășește de fiecare dată lucrarea izbăvitoare a Mântuitorului Hristos. Așadar, caracterul sacru al veșmintelor sfințitorilor slujitori îl subliniază instituirea unui ritual al îmbrăcării cu ele, ce constă din rostirea unei rugăciuni la luarea fiecărui veșmânt în parte, rugăciune aflată în concordanță cu simbolismul veșmântului respectiv. Veșmintele liturgice capătă semnificație nu prin ele însele, ci prin simbolismul lor. Ele sunt

în cult simboluri, și fac parte din simbolismul cultului divin ortodox. Veșmintele liturgice au o funcție dublă, una de memorial al Tainei lui Hristos și a doua de responsabilizare a pregătirii pentru slujire. În primul caz, veșmintele fiecărei trepte a preoției sacramentale, prin simbolismul lor și prin rugăciunile rostite la îmbrăcare, trimit la taina lui Hristos, întrucât diaconia, preoția și episcopatul reprezintă o anumită latură a slujirii lui Hristos. În al doilea înțeles, veșmintele, prin simbolismul lor, ne arată responsabilitatea și pregătirea cerute slujitorului, în funcție de treapta ierarhică de care aparține. Ne vom opri doar la veșmintele preotului, specificând că unele elemente sunt împrumutate de la treapta inferioară, cea a diaconatului (stihar și mânecuțe).

Așadar stiharul, cămașa albă, lungă până-n pământ, închipuie dumnezeiasca strălucire pe care preotul o slujește prin Evanghelie și îmbrăcămintea cea mai curată și fără de patimă a slavei lui Dumnezeu. Albul semnifică și sfințenia, și curăția naturii umane luate de Hristos, amintind și de Schimbarea la Față, când hainele Sale „s-au făcut strălucitoare și albe precum zăpada”, precum și de giulgiul în care a fost înmormântat. În decursul posturilor se poartă și culoarea roșie sau neagră, făcându-se astfel trimitere la sângele lui Hristos, la patima Lui, la hlamida roșie în care l-au îmbrăcat în timpul patimilor. Râurile cusute pe stihar, de obicei aplicate prin acel galon, o fâșie frumos împodobită cu cruci sau alte simboluri creștine, simbolizează învățătura pe care preotul trebuie să o dea, după cuvintele Mântuitorului: „Cel ce crede în Mine [...], râuri de apă vie vor curge din pântecul lui” (In. 7, 38). Epitrahilul simbolizează fâșia cu care Hristos

era dus legat de către arhieru spre pătimirea Sa. Partea dreaptă a epitrahilului înfățișează trestia pe care I-au dat-o ostașii în mâna dreaptă, iar partea stângă simbolizează povara crucii, purtată pe umerii Lui. Fiind așezat pe gât, epitrahilul mai închipuie și jugul preoției lui Hristos, dar și puterea harului dumnezeiesc, care se poartă asupra preotului, iar franjurile de la poale simbolizează sufletele încredințate spre mântuire preotului. Brâul cu care slujitorul se încinge amintește datoria slujirii a preotului, căci brâul înseamnă ștergarul cu care Mântuitorul s-a încins la Cina cea de Taină, când a spălat picioarele ucenicilor. Mânecutele reprezintă puterea lui Dumnezeu care îl întărește pe omul ce lucrează cele sfinte, dar și legăturile ce au strâns mâinile Domnului când Îl duceau la patima cea de bunăvoie. Felonul simbolizează curăția, sfințenia și bucuria cu care se cuvine să se împodobească sufletește preoții săvârșitori ai Sfintei Liturghii. Mai închipuie și mantia cu care a fost îmbrăcat Mântuitorul în timpul patimilor, în semn de batjocură, precum și haina Botezului.

Și ce facem, până la urmă... este corect sau nu să atingem veșmintele preoților? Dar preoții cum să se comporte, să se tulbure din această pricină? Când femeia cea bolnavă de 12 ani, suferind de hemoragie, s-a atins de veșmintele Lui, Hristos, cu bunăvoință, i-a zis: „îndrăznește fiică, credința ta te-a mântuit”. Așadar Domnul a văzut la ea credința, participarea interioară la actul primirii harului dumnezeiesc tămăduitor. Este foarte important să avem în vedere acest lucru și în cazul obiceiului de a atinge veșmintele sfințiților slujitori ai Bisericii. Dacă omul face asemenea gesturi în încercarea de a

dobândi ajutor dumnezeiesc din afară, fără participarea lui, fără rugăciune sau evlavie, fără să participe cu toată ființa, adică inclusiv cu sufletul și cu mintea, nu este recomandat, căci veșmintele nu au putere intrinsecă, ci, fiind simboluri, tot Hristos, desăvârșitul Taumaturg, dă binecuvântarea, mila și bucuria. Prin urmare, credincioșii să nu se rezume doar la aceste gesturi, participând la Sfânta Liturghie, la procesiuni sau alte sfinte oficii ale Bisericii, pierzând din vedere conținutul și simbolistica actelor liturgice.

Din dor de mama

Mânat de unele probleme ale schitului, am mers până în „cetate”. Vremea oarecum prielnică, razele molcome ale soarelui mângâind chipurile oamenilor agitați, grăbiți, îngândurați, toate arătau că ne aflăm la început de primăvară. În zona pieței, o sumedenie de tarabe cu nenumărate flori, mărtișoare ori alte suveniruri de oferit în preajma zilei de 8 martie. Vă mărturisesc că m-a surprins plăcut mulțimea tinerilor, a copiilor, chiar a vârstnicilor, roind în jurul comercianților, dorind să achiziționeze un mic dar pentru o femeie dragă lor – probabil, în primul rând, pentru mama. Emoționant, însă firesc, zic eu, cu toate că afecțiunea față de cea care ne-a adus pe lume n-ar trebui să se manifeste numai într-o zi convențională, ci în fiecare clipă a vieții. Din acest punct de vedere, bag seamă, efectul „sărbătorii” se dovedește benefic. Nu știu dacă mă găsesc în asentiamentul dumneavoastră, dar haideți să ne dăm un răspuns

sincer la întrebarea: „Oferim flori ori un cadou mamei de 8 martie deoarece așa spune cutuma” – ce-i drept, nu prea veche – „ori fiindcă simțim nevoia să ne exprimăm în mod concret iubirea față de cea care ne-a împrumutat trup din trupul ei?”. Un lucru rămâne cert: ziua femeii, a mamei, nu se celebrează decât de vreo 40 de ani, sărbătoarea instituindu-se abia în 1975. V-ați întrebat cum își demonstau oamenii dragostea față de ele înainte de această dată? Oare nu li se ofereau flori, daruri, îmbrățișări? Păstrez convingerea că semenii noștri nu simțeau numaidecât trebuința unei zile declarate „a femeii”, „a mamei”, spre a-și arăta în mod concret afecțiunea și gratitudinea față de cele mai iubite ființe pământene. Da! Mamele sunt – așa s-ar cuveni – cele mai iubite, adorate, respectate. Veți spune: „Da, așa-i!”. Nici nu se poate altfel!

„A venit aseară mama, din sătucu-i de departe,
Ca să-și vadă pe feciorul, astăzi domn cu multă
carte.

«Poate mor, că sunt bătrână, și-a prins dorul să
mă-ndrume

Să mai văd o dată, maică, ce mi-e azi mai drag pe
lume!

Caierul mi-i pe sfârșite... mâine poate-și curmă firul
Și-ntre patru blăni de scânduri să mă cheme cimitirul.
Când și când, în miezul verii sau de Paști, să vadă
satul,

Cum îmi vine ca-n toți anii, la căsuța mea băiatul
Și-având tihna și odihna, la venire sau plecare,
S-aprinzi și la groapa maichii câte-un pai de lumânare!...»

A tăcut apoi bătrâna și-a plâns mult, cu lacrimi grele,
Ce, curgându-i lin în poală, se-ntâlneau cu ale mele.”

Dragoste și manipulare

Forfotă, cadouri, oferte golitoare de buzunare, căsătorii de o zi, spectacole, prăjituri numite cu numele celui mai curat și frumos simțământ prin care ne asemănăm cu Dumnezeu, iubirea. Iată câteva din preocupările multor tineri în preajma zilei de 14 februarie, când, chipurile, se celebrează Ziua îndrăgostiților. Uitând de obiceiurile populare, de credința și datinile noastre strămoșești, junii, încurajați de mass-media, de politica obsesivă a unor lanțuri de magazine, au adoptat, cu o inexplicabilă ușurință, sărbători străine, evidențiate îndeosebi prin opulentul caracter comercial. Între ele, foarte trâmbițată este cea de la mijlocul lui Făurar numită *Valentine's Day*. La prima vedere, o putem considera o festivitate frumoasă, motivată de iubire. Care alt sentiment uman a dat naștere la mai multe opere literare sau creații artistice? Iubirea l-a făcut pe om să răscolească în tainele ființei sale, scoțând la lumină tot ce are frumos și sensibil. Parcă ar merita și o zi specială de celebrare, ar zice unii.

Totuși, în cazul așa-zisei sărbători închinată dragostei, există o problemă legată de înțelegerea sensului corect al iubirii ocrotite de cel invocat drept patronul ei, Sfântul Valentin. Din tradiție aflăm că era preot și a trăit la Roma, pe când domnea împăratul Claudius al II-lea.

Acesta, considerând că soldatul cu soție și copii nu se va dedica pe de-a-ntregul luptei, războiului, le-a interzis recruților să se căsătorească. Preotul Valentin, sfidând porunca împărătească, a continuat să officieze în taină slujba cununiei oștenilor doritori de a-și întemeia o familie. Astfel, el s-a opus dezordinii morale și sentimentale a tinerilor, încurajate de hotărârea neinspirată a autorității romane, propovăduind, în schimb, iubirea binecuvântată de Dumnezeu prin căsătorie. Pentru aceasta, slujitorul Domnului a fost prins și ucis într-o zi de 14 februarie. Ortodocșii nu proslăvesc un sfânt Valentin la data respectivă, ci pe cuvioșii Auxentie, Maron și Avraam. Sinaxarele Ortodoxiei vorbesc despre un sfânt Valentin, episcop al Umbriei, abia pe 30 iulie, iar în ziua de 24 aprilie, un sfânt cu același nume, originar din Durostorum, și pe 24 octombrie, un alt Valentin, tot mucenic, alături de Marcu și Sotirih. Iată, așadar, o dovadă în plus că *Valentine's Day* reprezintă o celebrare străină de duhul Ortodoxiei de vreme ce noi nu avem în calendar pe sfântul invocat de uzanța serbării. Totuși, dacă ținem seama de ce spune tradiția apuseană despre viața lui, înțelegem lesne că preotul martir Valentin a murit apărând instituția sfântă a familiei.

Reflectând la cele arătate anterior, nu credeți că Sfântul Valentin se întristează din pricina folosirii numelui său ca motivație pentru promovarea unui concept străin de credința și jertfa lui? El nu a încurajat căsătoria de probă, mariajul de o zi, dezordinea sentimentală, viața imorală, ci asumarea deplină, conștientă, a ceea ce înseamnă instituția sfântă a familiei, fiindcă iubirea dintre bărbat și femeie izvorăște din iubirea divină

și se revarsă în Dumnezeu, Care nu poate zădărnici un sentiment natural, caracteristic omului. Ce bine ar fi dacă adolescenții ar ține seama că Domnul binecuvântează dragostea atât timp cât se înțelege corect definiția ei! Iubirea autentică trebuie să ne îndumnezeiască.

Referitor la așa-zisa sărbătoare Valentine's Day, câți tineri s-au întrebat: de ce ar fi nevoie de o zi când să se arate în mod ostentativ dragostea? Se poate mărgini dovada iubirii la o singură dată din calendar? În restul anului nu mai există astfel de simțăminte? Ar fi o amară înșelare dacă s-ar da crezare acestor presupuneri: cuvintele dumnezeieștii scripturi ne spun limpede că „dragostea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu. Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire” (I In. 4, 7-8). Iar cine a cunoscut iubirea se încăpățânează să nu mai moară, căci „cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne în el”, ne spune tot cartea sfântă. Așadar tinerii să nu uite că acest concept, care, din pricina secularizării vieții și relativizării sfintelor învățăminte, a ajuns dezbrăcat de sensurile sfinte, închide în taina lui cheia veșniciei. Marele teolog rus Paul Evdochimov afirma că puterea iubirii manifestată între oameni trebuie să se ancoreze în veșnicie, deoarece a spune „te iubesc” este totuna cu a rosti „nu vei mai muri”. Cum se poate așa ceva? Doar prin Sfânta Taină a Cununiei, care este în Hristos și Biserică. Iar cum Mântuitorul nostru rămâne veșnic în comuniune cu Mireasa Sa, Biserica, tot astfel, prin slujba Sfântă a Cununiei, bărbatul și femeia sunt făcuți nemuritori, căci prin dragoste vor birui chiar

moartea și se vor împărtăși din iubirea nesfârșită a Sfintei Treimi.

Vasăzică, cine iubește cu adevărat pe Dumnezeu va înțelege netăgăduita dragoste, oferind-o celor din jur cu aceeași mărinimie a Cerescului Tată. De aceea zic: adolescenții nu trebuie manipulați prin sărbători surogat dedicate iubirii. După toate auspiciile, mulți juni nu vor renunța la Ziua îndrăgostiților, nici la obișnuința de a oferi daruri, impusă oarecum de cutuma occidentală, acolo unde s-a și inventat acest kitsch cu iz festiv. Cu atât mai puțin marile centre comerciale, mall-urile, organizatorii de spectacole, care, profitând de „generozitatea” îndrăgostiților în a-și etala sentimentele, își vor rotunji veniturile. Cei ce încă nu au înțeles că dragostea nu poate deveni prizoniera unei singure zile măcar să ia seama că cele mai frumoase cadouri sunt cele spirituale: nu se demodează, nici nu sunt perisabile. Și, dacă tot vor cinsti ziua, încaltea să învețe că iubirea se poate exprima cu decență, cu simțăminte curate, încât sărbătoarea să se preschimbe într-o zi a dragostei sfinte neuitând, totodată, că iubirea autentică trebuie să se manifeste în orice clipă a vieții și că în fiecare ceas al existenței noastre avem datoria să ne arătăm în primul rând dragostea și fidelitatea față de Dumnezeu, Izvorul iubirii și al vieții veșnice.

Faima lumească arsă de focul crematoriului

Discuțiile aprinse despre incinerarea unei cunoscute persoane publice recent decedate mi-au amintit de un dialog avut, acum câțiva ani, cu un personaj ce a dorit ca trupul lui să fie dat flăcărilor după moarte. Am străbătut cale lungă pentru a-i vorbi, încercând să-l conving să-și schimbe decizia, trecută, de altfel, în testament. Un om cult, cu o casă ticsită de cărți, tablouri, ce în viața-i tumultoasă cunoscuse mari personalități românești, ierarhi, preoți, al cărui tată fusese slujitor al altarului în Iași. După conversații îndelungi, tindeam să cred, constructive, la despărțire, mi-a spus: „părinte, îți promit că mă voi gândi”. Boala nemiloasă i-a curmat viața mai devreme decât s-ar fi așteptat. Cu o săptămână înainte de a se stinge, m-a sunat, confesându-mi-se cu un glas deprimat: „părinte, regret că răspunsul pe care trebuie să ți-l dau e unul nefavorabil. Nu-mi pot schimba decizia, cu toate că, sincer, am ajuns să mă întreb ca Arghezi: dacă totuși dincolo există ceva!? Dar îți mărturisesc că nu vreau să-i îngreuez situația soției mele. Incinerarea e soluția cea mai ușoară pentru ea”. Mi-a închis telefonul precipitat, fapt ce m-a determinat să încerc să iau legătura din nou cu el. Nu am reușit: intrase în comă. Am continuat s-o rog pe soția defunctului să-i încalce dispoziția testamentară, înmormântându-l creștinește. Din păcate, nu a voit. Încăpățânarea ori neînțelegerea corectă a rostului înhumării trupului au făcut-o să îndeplinească dorința nefericitului ei consort. L-am prețuit, iar durerea mi-a sporit-o imposibilitatea de a mă ruga pentru el, de a-l pomeni la Dumnezeiasca Liturghie.

Țin minte că prima discuție pe această temă am avut-o cu Biblia în mână. Nu nega învățătura Bisericii, dar mi s-a părut indiferent față de ea. Îmi invoca nume mari ale culturii române ce părăsiseră scena vieții în același mod: Garabet Ibrăileanu, Eugen, Monica și Nadia Lovinescu, Mircea Eliade, pictorii Octav Băncilă, Steriadi, alături de numeroși alți profesori, artiști, oameni politici sau „simpli muritori”. El și restul „arșilor” considerau că focul „purifică, simplifică și condensează ceea ce un individ a reprezentat fiind viu, prin ardere scoțându-se în relief esențe fundamentale umane. Îmi spunea, în plus, că incinerarea nu face decât să amplifice cultul morților, punând mai mare accent pe suflet decât pe trup, ce prin moarte devine un rest de existență, inutil, dizgrațios”. Ce rătăcire să crezi că focul material are puterea de a purifica mai mult decât focul dumnezeirii!!! Dar cum rămâne cu îndemnul Sfântului Apostol Pavel de a ne prețui trupurile, de a le transforma în temple ale Duhului Sfânt? Nici după moarte trupul nu se schimbă în ceva inutil, căci, constituind un instrument al sufletului, prin el omul a săvârșit binele, a împlinit Cuvântul lui Dumnezeu. De aceea, așezarea în pământ oferă un răgaz trupului până la Judecata de Apoi, când, în părtășie cu sufletul, va ajunge la fericirea veșnică făgăduită. Nu-mi propun să realizez aici o apologie a înmormântării trupurilor. S-au scris articole excelente în domeniu, tratând problema sistematic. Voiesc să vă spun că persoanele care își doresc incinerarea procedează așa adeseori din orgoliu, pentru a fi „la modă” cu alții din breasla lor ce au avut același sfârșit dramatic. Recurg la asemenea străine practici de credința ortodoxă

spre a ieși, chipurile, demn din „scenă”. Dar oare demnitate înseamnă să pleci „dincolo” pârjolit de flăcări, transformat în cenușă? Lipsa discernământului ori boala îndelungată ce le-a întunecat rațiunea pot reprezenta alte pricini ale deciziei lor zguduitoare. Desigur, principala cauză consider că este puțina lor credință, neînțelegerea adevărului că trupul înmormântat se află în așteptarea învierii de obște. Prin înmormântare, un bun creștin urmează pilda modelului desăvârșit al viețuirii noastre pămâtenene, Hristos Dumnezeu, așezat în mormânt, după pogorârea de pe Cruce, de către Iosif din Arimateea și Nicodim. Credinciosul împlinește astfel cuvintele dumnezeiești ce poruncesc ca trupurile să se întoarcă în pământul din care s-au luat (*cf.* Ecc. 12, 7). Punerea în mormânt se dovedește un semn al iubirii, al prețuirii față de repausat, aducând binecuvântarea Cerului asupra celor ce săvârșesc înhumarea adormiților: „atunci a trimis David soli la locuitorii din Iabeșul Galaadului, ca să le spună: Binecuvântați sunteți voi de Domnul, pentru că ați arătat milă lui Saul, domnul vostru și unsul Domnului, și l-ați îngropat pe el și pe fiul lui, Ionatan” (II Rg. 2, 5). Mihai Eminescu, marele nostru poet național, considera pământul patriei mai bogat, mai sfânt, fiindcă în el s-au depus trupurile atâtor români pe care țărâna i-a îmbrățișat, primindu-i la vremelnică odihnă.

Revenind la cazul expus: cum trebuia oare să procedeze soția? Să-i împlinească nesăbuita dorință de incinerare sau să-l salveze duhovnicește, oferindu-i șansa împărtășirii din lumina și iubirea Sfintei Treimi? Într-o conferință, părintele Stăniloae spunea că, dacă iubești

pe cineva cu adevărat, îi dorești binele suprem: mântuirea. Or, în aceste condiții, o încălcare a unei dorințe nechibzuite nu constituie un păcat, cred, ci o îndreptare a ei. Și în mănăstire ascultarea față de superior, de frați se face până la păcat. Dacă starețul ori duhovnicul mi-ar da un canon contravenind credinței dreptmăritoare, atunci nu l-aș împlini, ci m-aș ruga pentru părinte, asumându-mi consecințele neascultării, nesupunerii.

Am ales titlul materialului astfel deoarece am observat că în ultimul timp a devenit o chestiune de bonton pentru unele nume cu rezonanță din viața românească să se despartă de această lume prin foc. Oare gloria, slava lumească îi determină să nu distingă între credință și orgoliu? Popularitatea, puterea politică, banii, faima, gestionate fără smerenie și credință, riscă să ducă la decizii pripite, care, deși luate într-un moment istoric dat, au regretabile consecințe veșnice.

Fotografierea răposaților, între necesitate și exagerare

Nu demult, Moldova și toată România s-au îmbrăcat iarăși în doliu, căci am pierdut pe unul dintre marii călugări ai Ortodoxiei românești, părintele Iustin Pârvu. Lacrimi, flori, rugăciuni stăruitoare; modalități prin care românii de pretutindeni, călugări sau călugărițe, preoți, credincioși de aproape ori de departe au venit să-și conducă duhovnicul, părintele, binefăcătorul către bolțile Veșniciei. Înscriindu-mă în rândul lor, într-una din serile priveghiului m-am alăturat celor ce-l jeleau, luându-și rămas bun. Cu ceilalți frați slujitori prezenți acolo

am săvârșit un trisaghion la căpătâiul celui ce, cu puțin timp în urmă, stătea în scaunul spovedaniei, aducând bucurii sfinte, mângâiere duhovnicească miilor de români ce-și plecau genunchii sub epitrahilul înmuiat în mierea harului dumnezeiesc. Un amănunt observat m-a surprins în mod neplăcut. L-am remarcat chiar și în ziua înmormântării: prima grijă a unora dintre pelerinii ajunși în fața sicriului, unde vremelnic a fost depus spre odihnă trupul părintelui Iustin, nu era sărutarea Sfintei Evanghelii sau a Crucii, de care s-a sprijinit duhovnicul toată viața, ci să facă o fotografie. În ziua pogribaniei, când, după rânduială, trupul starețului era purtat în jurul bisericii, am rămas uimit de mulțimea de mâini ridicate înspre Cer, nădărduiam că pentru rugăciune, dar, văzând că aproape toate țineau un telefon ori vreun aparat în vederea imortalizării sicriului, tind să cred că multora li se părea mai importantă o fotografie decât înălțarea unei rugi. Nu-i exclus să mă înșel; unii poate că se și rugau în timp ce fotografiau. Eu, unul, aș prefera o rugăciune autentică decât una rostită printre gadgeturi. De aceea, m-am întrebat și îmi arăt aici aceeași nedumerire: de ce unii oameni țin cu atâta îndârjire să aibă o fotografie cu un om drag aflat în sicriu? Oare părintele Iustin, în toți anii cât a spovedit, a binecuvântat, a dojenit, a apărat demnitatea neamului românesc, a plâns, s-a bucurat, a oftat, a povățuit, oare, zic, nu se cădea să-l ținem minte în astfel de ipostaze? De ce l-am dori pe părintele imortalizat în raclă, din moment ce șederea în aceasta constituie doar o trecere? În genere, repet adeseori același lucru: pe bunici, părinți, prieteni, apropiați care-și termină călătoria din lumea pământească se cade să-i păstrăm în

mintea noastră cum i-am cunoscut. Nu că ne-am teme de moarte, nu că am evita să vedem un coșciug, căci, vrând-nevrând, el va fi patul ce ne va duce și pe noi către celălalt tărâm. Nu mă refer la așa ceva, ci la dragostea, bucuria, ba chiar la efortul de a ne aminti acea persoană așa cum a fost toată viața printre noi.

Însăși etimologia noțiunii de fotografie ne va ajuta să pricepem că a fotografia înseamnă cu mult mai mult decât a declanșa un blitz. Substantivul își are originea în două cuvinte provenite din limba greacă: *fotos*, adică *lumină*, și *grafein*, cu înțelesul de *desen*, *scris*. Literalmente se poate traduce prin a picta cu lumină. Ce frumos ar fi ca lumina neuitării, a recunoștinței să ne zugrăvească în minte, în chip desăvârșit, figura celor dragi!

Vasăzică, fotografiile reprezintă o modalitate de a păstra pentru istorie imagini, frumuseți, drame, clipe emoționante din existența unui om. Dar de aici până la obsesia de a immortaliza în fotografii sau în înregistrări video pe cei ce vremelnic stau în sicriu se creează o potecă periculoasă. Citeam de curând că unele firme de servicii funerare și-au trecut recent în oferte transmiterea *online* a slujbelor de înmormântare. O exagerare arătând același reprobabil fapt: în loc să ne rugăm pentru repausat, în loc să plângem, implorându-L pe Cerescul Părinte să-i așeze sufletul în ceata dreptilor, noi tindem să transformăm slujba înmormântării într-un spectacol, care, în „epoca modernă”, poate fi urmărit și *online*.

Având în vedere toate acestea, să facem apel la echilibru, la decență. În unele situații, într-adevăr, o fotografie sau o imagine video devin o mângâiere pentru o rudă sau un prieten aflat pe meleaguri îndepărtate, care n-a

reușit să ajungă la o înmormântare survenită în urma unui deces neașteptat. De aceea, proverbul românesc ne va ajuta să ieșim din încurcătură. Ca să nu exagerăm, dar nici să ne arătăm habotnici, să ne amintim că „tot ce-i mult strică”.

Moșii de vară și dorul de cei dragi

Dintotdeauna moartea a provocat mâhnire și adâncă durere. Oricât ne-am strădui s-o evităm, rămâne o realitate cu care ne întâlnim frecvent, până când noi înșine ne vom afla în ghearele ei. Când cineva drag trece „dincolo”, conducându-l spre locașul de vremelnică așteptare a Dreptului Judecător, adeseori ne întrebăm: de ce moarte? Cum ar fi arătat existența fără ea? Ce facem cu dorul de cei lăsați acolo, departe de casă? Cum să ne împăcăm cu acest simțământ, atât de greu de purtat în taina sufletului? De ce Dumnezeu, Iubirea Însăși, ne împovărează cu așa o sarcină?

În dor, îndeosebi noi, românii, trăim sentimentul unei legături intense cu cei apropiați plecați departe de noi ori în lumea cealaltă. Din inimă nu reușim să ni-i scoatem. Dorul, după cum afirma părintele Dumitru Stăniloae, reprezintă simțirea acută a absenței celor dragi din orizontul nostru, un gol pe care alții nu vor izbuti să-l umple nicidecum. Tot marele teolog spunea că dorul aduce și păstrează în cel stăpânit de el chipul celui dorit, dar și o durere, deoarece chipul nu ține cu adevărat locul celui absent. Dorul este „trimis” de acela. Prin dor vine ceva de la el sau se îndreaptă ceva din ființa celui ce dorește către cel dorit.

Am convingerea că ați trăit cu toții acest inefabil sentiment. Deși moartea ne-a despărțit de cei dragi, la soroacele rânduite de Biserică spre pomenirea de obște a celor adormiți simțim că ne aflăm în comuniune cu ei, că dorul se ostoește, despărțirea devine suportabilă, durerea se alină, lacrimile capătă sens, tristețea se înăbușă de o dulce „revedere”.

Asemenea stări încercăm și în sâmbăta de dinaintea Rusaliilor, numită în popor Moșii de vară. Dar de ce tocmai acum popasul de rugăciune și aducere aminte? Îi pomenim pe repausați cu nădejdea că Duhul Sfânt le va mângâia starea, în așteptarea Dreptului Judecător, cu necurmata speranță că și ei se vor împărtăși de iubirea și lucrarea Duhului Sfânt, căci El strânge neamurile în unitatea credinței, adunând diversitatea la unitate, inaugurând veșnicia. Cincizecimea deschide vistieria vieții noi, eterne, dovedind că Duhul Sfânt are rolul de a conferi darurile mântuirii și de a ne ajuta la însușirea lor în mod real și activ. Prin Duhul Sfânt Hristos ne stă mereu alături. Așadar pomenindu-i, credem cu tărie că Domnul Se va afla și lângă dâșii, până la sfârșitul veacului. În lipsa comuniunii cu ei, bucuria Rusaliilor nu ar fi deplină, fiindcă Duhul Sfânt este Cel Care-L unește pe Hristos cu oamenii și pe oameni cu Hristos. Tot Duhul Sfânt ne aduce negrăita bucurie a reîntâlnirii, pe calea rugăciunii, cu cei plecați în veșnicie.

Doar astfel înțelegem acribia străbunilor în a păstra nezdruncinată pomenirea răposaților, cu precădere la îndătinatele soroace statornicite de Biserică. Se cunosc bine frumoasele tradiții ce însoțesc Dumnezeieștile Liturghii și dezlegările parastaselor la Moșii de vară. Evlavioșii

noștri strămoși au împământenit ca în această zi să se ofere de pomană bucate ori fructe de sezon așezate în străchini de lut, împodobite cu flori, mentă ori busuioc.

Am gândit îndelung la emoționanta rânduială. Îmi amintesc, din copilărie, cum mama ori bunica umpleau ulcioare cu lapte ori castronele cu sarmale, apoi le împărțeau megieșilor, după întoarcerea de la biserică, unde, la sfârșitul Sfintei Liturghii, se ieșea în cimitir, pentru ca preotul să tămâieze și să stropească cu vin mormintele primenite, pline de flori. Bunica se dovedea mai tipică. Nu gusta nici ea, dar nici nouă nu ne dădea din bucatele pregătite până ce nu împărțea de pomană. Bucuria noastră creștea când sfioasele bătrâne de prin jur veneau să ne aducă din ofrandele lor, puse în castroane din care aburii neastâmpărați ne poșteau la festinul mult așteptat. Lumânările arzânde, alături de florile legate împrejurul vaselor cu mâncare, sporeau taina. Acum abia înțeleg că bucuria venea din împlinirea dorului celor ce ofereau darurile, căci rugăciunea săvârșită pentru cei adormiți reîmprospăta în suflete chipul prezenței persoanelor pomenite, arătând că iubirea adevărată n-o curmă nici moartea, că dragostea față de cei plecați nu se sfârșește vreodată. De aceea, după o ancestrală rânduială, se atașa vaselor de lut câte un colăcel rotund, frumos rumenit de dogoarea cărămizilor încinse.

De ce oare înțelepții noștri bătrâni au ales să includă în ritualul Moșilor de vară străchinile confecționate din pământ? Nu cumva are legătură cu vechea zicală a vârstnicilor care aveau conștiința că, după ce vor păși „dincolo”, se vor face „oale și ulcele”? Credeau așadar

că moartea nu înseamnă o dispariție în van, nicio trecere în neființă, cum greșit se exprimă unii astăzi. Păstrau neclintita convingere că sufletul se întoarce la Dumnezeu, Care l-a dat, iar trupul, în pământul de unde a fost luat, după cum glăsuiesc rugăciunile din slujba pogribaniei. Ce profund adevăr!

Se observă lesne o similitudine între etapele vieții umane și cele ale plămădirii unui vas de către olar. Nașterea poate fi asociată cu pregătirea și dospirea argilei. Creșterea, educarea și pregătirea pentru viață a puiului de om corespund cu modelarea obiectelor din lut. Etapele uscării și arderii acestora se aseamănă cu educarea și maturizarea insului. Virtuțile, frumusețea și așezarea duhovnicească a ființei ne trimit cu gândul la procesul de ornare a vaselor trecute prin fierbințeala cuptoarelor. Sfârșitul, desigur, se petrece cam în același chip cu spargerea ori deteriorarea vasului.

Revenind la dorul de cei dragi plecați în veșnicie, os-toit prin rugăciunea de pomenire a lor, se pare că unii se mistuie cu acest sentiment. Am auzit o bătrână ce-și pierduse fiul în război zicând: „Mă voi duce în mormânt cu dorul de el”. Emoționant! Din veșnicie va face parte și dorul!

Rostul slujbelor de pomenire pentru cei adormiți

An de an, în sâmbăta de dinaintea duminicii Dreptei Judecăți, Biserica a rânduit pomenirea de obște a tuturor celor din veac adormiți în dreaptă credință, zi numită

în popor Moșii de iarnă. Prin aceasta ne arătăm iubirea către Dumnezeu, manifestată prin neuitarea și dragostea față de cei plecați dintre noi, ziua de pomenire oferindu-ne un binecuvântat prilej de a săvârși fapte bune în numele lor. Însă rugăciunile pentru ei pot fi, deopotrivă, un îndemn de a cugeta profund la moarte, socotită de Sfinții Părinți drept „cea mai înaltă filosofie a vieții”. Ne vine greu să acceptăm că petrecerea noastră pământească se va sfârși. Dar, dacă ne vom gândi adesea la moartea vremelnică a trupului, ne vom izbăvi de moartea cea veșnică a sufletului. În societatea contemporană, ce exaltă plăcerile și bucuriile înșelătoare ale existenței biologice, îndemnul de a medita la moarte pare utopic. Cu toate acestea, Sfântul Ioan Scărarul glăsuiește: „cugetă la moarte și nu vei greși în veci”. Bătrânii noștri aveau, probabil, acces mai greu la astfel de cugețări, dar simțeau, nutreau convingerea că moartea nu înseamnă dispariție, ci mutare într-o altă lume. Așa îmi explic de ce acordau o atenție aparte soroacelor la care Biserica cheamă poporul să-și cinstească strămoșii. Îmi amintesc cu câtă grijă pregăteau bunica și mama coșul cu plăcinte, cozonac ori colaci. De cu seară, puneau la fiert grâul, veghindu-l cu dragoste și rugăciuni. Tot atunci se întocmeau pomelnicele.

Ați observat? Cei bătrâni au o memorie de invidiat. Aștern pe hârtie o sumedenie de nume, într-o ordine doar de ei știută. Și acum întâlnesc asemenea mărturii ale neuitării, ale iubirii, purtate de mâini brăzdate de muncă și vremi, aduse cu lumânarea aprinsă la dumnezeiescul altar. Hârtiile cu numeroasele prenume așezate în coloane stau cumiți, așteptând să fie pomenite la

Sfânta Proscomidie, Dumnezeiasca Liturghie și slujba Parastasului. Vă mărturisesc că am lansat o provocare unor tineri: „Vă rog, scrieți toate rubedeniile voastre decedate, adăugând cunoștințe, colegi, prieteni, profesori trecuți la Domnul”. Cu amărăciune, am constatat că rezultatul s-a arătat, de cele mai multe ori, dezamăgitor. Unii nu știau nici cum se numesc nașii de botez ori chiar străbunii lor. Vedeți cât de important este să întocmești un pomelnic al celor adormiți? El adăpostește un întreg arbore genealogic, alcătuit ad-hoc, dovedind puterea iubirii și a neuitării strămoșilor, mărturisind că moartea, oricât de dureroasă și înfricoșătoare ar părea, nu ne desparte de cei dragi. Cred cu tărie că scrierea pomelnicului celor aflați în veșnicie reprezintă nu doar un act de cult, ci și de cultură, determinându-ne să nu ne uităm spița neamului.

Așadar Moșii de iarnă constituie un popas duhovnicesc în care ar trebui să medităm mai adânc la semnificațiile slujbelor Bisericii pentru cei adormiți, dar și să învățăm să le împlinim corect, căci de-a lungul timpului au apărut obiceiuri străine de tradiția Sfintei Ortodoxii. În frecvente cazuri, credincioșii pun accent îndeosebi pe îndeplinirea unor cutume, unele chiar amuzante, uitând esențialul: rugăciunea, însoțită de faptele de milostenie săvârșite în numele morților, al celor ce au o reală nevoie de ajutor. Poate că din acest motiv unii tineri manifestă nedumerire sau chiar ezitare când își văd părinții sau bunicii preocupându-se constant de astfel de rânduieli.

De aceea, se cade să aducem câteva mărturii menite să ne întărească în convingerea că slujbele de pomenire

pentru repausați sunt absolut necesare. Bunăoară, în Vechiul Testament găsim îndemnuri la milostenie în numele celor adormiți. Pe lângă rugăciuni stăruitoare, se cereau și pomeni. Tobit, spre exemplu, aflându-se în ultimele clipe de viață, i-a spus fiului său: „Fii darnic cu pâinea și cu vinul tău la mormântul celor drepti, dar păcătoșilor să nu dai” (Tob. 4, 17), adică facerile de bine să vizeze pe cei nevoiași, dar și cucernici, credincioși. Isus Sirah învață: „Dărnicia ta să atingă pe toți cei în viață și chiar morților fă-le parte de dărnicia ta” (Sir. 7, 35). O altă dovadă a necesității rugăciunilor pentru cei din lumea cealaltă o găsim în Cartea a doua a Macabeilor (12, 46), unde se subliniază cât de greu cântăresc rugăciunea și jertfele în slobozirea lor de păcate: „Drept aceea, sfânt și cucernic gând a fost, că a adus jertfă de curăție pentru cei morți, ca să se slobozească de păcat”. În Noul Testament ni se vedește posibilitatea iertării chiar după moarte a unor păcate, excepție făcând cele împotriva Duhului Sfânt (Mt. 12, 31-32). Sfintele Evanghelii ne arată că Hristos a săvârșit nenumărate fapte minunate asupra unor persoane la rugămintea altora, iar cele trei învieri le-a înfăptuit mișcat de plânsul și rugăciunile celor dragi ai lor. Ni se adeverește astfel că, prin mijlocirea credinței și a dragostei, multe se împlinesc, deoarece, ne spune Sfântul Apostol Pavel, nici măcar mormântul nu poate stăvili iubirea (I Co. 13, 8). Rugăciunile, milosteniile în numele repausaților devin așadar o sfântă răspundere: „Datori suntem să ne punem sufletele pentru frați” (I In. 3, 16).

Să amintim și câteva mărturii patristice, specifi- când că asemenea rugăciuni s-au rostit încă din Biserica

primară, ele regăsindu-se în cele mai vechi liturghii cunoscute, ba chiar în Constituțiile Apostolice. Sfinții Părinți au lămurit în mod explicit necesitatea acestora: Sfântul Epifanie, trăitor în secolul V, spune: „Pentru cei morți se fac pomeniri, săvârșindu-se rugăciuni și milostenii”. Sfântul Chiril precizează că, prin ele, cei trecuți dincolo „vor dobândi mare folos”, iar Sfântul Ioan Damaschinul afirmă cu tărie că rugăciunile orânduite în cadrul Sfintei Liturghii pentru cei adormiți „au un folos cât se poate de mare”. În fine, Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă: „Dacă vrei să-ți arăți iubirea față de acel adormit, atunci folosește milostenia, căci ea va învia pe cel răposat și-l va acoperi cu slavă”.

Așadar rugăciunile și pomenirile săvârșite pentru cei adormiți ajută la ușurarea de păcate a sufletelor celor care nu au mai avut răgazul să arate pocăință, îndreptare, nici fapte bune ca să-L înduplece pe Preamilostivul Părinte. Se înțelege că cei morți în necredință nu pot beneficia de roadele acestor mijlociri ale Bisericii, rânduite, după spusele aceluiași sfânt părinte, prin Duhul Sfânt.

Muzica bisericească, credință și armonii sonore

În prima zi din octombrie se îngrămădesc mai multe sărbători, precum roiurile de frunze îngălbenite ale molaticii toamne se ghemuiesc sub călcâiele timpului ce se deapănă. În primul rând, serbăm Acoperământul Maicii Domnului, în amintirea minunii petrecute la

1 octombrie 911 în Biserica Vlaherne din Constantinopol, când Sfântul Andrei și Epifanie au văzut-o pe Maica Domnului, după o noapte întreagă de priveghere, cum acoperea cu Sfântul ei omofor poporul ce stătea la rugăciune în biserică. Apoi, la 1 octombrie serbăm în calendarul ortodox, pe lângă alți sfinți, pe Cuviosul Roman Melodul, trăitor în veacul al VI-lea; potrivit sinaxarului, în noaptea Crăciunului, pe când dormea, a primit de la Maica Domnului o foaie de hârtie spre mâncare, prin care s-a înțeleptit și a început a compune cântări de laudă lui Dumnezeu, sfinților Săi, dar și Maicii Domnului. De peste trei decenii, tot la început de Brumărel, s-a statornicit Ziua Internațională a Muzicii în urma deciziei luate de Consiliul Muzical Internațional, for în cadrul UNESCO, la propunerea lui Yehudi Menuhin, celebru violonist și dirijor american, ucenic devotat al genialului nostru român George Enescu. O fi știut maestrul Menuhin de sărbătoarea dedicată Maicii Domnului de la începutul lui octombrie? Bănuiesc că nu! Decizia lui tind s-o cred inspirată. Așadar, în aceeași zi, un praznic drag închinat Maicii Domnului, un sfânt care a compus cântări Preasfintei Fecioare Maria, dar și o celebrare laică, dedicată muzicii sau rolului ei în formarea noastră spirituală și culturală.

Pe bună dreptate, se pune întrebarea: este coincidență sau providență? Toate cele trei sărbători ale începutului de octombrie au ceva în comun: muzica. Maicii Domnului i s-au închinat cele mai alese compoziții muzicale, Sfântul Roman Melodul a compus cântări prin care a preaslăvit pe Dumnezeu și pe sfinții Lui, iar fixarea unei zile speciale dedicate artei sunetelor urmărește

să conștientizeze umanitatea asupra rolului important al acesteia în viața noastră, căci ea reprezintă vorbire mondială și modalitate de comunicare a tuturor oamenilor, indiferent de timp, spațiu, proveniență socială, culturală și economică. Muzica a fascinat dintotdeauna fiindcă omul, în structura lui primordială, rămâne o ființă muzicală. Spunea cineva foarte frumos că omul, într-o atemporală fraternitate cu îngerii în rai, a învățat să cânte de la ei, deoarece îndeletnicirea de căpătâi a puterilor cerești este să-L preaslăvească pe Dumnezeu. Omul se aseamănă îngerilor atunci când cântă, pentru că încercă, prin muzică, să aducă slăvire Creatorului său. Dacă am privi în istoria tuturor popoarelor, am găsi, fără tăgadă, un lucru comun: muzica; acest fapt ce l-a determinat pe marele gânditor al Antichității, Platon, să afirme: „muzica este o lege morală; ea dă suflet universului, aripi gândirii, avânt imaginației, înălțând spre tot ceea ce este bun, drept și frumos. Are o formă nevăzută, dar uimitoare, veșnică”.

De-a lungul epocilor, muzica a căpătat forme cu totul deosebite, născându-se genuri muzicale care au împăcat preferințele multor categorii de persoane: blues, jazz, muzică ambientală, muzică clasică, dance, latino, reggae, pop și o sumedenie de alte forme mai moderne, cele din urmă reprezentând chiar momentele de criză spirituală și culturală care pândește astăzi umanitatea. Pe măsură ce ne dezvoltăm, iar generațiile se perindă pe portativul istoriei, preferințele muzicale se schimbă. Felurite piese contemporane, considerate de unii disonante, pot ajunge încântătoare pentru oamenii de mâine, la fel cum poate că o compoziție neprețuită în trecut

astăzi cunoaște gloria. Și totuși există un gen muzical ce dăinuie fără să „îmbătrânească”: muzica noastră bisericească. Despre ea aș vrea să fac vorbire aici.

Fiecare dintre noi iubește un anumit gen al artei sunetelor și, influențați de acesta, tindem să gândim, uneori eronat, că doar el este cel mai deosebit, exprimând cel mai fidel trăirile omenești. Dați-mi voie să cred și să mărturisesc că muzica noastră bisericească rămâne cea mai autentică, redând în mod plener „fondul sonor al profunzimilor umane”. Având toată prețuirea pentru variatele compoziții de o rară sensibilitate și frumusețe, totuși nu cred că există o creație mai măiestrită, mai încântătoare decât cea care Îl preamărește pe Dumnezeu. Așadar sensul cel mai înalt posibil al muzicii este atins atunci când ea reușește să stabilească punți de comunicare între om și Creatorul său, când realizează o emoționantă și mult așteptată întâlnire a omului cu Prototipul său. Adeseori cuvintele, stihurile nu pot să exprime pe deplin emoția și tainele credinței. Or, tocmai aici intervine salvator muzica bisericească. Ea îl poartă pe om dincolo de sensurile limitate ale acestei lumi, făcându-l să guste din tainele dumnezeirii. De aceea, cântarea bisericească însoțește și însuflețește toată viața liturgică a Bisericii, devenind „purtătorul de cuvânt” al rugăciunilor înălțate către Dumnezeu sau limba cu care omul vine să-L întâmpine pe Domnul, preschimbându-se totodată într-o ofrandă plăcută Lui, dar și într-o expresie a sufletului credincios și evlavios. Într-un cuvânt, muzica bisericească reprezintă lumina credinței izvorâtă din armonii sonore.

Pot lipsi Duminica de la Sfânta Liturghie?

Nu de puține ori mi s-a întâmplat să aud din partea unor credincioși că nu au participat duminica la Dumnezeiasca Liturghie deoarece au avut mai multe evenimente în familie (nunți, botezuri, aniversări) sau din pricina faptului că le-au sosit musafiri, au călătorit ori chiar au învățat. Unii, cu o debordantă convingere, se pretind buni creștini, deși nu găsesc timp să meargă la Liturghia din duminici și sărbători. Sigur că asemenea situații ne amintesc de cunoscuta parabolă evanghelică despre cei chemați la cină. Sărmanii invitați! Au declinat poftirea și cinstea de a cina cu Dumnezeu. Știm din textul scripturistic că Stăpânul s-a mâniat foarte tare pe cei ce s-au folosit de varii pretexte spre a nu da curs onoarei ce li s-a făcut. În nefericita situație ne aflăm și noi atunci când, cu aceeași ușurință, invocăm felurite dezvinovățiri ca să nu venim la Cina Domnului.

Carevasăzică, se cer lămurite două dileme: pot fi bun creștin fără a participa la Sfânta Liturghie? Ce activități omenești permit absența noastră de la această slujbă? Deși răspunsul vi se va părea prea abrupt, dintru început trebuie să afirm că nu putem fi buni creștini fără participarea la Dumnezeiasca Liturghie și că nicio activitate cotidiană nu justifică lipsa noastră de la biserică. Ce bine se potrivesc aici spusele părintelui Arsenie Pa-pacioc: „Sfânta Liturghie face abstracție de la orice fel de comparație. Sfânta Liturghie este Cer, este Dumnezeu. În mâna omului, bineînțeles. E cel mai important, cel mai mare lucru posibil”.

Cum să fii bun creștin fără a fi martor la „misterul mântuirii neamului omenesc”, permanentizat pe pământ și în ceruri? Nu poți fi bun creștin, zic, dacă te lipsești de Liturghie, deoarece ea dezvăluie neîncetata lucrare a Domnului nostru Iisus Hristos în lume și pentru lume, în Duhul Sfânt, spre a o aduce, primenită prin Jertfa Sa, înaintea Tatălui. Liturghia ortodoxă, înfățișând taina mântuirii, îi reamintește credinciosului istoria răscumpărării neamului omenesc, făcându-l contemporan cu Hristos și cu a Sa lucrare izbăvitoare pentru noi.

Totul este sfânt și sfințitor în Liturghie, căci, afirmă Sfântul Ioan Gură de Aur, „nu vreun om, nici vreun arhanghel, nicio altă putere creată, ci Însuși Mântuitorul a orânduit această slujbă”. De aceea, pe parcursul întregii Liturghii, credinciosul trăiește o anumită stare sufletească evolutivă, de la risipirea și tulburarea resimțite în momentul intrării în Biserică, la o pace lăuntrică, o regăsire a adevăratelor sensuri ale vieții, o hotărâre de a urma calea și povățuirile lui Hristos. Punctul culminant îl atinge în momentul împărtășirii cu Sfântul Trupul și Sfântul Sânge ale Mântuitorului, atunci când se unește cu dumnezeirea, cu Însuși Iisus Hristos, „Calea, Adevărul și Viața”.

Într-o atare situație, cum să nu vii la sfânta și sfințitoarea oficiere? Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că, întotdeauna la Sfânta Liturghie, sfinții îngeri, care stau de față și se roagă pentru noi și împreună cu noi, scriu de fiecare dată pe cei ce intră în biserică și se înfățișează cu numele lor înaintea lui Dumnezeu. Astfel, „absențele” unui credincios se marchează în cer. Cum

să nu merg la mareașta slujbă, de vreme ce în Sfânta Liturghie se întâmplă negrăita minune a contemporaneizării noastre cu Dumnezeu?! Prin Liturghie El ne cheamă să participăm la lucrarea divino-umană a mântuirii.

Având în vedere toate acestea, mi se pare de prisos să încercăm a găsi pretexte pentru a lipsi duminica de la Liturghie. Ce frumos ar fi ca prezența la biserică să constituie grija de căpătâi a bunului creștin, iar celelalte activități să graviteze în jurul ei! Nu poți pierde o Sfântă Liturghie, fiindcă fiecare oficiere se arată unică în felul său și nimeni nu va izbuti s-o recupereze vreodată. Cuvintele părintelui Arsenie Papacioc grăiesc limpede în acest sens: „este atât de necesară și de obligatorie participarea la Sfânta Liturghie, mai mult chiar decât ne sunt necesare lumina și aerul. Liturghia este cea mai mare lucrare pe pământ și folosul dincolo de închipuire al întregii creații a lui Dumnezeu”.

Și totuși, în societatea contemporană nici nu concepem ca anumite categorii profesionale să nu lucreze chiar și în zi de duminică. Ce s-ar întâmpla într-un spital dacă duminica nu s-ar asigura garda necesară măcar pentru intervențiile de urgență? Sau într-o unitate de ambulanță? Sau cei de care depinde alimentarea cu apă a unui oraș? Dar dacă cei ce se îngrijesc de un azil de bătrâni sau orfelinat nu ar prepara hrana, înfometându-i pe oropsiții locatari din respectivele centre, cum ar fi? Exemplele pot continua. Și într-o mănăstire, duminica, atunci când toți călugării se află la Dumnezeiasca Liturghie, cineva muncește pregătind masa pentru viețuitori ori pentru creștinii care solicită la finele slujbei un blid de mâncare. Așadar cum să procedăm ca să ne îndeplinim

obligațiile profesionale concomitent cu cele privind învățătura de credință? Oare unui medic chirurg i se permite să lipsească din gardă duminica? Cu siguranță, nu! Dar el săvârșește acolo o altfel de liturghie, a iubirii – prelungirea celei euharistice din Biserică. Devenind „instrumentul” desăvârșitului Taumaturg, prin mâinile sale se vor tămădui, se vor salva, primind alinare, cei obidiți și împovărați de grele suferințe.

Practic, dacă timpul și împrejurările permit, cei obligați să muncească în duminici ori în zilele de sărbătoare, se pot abate pe la biserică în drumul către locul de muncă. Aprind o lumânare, rostesc o rugăciune, lăsând făgăduința că vor reveni să-și împlinească datoria de bun creștin. După terminarea programului, pot participa, seara, la Vecernie sau vor citi acasă un acatist. Sărbătoarea nu presupune doar slujbă și odihnă, ci și lucrare duhovnicească: să facem milostenie, să cercetăm pe bolnavi, pe cei singuri, să zăbovim în preajma celor rătăciți pe cărările umbroase ale vieții. Peste toate, neparticiparea la Sfânta Liturghie în duminici și sărbători trebuie să stârnească în sufletul creștinului un sentiment de regret. Să evite ca nefirescul să devină firesc. Chiar dacă obligațiile profesionale îl împiedică vină la biserică, să nu se resemneze, să nu lase conștiința să-i justifice absența, ci, dimpotrivă, să lupte pentru ca la următoarea sărbătoare sau duminică să ajungă numaidecât în „anticamera Împărăției lui Dumnezeu”, Biserica.

Despre îngenunchere la Sfânta Liturghie

De la o vreme încoace, unii credincioși, imitând comportamentul semenilor lor din bisericile slave sau grecești, ori sfătuiți de duhovnicii lor, participă la Sfânta Liturghie stând doar în picioare, iar arareori, luându-și câteva momente de odihnă, folosesc stranele sau scaunele din sfintele locașuri. Uneori, la citirea Sfintei Evanghelii ori chiar în momentul prefacerii Darurilor în Trupul și Sângele Domnului, când majoritatea creștinilor îngenunchează, cei ce rămân în picioare fac notă discordantă, fiind catalogați, uneori chiar apostrofați, de cei din prima categorie că ar avea un comportament neadecvat în biserică. Nu o consider o atitudine corectă. În primul rând, unii pot suferi de anumite afecțiuni ce îi împiedică să-și plece genunchii. În al doilea rând, cei ce nu îngenunchează respectă o rânduială statornicită încă din secolul al IV-lea.

Da, deși ar părea scandalos, cei ce stau în picioare au o atitudine corectă din punct de vedere liturgic, căci, potrivit unei hotărâri luate de Sfinții Părinți participanți la Sinodul I Ecumenic de la Niceea din anul 325, nu se îngăduie îngenuncherea clericilor sau a credincioșilor, nici în biserică, nici la rugăciunea particulară de acasă, în zilele de duminică. Iată formularea expresă a Canonului 20 de la întâiul sinod a întregii lumi creștine: „Deoarece sunt unii care își pleacă genunchii (îngenunchează) Duminica și în zilele Cincizecimii – pentru ca toate să se păzească în același fel în fiecare parohie (eparhie), Sfântului Sinod i s-a părut ca rugăciunile să fie aduse (făcute) lui Dumnezeu, stând ei în picioare”. Carevasăzică,

în toate duminicile de peste an, precum și în perioada de la Paști până la Rusalii, se oprește îngenuncherea. Ulterior, Părinții Bisericii au deslușit hotărârea luată în prima jumătate a secolului al IV-lea. Astfel, duminica nu se îngenunchează, pentru că Hristos, Marele Răstignit, prin jertfa de pe Cruce și prin Învierea Sa din morți în ziua duminicii, ne-a răscumpărat din blestemul neascultării primilor oameni, adică din moartea cea veșnică, oferindu-ne posibilitatea de a deveni locatari ai Împărăției lui Dumnezeu. Stând în picioare la Sfânta Liturghie, vizualizăm îndreptarea omului adusă de moartea Domnului; expunem că prin a Sa ridicare din morți, pe noi ne-a deșteptat din moartea păcatului, făcându-ne treji, veghind la însușirea roadelor Răscumpărării.

Nu trebuie să înțelegem că în zilele când nu îngenunchem nu ni se cere să ne pocăim pentru scăderile noastre, căci, dacă viața omului ar dura o singură zi și „zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi” (I In. 1, 8). Neîngenuncherea nu reprezintă un act de mândrie, ci mai degrabă o anticipare a ceea ce ar trebui să ajungem: cetățeni „verticali”, drepecți, ai cereștilor locașuri.

Referindu-se la Canonul 20 de la Niceea, Părinții Bisericii învață că respectiva hotărâre, reluată și la alte sinoade ecumenice sau locale, precum și în unele canoanele ale Sfinților Părinți, a fost una cu caracter disciplinar, menită să reglementeze, să ajute la uniformizarea comportamentului liturgic al credincioșilor: în acea perioadă, după edictul de la Milan din 313, care a acordat libertate Creștinismului, numărul celor ce au aderat la învățătura lui Hristos a crescut foarte mult, slăbindu-se astfel disciplina în Biserică. Se pare că, de la început, decizia a iscat

unele neînțelegeri. Bunăoară, interpretând dispoziția inițială, Sfântul Nichifor Mărturisitorul, Patriarhul Constantinopolului, vedea în ea doar o interdicție de a face metanii mari: „Duminica și în toată Cincizecimea se cuvine a pleca genunchii pentru sărutarea icoanelor, dar să nu se facă obișnuitele metanii mari”. Părintele profesor Ioan Floca, doctor în Teologie, specialist în Drept bisericesc, în cartea sa, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, adaugă o lămurire necesară după canonul cu pricina: „Rânduiala prevăzută de acest canon, deși se va fi menținut timp îndelungat în Biserică, totuși nu a supraviețuit până astăzi și ea nici nu prezintă de altfel vreo importanță deosebită”. La drept vorbind, canonul prezintă interes, căci arată cât de mult țineau Sfinții Părinți ca în Biserică să existe aceleași rânduieli, ferite de adaosuri ori de practici singulare.

O practică ce nu poate fi considerată o abatere

Nu știm dacă în trecutul Bisericii noastre strămoșești Canonul 20 de la Niceea a fost respectat cu acribie. Faptul că frații de o credință și un neam cu noi au simțit nevoia să îngenuncheze la sfintele slujbe, chiar și la cele duminicale, nu-l putem considera o încălcare expresă a respectivului canon. Interpretat și aplicat cu iconomie, ne face să privim „abaterea” drept o pioasă atitudine în fața Dumnezeuului Celui Preaînalt. Poate că din evlavia poporului au învățat slăviții domni români să primească în genunchi ungerea cu Sfântul și Marele Mir în cadrul ritualului de încoronare. De aceea, dacă unii credincioși ar dori să-și plece genunchii în momentele deosebite

ale Sfintei Liturghii, fie și în duminici, nu trebuie să-i punem la zid ca pe niște călcători de canon. Nu ar fi acesta un caz singular. Mai există și alte dispoziții ale unor canoane pe care le „încălcăm” cu bună știință, din pricina unor dificultăți de înțelegere sau motivate de unele practici liturgice împământenite ulterior emiterii respectivelor perceptive. Bunăoară, Canonul 66 Apostolic glăsuiește: „Dacă vreun cleric s-ar afla postind în zi de duminică sau sâmbătă, să se caterisească, iar de ar fi laic, să se afurisească”. Se știe că în Biserica primară postul de sâmbătă și duminică era cu desăvârșire oprit, cu excepția sâmbetei din săptămâna Sfințelor Pătimiri. Duminica nu se ajuna, având în vedere bucuria de a celebra Învierea Domnului, iar în ziua sâmbetei nu se postea, căci sâmbăta amintea de debutul creației lumii. Însă cu timpul, implementându-se practica celor patru posturi de peste an, rânduiala bisericească a impus situația de astăzi, potrivit căreia ajunăm în zilele de sâmbătă și duminică, atunci când ele sunt încartiruite în cele patru posturi anuale.

Revenind la obișnuința unor credincioși de a îngenunchea și duminica, se vedește și o altă cauză: mulți dintre credincioși ajung în sfintele locașuri doar duminica, din pricina obligațiilor profesionale ori sociale. Evlavia, starea de pocăință și recunoștința pentru cele primite de la Preamilostivul Dumnezeu simt a le arăta și așa, îngenunchind. Nu cred că Domnul este atât de scrupulos încât să le refuze întâlnirea cu El dacă nu-i va găsi în picioare. Acest fapt nu anulează însă regula consfințită prin hotărârea canonică amintită, de la începutul secolului al IV-lea, aceea ca duminica să nu se îngenuncheze, înscriindu-se mai degrabă ca o excepție

de la regulă, în virtutea principiului economiei sau îngăduinței aplicate în Biserică în situații speciale. Economia înseamnă, de fapt, o adaptare a practicii bisericești la realitățile și cerințele impuse de anumite împrejurări.

Cu genunchii plecați ori drepti, ascultând cuvântul Domnului, să urmăm îndemnul psalmistului David: „Toată limba să dea slavă lui Dumnezeu”.

„Tămâierea” caselor cu bețișoare parfumate?

Am fost întrebat de un pelerin: „Părinte, dacă folosesc bețișoare parfumate în loc de tămâie se consideră păcat? Mi se par mai ușor de întrebuințat, căci nu trebuie să aprinzi nici un cărbune. Apoi, am văzut că uneori tămâia nu are arome foarte plăcute, alteori scoate prea mult fum”. La început, m-am amuzat un pic de modul de gândire aparent „pragmatic” al nedumeritului călător, dar apoi, cugetând atent asupra chestiunii ridicate, mi-am dat seama că s-a ivit o situație neplăcută, când un creștin ortodox nu face distincție între tămâie și un produs comercial care ne-a invadat magazinele. Deoarece tămâia se utilizează des în cadrul cultului nostru bisericesc, se cade să cunoaștem câteva aspecte legate de originea și simbolistica ei.

Tămâia este seva uscată a unor arbuști din specia *Boswellia*, în special *Boswellia sacra*. Acești copaci cresc în Oman, Yemen și în Cornul Africii, inclusiv în Somalia și Etiopia. Producătorii de tămâie le crestează coaja cu o daltă, după care o sevă albă, cremoasă, apare în gaura obținută, formând „lacrimi”. Odată acestea uscate, creștătura se mărește; seva iese în exterior, se usucă, apoi

se colectează după aproximativ două săptămâni. Pe parcursul întregului an, în funcție de regiunea geografică sau de dimensiunile arborelui, se repetă de câteva ori procesul de lovire, în multiple puncte ale scoarței. După ce se adună, seva întărită se pune la uscat, apoi este măcinată și amestecată cu alte arome. În Vechiul Testament (Iș. 30) apare expus chiar unul dintre procedeele de preparare a tămâiei.

Se pare că împărații romani au cam râvnit zonele producătoare de tămâie naturală. În primul secol î.Hr. s-au hotărât să cucerească respectivele teritorii spre a controla producția și comercializarea atât de intensă a acestui produs extrem de solicitat, îndeosebi după înflorirea creștinismului. Istoricii ne relatează despre eșecul campaniei militare, căci căldurile toride și ariditatea reliefului i-au întors din cale.

Tămâia a fost dintotdeauna foarte căutată fiindcă se folosea în actele cultice ale majorității religiilor antice. Bunăoară, în cultul Vechiului Testament ea era nelipsită, alături de jertfele ce se aduceau la altar lui Dumnezeu. Fumul de tămâie simbolizează rugăciunea înălțată către divinitate nu numai în iudaism și creștinism, ci și în alte religii ale lumii. Grecii și romanii ardeau tămâie în fața statuilor zeilor, în semn de adorație. Tămâia reprezenta, de asemenea, un semn al omagiului, al respectului adus cuiva. În antichitate se oferea tămâie oamenilor de seamă: împărați, regi, principii, demnitari. Așa ne explicăm de ce Pruncul Iisus a primit de la magi și daruri de tămâie. În Sfânta Scriptură găsim numeroase referiri la tămâie. Bunăoară, în fiecare seară cântăm la Vecernie: „Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta”

(Ps. 141, 2). În cartea Ieșirea (30, 34-38), tămâia apare ca un simbol al adorației aduse Domnului, iar fumul ei închipuie jertfa de împăcare și ispășire (Nm. 17, 12). Ardearea tămâiei constituie jertfa de laudă închinată lui Dumnezeu (I Rg. 6, 20-21; Lc. 1, 8-11). Tămâia se va întrebuința și la A Doua Venire a Mântuitorului Hristos pe pământ, căci cartea Apocalipsei ne spune: „și a venit un alt înger și a stat la altar, având cădelniță de aur, și i s-a dat lui tămâie multă, ca s-o aducă, împreună cu rugăciunile tuturor sfinților, pe altarul de aur dinaintea tronului. Și fumul tămâiei s-a suit din mâna îngerului înaintea lui Dumnezeu, împreună cu rugăciunile sfinților. Și îngerul a luat cădelnița și a umplut-o din focul altarului și a aruncat pe pământ; și s-au pornit tunete și glasuri și fulgere și cutremur” (Ap. 8, 3-5).

În viața religioasă a creștinilor ortodocși, tămâia a devenit un element indispensabil, deoarece o folosim în aproape toate actele cultice: la botez, la slujbele oficiate în biserică sau în afara ei, la sfințirea caselor, la paras-tasele pentru cei repausați; tămâiem icoanele din casă, gospodăria, mormintele celor dragi. Că tămâia înseamnă un dar și o jertfă bineplăcută Domnului, o aflăm și din rugăciunea de binecuvântare a ei rostită de preot: „Tămâie îți aducem Ție, Hristoase, Dumnezeul nostru, întru miros de bună-mireasmă duhovnicească, pe care primind-o în jertfelnicul Tău cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă harul Preasfântului Tău Duh”.

Cum rămâne așadar cu bețișoarele parfumate? În mod sigur nu le putem utiliza în locul tămâiei la slujbe, dar nici măcar acasă, la rugăciunile particulare. Cel mult, ne vom servi de ele ca să odorizăm aerul din încă-

pere ori să risipim mirosurile neplăcute generate de gătitul bucatelor sau de animalele de companie. Se pare însă că nici în astfel de situații specialiștii nu le recomandă: conform unor studii, în fumul emis în timpul arderii lor s-au identificat o serie de substanțe periculoase, precum hidrocarburi poliaromatice, carbonili și benzenuri; acestea prezintă un potențial cancerigen ridicat.

Așadar nimic nu poate substitui tămâia în cultul nostru ortodox: ea reprezintă o plăcută ofrandă, simbolul rugăciunilor adresate lui Dumnezeu și sfinților Lui, iar tămâierea închipuie rugăciunea curată, plăcuta mireamă a faptelor bune, dar și darurile Duhului Sfânt.

Toaca, un cântec al dorului după Cer

Toaca, un obiect nelipsit din bisericile noastre. Am crescut cu sunetul ei. Tuturor ne-a devenit familiară, căci aparține tradiției sfintei Ortodoxii românești. Pe toți ne cheamă către locașurile de închinăciune, anunțând începerea slujbelor sau momente mai importante din cadrul lor. Prezența toacei în cultul divin ortodox românesc s-a fixat atât de bine, încât nu putem concepe o slujbă ori un eveniment însemnat din viața comunității fără ea.

Nu este deloc neglijabil faptul că românii au construit anumite vorbe de duh, aforisme, pornind de la uzanțele duhovnicești ale acesteia. Cine nu a auzit cunoscutele expresii: „ucigă-l toaca”, „pentru o babă surdă, preotul nu bate toaca de două ori”, „îl toacă la cap” „bate toaca surdului” și altele? Referiri la „glasul” sonor al

toacei întâlnim și în literatura română, ca expresie a unui obicei ancestral, aducător de cerești binecuvântări. Să ne amintim de cunoscutul vers eminescian: „Și osteniți oameni cu coasa-n spinare / Vin de la câmp; toaca răsună mai tare, / Clopotul vechi umple cu glasul lui sara” sau de romanul *Demonul Tinereții* al lui Sadoveanu: autorul vedea în sunetul toacei o chemare, dar și o rugăciune: „cântă toaca la Vovidenie în trei soroace; pentru monahi, pentru munți, pentru singurătăți, pentru păduri și fiare și parcă printr-o fină adiere se pune în armonie cu toate, cu tot ce o înconjoară și cu Dumnezeu”. Scriitorul Lucian Blaga, în dramatizarea *Arca lui Noe*, folosește tema unui text siriac din secolul al VI-lea numit *Peștera Comorilor*, care prezintă o legendă despre apariția și utilizarea toacei. Potrivit acesteia, Dumnezeu a poruncit lui Noe ca, după ce va termina de construit corabia, să confecționeze o toacă mare, din lemn, apoi să bată de trei ori pe zi în ea, spre a vesti lumii iminența potopului.

Revenind la rolul toacei în cultul ortodox, trebuie să remarcăm că în numeroase zone ale țării noastre, cu precădere în mediul rural, încă se păstrează obiceiul de a se anunța în ajun oficierea Sfintei Liturghii, prin întrebuițarea celor două „instrumente muzicale”: toaca și clopotul. Mulți credincioși, la auzirea eclesiaticelelor sunete, încetează munca și, întorcându-se către răsărit (bărbații având capetele descoperite), se închină cu toată evlavia, începând frumosul ritual de pregătire sufletească și trupească în vederea întâlnirii cu Hristos în Dumnezeiasca Liturghie de a doua zi.

Având în vedere împământenita tradiție, cade-se a ști cum a apărut toaca și, mai ales, cum a devenit ea un

obiect liturgic indispensabil astăzi, îndeosebi în Biserica românească. Dintru început, să precizăm că lovirea în lemn, „tocatul”, îl întâlnim și în alte tradiții religioase. De exemplu, călugării budiști tibetani se serveau de un fel de toacă, numită gandi, ca să marcheze începerea ritualului de confesare a păcatelor.

Lovirea într-un lemn sau în alt obiect din metal se pare că a apărut în Biserica primară, ca să anunțe programul liturgic creștinilor prigoșiți de autoritățile romane. Oficierea slujbelor fiind interzisă, credincioșii se adunau în ascuns, în catacombe ori în diferite case particulare, pentru a participa la ritualul euharistic.

Semnalele sonore de chemare la slujbe nu au fost emise de la început de toacă ori de clopot. Pe la mijlocul secolului al IV-lea, Sfântul Pahomie, întemeietorul vieții de obște, îi îndemna pe pustnici să se îndrepte către biserică la auzul sunetului tubei, adică al trâmbiței. Tot la trâmbiță se referă și Sfântul Ioan Scărarul, egumenul monahilor din Sinai, afirmând că ea „adună ceata fraților la rugăciune”. Pe la începutul secolului al V-lea, străromânul nostru, Sfântul Ioan Casian, ne-a lăsat mărturie că în Galia chemarea la rugăciune se făcea prin lovirea cu un ciocan în ușile chiliilor. La fel se proceda în mănăstirile din Egipt sau Palestina, după cum precizează Paladie în a sa *Istorie lausiacă*. De la fericitul Ieronim, autorul celebrei *Vulgata*, varianta Noului Testament în limba latină, aflăm că tot în secolul al V-lea, în unele mănăstiri din Betleem cântarea „Aliluia” înlocuise sunetul lemnului. Abia după secolul al VIII-lea, se presupune, lovirea cu un ciocan într-o scândură lungă de lemn s-a generalizat în tot Răsăritul ortodox, pentru ca în veacul următor să

se adauge sunetul clopotului, ca o invitație la programul liturgic al mănăstirilor, iar apoi al bisericilor de enorie. Lovirea în toacă, numită și „sfintele lemne sunătoare”, semn al chemării la rugăciune, este amintită și în actele Sinodului al VII-lea Ecumenic din anul 787 de la Niceea.

Însă, odată cu generalizarea folosirii toacei în cultul divin ortodox, s-a căutat și stabilirea unor semnificații ale acesteia. Bunăoară, pe la începutul secolului al VII-lea, Sfântul Sofronie al Ierusalimului considera sunetul lemnului drept „trâmbița îngerilor”. Dintre referirile contemporane cu privire la toacă, cea a părintelui Constantin Galeriu apare de departe cuprinzătoare și emoționantă: „Toaca se dezvăluie ca o chemare vie la rugăciune, dar și ca un cântec de durere și de bucurie, vestind odată cu baterea cuielor crucii, imnul pascal de Înviere”. Legătura dintre lemnul toacei și cel al Crucii Domnului o reliefează – ce-i drept, voalat – și cartea de cult numită Triod, specifică Postului Mare. Găsim în săptămâna Sfințelor Pătimiri însemnarea: „paracliserul lovește doar în toacă”. Rânduiala cu pricina s-a statornicit în mod intenționat pentru ca sunetul lemnului să ne amintească de cel produs la răstignirea Domnului pe Cruce. De altfel, multe toace se confecționează chiar în formă de cruce ori gravându-se semnul biruinței pe ele. Părintele profesor doctor Viorel Sava spune că materia din care se confecționează o cruce (lemn, piatră, diferite metale, apa înghețată) este chemată la transfigurare. De aici înțelegem că sunetul toacei reprezintă o rugăciune adresată lui Dumnezeu atât din partea omului, cât și a naturii.

Din practica actuală, folosirea toacei s-a împământănit în Bisericile românească, grecească și sârbă. În Biserica

Rusă toaca lipsește; în schimb, s-a dezvoltat o adevărată „școală” a sunetelor clopotelor. Îmbucurător mi se pare faptul că, în ultimul timp, la noi în țară s-au organizat adevărate festivaluri-concurs de bătut toaca, unde copiii, sub îndrumarea preoților ori a profesorilor de religie, își demonstrează virtuozitatea în a mânui „lemnele cele sunătoare”, ca expresie a credinței, a tradiției multiseculare și a dragostei de frumos, dar, mai ales, a dorului după Cer, care mistuie sufletul fiecărui creștin dornic să devină cetățean al Raiului.

Uleiul parfumat este mir?

De ceva vreme se manifestă o cerere crescândă pentru recipientele cu uleiuri parfumate numite generic „sticlucă cu mir”. Au acaparat în mare parte atenția credincioșilor, încât foarte mulți își achiziționează astfel de sticlucă cu ulei plăcut mirositor, pe care îl folosesc cucernic și atent, confundându-l însă cu Sfântul Mir. Dintru început, să spunem că uleiul parfumat se numește pe nedrept „mir”. Ca să lămurim confuzia, trebuie să amintim ce înțelege Biserica noastră dreptmăritoare prin mir.

Potrivit învățăturilor ortodoxe, Sfântul și Marele Mir se prepară prin fierbere, din untdelemn de măsline amestecat cu vin și cu 38 de balsamuri, rășini, esențe și arome, potrivit unui tipic stabilit. Este o rânduială deosebit de complexă, extinzându-se pe parcursul câtorva zile din Săptămâna Sfințelor Pătimiri ale Mântuitorului Hristos, respectiv, de luni până miercuri, urmând ca în

Joia Mare să fie sfințit de către Întâi-stătătorul Bisericii Ortodoxe autocefale, înconjurat de toți ierarhii Sfântului Sinod din acea Biserică, în cadrul Sfintei Liturghii. De-a lungul anilor, Sfântul Mir a fost cunoscut sub diverse numiri: „Untdelemn”, „Untdelemnul mulțumirii”, „Untdelemnul bucuriei”, „Mir”, „Marele Mir”, „Sfântul și Marele mir” și altele.

Trecând peste procedeul de preparare, trebuie să precizăm că multitudinea ingredientelor simbolizează diversitatea darurilor Sfântului Duh. După sfințire, Sfântul și Marele Mir se întrebuințează la Taina Mirungerii, la sfințirea bisericilor, a altarelor, a antimiselor și pentru reprimirea în Ortodoxie a celor căzuți de la dreapta credință. Tot cu Sfântul și Marele Mir se ungeau domnii, împărații sau regii ortodocși, în cadrul solemnității de încoronare.

Practica liturgică a Bisericii Ortodoxe prevede încă alte trei ungeri cu untdelemn sfințit: cea din cadrul Tainei Botezului, a Sfântului Maslu și ungera de după Slujba Litiei, în toate situațiile folosindu-se untdelemn sfințit în cadrul respectivelor slujbe. Se sfințește untdelemn și la sfințirea caselor sau a anumitor instituții ori spații în care omul își desfășoară activitatea. O caracteristică întâlnită cu precădere în Biserica Ortodoxă Română o reprezintă „miruirea” credincioșilor la finalul Dumnezeieștii Liturghii cu untdelemnul de la Sfântul Maslu sau la slujba Litiei săvârșite în ajunul sărbătorii. În unele cărți de cult se spune că la ziua de pomenire a unui sfânt, ungera credincioșilor se face cu untdelemn din candela lui, unde, după tradiția unor mănăstiri, se adaugă untdelemnul sfințit la Litie. Prin toate aceste

ungeri, slujitorii bisericii înfățișează revărsarea darurilor Duhului Sfânt peste membrii Bisericii. Dar atunci când ne miruim cu uleiurile parfumate Duhul Sfânt Își mai arată mila către noi? Mă tem că nu, deoarece numai prin slujba de sfințire a Sfântului și Marelui Mir sau prin rugăciunile de binecuvântare și sfințire a untdelemnului în cadrul slujbelor amintite untdelemnul primește pecete dumnezeiască, revărsând peste credincioși har, milă și binecuvântarea Preasfântului Duh. Din cele prezentate anterior deducem că în nicio rânduală bisericească nu se amintește de miruirea cu așa-zisul mir comercializat nu numai la noi, ci și în alte țări ortodoxe. Desigur, trebuie să amintim de ungerea cu mir de nard de mare preț cu care femeia păcătoasă și Maria, sora lui Lazăr, au uns picioarele Mântuitorului Hristos înainte de Sfintele Sale Pătimiri. Dar tot din textul biblic aflăm că a fost o ungere simbol, anticipând înmormântarea Domnului, căci aromatele pe atunci se foloseau nu ca înlocuitor pentru parfumuri, ci drept esențe necesare îmbălsămării trupului decedat (*Mt. 26, 8-13; In. 12, 3-7*).

Așadar ce-i de făcut? Numeroși credincioși își achiziționează din pelerinaje la care participă nu doar icoane, cărți de rugăciuni ori felurite suveniruri, ci și sticlute cu uleiuri parfumate. Oare procurarea lor dintr-un loc pe unde a trecut Mântuitorul sau de la o renumită mănăstire reprezintă garanția că ele poartă „pecetea” Duhului Sfânt? Sau, în funcție de aroma cât mai frumoasă ori persistentă, uleiul poate fi categorisit ca mai mult sau mai puțin sfințit? Desigur că urmând aceste judecăți am greși. Sfințenia untdelemnului nu o dau nici aroma, nici locul cumpărării lui. Doar dacă cei ce

ni-l oferă pot garanta că a fost sfințit. Personal, mă îndoiesc că undeva, într-un atelier unde se îmbuteliază aceste sticlute, stă un preot și citește zilnic rugăciuni de binecuvântare. Dar, chiar dacă ar face-o, ce slujbă ar prefera în cadrul căreia ar putea sfinți untdelemnul: Sfântul Maslu, sfințirea casei ori Litia? Există o reală problemă, chiar dacă unii o bagatelizează, fiindcă „miru-indu-ne” cu uleiuri aromate nu ne vom bucura de prezența și lucrarea Duhului Sfânt în viața noastră. De aceea, cred că o modalitate de a evita greșita situație ar fi ca în uleiurile aromate să adăugăm untdelemn sfințit la una din slujbele amintite. Numai întrebunțat astfel „mirul” va aduce în ființa noastră lucrarea sfințitoare și tămăduitoare a harului Sfântului Duh.

Sfințirea steagului național

În fiecare an cinștim pe 26 iunie stindardul țării noastre. Ziua Drapelului Național a fost promulgată prin Legea nr. 96 din 20 mai 1998. De altfel, celebrarea amintește și marchează data de 26 iunie 1848, când Guvernul revoluționar a decretat ca tricolorul – roșu, galben și albastru – să reprezinte steagul național al tuturor românilor; cele trei culori împărțite în mod egal simbolizează principiul egalității, orientarea culorilor în sus semnifică verticalitatea, cifra trei este numărul perfect, al armoniei și, de ce nu?, ne amintește că noi credem în Dumnezeu, Cel în Treime închinat.

Conform legii, în această zi, autoritățile publice și celelalte instituții ale statului au organizat o serie de

programe și manifestări cultural-educative cu caracter evocator sau științific, consacrate istoriei patriei, precum și felurite ceremonii militare menite să ne sensibilizeze, îndemnându-ne să respectăm valorile, simbolurile sau expresiile ce ne definesc ca neam.

Nu este un lucru nou: Biserica a propovăduit dintotdeauna asta. Legat de tricolorul românesc, trebuie să amintim că în numeroase locașuri de cult ori în proximitatea lor se arborează tricolorul. Biserica noastră dreptmăritoare și-a arătat prețuirea față de simbolul național și prin rânduiala de sfințire a drapelului românesc, căci tricolorul înfățișează o sinteză a istoriei țării noastre, este un simbol al întregului nostru popor, amintindu-ne de trecutul, prezentul și chiar viitorul lui. Toate aceste aspecte se cuprind în chip deosebit de frumos în rugăciunea de sfințire a drapelului național, rânduială la care, ce-i drept, în ultimul timp nu foarte mulți credincioși au participat. Așadar una dintre rugăciunile de sfințire a steagului glăsuiește: „Atotputernice și preaveșnice Dumnezeu nostru... caută cu ochiul Tău cel îndurat asupra noastră și acest steag cercetează-l cu binecuvântarea Ta cea cerească. Binecuvântează-l și sfințește-l ca să fie credincioasei tale oști biruință asupra vrăjmașilor celor potrivnici, iar credincioșilor Tăi, care nădăjduiesc spre Tine, să le fie sigură nădejde de biruință, îndrăzneală și tărie și să li se arate semn de veselie și de tărie, semn de biruință asupra vrăjmașilor”.

Poate vă veți întreba: de ce Biserica a alcătuit o rânduială de sfințire a drapelului național? Răspunsul ni l-a oferit Înaltpreasfințitul Părinte Ioan, Mitropolitul Banatului, care, pe când era Episcopul Covasnei și Harghitei,

cu prilejul unor sărbători religioase, a avut binecuvântata și inspirata inițiativă să împartă credincioșilor sute de steaguri tricolore: „Mai întâi să spunem că drapelul nostru, al creștinilor, în primul rând, este Sfânta Cruce și că, sub acest drapel, Mântuitorul a biruit moartea pe Golgota. Ei, tot așa și sub drapelul românesc, mulți dintre înaintașii noștri au murit pentru credință și pentru țară. Atâția eroi ai neamului românesc au fost înveșmântați în tricolor și au murit cu tricolorul în mână pe câmpurile de luptă. Deci ar trebui ca generația de astăzi să nu uite lucrurile acestea, pentru că drapelul românesc a fost dintotdeauna sfințit. Drapelul oștirii române a fost sfințit de preoții care au mers alături de ostași pe front. Preoții, prin harul lui Dumnezeu, l-au sfințit cu apă sfințită prin Harul Duhului Sfânt, iar ostașii români l-au sfințit și ei, a doua oară, cu sângele lor. De aceea, nu este o simplă pânză care flutură în vânt, ci este un simbol, este o icoană a României”.

Mulțumindu-i cu recunoștință Înaltpreasfinției Sale pentru emoționantul răspuns, să adăugăm că steagul este România, acest binecuvântat pământ stropit cu sângele înaintașilor, care au luptat pentru idealul sfânt al unității și demnității. Că steagul național i-a inspirat pe mulți făuritori de valori nepieritoare, o dovedesc acțiunile lor de-a dreptul surprinzătoare. Bunăoară, v-ați întrebat de ce inegalabilul Ciprian Porumbescu a testamentat să i se pună pe mormânt drapelul național? De ce Nicolae Grigorescu, la Agapia, a pictat pe aripa Arhanghelului Gavriil culorile steagului românesc? Nu din emfază, nici împlinind o modă, ci din profunde simțăminte de dragoste față de tot ce-i românesc.

Cine se mai gândește astăzi la idealul sfânt al unității pe care Hristos ni l-a cerut, stând în genunchi, căci știa Domnul cât de greu se va împlini? Nicolae Iorga, în timpul săvârșirii Tainei Cununii, când preotul le punea cununiile, a strâns-o de mână pe mireasa lui, Ecaterina Bogdan, șoptindu-i: „De acum voi lupta toată viața pentru Unirea Transilvaniei cu România”. Și-a înfrățit slujba Cununii cu idealul sfânt al unirii neamului ce l-a odrăslit. Mi se pare cu totul emoționant! Cine ar mai face astăzi la fel?

Nutresc speranța că vom învăța să redevenim patrioți, să ne iubim credința, neamul, să arborăm stindardul românismului cu bucurie și nădejde, să ne jertfim, fiecare după puterile lui, pentru sângele din care am răsărit, fiindcă, așa cum spunea Lucian Blaga, „niciun popor nu e atât de decăzut încât să nu merite să te jertfești pentru el, dacă îi aparții”.

VIII

În murmur de colinde, prin omătul copilăriei

Sfântul sau „moșul” Nicolae?

Sărbătorile de iarnă! Feerie, milioane de luminițe sclipitoare în bezna nopții, brăduți împodobiți, daruri și dăruitori, colinde și urători pe la casele gospodarilor. Tablou obișnuit de sfârșit de an, totuși mereu proaspăt, așteptat cu nerăbdare, mai ales dacă din cer se va slobozi omătul mult poftit de cei mici. Iernile, cu precădere în preajma Crăciunului, au un farmec deosebit. Înveșmântate în alb, capătă ceva din plăsmuirea și magia basmelor. Clipa de început a extraordinarului spectacol o constituie, fără îndoială, ziua în care îl proslăvim pe Sfântul Ierarh Nicolae. Însă la fel ca în cazul sărbătorilor pascale, societatea consumistă încearcă să ne răpească atenția și lucrarea duhovnicească de la sensurile profunde, mântuitoare, ale sărbătorilor de iarnă, înlocuindu-le cu felurite surrogate ademenitoare. Dacă tot am pomenit de Sfântul Nicolae, prăznuit zilele acestea, vreau să vă împărtășesc o nedumerire. Am observat pretutindeni

o efervescentă comercială aparte: ni se propun dulciuri, nuieleușe, papucei de ciocolată, alături de multe altele, cu care poporul trebuie să-l aștepte pe „Moșul”. Țâncii sunt păcăliți, ademeniți prin fel de fel de anunțuri că „vine Moșul”. Unii părinți (sărmanii!) se văd nevoiți să cheltuiască, poate, gologanii de pâine ca să țină pasul cu moda impusă la cămin, la grădiniță ori în clasele primare de colegii mai înstăriți ai odraslelor lor ce își vor etala cu emfază darurile extravagante primite de la „Moșul”, chiar dacă nu s-au dovedit cumiți sau nu au învățat prea bine. Dar, dacă părinții unui copil liniștit, strălucitor la carte, nu au aceleași posibilități financiare, ce vină au ei sau el că Moșul nu se va arăta atât de generos? Și uite cum, de mici, îi educăm anapoda pe copii, făcându-i să considere că Sfântul Nicolae este părtinitor cu cei bogați. Eronat, nu? Prin viața lui, noi îi cunoaștem generozitatea, blândețea față de cei sărmani ori neajutorați.

Ca să revin la întrebarea pusă dintru început: pe cine trebuie să așteptăm? Pe Sfântul sau pe Moșul Nicolae? Se va obiecta: cei doi constituie, de fapt, un singur personaj. Corect spus, dar contemporaneitatea se chinuie să-i separe, plâsmuind două persoane distincte. Pe copii nu-i prea interesează identitatea reală a Sfântului Nicolae. Ei îl doresc doar pe Moșul cu dulciuri. Își vor spune unii: ce ne-aduce Sfântul Nicolae ca să-l așteptăm? Mai bine să ne orientăm către moșul cu același nume. Se știe, în general: copiii nu apreciază oamenii după știința lor, după rangul social ori după averea deținută, *ci după bunătatea pe care le-o arată*. Dintr-un astfel de punct de vedere, Sfântul Nicolae este defavorizat în casele cu posibilități financiare reduse. De aceea, să-i învățăm pe micuți că nu

doar jucăriile reprezintă cadouri extraordinare. Moșul despărțit de Sfântul Nicolae nu înțelege că există și altfel de daruri, chiar mai importante decât cele obișnuite.

Așadar un posibil răspuns la chestiunea ridicată ar fi următorul: să așteptăm pe Sfântul Nicolae, căruia copiii îi pot spune și „Moșul”. Dar să nu cerem de la el numai dulciuri, ci să-l rugăm să ne dăruiască bucurii mult mai mari. Sănătatea este un cadou nemaipomenit; să ai părinții pe lângă tine, de asemenea; a te ruga, a merge la Biserică aduc o mângâiere nespusă. Când Sfântul te sprijină să-i ajuți pe cei aflați în suferință, în nevoi, îți dăruiește liniște și mulțumire sufletească. Oare nu constituie acestea adevărate bucurii? Dacă Sfântul Nicolae s-ar îngriji doar de jucării, cred că s-ar dovedi zgârcit. Nu ne-ar oferi darul suprem: secretul prin care el a ajuns în Cer, mijloacele de a deveni și noi locatari în Împărăția lui Dumnezeu, alături de toți sfinții. El ne învață să fim milostivi ca dânsul, căci luăm în viața veșnică doar cât am dăruit altora. Ce am adunat numai pentru noi nu are însemnătate spirituală, ci exclusiv valoare biologică sau economică. Însă darurile oferite celorlalți din iubire milostivă se preschimbă în lumină a sufletului nostru, făcându-ne asemănători cu Dumnezeu Cel Milostiv.

Deci „Moșul” despărțit de Sfântul Nicolae aparține aceleiași specii de personaje, parcă intenționat plăsmuite spre a provoca uitarea sensului real al sărbătorilor. În această categorie includem și iepurașii de ciocolată de la Paști, strigoi de la Sfântul Andrei, Moșul Crăciun de la praznicul Nașterii Domnului. Dacă nu vom înțelege corect semnificația sărbătorilor noastre vom ajunge să serbăm un Paști fără Hristos, un Crăciun fără Pruncul

dumnezeiesc, pe Sfântul Andrei îl vom înlocui cu strigoi, pe Sfântul Nicolae cu un bătrân necugetat, ce împarte cu nonșalanță tuturor dulcegării. Se va obiecta: *sunt tradiții, trebuie să le păstrăm!* Așa-i, dar să nu le transformăm în norme de credință. Nu sunt împotriva obiceiurilor populare sănătoase: acestea nu distrug sensurile nețârmurite ale Ortodoxiei. Putem serba Sfintele Paști având iepurași de ciocolată pe masă, dar Hristos, Înviat din morți, să Se găsească în centrul sărbătorii. Putem să-l primim pe Moș Crăciun, fără să-L marginalizăm ori să-L uităm pe Sfântul Prunc dumnezeiesc. Așijderea, copiii îl pot aștepta pe Moșul, numai să știe că el nu este un alt Nicolae, ci Sfântul, *chipul blândeților*, după cum îl numește cântarea bisericească. El nu săvârșește binele, nu oferă daruri din dorința de a căpăta popularitate, de a-și câștiga capital de imagine, cum se spune astăzi. Bunătatea Sfântului Nicolae, personificat de tradiția populară în Moșul, nu este una naivă. Biruitorul de popor, căci aceasta înseamnă numele său, vrea să arate astfel atotbunătatea și milostivirea lui Dumnezeu. În viața lui pământească, atunci când ajută, nu se făcea cunoscut, ci rămânea un anonim. De ce? Pentru că se considera instrumentul lui Dumnezeu, Preamilostivul, Care îi ajută pe sărmani prin intermediul lui. De aceea, Biserica a văzut în Sfântul Nicolae un chip al bunătății Cerescului Părinte. Probabil că așa se explică de ce tradiția a evidențiat amănuntul *tainicei lucrări* a „Moșului” atunci când aduce cadouri. Spre deosebire de Moș Crăciun, pe care cei mici îl văd, căruia îi scriu scrisori expunându-și doleanțele, „Moșul” Nicolae sosește misterios, lăsând daruri în papucii copiilor.

Nu se arată ca să ne învețe că mărinimia lui reprezintă, de fapt, generozitatea lui Dumnezeu Tatăl, Care în scurt timp ne va oferi Darul cel mai de preț, pe Fiul Său, Mântuitorul lumii.

Vasăzică, Sfântul Nicolae, personificat de tradiția populară în „Moșul”, prin pilda vieții sale rămâne un învățător și călăuzitor către sărbătoarea Crăciunului. Fiind buni, oferind daruri, ca el, vom ști să primim Darul dumnezeiesc, pe Iisus Hristos Mântuitorul nostru.

Dezlegările la pește din Postul Crăciunului

În Postul Nașterii Domnului Biserica ne cheamă stăruitor să ne pregătim sufletele, primenindu-le, încălzindu-le și luminându-le cu darurile Duhului Sfânt, pentru ca Sfântul Prunc dumnezeiesc să găsească în plăpânda noastră ființă sălaș prielnic Nașterii Sale duhovnicești. Nu mă voi referi nici la necesitatea, nici la numeroasele foloase ale ajunării asupra sufletului ori trupului: despre ele se vorbește adesea. Voi încerca să abordez două chestiuni care încă ridică probleme unor credincioși. Mi-au pus vreo câțiva creștini întrebarea: „Părinte, de ce se mănâncă atâta pește în postul Crăciunului? E o îmbuibare. Nici nu simți că postești!”. Gândindu-ne puțin, ne vom aminti că, în urmă cu ceva timp, în cele 40 de zile de ajunare se fixaseră doar două sau trei asemenea dezlegări. Probabil de aceea apare o astfel de confuzie. Să lămurim așadar ce e cu „atâta pește” în această perioadă. Rânduielile din Tipicul cel Mare (cap. 35, p. 44; cap. 50, p. 135), Pravila Mare ori Canonul 20 al Sfântului

Nichifor Mărturisitorul prevăd, în Postul Nașterii Domnului, ajunare în zilele de luni, miercuri și vineri: consumăm fie legume, fie fructe, uscate ori fierte, dar fără untdelemn. Marțea și joia se pot mânca fierturi cu untdelemn, iar în fiecare sâmbătă și duminică, până în data de 20 decembrie, se dezleagă la pește și vin. Mai dezlegăm la pește în zilele de luni, marți și joi numai la proslăvirea unui sfânt „cu doxologie mare”, adică atunci când la slujba Utreniei se rânduiește cântarea polieleului, citirea evangheliei, iar, în final, slavoslovie mare. Credincioșii vor identifica zilele cu dezlegare prin semnul †) din calendar. Dacă sunt sărbători cu ținare, semnele se vor scrie cu roșu, iar de vor fi zile lucrătoare, cu negru. În cazul în care respectivele sărbători ale sfinților cu doxologie mare ar cădea miercurea sau vinerea, nu se dezleagă la pește, ci doar la untdelemn și un pahar cu vin. Tot amintitele trimiteri ne precizează că dacă va cădea sărbătoarea unui sfânt cu priveghere – adică, pe lângă Utrenia cu pomenitele particularități, în cartea de cult numită Minei se prevede slujba Vecerniei mari și a Litiei (la mănăstiri, cele trei slujbe se săvârșesc la un loc: Vecernia mare unită cu Litia și Utrenia, simbioza liturgică rezultată numindu-se priveghere) – atunci chiar și în acele zile se face dezlegare la pește, îndeosebi acolo unde se serbează hramul bisericii. Sigur, credincioșii nu au cum să cunoască prevederile tipiconale, însă o modalitate lesnicioasă de a afla dezlegările o constituie urmărirea calendarului. Prin decizia luată de Sfânta noastră Biserică, datele în care se consumă pește s-au marcat cu un semn grafic distinct: un pește. Vasăzică, apariția mai multor dezlegări la pește nu reprezintă o

invenție sau un pogorământ făcute pentru a ușura ajunarea. Practic, s-a revenit la rânduiala prevăzută de vechile legiuiri liturgice statornicite de Sfinții Părinți.

În Postul Crăciunului avem dezlegare, în medie, de 14 ori. „Mult!” ar spune unii, alții, obișnuiți cu rânduielile grecești, i-ar contrazice, iar dacă ne-am compara cu Biserica slavă am opina că este chiar puțin. Spre exemplu, Tipicul grecesc permite consumul de pește în toate zilele în afară de miercuri și vineri până la data de 17 decembrie, adică în aproximativ 24 de zile. Între 18-24 decembrie, inclusiv, se dezleagă la untdelemn și vin. La fel, în unele tipice din Biserica slavă se îngăduie peștele aproape în toate zilele Postului Crăciunului, hotărâre datorată, probabil, condițiilor climatice extreme din anumite părți ale Rusiei pravoslavnice. Mi se pare totuși că Biserica Ortodoxă Română rămâne cea mai echilibrată, păstrând fidel așezările dumnezeieștilor părinți.

Așadar este mult pește în postul Nașterii Domnului? În cazul credincioșilor mai zeloși, nu cred că dezlegarea presupune obligativitatea consumului. În plus, prețul peștelui a devenit chiar luxos pentru buzunarele a numeroși români, care nu-și pot permite să și-l cumpere în toate zilele cu dezlegare.

A doua chestiune ce se cere lămurită: când mâncăm „fructe de mare” în post? Termenul de „fructe de mare” a intrat în vocabularul culinar de puțină vreme. În unele țări, ele se numesc „roadele mării”, o denumire foarte apropiată de adevăr. Vasăzică, fructele de mare nu prezintă alimente vegetale, ci anumite specii de crustacee,

moluște – deci *animale* marine ori de apă dulce, folosite în alimentație.

Având în vedere toate acestea, consumul așa-ziselor fructe de mare trebuie legat de zilele când Biserica face dezlegare la pește. Altfel procedând, ne-am depărta de echilibrul rânduielilor Ortodoxiei românești. Eu unul consider potrivită reîntoarcerea la postul tradițional românesc, fără importuri de obiceiuri culinare străine de credința ori simțirea noastră. Dar, întâi de toate, în post să nu uităm a încerca să ne hrănim mai mult cu Dumnezeu.

De ce postim în ajun de Crăciun?

An de an Îl așteptăm pe Hristos, Pruncul Sfânt, Cel Ce tainic vine nu doar în peștera Betleemului, preschimbind-o în palat, ci și duhovnicește, în ființa celor pregătiți a-L primi. Postul Crăciunului a fost rânduit înaintea slăvitului praznic tocmai ca să ne curățim sufletele pentru emoționanta întâlnire dintre Creator și creatură.

Învățătura Bisericii ne spune că ajunarea de 40 de zile ce precede Nașterea Domnului închipuie postirea prorocului Moise înainte de a primi tablele cu cele zece porunci, dar și postul dreptilor Vechiului Testament, care așteptau venirea lui Mesia pe pământ. Rânduiala postului Nașterii Domnului nu se arată la fel de aspră precum cea din Postul Paștilor. Dezlegările la pește, vin și untdelemn din zilele prevăzute de tipic i-au determinat pe mulți să considere întreaga perioadă de ajunare drept un post al bucuriei. Și, la drept vorbind, cum să nu ne bucurăm dacă, la finele celor 40 de zile, ne vom întâlni

cu Dumnezeu Copilul, făcut Om pentru ca noi să putem urca la Cer?

După cum bine se știe, rânduiala tipiconală a stabilit o săptămână specială înaintea Învierii Domnului, numită Săptămâna Sfințelor Pătimiri ale Mântuitorului Hristos. Slujbele urmează un anumit program: apar așa-zisele denii, oficiate seara. De luni până miercuri inclusiv, se postește aspru, doar în Joia Mare se dezleagă la untdelemn și vin, iar apoi în Vinerea Mare se ține post negru sau aspru, regulă aplicată și în ziua Sâmbetei celei Mari.

Ei bine, la Crăciun lucrurile nu se petrec tot așa. În afară de rânduiala Ceasurilor Împărătești, citite în ajunul sărbătorii, și de slujba Sfintei Liturghii, combinată în unele situații cu slujba Vecerniei Praznicului Nașterii Domnului, nu se prevăd alte rânduiele specifice, precum la Paști. Totuși, la noi, la români, credincioșii au „rânduit” o perioadă mai lungă de pregătire în vederea întâlnirii cu Fiul Fecioarei Maria. Ne referim la intervalul dintre sărbătoarea Sfântului Nicolae și Crăciun, când colindăm și primim colindători. Din răstimpul pregătirii face parte și proslăvirea celor doi „moși” (Sfântul Nicolae și Sfântul Spiridon), care, în viața lor pământească, și-au făcut din milostenie cale către Cer, iar mai recent, a apărut o tradiție occidentală adoptată și la noi, care se referă la așteptarea Moșului Crăciun, aducător de multe cadouri tuturor. Prin toate acestea suntem îndemnați să întâmpinăm sărbătoarea Născutului – cum se numea odinioară Crăciunul – săvârșind numeroase fapte de milostenie, oferind daruri copiilor și celor nevoiași ca să învățăm să ne trăim propria existență ca pe dar al Preamilostivului

Părinte, dar, îndeosebi, să conștientizăm Darul neprețuit primit de noi toți la Crăciun: Însuși Mântuitorul nostru, oferit nouă de Dumnezeu Tatăl, pentru a noastră mântuire.

Apare, totuși, o nedumerire: unora dintre credincioșii cuprinși de entuziasmul sărbătorii, ocupați cu prepararea mesei de Crăciun, așteptând venirea preotului cu icoana în casele păstoriților, spre a propovădui Nașterea Domnului, sau cetele de colindători ce aduc vestea negrăitei minuni a înomeririi Celui veșnic de zile, toate acestea li se par suficiente motive ca să nu mai postească în ajun de Crăciun. Așadar de ce se impune postire, și încă aspră, adică fără untdelemn, într-o astfel de zi plină de emoție și bucurie?

După învățătura Bisericii noastre, postul din ajunul Crăciunului se ține în amintirea ajunării Prorocului Daniel și a celor trei tineri din Babilon (Dn. 1, 5-16), dar și a postului de odinioară al catehumenilor care, în seara acestei zile, primeau botezul și se împărtășeau pentru prima dată cu Sfintele Taine. Însă un alt motiv întemeiat îl reprezintă apropierea ceasului când Fiul lui Dumnezeu Se face Fiu al Mariei, Fecioara: atunci vom trăi cu nespusă bucurie, amestecată cu emoție, uimirea că Hristos a lăsat slava dumnezeiască și a coborât în peșteră ca într-un palat preafrumos, că Dragostea a părăsit Cerul, găsindu-Și sălaş într-o iesle, că El, Care exista înainte de a fi timpul, a venit să locuiască în istoria oamenilor; Cel Atotputernic S-a făcut prunc la Betleem. Cel fără de trup S-a întrupat, Cel nevăzut Se vede, Cel de neatins Se lasă atins, Cel Care este în afara timpului a luat început, Fiul lui Dumnezeu a devenit Fiul Omului. A coborât din ceruri, a venit

să ne caute și, știind că noi n-am fi găsit calea să ne îndreptăm spre El, S-a făcut El Însuși calea noastră și ne-a dat pilda viețuirii Sale, ca să mergem pe urmele Lui.

Și cum L-am putea întâmpina mai bine pe Sfântul Prunc dumnezeiesc, dacă nu prin post și rugăciune? Bucuria de dinaintea luminatului praznic al Nașterii Domnului nu trebuie să genereze o somptuoasă găunoasă, ci prezența lui Hristos Pruncul în viața noastră. De aceea, Dumnezeu-Copilul Se află în centrul sărbătorii. El aduce bucuria, El este strălucirea! Tot El îl trimite pe Moș Crăciun! Hristos reprezintă neprețuitul dar oferit de Tatăl Ceresc spre a ne mântui. Icoana Nașterii Sale trebuie să troneze și în bradul împodobit, căci Domnul este Pomul Vieții: gustând din Trupul și Sângele Lui primim chezașia părtășiei cu lumina cea neînserată.

Potrivit tipicului, în ajun de Crăciun nu se consumă mâncăruri gătite cu untdelemn, ci doar fructe și legume uscate sau fierte. În aceste condiții, vă închipuiți că le venea foarte greu româncelor să se arate la fel de ospitaliere cu preotul, musafirii ori colindătorii, vestitori ai Nașterii Domnului. De aceea, cred, au inventat o prăjitură pregătită fără nici un gram de untdelemn ori margarină, numită *turta cu julfă*. I-au mai spus și *pelincuțele Domnului* din pricina asemănării cu niște scutece a acelor turte, preparate doar din făină și apă.

Nici obiceiul de a dezlega la bucate de dulce după miezul nopții, către sărbătoarea Nașterii Domnului, întâlnit mereu mai des, nu este unul îngăduit. Ca să înțelegem de ce, trebuie să facem apel din nou la rânduiala pascală, unde, numai după Dumnezeiasca Liturghie săvârșită spre dimineață, se citește rugăciunea de binecuvântare a cărnurilor, brânzei și ouălor. Cei ce dezlegă

la bucate de dulce înaintea Sfintei Liturghii din ziua de praznic, sărbătoresc un Crăciun în absența lui Hristos, transformând praznicul înomenirii lui Dumnezeu într-un searbăd și păgubos ospăț al consumismului, al bucuriei născute nu din evlavie față de Domnul întrupat, ci dintr-un festivism secularizat.

Turta cu julfă sau pelincuțele Domnului

În fiecare an Crăciunul vine cu o mireasmă specifică, înfiripată în biserici, pe ulițele satului, pe străzile orașelor, în supermarketuri, în prăvălii, în casele noastre, dar și în sufletele celor ce Îl așteaptă cu dragoste și dor pe Sfântul Copil dumnezeiesc. Sigur, nu mă refer la aromele bucatelor tradiționale, ci la starea de bucurie amestecată cu emoția și uimirea că Hristos a lăsat slava dumnezeiască, făcându-Și din peșteră palat preafrumos, că Dragostea a părăsit Cerul, găsindu-Și sălaș într-o iesle.

Pe lângă bucuriile duhovnicești, românul nostru evlavios a știut să adauge praznicului bucate specifice, pentru ca agapa cu cei dragi ai familiei să fie una specială, reflectând bogăția darurilor lui Dumnezeu făcute omului. Între aceste bucate deosebite, la loc de frunte stă o prăjitură tradițională numită pelincuțele Domnului sau turtă cu julfă, pe care, din păcate, o prepară tot mai puține gospodine în zilele noastre.

Ar fi interesant să aruncăm o privire în rânduiala Bisericii referitoare la modul de postire în ajunul Crăciunului, ca să înțelegem necesitatea practică a acestei minunății culinare. Potrivit tipicului, în ajun de Crăciun nu se consumă fierturi cu untdelemn, ci doar fructe și legume

uscate ori fierte. În astfel de condiții, vă închipuiți că le venea foarte greu româncelor să se arate la fel de ospitaliere cu musafirii ori colindătorii, vestitori ai Nașterii Domnului. De aceea, cred, au inventat o prăjitură ce nu folosește nici un gram de untdelemn ori margarină. I-au pus numele „pelincuțele Domnului” din pricina asemănării cu niște scutece a acelor turte, preparate doar din făină și apă, întinse foarte bine cu făcălețul până devin subțiri ca o pânză albă, foarte fină, peste care se pune o cremă obținută din semințe de cânepă.

Vă mărturisesc că în ultimii ani am găsit destul de greu ingredientul de bază al prăjiturii: semințele de cânepă. Gospodarii noștri, trudituri ai ogoarelor, o cultivă tot mai rar, probabil din cauza confuziei create de informația conform căreia cânepa aparține categoriei plantelor considerate droguri, asociată cu temutul cannabis. Potrivit specialiștilor, doar cânepa indiană are asemenea proprietăți. Ea nu poate fi cultivată pe ogoarele noastre, căci are nevoie de temperaturi mai ridicate decât cele oferite de clima țării noastre. Așa se explică de ce oamenii legii au prins pe mulți cultivatori de cânepă indiană ce și-au amenajat sere sau alte plantații improvizate.

Așadar legislația nu incriminează cânepa românească; ea s-ar putea cultiva, fiind o plantă industrială și medicinală cu vechi tradiții românești. Cine nu a auzit de ștergarele confecționate din cânepă ale bunicilor noastre? Sau de sforile ori de alte accesorii din gospodăria românească meșteșugite din fibrele textile ale buclușei plante? În România se cultivă și astăzi cânepa, soiul autohton neincriminat de legislație, ce-i drept, pe suprafețe extrem de mici în comparație cu cele dinainte

de 1989. Ba chiar în județul Bihor există o fabrică de prelucrare a cânepii; din tulpină se obțin materiale textile foarte căutate, iar din semințe, o gamă variată de produse cosmetice ori alimente naturiste, datorită proprietăților lor medicinale curative.

Dacă tot am vorbit de prăjitura tradițională de Crăciun, vă oferim și rețeta noastră mănăstirească (din cantitățile următoare se pregătesc aproximativ 30 porții):

- 4 kg făină albă
- 5 kg semințe cânepă
- 3 kg biscuiți măcinați
- 1 kg miez nucă măcinată
- 5 sticlute cu esență de vanilie
- 3 kg zahăr

Din făină se prepară un aluat relativ tare, adăugându-se doar un praf de sare. Aluatul obținut nu se lasă la dospit, căci, neavând drojdie, se poate coace îndată. Pentru ca turtițele să iasă aproape simetrice, aluatul se împarte în părți aproximativ egale, cam de dimensiunea unui măr obișnuit. După ce se întinde foarte bine cu făcălețul și se presară făină, astfel încât să pară ca o foiță subțire, turta se coace pe plita încinsă bine, apoi se pune la uscat. Este de preferat ca turtele să fie coapte cel puțin cu 2-3 zile înainte de pregătirea prăjiturii.

Sămânța de cânepă se pune la uscat pe sobă, cum făcea bunica, apoi se macină. Bătrânii o băteau în piuă. Astăzi, nemaiavând așa ceva, ne vom servi de râșnița de piper ori cafea. Într-un vas mare se pune cânepa măcinată, apoi se adaugă cam 5 l apă caldă. Cu o lingură de lemn se amestecă bine, până devine apa de un alb gălbui. Lichidul obținut, numit în unele locuri lapte de găină,

se strecoară prin tifon într-o cratiță mai largă. Se adaugă din nou aceeași cantitate de apă caldă peste cânepă, repetându-se acțiunea. Cratița cu cei 10 l de lichid se pune să fiarbă la foc nu foarte iute. Când conținutul începe să clocotească, deasupra se ridică un fel de cremă, asemănătoare cu urda când se fierbe zerul la stână. Acea cremă se ia ușor cu paleta, se pune într-un vas, lăsându-se la răcit. Separat se pun la foc aproximativ 6 l apă, adăugându-se 1 kg de zahăr și lăsându-se să fiarbă pentru obținerea siropului în care vor fi însiroperate turtele.

În acest timp, peste crema de cânepă, răcită în prealabil, se adaugă biscuiții măcinați, nuca mărunțită, esența de vanilie și zahăr după gust, apoi se amestecă până se formează o pastă fluidă. Turtele uscate se trec prin siropul fierbinte, așezându-se apoi pe un platou sau altă formă; peste ele se așterne un strat subțirel de cremă, repetându-se acțiunea până la obținerea unui foietaj suficient de înalt ca să poată fi apoi tăiat. Deasupra ultimei foi se presară fulgi de cocos ori nucă măcinată, pentru aspect. Sfârșindu-se toate, platoul sau forma cu prăjitura se va așeza la un loc răcoros, dar nu foarte rece. După ce turta cu julfă s-a răcit, se ține la frigider. La momentul servirii, se taie pătrățele de aproximativ 5 cm.

Colinda între tradiție și „afacere”

An de an, în aroma verdelui brad, așteptăm în murmur de colinde praznicul Nașterii Domnului. Colindăm, primim colindători, după cum ne învață datina strămoșească. Săptămâna trecută am trăit bucuria să mă aflu

la Casa Memorială „Ion Creangă” din Humulești, cu prilejul anualelor manifestări dedicate marelui povestitor. După împământenitul obicei, cete de copii au venit să colinde. Învățătorii ori profesorii ce-i însoțeau, preocupați ca programul artistic să se desfășoare bine, se frăsuiau în jurul lor, dându-le cele din urmă sfaturi. Se reunise o asistență deosebită: oficialități, scriitori de marcă, prieteni de-ai părintelui Creangă. Am remarcat un amănunt aparte: cei mici se arătau foarte degajați, liniștiți, de parcă le-ar fi spus mentorilor: „lăsați în seama noastră, suntem în formă. Nu avem emoții, colindele și urăturile le știm, ele aparțin universului nostru!”. Așa s-au petrecut lucrurile. Îmbrăcați în straie naționale, cu opinci și oghele în picioare, purtând steaua și zurgălăii în firavele lor mâini, junii au interpretat totul cu atâta patos, încât m-am simțit răpit de dulci amintiri, cu omături la fel de mari ca în această iarnă, când, alături de frați sau megieși, plecam prin sat cu aceeași încântare. Ne bucuram de dulciurile sau colacii primiți, dar și de gologanii „strecurați” de unele gazde darnice din fire. Ceea ce mi-a lipsit atunci a fost minunatul costum național al țăncilor pe care acum îi admiram, citindu-le fericirea pe neprihănitele chipuri. Amintindu-mi de copilăria mea, m-am întrebat: dacă gospodarii cărora le-aduceam vestea Nașterii Sfântului Prunc nu mi-ar fi oferit nimic, oare aș mai fi colindat? În pruncie nici nu mi-am pus o asemenea problemă. Părinții îmi spuneau: „așa e tradiția; dacă nu te duci, nu vine Moș Crăciun”, botezat de comuniști cu numele rece, searbăd, de *Gerilă*. Începusem să înțeleg că obiceiul respectiv, pe lângă bănuții ori dulciurile primite, făcea parte dintr-o rânduială încremenită

între bătrâne veleaturi. În zilele noastre observăm o emulație aparte a grupurilor de colindători. De aceea, se naște întrebarea: cei mulți, porniți din casă-n casă, din scară-n scară, ne bat la ușă urmând tradiția ori doar din pricina unei „muzicale afaceri”? Orașele, cu precădere, pe la colțurile străzilor, prin mijloacele de transport, gări, autogări, sunt invadate de urători ambulanti; nu știu cât cântă din drag față de *Domnulețul-Domn din Cer* sau, mai degrabă, pentru un gologan aruncat adesea din lehamite ori milă. Și atunci, oare cântarea, frecvent chinuită, greșită textual, mai are semnificația de a vesti Nașterea Domnului? Dar *cântătorii* îi închipuie pe îngerii de la Betleem, vestitori în lume ai minunii din peștera devenită palat? Las pe fiecare să răspundă acestei nedumeriri.

Vasăzică, ne bat la ușa sufletelor colindători de tradiție și de interes. Ca să nu rămână colindele doar pe mâna celor din urmă, veritabili pânditori de chilipiruri, să-i încurajăm și să ne arătăm generoși cu cei care o fac fiindcă iubesc datina străbună sau chiar, de ce nu?, să ieșim și noi la colindat. De asemenea, junii trebuie îndemnați să nu aștepte câștiguri financiare. Preamilostivul Părinte știe să le răsplătească cel mai bine. Iar dacă vor și câștiguri bănești, să le considere daruri de la Cerescul Tată pentru dragostea și jertfa lor de a cutreiera din casă-n casă, pe la bunii creștini, aducându-le în suflete bucuria Crăciunului. Așa procedând, imităm lucrarea îngerilor coborâți din văile Cerului ca să anunțe lumii vestea minunată. La drept vorbind, se simte când te găsești în fața unui iubitor de tradiție sau când te agasează aspiranții la bani câștigați oarecum prin șantaj religios. Cântarea

celor dintâi ne ajută, ne îndeamnă să pregătim cu atenție sărbătoreșcul moment al întâlnirii cu dumnezeiescul Copil. De altfel, dacă ne gândim bine, la Paști Biserica a rânduit o săptămână specială, cea a Sfintelor Pătimiri, ca să ne deslușească neîndoielnic sensurile jertfei Mântuitorului dăruite nouă prin Cruce și Înviere. În preajma Crăciunului, pregătirea aceasta nu s-a făcut printr-o perioadă liturgică bine determinată, ci poporul credincios și-a statornicit-o prin obiceiul cântărilor populare religioase, textele lor lămurindu-ne taina înomenirii Fiului lui Dumnezeu. Le-ascultăm, dar de multe ori nu prea le înțelegem mesajul sau ne rezumăm să apreciem doar execuția liniei melodice. Versurile lor fascinante ascund o teologie adâncă, înfățișată într-o frumusețe literară extraordinară. De fapt, ele se dovedesc o continuare a slujbelor din Biserică. Gospodarul de odinioară, ajuns acasă de la Dumnezeiasca Liturghie, unde a auzit, din Sfânta Evanghelie ori din predica preotului, istoria întrupării și Nașterii Mântuitorului lumii, la plăpânda lumină a opaițului, candelii sau lumânării, încălzit de focul vetrei humuit, a alcătuit poezii religioase de o sensibilitate aparte, strecurând în ele adevăr evanghelic și farmec artistic.

Bunăoară, una din numeroasele cântări ce ne încântă la Sfintele Sărbători glăsuiește astfel: „Pe o scară de argint Se coboară Domnul Sfânt”. Verbul „coboară” presupune că autorul textului știa că există două lumi: din cea de sus Se pogoară Domnul în ceastălaltă. Dacă Iacob a văzut pe Maica Domnului ca pe o scară, măiestritul compozitor anonim tot „scară” o numește pe Preacurata Fecioară, dar nu-i spune „de aur”, ci „de-argint”; metalul prețios mai delicat sugerează aici smerenia Fecioarei Maria,

discreția ei. Cum Se coboară? Nu nor, nu arătare de înger, de fulger, ci ca prunc, căci se zice în continuare: „mititel și-nfășețel în scutec de bumbăcel”.

Așadar Hristos Domnul devine Dumnezeu-Omul, dar nu bărbat desăvârșit, ci prunc. Prin aceasta, Iisus a voit să ne arate că atât de mult ne iubește, încât a acceptat condiția umană în chip desăvârșit. Cine s-ar putea considera om deplin dacă nu a gustat din fascinația copilăriei? Colindele ne spun, de asemenea, că, deși a venit pentru mântuirea oamenilor, ei nu L-au acceptat, ignorându-L. Când Iisus, Sfântul Prunc, S-a născut, umanitatea întregă dormea în adâncul păcatului. Totuși, natura L-a întâmpinat nu cu ostilitatea oamenilor, ci cu o nemărginită prietenie: „vântul bate, nu-L răzbate, neaua ninge, nu-L atinge”. Vedem aici cu câtă gingășie Îl primesc stihiile, devenindu-I protectoare, nevătămându-L.

Dintr-un alt text aflăm că Pruncul Iisus S-a născut într-o dureroasă singurătată: „la Vitleem colo-n jos / cerul arde luminos / Preacurata naște astăzi pe Hristos”. Într-un fel, strămoșii noștri au încercat să aducă Betleemul aproape de casa lor. Acest „colo-n jos” sugerează că minunea s-a petrecut într-o parte a satului, iar cerul „ardea” acolo, căci Lumina cea neînserată S-a arătat în lume. Maria, Maica Lui, plângea fiindcă era singură, nu găsisese locaș de găzduire. Nu se gândea la condiții confortabile pentru ea, ci pentru dumnezeiescul ei copil. De aceea, „naște-n ieslea boilor / pe-mpăratul tuturor. / Preacurata stă și plânge-ncetișor”. Ce mamă bună! Nu se vaită, nu țipă ca să-și sperie odorul. Plânge-ncetișor. Numai Fecioara Maria se arată delicată, discretă și-n plâns, durere sau suferință, căci „n-are scutec de-nfășat / nici hăinuțe de-mbrăcat / Preacurata, pentru pruncul de-mpărat”. Cineva

o aude, sărind s-o ajute. Ar putea fi bunele noastre mame, dispuse să-i împrumute chiar din scutecele pruncilor lor, sugerând astfel familiaritatea pe care românii o au, sau, mai bine spus, și-o doresc, cu Dumnezeu. „Nu mai plânge, Maica mea, scutecele noi ți-om da, Preacurată, Pruncul Sfânt de-i înfășa”. Exemplele pot continua. Însă vă las bucuria, celor ce veți citi aceste smerite gânduri, să descoperiți frumusețea spirituală și artistică a colindelor, primind colindători sau, de ce nu?, colindând.

Nu voi încheia fără să vă aștern la ușa sufletelor câte-va cuvintele pline de înțelepciune ale unei străvechi cântări: „Și-acum te las, fii sănătos și vesel de Crăciun, / Dar nu uita, când ești voios, române, să fii bun”.

Crăciunul, o sărbătoare învăluită în lumină

Nașterea Domnului, praznic, lumină și bune nădejdi de mântuire! Colindătorii ne fac cunoscută vestea minunată. Aromele bradului împodobit transformă fiecă casă într-o peșteră primenită în așteptarea Pruncului Sfânt. Totul pare desprins dintr-o nesfârșită poveste, rescrisă an de an, iar noi devenim personaje ca de basm ce populează istoria înomenirii lui Dumnezeu. Oriunde te întorci, tablouri uluitoare îți încântă ochii și urechile: la ferestre, colinde; pe ulițe și străzi, cete de vestitori ai Sfintei Nașteri; în văzduh, toacă și clopote ori sunete de zurgălăi; în biserici, cântări de preamărire aduse lui Dumnezeu Copilul; în casele credincioșilor, neamuri, prieteni, oaspeți, multă veselie, iar pe mese, alese bucate. Oricât de feerice ar fi sărbătorile de astăzi, oricâte milioane de beculețe s-ar aprinde, spintecând bezna nopții, oricât ne-ar

ispiti freământul cumpărăturilor, iar rafturile unităților comerciale, doldora de nenumărate „tentații”, ne-ar îndemna să oferim daruri celor apropiați, totuși parcă odinioară sărbătorile erau învăluite mai stăruitor în parfumul sfintelor tradiții și al evlaviei.

Cine poate uita asemenea clipe, care ne-au înfrumusețat vârsta cea neprihănită a prunciei, umplând-o de bucurii? Cu toții depănăm din caierul vremurilor astfel de trăiri și de întâmplări neuitate. Vorbind despre sărbători, cu tot alaiul lor de tradiții, cântece de stea, urături, pregătiri, îngrijorări însoțite de necurmăte nădejdi de mai bine, cu noianul lor de lumini și umbre, m-am simțit răpit de dulci amintiri, cu omături mari și viscole nemilostive, de imagini neșterse din care voiesc a vă împărtăși cu emoție și încântare.

Astfel, îmi amintesc că în copilăria mea așteptam cu toții, dar îndeosebi noi, țăncii, ca zăpada să se cearnă din sita văzduhului. Fumul, îngrămădit prin coșurile cumiți de pe casele megieșilor, ne amintea că trebuie să cam lăsăm hârjoneala, oferind un răgaz jocurilor nesfârșite și poznașului săniuș, ca să ne adăpostim la gura sobei, dezmoțindu-ne firavele trupuri zgribulite de vânturi ori șfichiuite de gerurile ce dădeau târcoale zilei. În preajma Crăciunului, toată lumea se afla într-o neostoită forfotă, animând ulițele satului, până nu demult pustii ori trezite doar de glasul vreunui câine răgușit, care ținea morțiș să arate stăpânilor că-și merită codrul de pâine primit pentru serviciile aduse gospodăriei.

Cei mari, cu ale lor, noi, copilandrii, cu ale noastre. După Sfântul Nicolae, se formau cetele de colindători și urători. Cu o seriozitate desprinsă, parcă, din timpuri

străvechi, se adunau pe la casa câte unuia, începând repetițiile, dar și certurile, arvunirile sau felurite „afaceri”, ca între oamenii mari. Pe-nserate, sunete asurzitoare de tobe, buhaiuri, harapnice, împletite cu glasurile colindătorilor și urătorilor, cuprindeau satul. Fiecare parte a zilei avea specificul ei. Dacă seara era rezervată pregătirilor de colindat și urat, diminețile friguroase erau tulburate de glasurile sărmanilor purcei, care covițau de clocotea cerul că le-a venit sorocul, vestind masa îmbelșugată a gospodariilor în sfântă zi de sărbătoare. În ajun, sau cu o zi-două înainte, preotul satului se pornea cu icoana ca să vestească tuturor că Hristos Se naște nu doar la Betleem, ci și în inimile celor ce și-au primenit sufletul și casa pentru emoționanta întâlnire cu dumnezeiescul odor. Mulți băiețandri animau venirea slujitorului Domnului prin strigări energice: „Chiralesa!!!”. Gospodinele, cu mâncările suflecate, terminând de dereticat odăile, se pregăteau să dea la rumenit cozonacii și colacii dolofani, nerăbdători să se încălzească nițel. Când auzeau strigătul chiralesei, aruncau vătraiele ori șorțurile pline de făină, semn al trudnicei lor osteneli, apoi se așezau cumiți lângă restul familiei, primind binecuvântarea preotului. Cele mai darnice îl ospătau pe păstorul lor duhovnicesc cu o prăjitură tradițională, numită „pelincuțele Domnului” sau turtă cu julfă. Din păcate, astăzi o fac foarte puține femei. După trecerea sacerdotului, așteptată cu multă emoție, jupâneasa îi răsplătea generos pe copii cu mere, nuci sau dulciuri.

Seara de ajun a Nașterii Domnului se învăluia într-o tainică și preafrumoasă lumină, ce transforma bezna nopții într-un Răsărit fără de sfârșit. Porneam să colindăm, întovărășiți cu frații, vecinii ori colegii de școală.

Glasurele numeroaselor cete sfredeleau liniștea serii. „O, ce veste minunată!” se auzea deodată pe la casele gospodarilor, punându-se, chiar fără intenție, într-o admirabilă competiție: care grup cântă mai frumos, cine se aude mai tare? Generoase, gazdele ne dăruiau dulciuri, însoțite de câte un gologan, iar noi le făgăduiam să revenim la urat și semănat. Stau acum și mă întreb: dacă gospodarii căroră le-aduceam vestea Nașterii Sfântului Prunc nu ne-ar fi oferit nimic, oare noi, țâncii de atunci, i-am fi colindat? În pruncie nici nu ne puneam o asemenea problemă. Părinții ne spuneau: *așa e tradiția; dacă nu te duci, nu vine Moș Crăciun*, botezat de comuniști cu numele rece, searbăd, de *Gerilă*. Începusem să înțeleg că obiceiul respectiv, pe lângă bănuții ori zaharicalele primite, făcea parte dintr-o rânduială încremenită între bătrâne veleaturi, de aceea o împlineam cu o nestăvilită bucurie.

Se pot povesti atât de multe despre sărbătoarea Crăciunului!... Eu n-am făcut decât să vă provoc. Cu nădejdea că veți continua fiecare să depănați dulci amintiri despre frumosul praznic, să nu uităm că Sfânta Naștere a Domnului constituie o parte din istoria iubirii lui Dumnezeu față de noi. Această iubire este lumina care împărăștie tot întunericul nostru, ajutându-ne să deslușim taina înomenirii lui Dumnezeu. De aceea, vă fac poftire să priviți cu atenție icoana Nașterii Pruncului Iisus, ca să-L vedeți, dincolo de culori, execuție și stil, pe Însuși Iisus, Dumnezeu prezent în istoria și în viața noastră, în familia din Betleem, dar și în familiile noastre, în bisericile unde ne adunăm să proslăvim Sfânta Sa Naștere, însă, îndeosebi, în inimile noastre curate și pline de

credință, unde vrem să-I simțim cu adevărat prezența dumnezeiască.

Un Crăciun fără Hristos?

Praznicul Nașterii Domnului este o sărbătoare ce ne mângâie sufletele răcite și adeseori prăduite de curentele postmoderniste contemporane. De aceea, adăugându-mă păstorilor de la Betleem, care au avut bucuria să primească vestea cea bună a Nașterii Mântuitorului, vă îndemn să vă bucurați de marea sărbătoare prin aceste rânduri: „să mergem dar până la Betleem, să vedem cu vântul acesta ce s-a făcut și pe care Domnul ni l-a făcut cunoscut” (Lc. 2, 15). Să mergem la peșteră, zic, spre a ne întări și mai mult credința, pentru a face și mai vie mărturisirea în sufletele noastre, căci, din păcate, fie că observăm sau nu, traversăm o perioadă nu prea limpede din istoria credinței neamului românesc. Lumea a devenit tot mai apatică din pricina unei flagel care distruge nemilos credința bătrânelor veleaturi ale neamului nostru. Adâncul și răspânditul indiferentism religios, atacurile cu mereu sporită furie asupra instituției Bisericii, înverșunata luptă de scoatere a Religiei din școli, desacralizarea tot mai acerbă a sărbătorilor noastre sfinte, toate la un loc se căznesc, parcă, să-L alunge pe Domnul Hristos din viața noastră, ba chiar din istoria poporului român.

Însă furibundeii lor îndârjiri Dumnezeu Copilul îi răspunde cu dragoste. Nu a încetat să ne iubească și să-Și dorească a ne mântui. Din păcate, mulți dintre noi rămân indiferenți, reci și bicisnici în a înțelege și a trăi taina necuprinsei iubiri dumnezeiești. Se va naște și anul acesta Domnul. Dar parcă va fi mai trist și mai îngândurat ca

anul trecut. De ce? Între timp, am devenit și mai necruțători dușmani ai Lui, contestând și mai virulent învățătura, dragostea și jertfa Sa. Ne arătăm formalști, implinitori ai unor ritualuri pe care nu întotdeauna voim a le și înțelege. Am transformat credința într-o ideologie ori chiar într-o acumulare searbădă de informații teologice, fără a ne căzni să le și simțim în mod plener. Însă, din fericire, destui frați români trăiesc frumos viața în Hristos. Candela credinței încă pâlpâie și untdelemnul faptelor bune este din belșug. Pentru ei, dar și pentru ceilalți răzvrățiți și încremeniți duhovnicește, Domnul totuși vine! Vine să Se nască în Betleem, dar și tainic în sufletele celor ce și le-au pregătit, făcându-le curate și luminate peșteri unde Pruncul Sfânt Se va sălășlui încă un an. Vine, deși are cunoștință despre toate uneltirile și răzvrătirile noastre împotriva Lui. Vine căci arde de dorul de a ne reîntâlni. Vine fiindcă rămâne fidel iubirii ce ne-o poartă. Vine spre noi deoarece vrea cu tot dinadinsul ca și noi să ne îndreptăm către El.

Osteniți de corvoada grijilor de peste an, ne pregătim așadar de marea întâlnire cu Fiul lui Dumnezeu, Care va deveni și Fiu al Fecioarei Maria. Evenimentul, unic în istoria umanității, a generat sărbătoarea numită generic Crăciun. Nu împodobirea bradului, nu ritualurile bogate și uneori exacerbate ale tăierii porcului la „Ignat”, nu sosirea Moșului Crăciun proslăvim, ci Nașterea Domnului, înomenirea Celui veșnic de zile, Hristos Împăratul, Care a creat Universul. Această semnificație a sărbătorii trebuie s-o avem în vedere în primul rând. Subliniez aceste aspecte pentru că nu toți acordă importanța cuvenită praznicului împărătesc, accentuând în mod păgubitor doar latura „Martei”, adică grija unei mese îmbelșugate, a

bradului împodobit, a venirii Moșului Crăciun și altele asemenea. Se pare că nu astfel cinsteau ziua înaintașii noștri.

Și, ca să ne edificăm în această privință, vă lansez o provocare: să ne imaginăm un Crăciun în casa lui Ștefan cel Mare și Sfânt ori în cea a jertfelnicul domn Constantin Brâncoveanu. Credeți că așa au serbat Crăciunul? Copiii lor au avut parte de feericul brad împodobit cu atâtea și atâtea podoabe strălucitoare? Nici vorbă! La români, primul brad a fost împodobit în 1866 în casa lui Carol I. Se înțelege că ideea aparține Apusului. Nici „sosirea Moșului Crăciun” nu o putem certifica în acele vremuri, căci tradiția a apărut abia prin secolul al XIX-a în America, iar de acolo a preluat-o și adaptat-o aproape toată lumea creștină.

Unde mai pui că însăși denumirea de „Crăciun” nu era cunoscută pe-atunci. Grigore Ureche amintește într-o cronică nu de sărbătoarea Crăciunului, ci de a „Născutului”. La fel, Sfântul Ierarh Dosoftei, într-o carte *Despre viața și petrecerea sfinților*, pomenește de ziua Născutului Domnului Hristos. Termenul folosit astăzi pentru praznicul Nașterii Domnului este, se pare, de dată recentă, tot de origine apuseană, întrebuințat în limbajul eclesiastic, dar nu numai, după sec. al XVIII-lea. Oare ce Crăciun o fi fost, fără brad, fără „moșul” darnic, care, uneori, nu pare destul de generos cu toți copiii, de vreme ce mulți dintre ei suferă de foame ori de frig? Deși nu avea fastul de astăzi, deși nu se aprindeau milioane de beculețe, deși în casă nu licărea bradul, Crăciunul acelor timpuri se arăta mult mai luminos și mai bogat decât azi. De ce? Fiindcă oamenii Îl căutau în primul rând pe Domnul și își împodobeau mai frumos și cu grija, sufletele. Hristos

Pruncul stătea în centrul sărbătorii, El era Lumina Care luminează tuturor. De ziua „Născutului”, Hristos însemna totul. Bucuria venea prin participarea la Sfânta Liturghie și prin colindat.

Și ce-i de făcut astăzi? Să renunțăm la bradul împodobit nu putem! Să nu mai vină Moșul Crăciun la copii, ar fi prea dureroasă decizia!

Rămâne așadar să cugetăm cu înțelepciune și să recreștinăm sărbătoarea Crăciunului. Să-L reaşezăm pe Hristos, Copilul, în prim plan. El aduce bucuria, El este strălucirea! Și tot El trimite pe Moș Crăciun! Hristos reprezintă darul cel mai de preț oferit nouă de Tatăl Ceresc pentru a ne mântui. Icoana Nașterii lui Hristos trebuie să troneze și în bradul împodobit, căci Domnul este popul vieții, din care gustând avem garanția părtășiei cu lumina cea neînserată. Fără aceste aspecte, vom ajunge să sărbătorim un Crăciun fără Hristos, transformând praznicul înomenirii lui Dumnezeu într-o searbădă și păguboasă sărbătoare a consumismului, a bucuriei născute nu din evlavie față de Domnul născut om, ci dintr-un festivism secularizat.

Cum să petrecem de Anul Nou?

Parcă abia ieri am pășit în anul ajuns acum la epilog și, iată, prin bunăvreața Ceresului Tată, ne pregătim să deslușim tainele noului an, pe care ni-l dorim cu toții aducător de roade îmbelșugate, dar și unul în care să lucrăm mai mult la mântuirea noastră. Peste tot se vorbește în zilele de la sfârșitul anului de bilanț: cu ce ne-am îmbogățit în anul ce tocmai îl petrecem, ce fapte bune, ce împliniri am izbutit să înscriem în cartea vieții și ce a rămas de îndeplinit în anul ai cărui zori mijesc la orizont.

Cugetând adânc la sensurile existenței, la faptul că timpul tace și fuge, mi se pare firesc să ne cuprindă simțăminte contradictorii în prag de an nou. Ne bucurăm că se sfârșește cel vechi, dar deopotrivă ni se insinuează în suflete tristețea că ni s-a mai scurs un an din viață. La fel, ne bucurăm că îl întâmpinăm pe cel nou, dar ne cuprind neliniști legate de problemele, greutățile presărate pe parcursul lui. Numai gândul la Creatorul cerului și al pământului ne face să privim cu bune nădejdi la răsăritul noului an. Eminescu a surprins genial aceste prefaceri și gânduri care ne încearcă pe toți la cumpăna dintre ani: „Cu mâne zilele-ți adaogi / Cu ieri viața ta o scazi / Și ai cu toate astea-n față / De-a pururi ziua cea de azi”. Primele versuri arată tristețea neîndurătoarei treceri, dar ultimele două ne aduc un sentiment de împăcare, de speranță, punându-ne în față prezentul, un prezent continuu, care ne duce cu gândul la spusele unui părinte bisericesc: „Anii Tăi, Doamne, nici nu merg, nici nu vin, ci stau toți împreună. Anii Tăi, o singură zi și ziua Ta nu este în fiecare zi, ci astăzi, fiindcă astăzi al Tău nu cedează zilei de mâine, căci nu urmează zilei de ieri. Astăzi al Tău: eternitatea” (Fericitul Augustin, *Confessiones*). Vasăzică, doar gândul la Dumnezeu, *Cel veșnic de zile*, ne motivează să ne croim planuri, să privim cu încredere și speranță, dar și cu responsabilitate, fiecare clipă a prezentului, prețuind-o ca pe un timp favorabil iertării păcatelor, al restaurării, al sfințirii existenței noastre, al înmulțirii darurilor primite de la Părintele Ceresc, perioadă a pregătirii pentru a dobândi starea fericită a sfinților, adică părtașia la viața de iubire a Preasfintei Treimi.

Îndeobște lumea modernă nu mai găsește răgazul

să cugete astfel la cumpăna dintre ani, înlocuind priveghiul ce se făcea odinioară în sfințele noastre așezăminte, biserici și mănăstiri ori chiar în casele bunilor creștini, cu îndelung trâmbițatele revelioane. Însăși etimologia cuvântului din latină ne arată că la origini „revelionul” însemna veghe, deșteptare. Ca în cazul a numeroase sărbători, societatea consumistă, care pare a pune stăpânire tot mai mult pe viețile noastre, a transformat veghea, rugăciunea din noaptea Anului Nou într-o petrecere, care „ajută” oamenii, prin euforia momentului și aburii bahici, să uite că timpul este un dar al Cerului și că fiecare clipă a existenței noastre trebuie pusă în slujba dobândirii veșniciei în comuniune cu Dumnezeu și Sfinții Lui. Cu multă vreme în urmă, Sfântul Ioan Gură de Aur a glăsuțit: „Anul îți va merge bine nu când tu vei sta beat în ziua cea dintâi a lui, ci când, atât în ziua cea dintâi, cât și în cea de pe urmă, și în fiecare zi, tu vei face fapte plăcute lui Dumnezeu. Nu beția înseninează, ci rugăciunea; nu vinul, ci cuvântul înfrânării. Vinul stârnește furtună, cuvântul lui Dumnezeu aduce liniște”. Cât de actuale se arată cuvintele dumnezeiescului părinte!

Având în vedere toate acestea, unde ar fi, credeți, mai potrivit să ne aflăm în noaptea dintre ani? „Petrecând în restaurante, pensiuni, cabane, ori pe la casele fiecăruia”, vor răspunde unii. Alții vor opina că ar prefera să se alăture mulțimilor citadine la petrecerile organizate în aer liber, cu muzica devenită zgomot asurzitor și valuri de șampanie risipită pe străzi. De câțiva ani încoace, Sfânta noastră Biserică face apel să petrecem un autentic revelion: să priveghem, să ne rugăm aflându-ne în compania lui Dumnezeu, Cel Ce a pus vremile și stăpânește veacurile. De ce în Biserică? „Ne-am putea ruga

și acasă”, vor răspunde cei mai comozi. Lor și nu numai, le răspundem că doar în Biserică înțelegem cel mai bine cum timpul se întâlnește cu veșnicia, fapt împlinit întâi în persoana divino-umană a Mântuitorului Hristos. El, Cuvântul lui Dumnezeu, Cel veșnic de zile, a coborât printre noi nu din curiozitatea de a fi om, ci ca să ne arate nouă calea către ceruri. El, Mântuitorul lumii, ne-a învățat să împlinim fiecare în parte această simbioză dintre eternitate și timpul creat, căci, petrecând cu și în Dumnezeu, deja pregustăm din veșnicie, ne obișnuim să stăm în compania lui Dumnezeu și a Sfinților Lui. Așa înțelegem slova Sfintei Evanghelii: „Împărăția Cerurilor este în voi”. Veșnicia începe din lumea pământească, în măsura în care ne găsim răgazul în efemera noastră existență să ne întâlnim cu Nemurirea. Ce petrecere lumească îți poate oferi o astfel de experiență unică? Nici cele mai exclusiviste restaurante și hoteluri, nici grandioasele concerte organizate în noaptea dintre ani nu pot dărui oamenilor o asemenea șansă.

De aceea, să ne îndreptăm pașii spre sfintele locașuri, unde Hristos ne așteaptă să ne binecuvânteze noul an cu sănătate și cu belșug de har, rodind în noi spor în credință și în năzuința de mai bine, umplându-ne casele cu grâu, vin și untdelemn.

Noi, mulțumindu-I cu nesfârșită recunoștință și neuitând că timpul este *intervalul în care Dumnezeu așteaptă răspunsul nostru la oferta iubirii Sale*, să avem bune nădejdi că în anul în care vom pași reuși-vom fiecare în parte să dăm mărturia și răspunsul iubirii noastre la iubirea nemărginită arătată nouă de Dumnezeu, Cel în Treime închinat.

IX

„Brațele părintești sârguiește a le deschide”

Despre Pocăință

În perioada Triodului Evangheliile duminicale de dinaintea începerii Sfântului și Marelui Post au fost alese de Sfinții Părinți ca să ne arate în mod explicit cu ce trebuie să ne întrarmăm la declanșarea duhovniceștii ofensive împotriva păcatului, a tot ceea ce ne desparte de iubirea și milostivirea lui Dumnezeu. Pilda Fiului risipitor ne învață că fără pocăință nu există întoarcere în casa Tatălui și, implicit, nu putem nădăjdui la mântuire. Povestea fiului nesăbuit ne lămurește că orice întoarcere din înghimpoasele cărări ale păcatului devine posibilă, dacă odată cu ea se arată căință sinceră pentru relele săvârșite. Numai așa Dumnezeu nu doar că ne va primi cu bucurie revenirea, ci o va și binecuvânta prin iertarea tuturor păcatelor. În rânduiala liturgică de peste an, doar într-o singură duminică se face lectura acestei emoționante parabole. De aceea, probabil, o ascultăm cu mai multă trezvie și cu o frățească solidaritate față de curajul

fiului risipitor, care, după cum ne mărturisește pericopa evanghelică, departe aflându-se, a fost întâmpinat și îmbrățișat de Tatăl. Cum de l-a observat încă departe fiind? Cu siguranță, iubitorul Părinte stătea permanent în fața casei, cu mâna streășină la ochi, scrutând zărilor și zicându-și: „oare nici azi nu se întoarce fiul meu? Poate, totuși, va veni!”. Nemărginită iubire și neirosită așteptare. Ceea ce a urmat depășește puterea omului de înțelegere, iertare și iubire. Tatăl l-a reabilitat în demnitatea de fiu, fără să-i reproșeze ceva. I-a ascultat tulburătoarea mărturisire, o sinceră spovedanie, fără cuvinte lingușitoare și tertipuri teatrale. Tocmai franchețea fiului risipitor însoțită de mâhnirea pentru pribegia din țara păcatului ne face să-l apreciem și să ne bucurăm odată cu el de binecuvântarea și iertarea primite. În același timp, ne încercăm și un oarecare resentiment față de atitudinea fiului celui mare, care, deși virtuos, ascultător, nu s-a arătat capabil să înțeleagă ce înseamnă iubirea desăvârșită. Observând purtarea celor doi fii din parabolă suntem tentați să aderăm la comportamentul unuia, întrebând: „Doamne, eu ce fel de fiu sau fiică sunt?”. Judecându-ne echidistant viața, tindem să ne asemănăm mai degrabă cu fiul cel mic și nechibzuit. Ce bine ar fi dacă am învăța de la el pocăința, sinceritatea mărturisirii și nădejdea neclintită în iertarea Părintelui Ceresc! Din păcate însă, ne potrivim mai abitir cu el din pricina mulțimii păcatelor noastre, a neascultării de Cuvântul dumnezeiesc, a risipirii talanților duhovnicești hărăziți nouă de Darnicul Părinte prin Sfintele Taine, pe care adesea îi cheltuim imprudent. Nu această asemănare merită elogii, ci strădania de a ne veni în sine, precum fiul risipitor, ca apoi să alergăm

grabnic în brațele părintești iubitoare și iertătoare ale Domnului. Altminteri zicând, să purcedem la o analiză a vieții noastre duhovnicești, realizând dacă și cât ne-am îndepărtat de casa Tatălui, Sfânta Biserică. Apoi, cu o încredere desăvârșită, ca și a odraslei pomenite, să strigăm cu nădejde: „Tată, am greșit la cer și-naintea Ta!”. Dumnezeu, cu nesfârșită răbdare și bunăvoință, ne va aștepta, ne va îmbrățișa și ne va asculta strigătul, ne va primi lacrima pocăinței, iar apoi, cu aceeași dragoste, ne va spulbera păcatele săvârșite, întărindu-ne în virtute, iar la urmă ne va pofti să ne hrănim din ospățul mântuirii, așa cum a procedat cu junele zvăpăiat și anonim din Evanghelie, căruia Biserica i-a rânduit o duminică specială din an ca să ne amintim de el, deși nu i s-a reținut numele. Un erou anonim! Dacă ne-am întreba de ce protagonistul biblic nu are nume, un posibil răspuns ar fi că în el ne regăsim cu toții. În rătăcirea lui ne revedem scăderile noastre, iar în întoarcerea lui le întrezărim și pe-ale noastre, nădăjduind în iertare deși, poate, ne găsim mai departe de voia și Casa Tatălui Ceresc.

Vom trăi cu toții bucuria nespusă a fiului primit și izbăvit cu o condiție *sine qua non*: să avem pocăința curată, deplină a personajului biblic. Nu întâmplător Sfântul Efrem Sirul a spus: „pocăința este un doctor bun, care aduce mângâiere și odihnă. Darul Pocăinței alină sufletul și povățuiește spre mântuire. Pocăința mângâie ca o mamă și spală sufletul ca o apă curățitoare”. După părinții filocalici, ea se face prin lacrimi, rugăciune și îndeosebi prin Taina Spovedaniei. Pocăința omoară păcatul și învie sufletul; preschimbă întunericul în lumină, spală ochii sufletului, stăpânește peste firea cea

neputincioasă și înfrânează patimile. Păcatul sălășluit în trup invadează mintea și inima ca un tiran, îmbolnăvindule. Ortodoxia nu recunoaște altă cale de însănătoșire din boala produsă de păcat decât prin pocăință și mărturisire la scaunul Sfintei Taine a Spovedaniei, care deschide calea spre leacul nemuririi, Sfânta Împărtașanie. Orice credincios, atâta vreme cât își ascunde vinovățiile în adâncul sufletului, este stăpânit de neliniști, de chinuri și de o greutate ce-l apasă tot timpul. De aceea, părintele Dumitru Stăniloae considera pocăința „ideea centrală a creștinismului” în jurul căreia gravitează toate evenimentele mântuitoare.

Prin căință, omul își face o analiză interioară, ajungând la o cunoaștere de sine și, indiferent de rezultat, nu va deznădăjdi de izbăvire, căci harul divin primit în Taina Mărturisirii îi este salvator. Dar, despărțită de spovedanie, pocăința poate cauza ființei umane mari dificultăți, mergând chiar până la stări depresive și reprobabile, fiindcă nu recunoașterea păcatului și denunțarea lui se arată benefice, ci găsirea mijloacelor de înfrângere a răului. De pildă, „pocăința” lui Iuda grăiește limpede în acest sens: vânzătorul s-a căit pentru răul săvârșit, dar, nespovedindu-se, a sfârșit prin suicid.

Așadar pocăința nu trebuie rezumată doar la o căință în stil protestant, ca sentiment pur lăuntric, anulând preocuparea omului de a nu mai păcătui și strădania sa de îndreptare. Deși pocăința înseamnă lacrimi, post, înfrânare, rugăciune, spovedanie, ea nu se mărginește la o mâhnire abstractă pentru păcatele săvârșite, ci trebuie să se manifeste în acte exterioare obiective, printr-o veritabilă înnoire a vieții credinciosului. Nimeni, niciodată

va putea spune că s-a căit suficient: pocăința nu trebuie să se termine nicicând deoarece, prin ea, bunul creștin se cade să urmărească o neconținută desăvârșire.

Pocăința, atât ca Sfântă Taină, numită și Spovedanie sau Mărturisire, cât și ca virtute, constituie o adevărată incizie în sufletul bolnav, care străpunge mai adânc decât păcatul, atingând adâncimile ființei umane, curățându-le și deschizându-le harului divin. Așa s-a izbăvit fiul risipitor, așa, dea Bunul Dumnezeu!, să ne izbăvim și noi.

Îndreptarele de spovedanie între șablon și etalon

În toate posturile de peste an, dar și în afara lor, Biserica ne cheamă stăruitor să ne îngrijim sufletele, primindu-le, încălzindu-le și luminându-le cu darurile Duhului Sfânt, spre a ne întâlni cu Hristos, Mântuitorul nostru, făcându-I sălaş în ființa noastră. Pentru marea întâlnire trebuie să ne pregătim prin spovedanie și prin împărtășanie, căci Ortodoxia nu recunoaște altă cale de însănătoșire din boala produsă de păcat decât prin pocăință și mărturisire la scaunul Sfintei Taine a Spovedaniei, care deschide calea către leacul nemuririi, Sfânta Împărtășanie.

În dorința de împlini cât mai corect această rânduială a mărturisirii păcatelor, mulți recurg adesea la cunoscutele *îndreptare de spovedanie*. Vreau să mă refer în cele ce urmează la folosirea lor corectă, din pricină că unii credincioși mai zeloși, din dorința unei mărturisiri complete,

apelează la îndreptarul de spovedanie și, ajunși înaintea duhovnicului, abuzează uneori de timpul ori de răbdarea lui, lecturând searbăd tot ce scrie acolo. În atare situație, nu simpla înșiruire a unor evenimente „eficientizează” spovedania: dacă nu participăm cu toată ființa la mărturisirea păcatelor, ci le rostim doar cu buzele, riscăm s-o transformăm într-o inculpare lipsită de eficiență.

Există numeroase astfel de broșuri, compuse de duhovnici proveniți din rândul monahilor sau al preoților de mir. În plus, în *Molitfelnic*, la rânduiala Tainei Spovedaniei, preotului i se oferă un scurt ghid, care să-i faciliteze cercetarea corectă a penitentului aspirant la „botezul lacrimilor”. Este sau nu util să recurgem la această modalitate de a ne spovedi, lecturând lista de păcate din respectivele cărți? Unii spun că da, alții, dimpotrivă, arată o serie de neajunsuri decurgând dintr-o asemenea practică.

Consider că un aspect pozitiv incontestabil rezidă în faptul că, aflați în fața înșiruirii detaliate a greșelilor posibile, vom reuși să ne facem un examen de conștiință extrem de minuțios. Am putea descoperi, bunăoară, păcate uitate ori ascunse, săvârșite fără a ști că respectivele fapte constituie abateri. Se conturează totuși un impediment deloc neglijabil în utilizarea îndreptarelor de spovedanie: îngrădirea libertății noastre. Fiecare dintre noi, comițând un păcat, îl „personalizăm”, înfăptuindu-l într-un anume context, stare, predispoziție interioară, așa încât ghidul ar trebui doar să ne atenționeze asupra lui, iar noi, trecându-l pe o hârtie, să-l mărturisim ținând seamă tocmai de factorii enumerați anterior. Altfel, spovedania se va preschimba într-o înșiruire formală a

greșelilor noastre, lipsindu-ne participarea afectivă, emoția, părerea de rău, dar, îndeosebi, truda de a ne analiza viața interioară, cu scăderile ei inerente. O banală citire a îndreptărilor de spovedanie evidențiază încă un aspect semnificativ: unele, prezentând detaliat diverse păcate, riscă să smintească sau chiar sugerează ele însele săvârșirea lor.

O altă problemă privitoare la Taina Pocăinței se leagă de obiceiul duhovnicilor de a pune sau nu întrebări. În genere, se cuvine să ne mărturisim greșelile fără a aștepta să fim chestionați. Preotul, uneori, se folosește de întrebări ca să se lămurească asupra gravității păcatului, a intensității lui, dar niciodată spre a-și împlini anumite curiozități ori interese. Și aici părerile se arată împărțite: unii consideră necesară chestionarea penitentului, alții, dimpotrivă, n-o încurajează. Bunăoară, Sfântul Nicodim Aghioritul afirmă clar: „duhovnicul nu este dator să întrebe pe cel care se mărturisește ce a făcut..., ci însuși cel care se spovedește trebuie să-și mărturisească de la sine păcatele ca să capete iertare pentru ele”. Există situații când creștinii, fie din lipsa examenului de conștiință, fie tocmai din pricina gravității greșelilor comise, vor aștepta ca părintele să-i întrebe. Să precizăm însă că nu se cuvine să aibă reținere față de duhovnic, ci numai față de păcat. În sprijinul preotului vine lungul formular de întrebări din *Molitfelnic*, instrucțiunile tipiconale arătând: „și așa să-l întrebi pe el cu de-adinsul pe rând, una câte una și să-l aștepți până când va răspunde la fiecare întrebare”. Se conțin aici și întrebări privitoare la dreapta învățătură a Bisericii, de la care nu trebuie să se abată cel ce se spovedește; însă

tocmai fiindcă ele se perpetuează din perioada creștinismului primar, considerăm binevenită o diortosire canonică a lor. Dacă credinciosul nu știe cum să înceapă destăinuirea, următoarele întrebări pot viza datoriile elementare și greșelile cele mai obișnuite comise frecvent de creștinii de o stare cu el. Duhovnicul încearcă să determine motivele și scopul săvârșirii păcatelor, să afle căile de pătrundere a lor în ființa penitentului și raportul lor cu voința acestuia, îndeosebi dacă are în față un penitent necunoscut.

Am încercat să expun câteva aspecte legate de Taina Spovedaniei, dorind să evidențiez că, a merge la spovedit, nu reprezintă împlinirea unei simple tradiții, ci este un proces complex prin care urmărim să ne tămăduim de rănila lăsate în sufletele noastre de păcat.

De ce avem nevoie de duhovnic?

Triodul rămâne cea mai frumoasă și intensă perioadă liturgică a anului bisericesc, când noțiunile de „post”, „pocăință”, „spovedanie”, „duhovnic” se întâlnesc foarte des. Cu toate acestea, există unii care, întrebați dacă se spovedesc la vreun preot, afirmă: „la ce-mi folosește duhovnicul? De ce mi-ar trebui un îndrumător duhovnicesc? Eu Îi mărturisesc lui Dumnezeu tot ce am pe suflet! De aceea, consider inutilă spovedania și, implicit, duhovnicul. Oare Dumnezeu nu aude ce-i spun eu în fața icoanei sau în biserică? De ce-ar fi nevoie de o terță persoană care să-i repete ceea ce i-aș putea dezvălui direct?”. Sunt raționamente înșelătoare, cărora le cad

pradă nenumărați semeni. Ca atare, în prezentul articol mi-am propus să răspund la întrebarea: ce rol joacă duhovnicul în viața noastră?

O privire succintă peste dumnezeiasca Scriptură ne va lămuri că Mântuitorul Hristos a instituit Sfânta Taină a Spovedaniei prin faptul că El Însuși a săvârșit-o întâi în timpul activității Sale pământești asupra multor oameni ce-și arătau credința în El, cerându-I ajutorul, mărturisindu-și păcatele, primind apoi de la Duhovnicul desăvârșit dezlegarea lor, odată cu îndemnul de îndreptare a vieții. După terminarea misiunii Sale în lume, când s-a apropiat vremea Înălțării la cer, a dat Sfinților Apostoli puterea de a asculta mărturisirea păcatelor semenilor și de a le acorda iertarea. Darul acesta este de fapt puterea Lui Însuși lucrând în ei: „luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute” (In. 20, 22-23). Ca urmare firească a lucrării Sale mântuitoare împlinite, prin cuvintele adresate discipolilor și, prin ei, în mod direct, tuturor urmașilor acestora, episcopi și preoți, Mântuitorul Hristos le-a dăruit o putere nemărginită investindu-i cu prerogativa de a deschide și de a pătrunde în sufletele celor ce-și clădesc sfințenia prin pocăință. Spun dumnezeieștii Părinți că Domnul a instituit Taina Mărturisirii sau a Spovedaniei pentru ca omul să nu deznădăjduiască din pricina neputinței lui, ci să caute sprijin în afară, la Dumnezeu, la preot, căci cel izolat de păcat nu-și poate găsi ajutor în sine, în ființa sa neliniștită și bolnavă, ci numai în afară, în altă persoană. Dar să nu oitem esențialul: nu duhovnicul iartă, dezleagă păcatele, ci Însuși Hristos, prin graiul și mâna preotului. Părintele oficiant

al sfântului sacrament spune într-o rugăciune din rânduiala slujbei: „iată, fiule, fiică duhovnicească, Hristos stă de față nevăzut, primind a ta mărturisire cea cu umilință..., iar eu sunt doar un martor ca să mărturisesc înaintea Lui toate câte vei spune”.

Trecând peste aspectul doctrinar al Sfintei Taine a Spovedaniei, nevoia unui îndrumător duhovnicesc se justifică și prin faptul că nu ne cunoaștem niciodată cu adevărat pe noi înșine, după cum afirma părintele Dumitru Stăniloae: „prin altul mă cunosc nu numai ca ceea ce sunt, ci și ca ceea ce pot să fiu și trebuie să fiu. Și mă cunosc ca atare când mă mărturisesc”. Ne vine greu, dar trebuie să recunoaștem că puțini dintre noi au capacitatea să se judece conștiincios, imparțial, fără a-și oferi eventuale circumstanțe atenuante pentru păcatele săvârșite. După mărturia Sfântului Vasile cel Mare, lucrul cel mai greu dintre toate pare cunoașterea propriei ființe în toată complexitatea ei. Or, tocmai prezența unui duhovnic în viața noastră ne permite să ne vedem ființa neajutată de posibilele încercări de cosmetizare, fiindcă, dacă eu nu mă cunosc pe mine decât prin celălalt, atunci cu atât mai mult voi izbuti a mă descoperi total prin intermediul preotului duhovnic în care sălășluiește Hristos prin Duhul Sfânt.

Peste toate acestea, un verset din dumnezeiasca Scriptură zice: „Învață-mă să fac voia Ta, că Tu ești Dumnezeu” (Ps. 142, 10). Se pune întrebarea: cum aflăm voia lui Dumnezeu? Cum ne dăm seama dacă un lucru Îi place sau nu? În timpurile biblice au trăit oameni care primeau mesaje de la Cel Atotputernic prin mijlocirea unei inspirații directe. Contemporanii vieții pământești a

Fiului lui Dumnezeu L-au auzit pe Însuși Cuvântul vorbind. Apoi, au fost Sfinții Părinți insuflați și inspirați de Duhul Sfânt. Bunăoară, Sfântul Simeon Noul Teolog recunoștea existența unor persoane învățate direct de Dumnezeu: „cei mai de seamă părinți au avut drept învățător nu un om, ci pe Dumnezeu și conștiința lor, și s-au făcut luminătorii lumii”. Astăzi, un astfel de mod de a înțelege nemijlocit voia lui Dumnezeu se întâlnește mult mai rar. Însă orice om dornic de mântuire trebuie să știe dacă direcția sa de mers îl conduce într-adevăr către Dumnezeu, trebuie să învețe cum să se ferească de primejdiile ori cursele ce-l înconjoară, să cunoască în fiecare moment ce să facă spre a împlini voia Cerescului Tată. Desigur, Sfânta Scriptură ne oferă nemijlocit această posibilitate. Dar cum se va descurca un începător într-ale duhovniciei, deoarece capacitatea sa de a reflecta și înțelege limpede cuvântul Domnului poate fi încă viciată de lipsa unei vieți spirituale autentice? De aceea, pe lângă dumnezeiasca Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, toți avem nevoie de o călăuză iscusită, de duhovnic, care, înzestrat cu acest dar, să suplinească lipsa de plenitudine a discernământului duhovnicesc al celor ce dorim să ne spovedim. Necesitatea unui duhovnic care să aducă lămuriri în privința voii lui Dumnezeu se vedește cu atât mai mare cu cât voia proprie a omului, captiv încă în mrejele păcatului, se împotrivește voii lui Dumnezeu; după avva Pimen, „voia omului este un zid de aramă între el și Dumnezeu și o piatră de poticnire”. Deci cum vom înțelege voia lui Dumnezeu ori cum o vom căuta, de vreme ce păcatul, înșelându-ne, ne îndeamnă să ne încredem în noi înșine, ghidându-ne după voia

noastră de multe ori pervertită? Tocmai din această perspectivă, prezența duhovnicului în viața credinciosului are exact menirea de a-i arăta voia lui Dumnezeu, starea lui în raport cu ea, precum și calea, mijloacele de a ajunge, prin iubire și smerenie, la comuniunea cu Dumnezeu. Duhovnicul, prin Taina Spovedaniei, aduce în sufletul creștinului liniștea, luminarea, mulțumirea și bucuria reîntâlnirii cu Dumnezeu.

Așadar avem mare nevoie de duhovnic pentru că prin el Îl găsim pe Hristos. Nu există nici un moment când cineva, în orice stare s-ar găsi, să se poată lipsi de un povățuitor duhovnicesc, deoarece cartea sfântă glăsuiește: „Unde lipsește cârmuirea, poporul cade” (Pr. 11, 14).

Canonul de la duhovnic, pedeapsă sau rețetă tămăduitoare?

În perioada posturilor, dar nu numai, cu toții căutăm să ne cercetăm atent interiorul ființei, alergând la scaunul spovedaniei spre a ne curăți de greșeli, de gânduri care ne despart de Cereasca Împărăție. Potrivit rânduielii Sfintei Taine a Pocăinței, preotul, după ce ascultă mărturisirea celui dornic să se împăce cu Dumnezeu, îi rânduieste un canon. De-a lungul anilor, am auzit numeroase păreri despre canon, numit în termeni teologici și „epitimie”. Unii creștini îl văd ca pe o pedeapsă, un fel de sancțiune aplicată penitentului pentru păcatele săvârșite. De aceea, caută duhovnici permisivi, ca nu cumva canonul să le pară o povară prea grea. Alții îl consideră un mijloc de îndreptare a vieții fiului ori fiicei

duhovnicești. Sunt binevenite câteva lămuriri la o serie de întrebări privind această chestiune: De ce este necesar canonul? Nu ajunge doar mărturisirea păcatelor? Ce rol are epitimia?

Legat de problema ridicată, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune că „după ce diavolul pustiește sufletul omului, se îndepărtează și lasă în suflet idolul păcatului”. Cu alte cuvinte, păcatul devine o a doua natură a ființei umane, modelându-i negativ felul de a fi, de a simți sau chiar de a gândi. Într-o asemenea nefericită stare, firea omenească nu mai „funcționează” după legile date de Creator, ci urmează mincinoasele obiceiuri ale patimii, ajunse o forță greu de stăpânit. Dialogul din cadrul spovedaniei pregătește tămăduirea credinciosului de acele deprinderi pătimășe. De aceea, duhovnicul ascultă mărturisirea, punând, eventual, întrebări lămuritoare, apoi rânduiește, în numele lui Hristos, anumite recomandări constând în fapte sau atitudini contrare răătăcirilor ori căderilor spovedite, având tocmai menirea de a-l elibera pe cel rănit de ele, spre vindecarea și izbăvirea lui. Tocmai aceste sfaturi, „rețete” duhovnicești constituie canonul; el capătă mai degrabă un caracter terapeutic decât pedepsitor, reprezentând un mijloc de corectare, de îndreptare. În timpul spovedirii păcatelor, preotul se arată ca un părinte iubitor, răbdător, dar, în momentul când statornicește canonul, el devine judecător și medic. El va estima modalitățile cele mai adecvate de tămăduire a fiilor săi duhovnicești, incapabili să-și prescrie singuri medicamentul salvator. Dumnezeuieștii părinți clarifică însuși statutul de judecător al duhovnicului: el nu proclamă sentințe, nu critică, ci apreciază, cumpănește cu

dragoste antidotul potrivit penitentului. Însă prescripția duhovnicească nu se recomandă aleatoriu. De aceea, Sfinții Părinți au alcătuit canoane, prevederi utile ghidării preoților, pe care ei trebuie să le citească, să le știe, cumpănind cu grijă ca hotărârile luate să nu fie utopice, dar nici prea facile, permițând coabitarea cu păcatul, cu boala. Astfel, părintele Dumitru Stăniloae face o precizare extrem de importantă: „Duhovnicului i se cere să fie în stare, prin citiri de cărți duhovnicești, prin urmărirea diferitelor procese sufletești, prin experiență, nu numai să dea cu o anumită siguranță sfaturile cele mai eficiente, ci să le argumenteze în fața penitentului, ca acesta să se lase convins să le urmeze”. Nici nu se putea altfel, căci nu stabilirea canonului îl scapă pe credincios de păcat, ci împlinirea lui. Sfântul Nicodim Aghioritul ne adevărește că, în îndeplinirea de către ucenic a epitimiei, avem dovada cea mai puternică a faptului că i-a înțeles rolul în învierea sa duhovnicească.

Este drept că păcatele se iartă prin mărturisirea lor și dezlegarea dată de Hristos prin mâna și gura preotului. Totuși sufletul rănit al celui ce primește milostivirea Domnului trebuie supus unei perioade de convalescență duhovnicească. Nu ajunge doar să-i dezvăluim preotului suferințele noastre sufletești, ci se impune și urmarea tratamentului adecvat spre a reuși întremarea spirituală deplină. Însă, după mărturisirile dumnezeieștilor părinți, de foarte multe ori însănătoșirea apare concomitent cu împlinirea canonului. Unii sunt tentați să-și ascundă păcatele, gândindu-se la vorba din popor: „timpul le tămăduiește pe toate”. Se pare că nu se întâmplă chiar așa. Sfântul Ioan Gură de Aur spune: „timpul

nu folosește la nimic. Noi nu întrebăm dacă rana a fost deseori pansată, ci dacă pansamentul l-a făcut bine pe penitent. Numai rănitul ne arată când este momentul potrivit să-l scoatem”. Așadar nici timpul, nici uitarea nu ne aduc pacea inimii, ci doar spovedania sinceră, însoțită de pocăință, urmată de canonul hotărnicit de duhovnic. Altfel spus, părerea de rău pentru cele ce am greșit, alături de epitimia primită după mărturisire ne țin legați de Biserică și, implicit, de Împărăția Cerurilor.

Concluzionând, canonul dat la spovedanie rămâne o făclie ce-l scoate pe om din întuneric la lumină, din boală către sănătate, din rătăcire pe calea cea dreaptă, reaşezându-l la locul lui, în Biserica lui Hristos, unde se va pregăti pentru părtașia deplină cu iubirea Sfintei Treimi. Chiar atunci când ni se pare cam aspru, canonul rânduit de duhovnic trebuie să poarte pecetea iubirii, a milostivirii Părintelui Ceresc, căci, dacă sufletul omului nu se simte înconjurat de iubire, aici, pe pământ, nu-și poate întinde aripile, înălțându-se spre Veșnicie.

Duhovnic aspru ori blând?

Legat de Sfânta Taină a Spovedaniei și cea a Împărtașaniei s-a scris mult în ultima perioadă, evidențiindu-se numeroase aspecte vizând administrarea lor, risipind o sumedenie de cutume ce păgubeau sufletește pe unii fii ai Bisericii. Bunăoară, mi s-a întâmplat să ascult între credincioși oarecare polemici de genul: „duhovnicul meu mi-a dat canon aspru, al tău este mai permisiv, deci nu ține bine rânduiala”. Alții rostesc cu fermă convingere:

„m-a împovărat cu un canon prea mare. Nu-l pot împlini! O să-mi caut un preot îngăduitor”. De aceea, am crezut de cuviință să aștern câteva gânduri despre canoane și modul cum se cuvine să le rânduiască slujitorul sfântului sacrament al „botezului lacrimilor”, ca să răspundem la întrebarea: în funcție de asprimea canonului, duhovnicii pot fi considerați severi ori mai îngăduitori?

Așadar un aspect foarte important din rânduiala Spovedaniei îl reprezintă prescrierea canonului de către duhovnic. Să știți că acest lucru nu-i deloc ușor pentru părintele duhovnicesc, fiindcă el trebuie să ia în calcul multiple aspecte cu privire la cel îngenunchat sub epitrahil: temperamentul, moralitatea, puterea fizică și psihică a lui, mediul de viață, felul, natura și gravitatea păcatului, dispoziția de îndreptare, motivul, intenția și scopul păcatului, momentul și împrejurările generale ale păcătuirii, recidiva și cumulumul de păcate. Numai după toate acestea duhovnicul prescrie epitimii cu caracter corectiv, căci ele urmăresc îndreptarea creștinului, adică vindecarea de predispoziția de a cădea în păcat, potrivit cuvintelor Sfintei Scripturi: Dumnezeu nu voiește „moartea păcătosului, ci ca păcătosul să se întoarcă de la calea sa și să fie viu” (Iz. 33, 11).

Înțelegem așadar că preotul nu rânduiește aleatoriu canoane la spovedanie spre împovărarea celor ce se pocăiesc, ci pentru îndreptarea lor, fapt întărit de cugetarea Sfântului Ioan Gură de Aur: „în scaunul spovedaniei stă medicul care tămăduiește, iar nu judecătorul care osândește. Aici nu se cere pedepsirea păcătosului, ci se acordă iertarea păcatelor”. Ne lămurește în acest sens îndemnul către duhovnici al dumnezeiescului Vasile cel Mare:

„nu suntem judecători de inimi, ci judecăm după cele ce le auzim. Deci să lăsăm Domnului pedepsirea, iar noi îl vom primi [pe penitentul respectiv] fără deosebire, dând iertare prin uitare patimii omenești”. Raționamentul Sfântului Părinte nu este unul singular. Același gând îl are Sfântul Ioan Postitorul: el îi sfătuiește pe duhovnici să țină seama nu numai de starea morală a credinciosului, ci și de mărimea păcatului și de urmările lui, așa încât să fie vigilent ca să ușureze canonul dacă devine insuportabil și să-l înăsprească atunci când nu dă roadă, adică nu-l/-o îndreaptă pe fiul sau fiica duhovnicească.

Epitimia rânduită deci nu se dă simplu, cum ar face-o un judecător cu legea-n mână, ci cu multă chibzuială, cu iubire de părinte, de frate în Hristos, neuitând că prin canon nu trebuie să i se ia creștinului nădejdea îndreptării, a mântuirii. Cântărind toate aspectele menționate, duhovnicul tratează sufletul și starea acestuia, iar numai după aceea păcatul. Având în vedere aceste realități, nu cred că ar trebui să evităm duhovnici mai severi, ci să înțelegem asprimea lor drept iubire puternică. Ce-i drept, în gândirea Sfinților Părinți, severitatea joacă un rol important, ajutându-l pe credincios să se izbăvească de păcate. Bunăoară, același sfânt Ioan Postitorul, care a alcătuit slujba Spovedaniei, îndulcește asprimea canonelor, ținând seama de dispoziția sufletească a penitentului și de alte mijloace de asceză asumate de el. Anii scurși de la părăsirea păcatului se scad din canon; dimpotrivă, dacă păcatul se repetă, se reia epitimia de la început.

Revenind la întrebarea de început, nu cred că un duhovnic permisiv ne ajută mai mult pe calea mântuirii,

deoarece epitimia sau canonul rânduitor are cu precădere un caracter terapeutic, iar nu unul pedepsitor, constituind un mijloc de corectare. Dacă „bunătatea” unui duhovnic constă în eludarea canonului dat fiului sau fiicei duhovnicești ori în permisivitatea față de anumite păcate considerate ușoare sau ne semnificative, atunci concluzia ar fi că un duhovnic bun este un duhovnic consecvent, ce se ghidează după rânduiala Bisericii în îndrumarea credincioșilor, urmărind mântuirea celor pe care îi crește duhovnicește.

Duhovnic în vârstă sau tânăr?

În vremea posturilor, dar nu numai, Biserica ne cheamă să ne apropiem și mai mult de Mântuitorul Hristos, luând ca modele pe Sfinții Săi, care au purtat neputințele noastre: s-au îndoit, la fel cu noi; au căzut, precum majoritatea pământenilor; au dovedit destule slăbiciuni ori scăderi, însă, prin lacrimi și mântuitoare pocăință, au risipit bezna păcatului din ei, făcându-se vase ale Sfântului Duh.

Ca să le urmăm calea, avem nevoie de stăruitoare rugăciune, fapte de milostenie, spovedanie, împărtășanie. Dacă tot veni vorba de Sfânta Taină a Mărturisirii, cu toții am asistat la discuții sau chiar polemici pe o temă ce a stârnit adeseori controverse: cum e mai bine să cauți un duhovnic? În vârstă, experimentat, sever în canoane? Sau unul tânăr, indulgent, cunoscând îndeaproape problemele actuale ale societății, înțelegând nuanțat anumite situații ale vieții cotidiene?

Voi încerca un răspuns, ghidându-mă de învățăturile Sfintei noastre Biserici Ortodoxe. Potrivit acestora, săvârșitorii Sfintei Taine a Pocăinței sunt episcopii și preoții, hirotoniți valid, în baza împuternicirii date de Mântuitorul ucenicilor Săi prin cuvintele: „Oricâte veți lega pe pământ, vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pământ, vor fi dezlegate și în cer” (Mt. 18, 18; In. 20, 22-23). Administrarea Tainei Mărturisirii creează săvârșitorului ei un statut aparte, de judecător al forului intern al faptelor umane. Bineînțeles că aceasta implică o responsabilitate deosebită. Așa se explică de ce, încă de la începutul organizării ei, Biserica a purtat de grijă ca slujitorii săi să îndeplinească toate condițiile cerute la hirotonie, inclusiv vârsta canonică. După rânduiala stabilită dintru început în viața Bisericii creștine, vârsta pentru hirotonie a fost lăsată la latitudinea întâi-stătătorilor Bisericii, ținându-se seama de normele canonice și de interesele comunității. Prima dispoziție în legătură cu fixarea vârstei de hirotonie a prevăzut-o Canonul 11 al sinodului de la Neocezarea: „prezbiterul mai înainte de 30 de ani să nu se hirotonească, de ar fi chiar bărbat vrednic întru toate”. Când vârsta hirotoniei a scăzut sub 30 de ani, s-a pus problema dacă clericii pot fi și duhovnici. Uneori nu li s-a permis administrarea Tainei Pocăinței până nu au atins vârsta cerută de canoane sau până nu au dat dovada unei maturități ce-i îndreptătea a fi duhovnici. După cum lesne se constată, împlinirea vârstei canonice a hirotoniei a reprezentat prima condiție în obținerea duhovniciei. Administrarea Pocăinței de către un preot care nu are hirotesirea întru duhovnic își produce efectul canonic deplin, dar preotul respectiv se

abate de la rânduiala stabilită de Biserică. Într-un astfel de caz, nerespectarea rânduiei statornicite de Biserică se consideră neascultare și nesupunere față de autoritatea bisericească, pedepsindu-se ca atare, potrivit dispozițiilor canonice și legale. Într-o împrejurare de necesitate – primejdie de moarte – mărturisirea la un preot nehirotosit duhovnic este deplin valabilă. Într-o asemenea situație, preotul săvârșitor al acestei Sfinte Taine nu poate fi sancționat nici pe cale disciplinară.

În ceea ce privește episcopii, nu se amintește și nu s-a practicat vreo rânduială asemănătoare, deoarece la instituirea în treapta de episcop s-a observat întotdeauna condiția de vârstă stabilită cu timpul la minimum 30 de ani. Cum la vârsta de 30 de ani slujitorul bisericesc era socotit deplin matur și suficient de bine format, nu s-a mai simțit nevoia opririi sale temporare de la administrarea Tainei.

Un loc aparte între săvârșitorii Sfinte Taine a Pocăinței l-au jucat în vechime așa numiții preoți penitențieri, împuterniciți de către episcop să administreze Sfânta Taină a Pocăinței în cazuri deosebite, precum și să împace la Liturghie, public, anumite categorii de penitenți, primindu-i în Biserică (Canonul 1 Cartagina).

Așadar ce-i de făcut, cum să alegem? În primul rând, să reținem că nu vârsta duhovnicului contează: tânăr ori bătrân, harul lucrează în aceeași măsură prin el. Credinciosul doritor de sporire duhovnicească vrea un duhovnic întărit, care, datorită fie anilor, fie cercării sale, fie prestigiului personal, ar putea exercita o influență binefăcătoare asupra sa. Părintele duhovnic, indiferent de vârstă, nu trebuie să caute ale sale, ci să-i îndrume

pe cei pe care îi crește spiritual către Hristos, desăvârșitul Duhovnic.

Există situații când alegerea unui duhovnic în funcție de vârstă se dovedește imposibilă. Bunăoară, dacă într-o parohie chiriarhul rânduiește un preot tânăr, el devine călăuzitorul tuturor enoriașilor lui, chiar dacă, anterior, aceștia se deprinseseră a se spovedi la un preot în etate ori ei înșiși au vârste patriarhale. Ce să facă vârstnicii? Să nu se mai mărturisească la cel ce le poate fi chiar nepot? Ba unde mai pui că nu toți au posibilitatea de a se deplasa la unele mănăstiri sau biserici de enorie slujite de duhovnici îmbunătățiți, recunoscuți drept harismatici. Iată situații ce se cer lămurite.

Nu întotdeauna vârsta constituie o bună garanție a iscusinței unui duhovnic, nici studiile, căci el nu expune doar cunoștințe din Scriptură ori de la Sfinții Părinți, ci în primul rând se roagă pentru fiii lui duhovnicești; îi conduce spre mântuire, ajutându-i să-L (re)descopere pe Dumnezeu, devenind deopotrivă doctor al sufletelor vătămate de păcate, dar și un fidel martor al învierii lor din întuneric la lumină, din păcat la virtute, din moarte la viață. Când vârsta nu este patriarhală, iar părul n-a încărunțit – semn al înțelepciunii – duhovnicul tânăr trebuie să dea dovadă de adâncă smerenie, să se roage mult, dar să se și instruiască prin citiri din Dumnezeieștile slove ori din experiența unor duhovnici experimentați. Nu toți credincioșii au posibilitatea să cerceteze marii duhovnici ai Bisericii noastre. De aceea, fiecare preot împuternicit să săvârșească Taina Spovedaniei are chemarea de a se face instrumentul prin care Duhul Sfânt oferă mângâiere, iertare și împăcare credinciosului;

de este nevârstnic, să devină „bătrânul tânăr” prin credință și maturitate duhovnicească; cel în vârstă, să se mențină mereu tânăr la suflet prin proștețimea și zelul misionar, precum și prin truda de a arăta că Ortodoxia înseamnă viață, bucurie, pace în Duhul Sfânt.

Călugărie versus căsătorie

Mijlocul lui Ghenar ne oferă binecuvântatul prilej de a ne reîntâlni duhovnicește cu unul din marii reprezentanți ai monahismului ortodox, Sfântul Teodosie cel Mare, începătorul vieții de obște. Din sinaxare știm că Sfântul Cuvios Teodosie, proslăvit pe 11 ianuarie, a ajuns un călugăr desăvârșit, alegând să intre în cinul îngeresc încă din tinerețe. Inima curată, rugăciunea neîncetată, dragostea față de dumnezeieștile învățături l-au transformat într-un model demn de urmat. Biserica l-a numit *începătorul vieții de obște* datorită rânduielilor statornicite în mănăstirile pe care le-a păstorit din încredințarea episcopului. Citind viața sa ori pe cele ale altor cuvioși, te cuprinde o admirație nespusă, o pace adâncă: cât de frumos au trăit! Ce dăruire totală lui Hristos! Nu știm dacă pilda Sfântului Teodosie sau a altora ca el prezintă înaintea tinerilor de astăzi vreun interes oarecare. Poate, cel mult, citesc despre nevoițele lor din curiozitate. Câtor adolescenți li se aprinde astfel dorul de călugărie? Ca unul ce viețuiesc în mănăstire, vă mărturisesc cu tristețe că situații de acest fel sunt tot mai rare. Oare de ce? Vom încerca câteva răspunsuri fără a avea pretenția că acestea s-ar putea constitui într-o apologie a vieții

monahale, ci că ne-ar lămuri, măcar în parte, de ce unii au ales drumul călugăriei și de ce alții ezită.

Omenirea se arată interesată cu precădere de bunurile materiale, pe când călugărul hotărăște să păstreze sărăcia de bunăvoie. Dacă fiecare ins tinde să-și afirme cu superioritate individualitatea, voind să-și domine semenii, ba chiar să supună și stihiiile, monahul făgăduiește ascultarea necondiționată și smerita cugetare. În timp ce contemporaneitatea promovează, cu o consecvență diabolică, sexualismul, dezordinea sentimentală, prezentându-le ca stări firești omului, călugărul, dorind să devină înger în trup, renunță la aceste aspecte ale vieții și, depunând votul fecioriei, alege curăția și ordinea în toate. Într-o realitate însingurată și izolată, supusă ideologiilor umaniste, pricepute să plăsmuiască „iaduri” pământene, monahul își croiește o altă cale, ținând către o destinație care nu însingurează, nici nu enclavizează: Cerul. Călugărul se opune insului modern, care l-a întors spatele lui Dumnezeu și trăiește în afara prezenței Lui, chiar dacă uneori i se impune sau dă bine să se arate religios. Recent, o persoană „sonoră” ne acuza pe noi, cei din tagma monahală, că purtăm „lațe”, fiind învechiți, depășiți de realitățile concrete, cotidiene. Da, noi vrem să fim „vechi” ca să ajungem contemporani cu „Cel vechi de zile”, cu Dumnezeu, să trăim în timpul Lui, adică să pregustăm veșnicia încă de pe pământ!

Se vede că monahismul actual, ca opțiune de viețuire și mântuire, are de înfruntat uneori un context disprețuitor. De aceea, trebuie să punctăm un lucru esențial: monahul nu se retrage din lume fiindcă tăgăduiește valoarea ei, ca bun plăsmuit de Dumnezeu, ci, dimpotrivă, ca să o sfințească prin rugăciunile neconținute.

Sfințindu-se pe sine, călugărul sfințește natura umană, se roagă pentru ea, dorind a o închina complet lui Dumnezeu. Într-o lume jertfită morții, monahul se jertfește Învierii, fapt adevărat de o rugăciune din slujba de călugărie: „Doamne, Dumnezeul nostru, primește pe robul Tău, care a lăsat poftele cele lumești și pe sine s-a adus Ție jertfă bineprimită”. Astfel, omul își redescoperă menirea sacerdotală: adică de a dărui totul, chiar pe sine, lui Dumnezeu, Care nu poate rămâne indiferent, ci va răspunde prin a-i oferi o viață nouă, descoperindu-i taina comuniunii cu Dumnezeu și cu sfinții Săi, fapt arătat și în slujba sus-menționată: „Întru tot înduratul și milostivul Dumnezeu... să te primească, să te îmbrățișeze, să te apere, veselind inima ta cu mângâierea Sfântului Duh; învrednicindu-te pe tine a fi părtaș cu sfinții și cuvioșii, împreună cu care să moștenești Împărăția Cerurilor”.

Față de acest aspect, umanitatea desacralizată devine adesea contrariată, încercând câteodată unele evidențieri sau incriminări, alteori având cuvinte de apreciere. Din păcate, mulți nu înțeleg rostul călugăriei într-o societate diriguită de ideologii materialiste, secularizante. Chiar eu am simțit această tristă realitate. Mi-amintesc că, atunci când am hotărât să mă închinoviez, deși părinții, la început, s-au opus deciziei mele, într-un final mi-au acceptat alegerea, fapt pentru care Îi mulțumesc lui Dumnezeu că i-a luminat, iar lor că au înțeles. M-am confruntat însă cu reticența unor rude, profesori, colegi, prieteni care nu au reușit să accepte noua mea existență, considerând monahismul o lume ciudată, un refugiu. De ce persistă în mintea unora eronata concepție că la

mănăstire merg doar cei incapabili de a-și stabili un alt rost? Dar oare scopul suprem al vieții pământene nu este de a se apropia cât mai mult de Dumnezeu? Or, intrarea călugărului în mănăstire tocmai asta și urmărește: petrecerea unei vieți cât mai aproape de Prototip. În rânduiala tunderii în monahism una din rugăciuni îl îndeamnă pe cel călugărit: „te povățuiesc la viața cea mai desăvârșită să ajungi, fiindcă ai ales să te apropii și să slujești Domnului”. Există o dureroasă discrepanță între ceea ce se petrecea în urmă cu ceva timp și ceea ce se întâmplă în prezent: îmi povesteau monahii în vârstă, de aici, de la Vovidenia, sau din marea lavră nemțeană, că părinții îi sfătuiseră să aleagă mănăstirea. Când o familie avea copii numeroși, pătrunși de sentimentul binecuvântării aduse în neam de un călugăr sau călugăriță, părinții îndemneau pe una din odrasle să se gândească la închinoviere. Astăzi, destul de frecvent, se întâmplă invers: rudele, colegii, apropiații pun piedici unui tânăr dornic să îmbrățișeze monahismul, invocând tocmai aceste greșite concepții: călugărul este un inadapdat, incapabil să-și întemeieze o familie, să-și asume responsabilități sociale, profesionale.

Îi respectăm și-i prețuim pe cei din lume, ne rugăm pentru ei, nu tăgăduim frumusețea lucrării lor în vederea mântuirii, nici viețuirea în familie, dar trebuie să le spunem nehotărâților și scepticilor că monahismul nu înseamnă o izolare de lume, ci o rugă neîncetată pentru ea; că monahul nu se însingurează și nu fuge de responsabilități, ci, dimpotrivă, stabilește priorități ce privesc Cereasca Împărăție, iar prin rugăciune se află în comuniune cu toți. Dintr-o asemenea perspectivă, rostul

monahismului este de a aduce printre semeni bucuria prezenței lui Dumnezeu. Monahii au aceeași vocație ca sfinții de odinioară: de a face pământul cer, iar nicidcum cerul, pământ. Așadar monahismul nu trebuie să se înscrie în trăsăturile traiului cotidian, ci în viața lui Dumnezeu. Chiar dacă nu-și întemeiază o familie proprie, călugărul aparține familiei celei mari a Bisericii, trupul tainic al lui Hristos. El are datoria de a-L arăta pe Dumnezeu lumii. Pentru aceasta trebuie să împlinească o condiție *sine qua non*, și anume, să trăiască el mai întâi cu și în Dumnezeu, căci, așa cum spunea Sfântul Ioan Scărarul, „îngerii sunt lumină monahilor, iar viețuirea monastică este lumina tuturor oamenilor”.